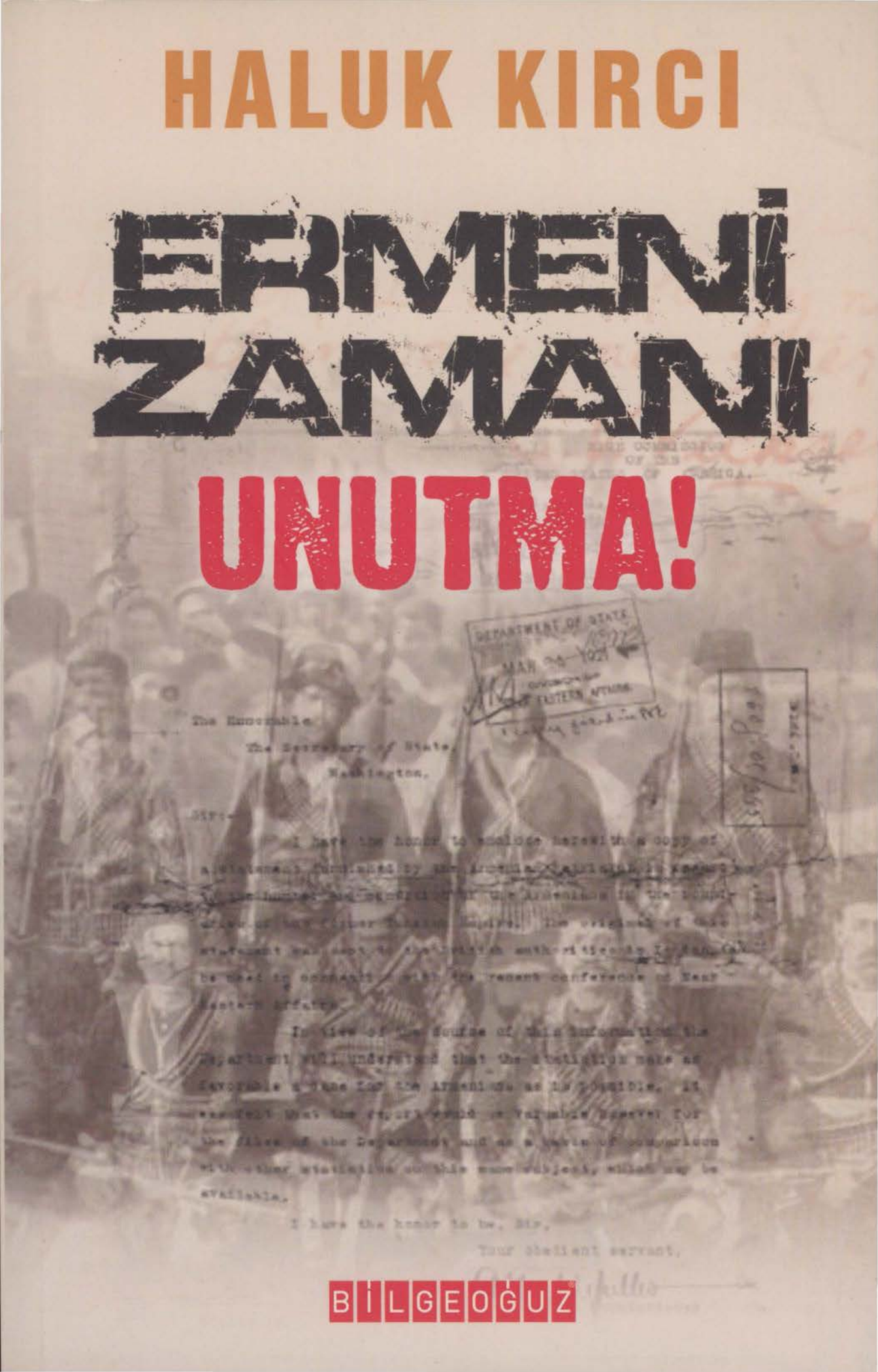
HALUK KIRCI

ERMENİ ZAMANI

UNUTMA!

BİLGEOĞUZ

okunacak kitaplar...

ERMENİLER ZAMANI

UNUTMA!

BİLGEOĞUZ

ERMENİLER ZAMANI UNUTMA

Yazan
Halûk KIRCI

Yayın Yönetmeni
Oğuzhan Cengiz

Editör
Mehmet Celal Atgın

Kapak Tasarımı
İkon Reklam

Mizampaj
Burhan Maden

Baskı/Cilt
Lord Matbaası
Davutpaşa Emintaş Mat. Sit. No: 103/430
Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 674 93 54
Sertifika No: 22858

İstanbul - 2012

Kitabın Uluslararası Seri Numarası
(ISBN): 978-605-4599-18-9

T.C. Kültür Bakanlığı Sertifika Numarası: 12460

BİLGEOĞUZ

İrtibat: Alemdar Mahallesi Molla Fenari Sokağı 35/B
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0212 527 33 65 - 66 Faks: 0212 527 33 64
e-mail: bilgi@bilgeoguz.com.tr
www.bilgeoguz.com.tr

ERMENİLER ZAMANI

UNUTMA!

Halûk KIRCI

BİLGEOĞUZ

BAŞLARKEN

Tarihçi değilim. Tarih ilmi hakkında eğitim almadım; akademik yeterliliğim veya kariyerim yok. Buna rağmen, yaşayıp gördüğüm bir olaydan sonra Ermeni meselesi konusunda araştırma yapmayı ve bunun sonuçlarını yazmayı kendime görev addettim.

Bu meseleyi "görev" saymama sebep olan olayı, 2004 yılında Ukrayna'daki bir cezaevinde yaşadım. Kamuoyunca bilinen gelişmelerden sonra firar ederek gittiğim Ukrayna'da Interpol marifetiyle yakalanmış ve Türkiye'ye iade edilmek üzere cezaevine konulmuştum. Detaylarını "Firar Zamanı" adlı kitabımda anlattığımı gibi, Donestsk Polis Cezaevi'nin hücresinde bir Azerbaycanlı Türk ile beraber kalırken yanımıza Gürcistan vatandaşı, uyuşturucu müptelası ve hırsız bir Ermeni verilmişti. Albert ön adlı, 35 yaşlarındaki bu Ermeni, tanışmamızın üzerinden saatler geçmeden, Rusça konuşarak bizi anlaştıran Azeri Türk'ü Karagöz İsmailoğlu aracılığıyla Ağrı Dağı (onların deyimiyle Ararat)'nın kendilerine ait olduğunu söylemiş, böylece bütün hışmımı ve tepkimi üzerine çekmeyi başarmıştı.

O hırsız Ermeni ile karanlık, pis, merhametin ve medeniyetin uğramadığı Ukrayna cezaevinde 20 gün kadar kaldım. Değişik vesilelerle, Ermeni-Türk ilişkilerini ve geçmişi konuştum. Sonunda görüp anladım ki, dişe değecek bir eğitimi olmayan, hap ve uyuşturucu kullanan, vücudundaki jilet yaraları ile psikopat kimliğini açık eden o adam, bizim okumuş-yazmışlarımızdan daha fazla tarih şuuruna sahipti. Ona göre, Ermeniler kadim ve medeni bir milletti. Biz Türkler ise iki milyon Ermeni'yi kesmiştik ve topraklarının büyük bölümünü işgal etmiştik.

Bu adamın iddiaları tarihin bütün gerçeklerini inkâr etmek anlamına gelmekteydi. Şöyle ki:

Tarih boyunca Ermeniler, yaşadıkları dönemlerin olağan siyasî ve toplumsal düzeni olan derebeylik, yani belirli bölgelerde belirli ailelerin nüfuz sahibi olmaları sistemi dışında, hiçbir zaman bağımsız, birleşik ve sürekli bir devlete sahip olmamışlardır.

Ermeni tarihçilerin Ermeni Krallıkları olarak niteledikleri Ermeni Beylikleri, aslında her zaman bir "suzeraine" bağlı "vassallar" olarak yaşamışlar ve yabancı devletlerarasında tampon bölgeler oluşturmuşlardır. Ermeni Beylikleri ya da Prensliklerinin birçoğu da bölgeye hâkim olan yabancı devletlerce kurdurulmuş, Ermenileri kendi saflarına çekmek ya da bir diğer güce karşı kullanmak isteyen hâkim devletler, kendilerine yakın buldukları Ermeni ailelerini bu beylik ya da prensliklerin başına getirmişlerdir. Örneğin Arap halifeleri, Bagrat ailesinden Aşot'u ve Ardruzuni ailesinden Haçik Gaik'i prens yapmışlardır. Prens ya da Bey unvanı verilen Ermeni Ailelerinden bazılarının da Ermeni değil, Pers soylu olduklarını belirtmek gerekir.

Bu husus Ermeni tarihçi Kevork Aslan'ın şu sözleriyle de doğrulanmaktadır:

"Ermeniler, derebeylikler halinde yaşamışlardır. Birbirlerine vatan hisleriyle bağlı değildirler. Aralarında siyasi bağlar yoktur. Yalnızca yaşadıkları derebeyliklere bağlıdırlar. Vatanseverlikleri de bu nedenle bölgeseldir. Birbirleriyle bağlarını siyasi ilişkiler değil, dilleri ve dinleri oluşturur."

Bizanslılar, 452 yılında Chalcedoine (Kadıköy) meclisi toplantısından sonra Ermenilerin inançlarına müdahale etmek ve onların milliyet şuurlarını ortadan kaldırmak için her türlü baskıyı yapmışlar ve hatta onlara sürgün hayatı yaşatmışlardır. Ermeniler, bundan yaklaşık altı yüz yıl sonra Selçuklu hâkimiyeti altına girdikten sonra ise tam manasıyla hürriyete ve adalete kavuşmuşlardır.

Ermeni Tarihçisi Matieus, Selçuklu Türkleri idaresindeki Ermenilerin huzurlu hayatını şöyle anlatır: "Melikşah'ın saltanatı, Allah'ın

lütfüne mahzar oldu. Hâkimiyetindeki uzak ülkelere kadar yayıldı ve Ermenilere huzur verdi. Dünyanın hâkimi Melikşah, sayısız askerlerden mürekkep ordusu ile Romalıların memleketlerini fethe girişti. Kalbi Hıristiyanlığa şefkatle dolu idi. Geçtiği ülkelerin halkına bir baba gibi davrandı. Birçok şehir ve vilayet, kendi arzusu ile onun idaresine girdi. Bütün Ermeni ve Rum beldeleri, onun kanunlarını tanıdı"

Malazgirt Savaşı esnasında Bizans ordusundaki Ermenilerin ordudan ayrılıp Türklerin yanında yer aldıklarını ve Anadolu Selçuklular tarafından fethedilirken Türklere yardım ettiklerini, bizzat Ermeni tarihçiler yazmaktadırlar.

O Ermeni'ye verdiğim cevaplar bir yana, Türkiye'ye döndükten sonra yazar Orhan Pamuk'un bir ödül uğruna: "Türkler bir milyon Ermeni'yi öldürdüler..." şeklindeki sözleriyle yeniden başlatılan "Ermeni Meselesi" ve "Soykırım" tartışmalarının alevlendiğine şahit oldum. İşin acı ve insanın yüreğini burkan tarafı ise Ermeni Diasporası'nın borazanları, Marksist kılıç ortakları, ödül avcıları, yabancı istihbaratların paralı uşakları, kuyruk acıları derinlerden gelen bir takım nesepsizler... Ağız birliği etmişler ve Ermenistan ile emperyalizmin "plağını" çalıp duruyorlardı.

Tabii bütün bu güruhun tezleri, hayali suçlamaları, tamamen tahrif edilmiş bilgileri, utanmaz itirafları ve sahtekârlıkları yeni değildi; ilk de değildi, son da olmayacaktı. Fakat bu görüşleri bilmek, anlamak ve idrakine varmak da yeterli değildi. Asıl olması gereken, bütün bu yapılanlarla nereye varılmak istendiğini anlamak, kavramak ve eğer doğru tabirse, millet olarak ona göre "gard" almaktı. Tabii "gard" alabilmek için de "meseleyi" derinlemesine, doğru ve iyi bilmek gerekiyordu. Çünkü yıllardan beri "ayaklarımıza dolanan" birçok millî problemimizin menşeinde bu "meselenin" net ve inkâr götürmez izlerini görmek mümkündü.

İşte bütün bu gerçekler ışığında oturup düşündüm ve sonunda ciddi, tutarlı, güvenilir ve objektif kaynaklara dayanarak "Ermeni Meselesi ve Tehciri" konusunda araştırma yapma kararı aldım. Belirleyip ulaşabildiğim kaynakları cezaevine getirtip dikkatlice okudum. Sayfalar dolusu notlar aldım. En sonunda ise elde ettiğim bilgi biri-

kimini, özellikle genç insanlarımıza yönelik olarak, kitaplaştırmaya yöneldim. Ayrıca belli bir tarihi sürece ilişkin, önemli, çarpıcı, bir o kadar da ibretlik ve öğretici olayları "OKUMA PARÇASI" başlığı altında bölüm aralarına yerleştirdim.

Başta ifade ettiğim gibi, tarihçi veya akademisyen değilim. Onun için ömürlerini arşivlerde dirsek çürüterek geçiren, bilgiye ulaşmak ve bilgiyi yayınlamak için yıllarını veren, emek sarf eden, bu uğurda saçlarını ağartan ilim erbaplarından, böyle bir cürette bulunmuş olmaktan dolayı özür diliyorum.

Amacım kimsenin emeğine saygısızlık yapmak değil. Bu çalışmayla hedeflediğim şey, ülkemizin gelecek on yıllarını stratejik, ekonomik ve siyasi (belki de askeri) olarak etkilemeye devam edecek olan bu meseleye kalemimle dikkat çekmek, katkıda bulunmak, yetişen Türk neslini uyarmak ve bilgilenmelerine yardımcı olmaktır.

Kitabımı kaleme alırken, uzun dipnotları yazmaktan özellikle kaçındım. Bunu yaparken istedim ki, kitabı eline alan okuyucunun dikkati dağılmasın, konu hakkında en azından genel hatlarıyla bilgi edinebilsin.

Saygılarımla;

F Tipi Cezaevi

2008

"BİZİM DÜŞÜNCELERİMİZDE, HİSLERİMİZDE, SİNEMİZDE BÜYÜK BİR BOŞLUK VARDIR; O DA TARİH BİLİNCİ BOŞLUĞUDUR. BİZ TARİHE TAPAN, FAKAT TARİH BİLMEYEN BİR TOPLUMUZ..."

Prof. Dr. Kemal KARPAT

"TARİH YAZMAK, TARİH YAPMAK KADAR MÜHİMDİR. TARİHİ YAZAN, TARİH YAPANA SADIK KALMAZ İSE DEĞİŞMEYEN HAKİKAT, İNSANLIĞI ŞAŞIRTACAK BİR MAHİYET ALIR."

Gazi M. Kemal ATATÜRK

ERMENİ TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Ermenilerin köken problemleri vardır.

Ermeni adına ilk defa, M.Ö. 6. yüzyılda Pers Kralı Darius'un kitabelerinde rastlanmaktadır. Ve asıl ilginç olan nokta şudur ki, Ermeniler, kendilerine hiçbir zaman "Ermeni" dememişler, bilakis kendilerini "Haikhlar" olarak adlandırmışlardır. Ermeni ismi, Pers Kralının, bölgenin adına izafeten uydurduğu bir isimdir. Çünkü çivi yazılı belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, daha M.Ö. 3. binyıldan itibaren, onların yerleştiği Doğu Anadolu Bölgesine "Armanu" veya "Armenia" denilmekte idi. Başka bir tabirle, Ermenilerin gelmesinden yaklaşık 1600 yıl önce de, Doğu Anadolu Bölgesi, "Armenia" adıyla anılıyordu. İşte Pers Kralı, hâkimiyeti altında bulunan ve muhtemelen batıdan göçmen olarak gelen bu yabancılara "Armenia Bölgesinde oturanlar" anlamına gelen "Ermeniler" ismini vermişti.

Şu noktayı da açıklığa kavuşturmakta fayda görüyoruz: Ermeniler, kendilerinden önce bu topraklar üzerinde oturmuş olan Urartuları (M.Ö. 9.-6. yüzyıllar arası) ataları olarak göstermeye ve dolayısıyla bölgenin gerçek sahibi olduklarını ispat etmeye çalışmaktadırlar. Hâlbuki yapılan filolojik tetkikler, Ermenilerin kullandığı dilin, Hint-Avrupa kökenli dillerden olduğunu açık ve net bir biçimde ortaya koymuştur.

Buna karşılık Urartuların dili, M.Ö. 3. binyılda Doğu Anadolu'nun hemen hemen tamamı ile Güneydoğu Anadolu'nun bir bölümünde oturan ve bilim adamları tarafından Proto-Türkler oldukları ileri sürülen Huri kavminin diliyle akraba olup, Asya kökenli dillerdendir. O halde, Ermenilerin böyle bir iddiada bulunmaları, tamamıyla yersiz

ve yanlıştır. Çünkü filolojik açıdan, böyle bir görüşün haklılığına asla imkân yoktur. Eğer Urartulara mutlaka bir akraba aranıyorsa, Filolojik açıdan, bu akrabalığa en layık olanlar Türklerdir. Ermeniler, büyük bir ihtimalle, M.Ö. 8. yüzyılda vuku bulan Trak göçleri neticesinde Anadolu'ya geldikten ve yaklaşık iki asır orda burada yaşadıktan sonra, Urartu Devletinin yıkılmasını fırsat bilerek, M.Ö. 6. yüzyılın başlarında, Van Gölü ve civarındaki topraklara, Pers Kralının egemenliğini kabul etmek ve ona vergi ödemek şartıyla yerleşebilmişlerdir.

O halde, Ermenilerin Anadolu'daki tarihleri, M.Ö. 6. yüzyıldan daha geriye gitmemektedir. Hâlbuki çivi yazılı belgelerdin öğrenildiğine göre Türkler M.Ö. 3. binyılın sonlarından itibaren Anadolu'da mevcutturlar ve Anadolu'nun kaderinde önemli roller oynamışlardır.

Bir kısım Ermeni tarihçileri, kökenlerini Hz. Nuh'un oğlu Yafes'e bağlarlar. Ermeni tarihinin de Babil'in yıkılışıyla başladığını iddia ederler. Ama bu görüşler hep tartışmalıdır. Öyle ki bazı araştırmacılar, Ermenilerin kökenlerini, Balkanlardan gelen Armenlere, bazıları Hititlere, bazıları Urartulara ya da Frigyalılara bağlamışlardır. En ilginci ise Ermenilerin Türk soyundan geldiğini savunan, azınlıkta da olsalar, bir grup tarih araştırmacısının iddialarıdır. Bütün bu araştırma ve iddialar bize, bugün köklü, kadim ve medeniyet kurmuş bir millet olarak gösterilmeye çalışılan Ermenilerin kökenlerinin bile tartışmalı olduğunu ifade etmektedir.

Ermenilerin kökeni ve anayurdu, kendi aralarında bile tartışmalıdır. Böylesine çelişik görüşler karşısında, Ermenilerin Doğu Anadolu da 3-4 bin yıldır mevcut oldukları herhalde söylenemeyecektir.

Ermeni çevrelerinin bu iddialarının altında Doğu Anadolu'daki Ermeni varlığını mümkün olduğu kadar eskilere uzatmak, Doğu Anadolu'ya bir anayurt olarak sahip çıkabilmek ve üstelik bunu eski bir kültür varlığı olarak sunmak hevesi yatmaktadır. Böylece Türklerin Ermenilerin binlerce yıllık topraklarını işgal ettikleri de ileri sürülmek istenmektedir.

Bu iddia gereksizdir. Tarih itibarıyla Ermenilerin Doğu Anadolu'nun otokton ahalisi olmayıp dışarıdan buralara yerleştikleri ve bu böl-

gedeki varlıklarının ancak M.Ö. 521 yılına kadar gidebildiği anlaşılmaktadır. Hâlbuki Anadolu'nun en az 15 bin yıldır meskûn olduğu bilinmektedir. 15 bin yıldır meskûn olan Anadolu ise yerleşik ya da göçebe çok çeşitli kavimlere ve çok zengin uygarlıklara yurt olmuştur. Bölgeye başka yerlerden ve nispeten yeni gelmiş kavimlerden biri olan Ermenilerin Doğu Anadolu'ya tek başlarına ve yurt olarak sahip çıkmaları söz konusu olamaz.

Yaşadıkları hiçbir dönem veya hiçbir coğrafyada çoğunluk oluşturamayan Ermeniler, genel olarak Gürcistan, Azerbaycan, İran, Irak, Doğu Anadolu ve Güney Anadolu gibi ülke ve bölgelerde varlık göstermişlerdir. MS. 3. yüzyılda Hıristiyan olmaya başlayan Ermeniler, zaman içinde Ortodoks ve Katolik teolojiden ayrılarak kendi kiliselerini (Gregoryen) kurmuşlar ve adeta millî bir din meydana getirmeyi başarmışlardır; tıpkı İngilizlerin Anglikan Kilisesi'ni kurmaları gibi. Ermenileri Hıristiyan yapan kişi ise Sırp Kirkor Lusavoriç isimli "Aziz Grigorios" dur.

Yüzyıllarca İran'daki Pers ve Med egemenliği altında yaşayan Ermeniler, sonra yine İran'da kurulmuş olan Sasani Devleti'nin boyunduruğu altına girdiler. Sasani-Bizans mücadelesinin sürdüğü yıllarda ise bu iki devletin tebaası olma noktasında gidip geldiler. 7. yüzyıldan sonra Müslüman Arapların Anadolu, Irak, İran gibi alanlara yayılmaları üzerine, bir müddet Arap egemenliğini de kabul ettiler. 11. yüzyıldan sonra Oğuz Türklerinin bölgeye gelmesiyle birlikte, Selçuklu, Saltuklu, Moğol, Akkoyunlu, İlhanlı gibi Türk soylu devletlerin idareleri altında varlıklarını sürdürdüler.

Bizans İmparatorluğu'nun ağır baskı ve vergi yükümlülüğünden çok ezilmiş olan Ermeniler, yüzyıllarca süren Türk-Bizans mücadelesinde ise Türklerin yanında yer aldılar. Türklerin Bizans topraklarına doğru yayılmaları sürecinde, Türkleri daha hoşgörülü ve adil bulan Ermeniler, Türk toplumlarıyla ve devletleriyle çatışmaktan dikkatle kaçındılar.

Safevi Devleti yıkıldıktan sonra, yani 14. yüzyılın başından itibaren, Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girdiler. Osmanlı'nın, ayrım yapmaksızın, bütün gayrimüslimlere gösterdiği engin hoşgörü

ve İslam hukukundan kaynaklanan haklarına kavuşan Ermeniler, denilebilir ki, tarih sahnesine çıktıklarından beri en rahat ve en huzurlu yıllarını Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında geçirdiler.

Osmanlı Devleti'nin, Ermenilere, İslâm hukukundan doğan hakları vermesinden sonra rahat ve huzurlu bir hayata kavuşmaları bir yana, hızla zenginleştiler ve vakıfları vasıtasıyla ciddi boyutta teşkilatlandılar. Fatih'in İstanbul'u alması üzerine dini merkezlerini İstanbul'a taşıdılar. Hatta Fatih Sultan Mehmet Han, Ermenilerin dini lideri Havakim Efendi'yi İstanbul'a getirmekle kalmadı, bir de ferman yayınlatarak, Ermeni Patrikhanesinin kurulmasını sağladı.

Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin sunduğu güvenlik, hak ve yer yer verilen imtiyazlardan faydalanmayı iyi becerdiler. Özellikle sanatkârlık ve ticaret alanlarında güçlü ekonomik dinamiklere sahip bir cemaat olarak tebarüz ettiler. Diğer yandan Devlet'in güvenini sağlayarak, resmi makamlarda görevler almayı başardılar. Çok sayıda Ermeni kökenli Osmanlı vatandaşı, paşalık rütbesine ulaşarak bakanlık görevi ifa etti, elçilik ve danışmanlık yaptı.

Ermeni-Osmanlı (Türk) ilişkisi, Rusların 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması sonrasında Ermeniler üzerinde etki kurmayı siyaset haline getirmeleriyle yara almaya, zedelenmeye başladı. 1828 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında ise Rusların saflarında Osmanlı'ya karşı savaşan Ermenilere Revan ve Nahçıvan topraklarında bir "Ermeni Vilâyeti" kurmaları, Ermenileri farklı millî iddialara sevk etmeye yetti. Hele, 1877–78 Osmanlı-Rus harbinden sonra meydana gelen gelişmeler, Türk Ermeni ilişkilerini iyice gerdi ve kopma noktasına taşıdı.

OKUMA PARÇASI

Osmanlı Devleti, gayrimüslim tebaasından "Cizye" adı altında vergi alır, bu vergi karşılığında "Zimmî", yani Müslüman olmayan halkın güvenliğini sağlar ve onları askerlikten muaf (yükümlü saymamak) tutardı.

Cizye-i Şer'i, hukuka uygun alınırdı. Yani kadın, çocuk, malul, kör, işsiz, fakir kimselerden cizye alınmazdı. Ayrıca sınır bölgelerinde devlete yardım eden, stratejik yerlerdeki zimmî halktan, geçitleri bekleyen gayrimüslim tebaadan, bazı hal ve zamanlarda din adamlarından, yabancı elçilere tercümanlık yapanlardan, hatta Osmanlı ordusuna devşirilen askerlerin aile ve akrabalarından vergi alınmaz, bunlar muaf tutulurlardı.

Cizyenin miktarı, Şer'i kaidelere göre, Şeyhülislâm tarafından verilen fetva ile her yıl Padişah tarafından belirlenir ve ilan edilirdi. İlan edilen kişi başı vergi miktarı sabit olmaz, bölgelerin sosyoekonomik yapılarına göre değişiklik gösterirdi. Osmanlı vergi (cizye) defterlerinden anlaşıldığına göre, fakir veya toprağı verimsiz beldelerde yaşayan zimmîlerden alınan vergi miktarı, diğer bölgelere nazaran daha azdır.

Cizye ödemeleri piyasadaki gümüş ve altın paralarla yapılır, bazen de bakır paralarla bu yükümlülük yerine getirilirdi.

Gayrimüslimlerden alınan cizye vergisi, bölgenin kadısı tarafından hazırlanan defterlere kaydedilirdi. Bu defterler iki nüsha olarak hazırlanır, defterin biri hazineye gönderilirken, diğeri beylerbeyliği merkezinde saklanırdı.

Cizye vergisi, 1856 Islahat Fermanı sonrasında kaldırıldı. Çünkü bu fermanla, Osmanlı tebaası arasında eşitlik prensibi kabul edilmişti. Fermana göre, cizye vergisi vermeyecek olan reaya, askerlik de yapacaktı. Fakat bu prensip kâğıt üzerinde kaldı. Çünkü bu defa, gayrimüslim tebaa, bedelini ödeyerek askerlik yapmaktan muaf sayıldı. Bu durum, yani para ödeyerek askerlik yapmama, 1907'ye kadar devam etti.

Devletin tebaası olarak yaşayan diğer gayrimüslimler gibi, Ermeniler de Osmanlı Devleti'ne, sadece vergi vererek rahat, huzur ve güven içinde asırlarca yaşadılar. Nüfusları savaşlarda kırılmadı. Böylece hem çoğaldılar, hem de zenginleştiler. Oysa Müslüman tebaa, hem vergi verdi, hem askerlik yaptı, hem de milyonlarca evladını savaş meydanlarında kaybetti. Ayrıca Müslüman tebaa sürekli hareket halinde olduğu için zanaatkârlık, uzun vadeli ticarî faaliyetler ve kalıcı yatırımlar yapamadı; dolayısıyla zenginlikte gayrimüslim tebaanın hep gerisinde kaldı.

Cizye konusuna değinmişken, bir paragrafla da bazı aydınlarımızın(!) iddialarını açmak gerekiyor:

İçlerinde ünlü "prof." unvanlı zatların da bulunduğu birtakım araştırmacılar, Türklerin fethettikleri ülkelerdeki yerli halkı asimile etmediklerini, çünkü asimile etmeleri halinde Cizye vergisi alamayacaklarını söyleyip işi, insanî ve imanı yüksek medeniyet anlayışından ayırarak, tamamen ekonomik sebeplere dayandırıyorlar.

Bu zatların iddiaları, yukarıda kısaca ifade etmeye çalıştığımız gibi, tamamen gerçek dışıdır. Hayata, tarihe ve medeniyet kavrayışına materyalist felsefenin penceresinden bakmayı âdet haline getirenlerin yalanıdır. Türk milleti, tarihinin hiçbir döneminde asimilasyonist politikalar gütmemiş, kendisine "eman" veren halkları güvenlik içinde yaşatmaya çalışırken, bunu maddi çıkarları uğruna değil, yüksek ahlâk, iman ve adalet anlayışının bir gereği olarak gerçekleştirmiştir. Ayrıca şu da bir gerçektir ki (acı fakat gerçek), Türkler, tarih boyunca "ötekine" hoşgörülü davranırken, zararı kendinden olana vermiş; kardeş kavgalarıyla, kendinden olanı yok etmeye çalışmıştır. Türklerin psikolojisini inceleyen Doç. Dr. Erol Göka, bu durumu çok güzel analiz etmektedir:

"Türkler, segmenter toplum yapılarından kaynaklanan olumsuzlukları dışarıya, "ötekine" değil de, kendinden olana yansıtan nitelikleriyle, tarihimizi, kardeş kavgaları tarihine dönüştürmüş. Öyle ki, devlet kurma özellikleri tartışılmaz olan Türklerin devletlerinin yıkıcıları, her zaman başka bir Türk topluluğu olmuş. Türklerin olumsuz niteliklerini yansıtacakları rezervuar olarak "kendinden olanı" seçme özellikleri, onların başka topluluklara ve inançlara karşı inanılmaz bir hoşgörü gibi olumlu sonucu doğurmuş. Bakmayın siz, bizi sözde soykırım ile suçlayanlara. Irkçı ve dinsel fanatizmden uzaklığı alamet-i farikası (markası) olan bir topluluk, soykırım gibi bir vebali üstlenmeye psikolojik olarak bile hazır değil. Bu kültürde yetişmiş hiçbir insana atalarının soykırım yaptığını anlatamazsınız; bunu havsalaları bile almaz. Zaten tarihsel gerçekler de bu yönde.

"TÜRK'ÜN VARLIĞINA GÖZ KOYAN, TÜRK'Ü SÖMÜRMEK İSTEYEN HER DEVLET TÜRK'ÜN DÜŞMANIDIR. MAALESEF TÜRK'ÜN ANANEVÎ DOSTU YOKTUR. MENFAATLER MÜŞTEREK OLUNCA, AVRUPALILAR BUNA HEMEN 'ANANEVİ DOSTLUK' İSMİNİ VERMİŞLERDİR."

M. Kemal ATATÜRK

OYUNUN BAŞLANGICI - AYRILIK TOHUMLARI

Uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin tebaası olarak barış ve güvenlik içinde varlıklarını idame ettiren Ermenilerle ilgili ilk problemler, 17. yüzyılın sonlarında ortaya çıktı. Problemin ilk kıvılcımını ise Ruslar çaktılar. Milli hedefleri doğrultusunda Ermenileri kullanabileceklerini fark eden Ruslar, gerekli adımları atmakta gecikmediler.

1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı Ortodoksları üzerinde söz sahibi olan Rusya, bu nüfuzunu sonuna kadar ve her fırsatta kullanmıştır.

Rusların millî siyasetlerinde, Ermenileri piyon olarak kullanamaya yeltenmelerinin ilk "meyvesi", 1828 – 1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda ortaya çıktı. Rusların kışkırtmaları ve bazı teminatları neticesinde Osmanlı Devleti'ne ihanet ettiler. Ermeniler, bu savaşta Rus ordusuna asker yazılıp hizmet ettiler. Erzurum'un Rusların eline geçmesine katkıları oldu. İhanetleriyle yetinmeyip, ta o yıllarda, binlerce sivil ve silahsız Müslüman'ın katledilmesinde başrol oynadılar.

1789 Fransız İhtilali'nden sonra yayılmaya başlayan milliyetçilik akımları, emperyalist Avrupa devletleri tarafından Osmanlı'nın Hıristiyan tebaasına lanse edildi. Osmanlı'yı imha etmeyi hedefleyen bu devletler, telkin ve çabalarında başarılı da oldular. Bağımsızlık amacıyla ayaklanan ilk Osmanlı tebaası ise Sırplar oldu (1804). Bu ayaklanmayı, Yunanların Mora İsyanı takip etti. Yunan ayaklanması 1821 yılında başladı ve 1829 yılında başta Rusya olmak üzere, Fransa ve İngiltere'nin müdahaleleri sonucunda Yunanistan'ın bağımsızlığıyla neticelendi. Böylece, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlığına

kavuşan ilk Hıristiyan topluluk Ortodoks Yunanlar oldu. Bu sonuç, Osmanlı tebaası diğer gayrimüslimlerin toprak ve bağımsızlık arzularını kamçıladı.

Ermenilerin bağımsızlık isteklerinin temellerinden biri, 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması oldu. Kırım Savaşı sonrasında imzalanan anlaşma ile başta Balkanlar'da yaşayan Hıristiyanlar olmak üzere, gayrimüslim tebaanın imtiyazları genişletildi. Savaşın galibi Osmanlı Devleti ve müttefikleri olduğu halde, mağlup Rusya ile anlaşan Fransa ve İngiltere, ıslahat ve imtiyazları koparmayı başarmışlardı.

Paris Antlaşması, Osmanlı için özellikle Balkanlar'da sonun başlangıcı oldu. Osmanlı Devleti'nin ıslahat teminatlarını fırsat bilen emperyalist devletler, bu yolla hem devletin içişlerine karıştılar, hem de Hıristiyan tebaayı sürekli kışkırttılar. Batılı devletlerin bu tutum ve çabaları, çok geçmeden başlayan ve tarihe 93 harbi olarak geçen Osmanlı - Rus savaşı sonucunda, Balkanlar'ın parça parça Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmasına sebep oldu. Romanya, Sırbistan ve Karadağ, Ayastefanos ve Berlin antlaşmalarından sonra Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bulgarlar ise elde ettikleri yeni imtiyazlarla yarı bağımsız hale geldiler.

Emperyalist Batılı devletlerin Osmanlı'yı Balkanlar'dan silme operasyonu, böylece büyük oranda tamamlanmış oldu. Artık hedeflerine, Doğu Hıristiyanlarının ihyasını ve Müslüman Türk'ün, başta İstanbul olmak üzere, Anadolu'dan tamamen silinip atılmasını almışlardı.

Osmanlı topraklarının doğu bölgelerinde yaşayan Hıristiyanların tamamına yakınını Ermeniler oluşturuyorlardı. Trabzon'dan güneye uzanıp Adana-İskenderun hattına kadar yayılan topraklarda, Müslüman nüfusa nispetle, yüzde 10 ilâ yüzde 30 nüfus yoğunluğunda yaşıyorlardı. Hal böyle iken, önlerine çıkan ilk büyük fırsatta (93 harbi), kendilerini, bu devasa coğrafyada bağımsız "büyük Ermenistan" hayallerine kaptıracaklar, emperyalist devletler de bu hayallerine çanak tutacaktı.

I. Petro (ölümü: 1725) zamanından beri Ermenilerle ilgilenen Rusya, her fırsatta Kafkaslardaki Müslüman halklara karşı Ermenileri bu topraklara yerleşmeye davet etmişti. 1828 yılında Ermenileri yanlarına tamamen almak ve siyasetlerinde piyon olarak kullanmak adına, bir de "Ermeni Vilâyeti" kurmuşlardı. Artık Rus Çarları, Ermenilerin hamisi gibi davranıyorlar, Osmanlı ve İran ilişkilerinde Ermeni kartını ellerinden bırakmıyorlardı. Rus siyasetinin bu tutumu Ermenilerin gözlerini boyamış, düşünmeden ve sonlarını hesap etmeden Çarların ordularına katılarak Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmışlardı. Rus ordusunun Anadolu'nun ilçelerine doğru ilerleyişi esnasında ise damarlarındaki "zehirli kanın" etkisiyle binlerce sivil Türk'ün kanına girmişlerdi.

1877–1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus Savaşı, Rusların galibiyeti ile sonuçlandı. İki ana cephede (doğu-batı) savaşan Osmanlı Ordusu, Balkanlar'dan çekilmiş ve Edirne'yi bile Ruslara terk etmek zorunda kalmıştı. Doğu Cephesinde ise Rus Ordusu, Ermeni gönüllüleriyle birlikte Erzurum'a kadar ilerlemiş ve Erzurum'u işgal etmişti. Ne hazindir ki, Ruslar, on bir ay süren savaş sonunda İstanbul'u da işgal etmek istemişler ancak, milli menfaatlerine zarar geleceği endişesine kapılan İngilizler bunu engellemişlerdir. Grandük Nikola komutasındaki Rus Ordusu Yeşilköy'e kadar gelmiş, 14 Şubat 1878 tarihinde yedi zırhlıdan oluşan İngiliz deniz filosunun İstanbul önlerinde demir atması üzerine ilerleyememiş ve Osmanlı Devleti ile anlaşma masasına oturmuştur.

Rus-İngiliz menfaat çatışması, Rusları antlaşma masasına oturmaya zorlamıştı ama bu oturuş Türk Devleti'nin hayrına olmayacak, devletin başına yeni ve uzun vadeye yayılan gaileler açacaktı.

Ruslarla barış görüşmeleri, Şubat 1878'de Yeşilköy (Ayastefanos)'de, Dadyan Arakel'in evinde başladı. Grandük Nikola, Ermeni Dadyan'ın küçük, sevimli kızını koynuna almaktan memnun olarak görüşmelere katılırken, başta Patrik Nerses Varjebedyan olmak üzere Ermeniler, durumdan faydalanmanın ardına düşmüşlerdi; kısmen de başarılı oldular. Grandük'ü etkileyerek, antlaşmaya Ermenileri ilgilendiren bir madde koydurdular.

3 Mart 1878 günü Ayastefanos Antlaşması, Rus delegasyonunun mağrur bakışları altında, taraflarca imzalandı. Antlaşmanın 16. maddesi, Ermeni Patriği'nin beklentisini tam karşılamasa da şöyle ifade edilmişti:

"Ermenilerin yerleşik oldukları bölgelerde ıslahat yapılacak, Çerkez ve Kürt saldırılarına karşı korunacaklar." Oysa Ermeniler, Patrik Nerses başkanlığında yaptıkları gizli toplantıda, savaş boyunca yaptıkları hizmetlerin karşılığı olarak Çar II. Aleksandr'dan şunları istemişlerdi:

1- Fırat'a kadar olan bölge Türklere verilmesin, bu topraklarda Rusya'ya bağlı bir Ermenistan kurulsun,

2- Arazi verilmesi mümkün olmayacaksa, Bulgarlara tanınan imtiyazın aynı Ermenilere de tanınsın.

3- İşgal edilen topraklar boşaltılacaksa, Osmanlı Devleti'nden ıslahat için maddî teminat alınsın ve işgal edilmiş topraklar, ıslahatın sonuna kadar Rus kontrolünde kalsın.

Ermeniler, savaş boyunca akıttıkları Türk kanına karşılık, bu üç maddelik arzunamelerini Ruslara sunmuşlardı. Bu sonuç aynı zamanda, Rusların Ermenilere attıkları ve her fırsatta, menfaatleri ön plana çıktıkça da atmaya devam edecekleri bir "kazıktı". Ayastefanos Antlaşması'nda Ermenilerin tek ve önemli kazancı "meselelerinin" ilk defa milletlerarası bir belgede yer almış olmasıydı.

Ayastefanos Antlaşması'ndan memnun olmayan taraf, o günlerde Hindistan dâhil, dünyada birçok ülkeyi yöneten ve ticaret yollarını denetleyen İngiltere idi. İngiltere hükümeti, Avrupa ve Asya topraklarında Rus nüfuz alanının genişlemesine ve Rusların "Osmanlı Pastasını" yalnız yemelerine tahammül edemezdi; onun için çok geçmeden atağa geçtiler. Ayastefanos'un ağır şartlarını hafifletmek vaadi ile Osmanlı Devleti ile görüşmeye başladılar. Tabii durumdan vazife çıkarmalarının altında çıkarları ve hesapları vardı. İngilizler, "geçici" olarak Kıbrıs'ın kendilerine verilmesi karşılığında antlaşmanın düzeltilmesine aracı olacaklarını söylüyorlardı. Aslında

bu, aba altından sopa göstererek isteklerinin karışlanmaması halinde Kıbrıs'ı zorlayacaklarını ima etmekti.

Zorlu geçen savaştan yenilmiş ve toprak kaybederek çıkmış olan Osmanlı Devleti, İngilizlerin isteğine boyun eğmek zorunda kaldı. İngilizler, tek mermi atmadan Kıbrıs'ı aldılar. Kıbrıs'ın geçici olarak devrini içi kan ağlayarak imzalayan II. Abdülhamid Han, bununla ilgili fermana, el yazısı ile "Hukuk-u Şahaneme helâl gelmemek şartıyla imzalıyorum" notunu düşmüştü. Ayrıca, Kıbrıs'ın devri anlaşmasında, Osmanlı Devleti İngiltere ile birlikte, Ermenilerin yaşadıkları doğu vilâyetlerinde ıslahat yapmayı da kabul ediyordu.

İngilizler sözlerinde durdular(!). Kıbrıs'ı savaşmadan aldılar ve Ruslarla Osmanlı Devleti'ni Berlin'de masaya oturttular. Berlin'de toplanan milletlerarası konferans neticesinde, Ermeniler açısından önemli bir değişim olmadı. Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesinin bir benzeri, Berlin Antlaşması'nda 61. madde olarak yer aldı.

"Ermeni Meselesi", yukarıda kısaca anlattığımız gelişmelerden sonra emperyalist devletlerin Osmanlı'ya karşı her fırsatta kullanacakları bir koz haline geldi. Taraf olan emperyalistler, çıkarları uğruna, Ermeni projeleri ile Türk Devleti'ni köşeye sıkıştıracaklardı. Öyle ki, "Ermeni Meselesi" veya "Anadolu'nun Islahı" gibi tezlerle Osmanlı Devleti meşgul (zaman zaman tehdit) edilecek, baskı altında tutulacak, içeride birbiri ardına çıkartılan isyanlarla adeta "cambaza bak" oyunları oynanacak ve Osmanlı'dan toprak (Mısır gibi) koparılacaktı.

Berlin Konferansı boyunca da Ermeniler boş durmamışlardı. Gerek Diaspora Ermenileri, gerekse Osmanlı Ermenileri, Berlin'de İngiltere ve Rusya delegeleriyle görüşerek Anadolu'nun doğusunda, bağımsız bir Ermenistan'ın kendilerine hediye edilmesini istediler.

Fakat bu istekleri, iki temel sebepten dolayı mümkün olmadı. Birincisi, büyük devletler, Ermenilerin çıbanbaşı olarak Osmanlı topraklarında kalmalarını, çıkarlarına daha uygun buluyorlardı, ikincisi, Ermenilerin nüfus problemleriydi; çünkü Anadolu'nun hiçbir bölgesinde nüfusları Türk nüfusunu geçemiyor, hatta dengelemeye bile yetmiyordu.

Emperyalist Devletler, Berlin'de Ermenilere bir devlet hediye edememişlerdi ama çok önemli bir nasihat ve teşvikte bulunmuşlardı: "Boş durmayın, çalışın!"

"Boş durmayın" emri ve hedefini iyi kavrayan Ermeniler, Berlin Konferans'ından sonra hiç boş durmadılar. İleride anlatacağımız gibi, çok geçmeden komiteler, çeteler ve kanla beslenen partiler kurdular. Anadolu'da ardı ardına isyanlar çıkardılar. Nüfus oranını lehlerine çevirebilmek için savunmasız köyleri, kasabaları bastılar ve yüz binlerce masum Müslüman'ın kanını akıttılar. Amaçlarına giden yolda her türlü alçaklığı mubah gördüler. Estirdikleri terör ve vahşet kasırgasının ise tek amacı vardı, günümüzde de yaptıkları gibi, "Türkler bizi kesiyorlar" yalanı ardına sığınarak Hıristiyan devletlere Anadolu'yu işgal ettirmek ve bu yolla bir devlet kurmak.

"Boş durmayın, çalışın" emrinden sonra artık dönem, her biri insanlığını kaybetmiş, yedikleri ekmeğe tüküren, varlıklarını borçlu oldukları medeniyeti ortadan kaldırmaya ahdetmiş, vahşetin ve zalimliğin zirvelerinde dolaşan... Ermeni çetelerinin, komitecilerinin dönemi olacaktı.

OKUMA PARÇASI

"Batı, senin her zaman bildiğin gibi, barış ve adalet diyarı değildi; kadın ve erkek haklarının, doğanının üstüne titremiyordu. Senden önceki kuşaktan olan ben, bambaşka bir Batı tanıdım. Şunu unutma ki, yüzyıllar boyunca yerkürenin dört bir yanında izler bıraktık; imparatorluklar kurduk, uygarlıklar yıktık, Amerika'daki Kızılderilileri yok ettik; sonra onların yerine, çalışsınlar diye, takalar dolusu zenci getirdik. Afyon satın almaya zorlamak için Çinlilerle savaştık. Evet, dünyada bir kasırga estirdik..." (Beatrice'den Sonra Birinci Yüzyıl isimli romandan - Amin Maalouf)

ABD'de her yirmi yerliden on dokuzu katledilmiş, ancak biri hayatta kalabilmiştir. Yani 18. ve 19. yüzyıl boyunca devam eden SOYKIRIM neticesinde, Kızılderili dediğimiz Amerika yerlilerinin soyu kurutulmuştur ki, öldürülen, sürülen açlık, sefalet ve hastalıklara maruz bırakılarak yok edilen yerlilerin sayısı milyonlarla ifade edilmektedir.

Yerli halkı soykırıma tabi tutan ABD, bugün dahi soykırımı, KISIRLAŞTIRMA yoluyla devam ettirmektedir. Toplam nüfusları bir milyondan az kalan Kızılderililerden doğurganlık yaşındaki kadınların en az %25'i kısırlaştırılmıştır. Son raporlar, yalnız bir kabiledeki (Kuzey Cheyene) kısırlaştırma oranının %80'lere ulaştığını göstermektedir.

Şimdi sormak gerekir: Türk Milletine "soykırımcı" meselesi yapmak için her fırsatı değerlendiren, her fırsatta parlamentosundan "yasa" çıkartmaya çalışan ABD'nin kanlı eli ve soykırımcı geleneği Kızılderililere mi uzanmıştır?

TARİH SAHNESİNDE ZAYIF DÜŞERSENİZ EZERLER

"Ermeni Meselesi", Ayastefanos ve Berlin antlaşmalarından sonra siyasi gündeme sokuldu. Berlin Antlaşması'nın 61. maddesi, Ermenilerin yaşadıkları bölgelere yeni düzenlemeler yapılması ve bu yapılanmanın taraf devletlerce denetlenmesi hükmünü getiriyordu. Bu hüküm Rusya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin eline büyük koz vermişti. Artık, antlaşma tarihinden sonra Osmanlı Devleti üzerinde baskı kurmak isteyen adı geçen devletler, her fırsatta "Ermeni Meselesini" ileri sürmek suretiyle, devlet üzerinde baskı uygulayacaklardı.

93 Harbinde yenilmiş, Balkanlar'dan, Kafkaslardan milyonlarca insanın göçü ile bunalmış devleti siyasi istikrarsızlığın yıprattığı günlerde imzalanan Berlin Antlaşması'nın Ermenilerle ilgili sonuçları, çok geçmeden ortaya çıktı. 1879 yılında İngilizler, Osmanlı Devleti adına çalışan Baker Paşa'nın Doğu Anadolu'ya genel vali olarak atanmasını sağladılar. Fransa, İngiltere ve Rusya, bu gelişmenin ardından, 40 maddelik bir "ıslahat projesini" Devlet'e dayattılar. Osmanlı Devleti, iç işlerine resmen müdahale olmasına rağmen, zayıf düşmenin bedeli olarak, dayatılan bu projeyi resmen kabul etti.

Emperyalistlerin hedefleri, elbette, bir bölgeyi ıslah etmek veya Ermenileri koruma altına almak değildi. Ortak ve tek amaçları, etnik bir grubu kullanarak Türk'ün Anadolu'daki varlığına son vermekti. Bu hedeflerine varmak için merkezi hükümete uyguladıkları ekonomik ve siyasi baskılar bir yana, Anadolu'nun dört bir tarafına açtıkları konsolosluklar ve misyonerlik merkezleriyle, Ermenileri ara vermeksizin isyana teşvik ediyorlardı. Ermeniler, aldıkları destek

ve teşvikler neticesinde, isyanlar çıkarıp Müslüman Türk'ün kanını akıttığında ise: "Türkler, Ermenileri öldürüyorlar!" diye ortalığı ayağa kaldırıyorlardı.

Emperyalist devletler, Doğu Anadolu'nun ıslahı veya Ermeni ıslahatı (adına ne derseniz deyin) adı altında, "baskı kartlarını", 1913 yılına kadar aralıklarla kullandılar. Öyle ki Osmanlı Devleti, önüne getirilen ıslahat projelerini hakkıyla hayata geçirmek istediğinde, bu defa menfaat çeteleri "proje" anlaşmazlığı bahanesi ile engelleme yapıyorlardı.

Ermeni ıslahatı meselesi nihayetinde 1913 yılının sonunda başlayıp, 1914 yılının Şubat ayında biten görüşmeler sonunda Yeniköy Antlaşması imzalandı. Ermeni hamisi görünen Batılı devletlerle ittihatçı Osmanlı Hükümeti arasında imzalanan bu antlaşmaya göre, Türkiye'nin doğusu iki bölgeye ayrılıyor ve her iki bölgenin başına birer yabancı müfettiş atanıyordu; müfettişlere, adliyeyi ve jandarmayı denetleme yetkisi veriliyordu. Ayrıca yabancı müfettişler, gerek görmeleri halinde, vali veya diğer resmi görevlileri azledebilecekti. Tabii bunlarla yetinmemişler, halkı resmen bölecek, ayrışmaya taşıyacak ve düşmanlıkları körükleyecek şartları da antlaşmaya eklemişlerdi. Bu şartlara göre kanunlar, nizamnameler ve resmi bildirimler, mahalli dillerde yayınlanacak, mahkeme ve devlet dairelerinde her etnik görüş kendi dilini konuşacak, askerlik hizmetlerini yaşadıkları bölgelerde yapacaklardı. Şimdi sıkı durun! Abdülhamid Han'ın bölgede dengeleri sağlamak ve isyanları bastırmak için kurduğu Hamidiye Alayları, YEDEK Süvari birlikleri haline dönüştürüleceklerdi.

Yeri gelmişken ifade edelim: Bugünlerde, "Güneydoğu'da KORUCULUK sistemine son verilsin, Kürtçe resmi dil olarak kabul edilip kullanılsın, Avrupa Birliği'nin yetkilileri, sık sık bölgede denetlemelerde bulunsunlar... "diyenlerin kulakları çınlasın!

Tarih tekerrürden mi ibaret, gerçekten? Neyse, geçelim.

Yeniköy Antlaşması imzalandıktan kısa bir süre sonra Norveçli Binbaşı Nicolas Hoff ve Hollandalı Westenenk, bölgeye gönderilecek müfettişler olarak atandılar. Müfettişler, vakit geçirmeden İstanbul'a geldiler ve ekiplerini hazırlamak için çalışmaya başladılar. Fakat

bölgelerine gitme fırsatı bulamadılar; çünkü I. Dünya Savaşı kapıya dayanmış, "kartlar" yeniden karılmış, dünya dengeleri değişmeye başlamıştı.

Yıllar süren ayaklanmalar, kanlı çarpışmalar, yüz binlerce cana mal olan isyanlar neticesinde imzalanan Yeniköy Antlaşması'nın tek hedefi vardı. O da Ermenilere bağımsız bir devlet kurabilmekti. Fakat tarih, hükmünü Ermeni istekleri üzerinden vermeyecekti. "Islahat" ismi altında kurulan tezgâh, hızla gelişen siyasi ve askeri gelişmeler sonucunda, büyük bir "gürültüyle" ve dramatik biçimde çöküp gidecekti.

Şimdi, bağımsız Ermeni Devleti kurma çabalarının "son" adını alan Yeniköy Antlaşması'na giden yolda neler oldu, neler yaşandı bunları anlamaya çalışalım.

OKUMA PARÇASI

"Elsiziz, belsiziz, dilsiziz amma. Yaşarız dünyada erkekçesine."

Mir'atî

Hepimiz biliyoruz ki, Ermeni soykırımı iddialarının dünya üzerinde en büyük destekçisi Fransa'dır. Güçlü bir Ermeni diasporasına sahip olan Fransa, her platformda Ermeni iddialarını savunmakta, bu yetmemiş gibi, sözde soykırımı kabul etmeyenlere veya yalan olduğunu söyleyenlere ceza bile vermektedir.

Oysa bütün emperyalist devletler gibi, Fransa'nın da ellerinde mazlumların kanı vardır; hem de ne kan! Türkleri soykırım yapmakla suçlayan Fransa'nın yakın tarihinde soykırımlar, vahşilikler, toplu kıtaller... Mevcuttur. Uzak Asya'dan Afrika'ya, Afrika'dan Amerika'ya dünyanın dört bir köşesinde, milyonlarca insanı sömürü uğruna vahşice katleden, insanlık suçları işleyen Fransa, bugün sicilini görmezden gelerek tarihi gerçekleri saptırmakta ve Ermeni kökenli vatandaşlarını memnun edip Türk düşmanlığını körüklemek uğruna iğrenç iftira kampanyalarına öncülük etmektedir.

Burada Fransa'nın deniz aşırı topraklarda işlediği insanlık suçlarını bir yana bırakalım da, yarım asır önce kendi toprakları üzerinde işlediği ve belgelerle sabit insanlık suçuna bir göz atalım:

Almanlar, 1942 yılında Fransa'nın büyük bölümünü işgal etmişler ve kendileriyle işbirliği yapan Vichy Hükümeti'ni başa getirmişlerdi. Fransızlar, bu gelişmelerden sonra Almanlarla kol kola girerek vatandaşları olan Yahudilere zulümler yapmaya, mallarına el koymaya ve binlercesini ölüm kamplarına göndermeye başladılar.

Fransızlar, Alman işgali boyunca, tam 75.000 Yahudi'yi trenlere doldurarak ölüm kamplarına gönderdiler. Yani her dört Fransız vatandaşı Yahudi'den biri, Fransız Hükümeti'nin emri ve izni ile gaz odalarında can verdi. Kamplara gönderilmeyenlerin büyük çoğunluğu ya Fransa'dan kaçtı, ya da açlık, sefalet ve hastalıklar neticesinde hayatını kaybetti.

Fransa, işlediği bu insanlık suçunun üzerinden elli yıl geçtikten sonra, 1995 yılında Devlet Başkanı Jagues Chirac'ın ağzından suçunu kabul etti ve Yahudilerden özür diledi. Chirac, insanlık suçları için özür diledi ama o günlerde Türklerin yaptığı insanlık örneğinden hiç bahsetmeden!

Peki, Alman faşistleri ile güç birliği yaparak insanlık suçu işleyen Fransızlara Türkler ne yapmışlardı da insanlık dersi vermişlerdi?

Efendim, Fransızlar, kendi vatandaşları Yahudileri, Auschwitz gibi ölüm kamplarına gönderdikleri günlerde, Türkiye'nin Fransa'daki Büyükelçisi Behiç Erkin Bey idi. Behiç Erkin Bey, Osmanlı Ordusu Subaylarından, İstiklâl Savaşı gazilerinden ve Atatürk'ün silah arkadaşlarından bir Türk evladıydı. Rahmetli Büyükelçi, elçilik çalışanlarının da üstün gayretleri ile on binlerce Fransız Yahudi'sinin hayatını kurtardı. Türk Büyükelçiliği, büyük çoğunluğu 1920 yılında Türkiye'den göç etmiş, yine büyük çoğunluğu Türkçe konuşmayı unutmuş, Fransız vatandaşı olmuş Yahudi'ye sahte belgeler temin ederek binlercesini Türk vatandaşı göstererek hayatlarını kurtardı. Türkiye, o yıllarda (1942–1943) devam etmekte olan 2. Dünya Savaşı'nda "tarafsız" statüsünde olduğu için Fransız ve Alman katilleri, Türkiye Büyükelçiliğinin kanatlan altına girmiş olan Yahudilere dokunamadılar. Büyükelçimiz Behiç Bey ve arkadaşlarının yaptıkları bu kadarla da kalmadı. Binlerce Yahudi'yi de savaş şartlarının zorluklarına rağmen, bulabildikleri her vasıta ile Türkiye'ye gönderdiler.

Ne demişti şair:

"Yaşarız dünyada erkekçesine."

KAN VE VAHŞET İÇİN ÖRGÜTLENMELER

Berlin Antlaşması'ndan sonra Rusya ve İngiltere gibi devletlerin yetkili ağızlarından "Bağımsızlık elde etmek için çalışın" emrini alan Ermeniler, içeride ve dışarıda hızla örgütlenmeye başladılar. Artık tek hedefleri vardı: Kurdukları değişik cemiyet ve komitelerle aralıksız terör estirmek, isyanlar çıkarmak, Müslüman ahaliyi korkutup sindirecek her metodu denemek, oluşturacakları kaos neticesinde dünya kamuoyunun dikkatlerini bölgeye çekmek ve yabancı devletlerin Türk topraklarına müdahale etmelerini temin ederek bağımsız bir Ermenistan kurmak. Zaten bu stratejilerini açık etmekten çekinmemişlerdi. Kuruluşunu ilerde göreceğimiz Ermeni Hınçak Komitesi liderlerinden biri, 1890'lı yıllarda, İstanbul'daki Robert Koleji müdürü Dr. Cyrus Hamlin'e, hayallerindeki "Büyük Ermenistan'a" uzanacak stratejisini şu sözlerle anlatmıştı:

"Bütün Türkiye'deki Hınçak çeteleri, Türkleri ve Kürtleri öldürmek için fırsat kollayacaklar, bunların köylerini yakıp yıkacaklar, sonra da dağlara çekilecekler. O zaman hırstan gözleri dönecek olan Müslümanlar da ayaklanacak ve savunmasız Ermeni köylerine hücum edecekler. Bunun üzerine Rusya, insanlık ve Hıristiyan uygarlığı adına ayağa kalkan Avrupa kamuoyunun desteğiyle harekete geçecek ve Anadolu'yu işgal edecek..."

Bu plan ve strateji ile yola çıkan Ermeniler, değişik isimler altında örgütlenmeye başladılar. Bu örgütlerden ilki 1878 yılında Van'da kurulan KARA HAÇ cemiyeti oldu. Bu terör örgütü, ABD'de ırkçı beyazlar tarafından kurulmuş, binlerce masum zenciyi vahşi metotlarla

öldüren Ku Klux Klan isimli örgüte benziyordu. Hedeflerine Müslüman, sivil, savunmasız halkı oturtan Kara Haç mensupları adam kaçırıyor, işkence ile öldürülüyor, evleri basıp içindeki insanlarla birlikte ateşe veriyorlardı. Aynı tarihlerde, Rusya'da kurulmuş olan Ermeni örgütleri de Anadolu'daki Ermenilere silah ve mühimmat göndermek suretiyle destek veriyorlardı.

1881 yılında, ikinci önemli Ermeni örgütlenmesi Erzurum'da baş gösterdi. Anavatan Müdafileri (Pashtpan Haireniats) isimli bu cemiyetin ömrü uzun olmadı. Bir iki yıl faaliyet gösteren bu gizli örgüt, özel yemin ettirerek çatısı altına aldığı üyeleri vasıtasıyla, bölgede bulunan Ermenileri silahlandırdı. Osmanlı jandarması, 1882 yılının Kasım ayında, örgütün gizli belgelerini ele geçirdi ve geniş çaplı tutuklamalar yaptı. Sorgulamalar sırasında örgütün Patrik Nerses ve Erzurum Piskoposu Ormanyan'ın bilgi ve desteğiyle hareket ettiği anlaşıldı. Fakat ne hikmetse, bu adamlara adli takip uygulanmadı. Çeteden 40 kişi, değişen uzunlukta hapis cezalarına çarptırıldılar. Fakat bunlar da içeride fazla kalmadılar. Çünkü yabancı elçilerin Padişah katında yaptıkları girişimler neticesinde Aff-ı Şahane (Padişah affı)'ye uğrayarak serbest kaldılar.

Erzurum'da kurulan ve kolluk kuvvetleri tarafından dağıtılan kara haç örgütünden sonra Anadolu'da yeni bir Ermeni terör örgütü daha ortaya çıktı. Bu örgüt, 1885 yılında Marsilya'da, Mıgırdıç Portakalyan tarafından kurulmuş "ARMENEKAN CEMİYETİ" idi. Osmanlı Devleti'nde resmi görevlerde bulunmuş, paşalık rütbesi almış, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü yapmış Mikael Portakal'ın oğlu olan Mıgırdıç isimli terör örgütü kurucusu, uzun yıllar Van'da kalmış ve öğretmenlik yapmıştı. Bu şahıs, Van ve çevresinde ayrılıkçı faaliyetlerde bulunduğu için yurtdışına sürgün edilmişti.

Aynı yıl (1885), Mıgırdıç'ın Van'a gönderdiği 9 parti militanı, vakit geçirmeden illegal olarak çalışmaya başladılar. Parti (cemiyet) programlarına ihtilalci yöntemlerle bağımsız Ermenistan'ı oluşturmayı almış olan "Armenikan" örgütü mensupları, Van ve çevresinde sayısız terör eylemleri yaptılar. Bu örgütün mensuplarına Rusya'dan silah

geliyordu ve silahların sevk işlemlerini Rusya'nın Van'da bulunan konsolosluğunda görevli Ermeni kökenli binbaşı yapıyordu.

Emperyalist devletlerden geniş destek ve teşvik alan Ermeniler, mevziî örgütlenmelerle yeterli sinerji üretemeyeceklerini anladıklarından, 1887 yılından itibaren, daha geniş tabanlı örgütlenmelere yöneldiler. İlk geniş tabanlı örgütlenme ise "çan sesi" manasına gelen ve Marksist programa sahip Hınçak Partisi etrafında oldu.

Hınçak Partisi, 1887 yılında Cenevre'de kuruldu. Daha sonra merkezini Londra'ya taşıyan partinin kurucuları Avrupa'ya okumak için gitmiş Ermeni öğrencilerdi. Bu öğrencilerin başında, Rusya tebaasına mensup, Avedis Nazarbek ile karısı Marian vardı. Hınçak Partisi'nin hedefi ve metodu, ihtilalci yöntemlerle "Türkiye Ermenistan'ını" Türklerden kurtarmak, sonra burayı Rusya ve "İran Ermenistan'ı" ile birleştirerek bağımsız, sosyalist Ermenistan'ı ilan etmekti.

Hınçak Partisi, yurtdışında yetiştirilerek Anadolu'ya gönderilen militanları vasıtasıyla, hızlı bir şekilde örgütlendi ve aralıksız eylemler başladı. Örgüt merkezi, Devlet'e sızmış adamlarından yardım alıyor, illegal yollardan para topluyor, yardım etmeyenleri cezalandırıyor, devlete vergi verilmesini engelliyor, yer yer isyanlar çıkarıyor, Batı'nın dikkatini çekmek ve kamuoyu oluşturmak için gösteriler düzenliyor ve "Islahat yapılsın, Ermenilere haklar verilsin" sloganı altında bölünmeye yönelik her türlü şirretliği, şeditliği sergiliyordu. Osmanlı Devleti'nin ve yöneticilerin Batı'nın baskıları karşısındaki çaresizliğini, acizliğini gördükçe de hedeflerine giden yolda eylemlerine hız veriyorlardı.

Yukarıdaki paragrafta ifade edilenler, 2008 Türkiye'sinde yaşayan bizlere çok şey anlatıyor sanırım.

Tarihinin hiçbir döneminde Anadolu topraklarında çoğunluğu elde edememiş Ermeniler, buna rağmen Türk yurdundan toprak koparmak amacı ile ikinci büyük terör örgütlerini 1890 yılında Tiflis'te kurdular. Ermeni ihtilal komitesi (Taşnak Sütyun) isimli komite (Parti), Krsidapor Mikealyan ve arkadaşları tarafından kurulmuştu. Amacı, Hınçak Komitesi'nden farklı değildi. "Taşnaklar" diye bilinen bu örgüt de hızla zemin oluşturdu ve terör faaliyetlerine, Anadolu'yu

"istikrarsızlaştırma" eylemlerine başladı. Taşnak Komitesi, 1891 yılında Hınçaklarla tek çatı örgütlenmesine gittiyse de çok geçmeden iç kavgalar sebebiyle ayrıldı. Ayrıca Taşnak Komitesi, varlığını sürdürdüğü zaman diliminde Ermenilerin en fazla itibar gösterdikleri ve üye olarak katkı sağladıkları siyasi yapılanma olarak öne çıktı. Hatta 1908'den sonra ittihatçılarla anlaşarak, bir süre legal Ermeni Partisi olarak da hayat buldu.

Taşnak Komitesinin ilk genel kongresi 1892 yılında yapıldı. Kongrede, planladıkları ihtilale yönelik önemli bazı kararlar alındı. Yıllara yayılacak kan ve vahşetin habercisi olan kongre kararlarının bazıları şunlardı:

— Küçük ama hareketli silahlı çeteler kurmak ve bunları sevk ve idare etmek,

—Anadolu'da yaşayan Ermenileri silahlandırmak ve toplu ayaklanmalara hazırlamak,

— Devletin resmi görevlilerine karşı silahlı terör eylemleri yapmak, yılmalarını sağlamak,

— Lojistik destek birimleri kurmak, yani milis güçleri oluşturmak,

— Devlete ait binaları basmak ve tahrip etmek,

— Bölgede yaşayan aşiretlerden yandaşlar bulmak, böylece geniş tabanlı isyanlar çıkarmak,

— Müslüman (Türk, Kürt, Çerkez...) köylerini basmak, katliamlar düzenlemek.

Sanırım, uzayıp giden bu komite kararları da 2008 Türkiye'sinde hepimizin şuurunda çok net çağrışımlar yapıyor...

Ayrıca Taşnak Komitesi, kongre kararlarında, yandaşlarına açık bir çağrıda bulunarak şunları söylemişti:

"Türk'ü, Kürdü her yerde ve her şart altında vur! Gericileri (Komite'yi desteklemeyen Ermeniler kastediliyor), geri dönenleri, ajanları, hainleri öldür!"

Parti bayrağına, kin ve nefretin simgesi ve terörün bir ifadesi olarak hançer koyan Taşnaklar, ABD, Rusya ve İran gibi ülkeler ile bazı Avrupa şehirlerinde şubeler açtılar. Osmanlı topraklarında ise Trabzon, Erzurum, Van ve Muş'u parti merkezleri olarak seçtiler.

Ermeniler, terör yaratmak ve isyanlar çıkartmak için örgütlenmeye devam ede dursunlar, dünyadaki siyasi gelişmeler de ekmeklerine yağ sürüyordu. Cebelitarık, Kıbrıs ve Mısır'da istediklerini elde eden İngilizler, Hindistan'a giden ticaret yollarındaki hâkimiyetlerini sağlamlaştırdıklarından dolayı, Osmanlı'nın bütünlüğüne yönelik politikalarına tam manasıyla son vermişlerdi. 1880 yılından itibaren Ermenilere desteklerini artıran İngilizler, bu politikalarıyla Mısır ve Kıbrıs'taki durumlarını sağlamlaştırmayı hedeflemişlerdi. Yine aynı İngiltere, birçok Avrupa Ülkesini Osmanlı'ya karşı kışkırtıyor ve Ermenilere destek vermeye çağırıyordu. Bu kışkırtmalar ve ortak kurulan kumpaslar, çok geçmeden semeresini verdi. Devlet, Ermeni terör ve isyanlarıyla uğraşırken, Avrupa devletlerinin ortak girişimleri neticesinde Girit elden gitti. Osmanlı Devleti, Batı'nın baskıcı tutumuna fazla direnmeyerek Girit'te muhtar yönetim kurulmasını kabul etti. Tabii bu, Girit'in Osmanlı'dan koparılmasının ilk adımı olmuştu.

Ermeni destekçisi diğer bir güç olan Rusya ise, "ıslahatta" fazla ısrarcı olmasa da, Çar II. Aleksandra'nın suikast sonucunda öldürülmesinden sonra Berlin Antlaşması'nın 61. maddesine istinaden Ermeni terör örgütlerine, başta lojistik konular olmak üzere, destek vermeye devam ediyordu.

Emperyalistlerin siyasi ve ekonomik olarak destekleyip, zemin hazırladıkları Ermeni ihtilal komiteleri, artık aralıksız eylemler için hazır hale gelmişlerdi. Hedeflerinde, yüzyıllar boyunca güvenlik içinde ve hür olarak yaşadıkları Türk topraklarını kana boyamak vardı. Ermeniler için zaman, emperyalist "büyük" devletlerle kavga etmekten yorgun düşmüş, yıpranmış, güç kaybına uğramış, altı asırlık, Türk Devleti'nin iyice bitkin hale getirmek ve istediklerini alma zamanıydı.

OKUMA PARÇASI

Türk Milleti, tarihinin hiçbir döneminde ve hiçbir fetih hareketinde soykırım politikası uygulamamıştır. Fütuhatçı bir millet olan Türkler, çağlar boyunca, dünyanın dört bir tarafına yaptıkları seferler neticesinde elde ettikleri coğrafyalarda yaşayan halkları zorla dönüştürmeyi, yani onları asimile etmeyi, akıllarından bile geçirmemişlerdir. Sömürü yapmak için fetih yapmamışlar, zulüm ve kan dökmek için toprak istila etmemişlerdir. Yüksek ahlak ve medeniyet sahibi olan Türk Devletleri'nin fetih hareketleri, sömürgeleştirme siyaseti üzerine bina edilmediğinden, ulaştıkları her toprak parçası üzerinde adaleti temin etmek adına varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Oysa Batılı Hıristiyan devletler, özellikle deniz yollarının keşfi ve kullanılmaya başlanması sonrasında, istila ettikleri her toprak parçasında adalet yerine, zülüm dağıtmışlardır. Egemenlikleri altına aldıkları her halkı zorla değiştirme ve dönüştürme çabası içine girmişlerdir. Bu halkların dil ve din gibi varlık sebeplerini ortadan kaldırarak, kültürlerinde derin, tamiri zor yaralar açmakla kalmamışlar, birçok toplumun nesillerini mahvetmişlerdir. İşte iki örnek:

İngiliz denizci Kaptan Cook, Avustralya kıtasını keşfedip ayak bastığında, takvimler 1770 yılını gösteriyordu. Tahminlere göre, o yıllarda Avustralya'da kıtanın gerçek sahipleri olan Aborjinlerin nüfusu bir milyon civarındaydı. Bu insanlar barış içinde, tabiatla içice ve basit bir hayat yaşıyorlardı.

Kaptan Cook'un bu kıtaya ayak basmasının üzerinden çok zaman geçmeden, Avustralya'ya İngiltere'den göç başladı. Kıtaya gelen ilk yerleşimcilerin çoğunluğunu kanun kaçakları, çapulcular veya sürgünler oluşturmuştu. Bu vahşi güruh, hızla bakir kıtayı keşfe çıktı ve çok geçmeden de kıtanın asıl sahipleri olan barışçı Aborjinlerle karşılaştı. Silahsız, savunmasız, Batılıların gaddarlıklarından ve vahşetinden habersiz yaşayan Aborjinler, kısa zaman içinde kıtayı veba gibi saran beyaz adamın zulmünden nasiplendiler. İstilacı

beyaz adam, onları hayvan yerine koydu. Öyle ki Batılılar, ellerinde ilkel av silahlarından başka bir şeyleri olmayan yerlilere karşı sürek avları başlattılar. Gördükleri her yerde bu saf, masum, barışçı insanları acımasızca öldürdüler. Vahşi soykırımdan kurtulmak isteyen Aborjinler, yaşadıkları verimli toprakları "Beyaz vahşilere" terk ederek, kıtanın içlerine, çöllere kaçtılar. Soykırımdan canını kurtarmak için çöllere kaçanların çoğu, o uçsuz bucaksız arazilerde, açlık ve susuzluktan öldüler.

Avustralya'da 18. ve 19. asırlar boyunca istilâ harekâtı ve Aborjin katliamı devam etti. 20. yüzyıla girildiğinde, ancak "imana(!)" gelebilen İngilizler, kıtanın yerli halkının insan olduklarına karar verdiler. Aborjinlerin "insan" olduklarına karar verdiler de ne oldu? Bu defa, dünyanın her yanında mazlum halklara yaptıkları gibi, onları dönüştürme çabasına girdiler. Dönüştürme çabaları da soykırımları kadar vahşice ve acımasızdı. Yeni doğan çocukları annelerinin kucaklarından alıp Hıristiyan misyonerlere teslim ettiler. Öyle ki, bu masum çocuklardan çalıntı bir nesil oluştu. Yerli kadınları, her fırsat ve imkânda kısırlaştırdılar. Şehirlerinin dışlarına kurdukları gettolara topladıkları Aborjinlere kendi dillerini öğreterek, topyekûn asimile etme programlan uyguladılar...

Aborjinlere uygulanan bu vahşi yöntemler sonucunda, koca kıtanın gerçek sahiplerinin nüfusu gittikçe azaldı. Avustralya Devleti kurulduktan sonra, yani "modern" çağda bile toplumda yer bulamadılar. Çoğunluğu cahil ve işsiz olarak gettolarda, açlık ve sefalet içinde yaşamaya devam ettiler. Son verilere göre, Aborjinlerin binlercesi Avustralya hapishanelerinde çile dolduruyorlar. Bütün bu olup bitenlerin traji-komik tarafı ne biliyor musunuz? Avustralya Başbakanı, neredeyse 300 yıl boyunca soykırım politikalarının kurbanı olan ve insan oldukları bile uzun yıllar sonra kabul edilen bu halktan resmen özür diledi. Avustralya Başbakanı ve 6 eyaletin Başbakanları, yaptıkları ortak basın toplantısında, asırlar boyu katliamlara tabi tuttukları, milyonlarcasını yok ettikleri, dillerini, kültürlerini, topraklarını yağmalayıp imha ettikleri Aborjinlere resmen: "Yaptıklarımız için özür dileriz ama tazminat ödeyemeyiz." dediler.

Gerçekte Emperyalist Batı'nın, diğer bir ifadeyle, utanmadan Türk'ü soykırım yapmakla suçlayan Batı'nın insanlık suçları, saymakla bitmez. Bakınız, sicillerinden "kir ve kan" akanların, yakın tarihte insanlığa karşı işledikleri bir suç nasıl meydana çıkarak, sonuçlanmış:

Raunda, eski bir Belçika sömürgesidir. 1957 yılında, "KÂĞIT ÜZERİNDE" bağımsızlık kazanan Bu ülke, zengin petrol ve maden yataklarına sahiptir. Bu ülkenin ekonomisi ve tabiî kaynakları, tamamen Fransız ve Belçikalı şirketlerin elindedir.

Ruanda'yı rahat ve problemsiz şekilde sömürmeye devam etmek isteyen emperyalistler, her fırsatta yerli halkın arasına ayrılık tohumları ekmişlerdir. Bilindiği gibi, sömürgecilerin ektikleri ayrılık tohumları, "meyvesini" 1994 yılında verdi. Ruanda'nın büyük kabilelerinden Hutular, diğer yerli kabile Tutsilere saldırdılar. Dünyanın gözleri önünde, tam iki milyon Tutsi, açık bir soykırıma uğradı. Aylar boyu süren soykırıma, ne ülkeyi baştan aşağı sömüren Belçika ve Fransa, ne de işine geldiği zaman dünyanın jandarmalığına soyunan ABD müdahale etti. Aksine, işlerine geldiği için açık soykırıma arkalarını döndüler. Olaylar yatıştığında, daha doğrusu ülke içinde öldürülecek Tutsi kalmadığında, Belçika ve ABD, yaşananlardan dolayı dünya kamyonundan özür dilediler. Ruanda'nın "kaymağını" yiyen Fransa ise bırakın özür dilemeyi, sayıları yüzleri bulan soykırım sanığı Hutu'ya, Fransa'da oturma izni verdi. Emperyalist Fransa'nın bu insanlık dışı tutumu, Tazmanya'da kurulan "Soykırım Mahkemesi" tarafından teyit edilerek, dünyaya açıklandı.

İNSANLAR... SUİKASTLAR...

"Düşmanlarınızı affedin. Bu bir büyüklüktür ama onları unutmak ise büyük bir aptallıktır."

J.F. Kennedy

1915 yılında meydana gelmiş olan Ermeni tehciri, sadece 1. Dünya Savaşı'nda yaşananlar neticesinde vuku bulmadı. Ermeni sürgüsünün arka planında, Berlin Antlaşması'ndan sonra hız kazanan terör ve şiddet anlayışının ortaya getirdikleri inkâr edilemez. Berlin sonrası örgütlenen Ermeniler, yıllar boyu değişik bahanelerin ardına saklanarak isyanlar çıkarttılar, suikastlar düzenlediler; oluk oluk kan akmasına sebep oldular.

Bilinmelidir ki, Ermenilerin terör ve şiddet için kurdukları örgütler, bu kitapta yer bulanlarla sınırlı değildir. Ermeniler, hayaline kapıldıkları "Büyük Ermenistan'ı" kurmak adına, otuza yakın gizli örgüt kurmuşlardır. Biz, bu örgütlenmelerin sadece belli başlı olanlarını buraya aldık ve olaylarda oynadıkları rolleri ifade etmeye çalıştık. Sayıları ve isimleri ne olursa olsun, zaten bu örgütlerin ortak amaçları vardı ve hepsi şiddet ve terör üretip, kan akıtarak Osmanlı Devleti'nin dengesini bozmak ve "hamilerinin" yardımları ile Türk vatanını bölmek istiyordu.

Şimdi genel hatlarıyla, "Tehcire" giden yolun "köşe taşlarına" bakalım ve bugün bizlere dayatılmak istenen "soykırım" yalanına uzanan olayların koridorlarında bir gezinti yapalım:

Erzurum İsyanı: 1890

Balkan isyanlarında görüldüğü gibi, Ermeni isyanlarının ve komite örgütlerinin arkasında hep kilise, dolayısıyla din adamları vardır. Ermeni komiteciler, gizli toplantılarını kiliselerde yapmışlar, çoğu zaman silahlarını bu mabetlerde saklamışlar, kısacası örgüt faaliyetlerinde, tabiri caizse, sırtlarını "dokunulamaz" gördükleri kiliselere dayamışlardır.

1980 yılında Erzurum'da yaşayan Ermeniler, "Vatandaş Müdafileri" isimli ihtilacı, gizli bir örgüt kurmuşlardı. Kurulan bu örgüt, silahlı yapıya sahipti ve silahlarını Rusya'dan temin ederek, Erzurum'un merkezinde bulunan Sanasaryan Ermeni Okulunda ve Kiliselerde depolamışlardı. Osmanlı jandarması, bir ihbar neticesinde durumdan haberdar olarak bu merkezlere operasyon yapmak istemişti. Ancak Köpek Bogos isimli bir Ermeni, operasyonu haber alınca, durumu ihtilalci örgüt militanlarına bildirmişti. Jandarma ve polis, önceden belirlenen bu merkezlere gittiğinde ise örgüt militanlarının direnişi ile karşılaşmıştı. Güvenlik güçlerinin arama yapmasını engellemek isteyen militanlarla çıkan çatışmada, bir polis ve iki jandarma eri şehit olmuşlar, aramalar ancak çatışmalardan sonra yapılabilmişti.

20 Haziran 1890 tarihinde başlayan olaylar, kısa zamanda şehre yayıldı ve üç gün boyunca devam etti. Ermeni Komitacı Gergesyan (Bu şahıs daha sonra Taşnaklarla anlaşmazlığa düşecek ve Taşnak militanlar tarafından öldürülecektir) ve adamları, kiliselerinin aranmasını bahane ederek Ermenileri kışkırttılar, kilise çanlarını çaldırmadılar. "Ermenilerin haklarını silahlarımızla koruyacağız!" bağırtıları arasında halkı sokaklara döktüler. İşyerlerini kapatmayan ve kendilerine katılmayan Ermenilere saldırdılar. Olayların büyümesinden endişelenen ve yatıştırmak için girişimlerde bulunan mahalli yetkililere gönderdikleri haberde ise şu isteklerde bulundular:

— Müslüman Türk Jandarmasının içine girerek arama yaptığı kilise "murdar" (pis) olmuştur. Yıkılıp yeniden yapılması gerekir.

— Bu devlete vergi vermek istemiyoruz. Vergilerin kaldırıldığı ilan edilsin.

— Berlin Antlaşması'nın 61. maddesinde yer alan "ıslahat" çalışmaları, yabancı devletlerin gözetiminde hemen başlasın.

Tabii, bu istekler karşısında mahalli idarecilerin yapacakları bir şey yoktu. Bu nedenle çatışmalar şehre yayıldı. İki gün süren çatışmalar neticesinde, iki taraftan 100 kişiye yakın insan öldü, 300 kişi yaralandı. Olaylar, diğer bir ifade ile Berlin sonrası ilk siyasi Ermeni ayaklanması, ancak üçüncü günün sonunda bastırıldı. Olaylar bastırıldı ama siyasetteki dalgalanması aylar boyu devam etti. Ermeniler, planlarına uygun olarak, olayların ardından "Bizi kesiyorlar!" çığlıkları arasında, "büyük devletlerin" konsolosluklarına müracaat üstüne müracaat yaptılar. Bu eylemleri, çok geçmeden Dersaadet (İstanbul)'te yankı buldu. Batılı büyükelçiler, Osmanlı Hükümeti üzerinde "gerekli" baskıyı yaratarak, isyanı başlatan, halkı kışkırtan, alenen polis ve jandarma katleden ve bu olaylar sonrasında tutuklanmış 28 Ermeni Komiteciyi 28 Eylül 1890 günü serbest bıraktırmayı başardılar.

1890 Erzurum İsyanı, sonuçları açısından Ermeni Komitecileri yüreklendirdi. Batı'nın yardımları neticesinde Osmanlı Devleti'ni zor durumlarda bırakarak, bazı isteklerini yaptırabileceklerini fark ettiler. Kazandıkları moralle bir de marş bestelediler: "Erzurum'da Ermeni sesi çınladı, silah sesleri ile Ermenilerin yüreklerini heyecan kapladı..." diye başlayan bu marşla, adeta gelecek günlerin şifrelerini ilan ettiler.

Musa Bey ve Kumkapı Olayı

Musa Bey, yöresinde nam salmış, gaddar ve zulümkâr bir adamdı. İşte bir nevi "derebeyi" gibi davranan bu Musa Bey, Muşlu bir Ermeni papazın kız kardeşini, kendi kardeşi için kaçırmış ve kızı Müslüman olmaya zorlamıştı. Müslüman olmayı kabul etmeyen kız, Musa Bey'den dayak yemiş, dayak neticesinde gözünün birini kaybetmiş ve kaçarak, şikâyetçi olmak için bir grup Muşlu Ermeni ile birlikte İstanbul'a gitmişti.

1887 yılında Cenevre'de kurulduktan sonra İstanbul ve Anadolu'da teşkilatlanmış olan Hınçak Komitecileri, tarihe "Musa Bey Olayı"

diye geçen bu hadiseyi, taktik açıdan kullanma fırsatını kaçırmadılar. Önce, İstanbul'a getirilmiş mağdur Ermeni kızını Padişah'ın Cuma Selamlığı esnasında bağırtarak, töreni izleyen yerli-yabancı insanların dikkatlerini toplayıp: "Can, mal ve ırz güvenliği kalmamıştır" ekseni etrafında haber bombardımanına tuttular. Tabii bu çabaları kısa zamanda semeresini verdi; İstanbul'daki Batılı ülkelerin elçileri, olaydan dolayı harekete geçerek Osmanlı Hükümeti'ni baskı altına almaya başladılar.

Hınçak örgütünün abartarak, yalanlarla süsleyerek ve "hamilerini" harekete geçirerek yaptığı faaliyet, çok geçmeden lehlerine bir netice doğurdu. Osmanlı Hükümeti, Mutkili Musa Bey'i İstanbul'a getirtti ve yabancı basının önünde yargılanmasını sağladı. Ancak mahkeme, ciddi ve tutarlı bir delil bulamadığından, Musa Bey'i serbest bıraktı, yani ceza vermedi. Musa Bey mahkeme kararı ile serbest kaldı ama Hınçak Komiteleri işin peşini bırakmadılar. Bir taraftan mağdur olduğunu iddia ettikleri Ermeni kadının fotoğraflarını kullanarak Hıristiyan dünyasını tahrik ederlerken, diğer yandan aynı tarihlerde meydana gelmiş olan Erzurum İsyanı'nın sonuçlarını bahane ederek, Kumkapı'da başlayıp ortalığı kana bulayacak yeni bir eylem tezgâhladılar.

Temmuz 1890'da, yani Musa Bey'in yargılanması ve Erzurum İsyanı'nın akabinde, Hınçaklı komiteciler, İstanbul Kumkapı'da bir protesto gösterisi tertiplediler. Gösteriyi planlayanlar, iki önemli aktiviteyi de gerçekleştirmek için karar almışlardı. Aldıkları karara göre: Kumkapı'da toplanan kalabalığa illegal örgüt bildirileri dağıtılarak halk ajite edilecek, bir grup komitacı ise Ermeni Patriği Aşıkyan'ı zorla da olsa, Saray'a, Padişah'a (2. Abdülhamid) götürecek ve Ermeni Islahatı talep etmek için dilekçe verdirecekti.

Eylem gününe iyi hazırlanmış olan Hınçak militanları, belli askeri merkezlere uzanan telgraf tellerini kestikten sonra harekete geçtiler. Eylem bölgesinde toplanmış olan halka illegal örgüt bildirisini okudular, hazırladıkları bildirileri dağıttılar ve patriği saraya götürmek için planlarının ikinci aşamasına geçtiler. Ancak beklemedikleri bir tepki ile karşılaştılar. Patrik Aşıkyan Saray'a git-

meyi reddederek Patrikhane'ye sığınmıştı. Patriğin bu tavrı, Hınçak militanları planlarından döndürmedi; Patrikhane'yi silahla bastılar, patriği yakalayarak bir arabaya zorla bindirdiler ve Padişah'a dilekçe verdirmek için yola çıktılar. Durumu haber almış güvenlik güçleri, içinde patrik bulunan aracın önünü kesti ve askerlerle militanlar arasında çatışma çıktı. Çatışmadaki iki Ermeni komiteci öldürüldü, birçok asker yaralandı ve böylece, tarihe "Kumkapı Olayları" olarak geçen kalkışma son buldu.

Olayların ardından kalkışmayı planlayan onlarca Hınçak militanı yakalandı ve tutuklandıysa da, birçok Ermeni kalkışmasında olduğu gibi, "Ermeni Hamileri" devreye girerek, militanların ceza almadan serbest kalmalarını sağladılar.

Kumkapı olayına ilişkin son bir not: Osmanlı Devleti'nin başkentinde kanlı eylem düzenleyen Hınçak Çetesi'nin elebaşlarından Harutyun Cangülyan, yayınlanmış hatıratında, Kumkapı kalkışması için şunları yazmıştı:

"İstanbul'da Musa Bey sorunu ve Erzurum olayları dolayısıyla bir karşı eylem yapılmazsa, Ermeniler, kendilerini unutulmuş sanacaklardı. Bundan ötürü bir misilleme hareketi gerekliydi. Anadolu'da işleyeceğimiz cinayetler, Avrupa'yı ilgilendirmezdi. Bundan dolayı elçilerin gözleri önünde, Avrupa'nın ilgisini çekmek için bir şikâyet eylemi yapmak şart olmuştu. İhtilal düşüncesini halk arasında yaymak şart olmuştu. İhtilal düşüncesini halk arasında yaymak, isyan ruhu uyanınca da bunu kullanmak bizim için gerekliydi..."

Birinci Sasun (Sason) İsyanı

Sasun, o tarihteki idari yapılanmaya göre, Siirt'e bağlı bir ilçe idi. Çevresine dağılmış yüz kadar köy bulunan Sasun'un toplam nüfusunun beşte birini Ermeniler oluşturuyordu. Halkın çoğunluğunu ise Zazaca ve Kürtçe konuşan Müslümanlar teşkil ediyordu. Arazisi dağlık, ulaşım imkânları yok denecek kadar kısıtlı, çevresinde bulunan şehirlere uzak Sasun, Ermeni Komiteciler tarafından hedef bölge seçilmişti.

Ermeni Hınçak militanları, Sasun'da ayaklanma çalışmalarına 1890 yılında başladılar. Çete başlarından Mihran Damatyan, 3 yıl boyunca bölgede isyanın alt yapısını hazırladı. Damatyan ve adamları, Ermenileri alenen kışkırtmaya başladıklarında durumu fark eden güvenlik güçleri tarafından, hem de kendi adamlarının ihbarı neticesinde, yakalandı ve İstanbul'a gönderildi. Damatyan yakalandıktan sonra yerine Kamparsun Boyacıyan isimli yeni bir çete başı geçtiğinde, takvimler 1893'ü gösteriyordu. Yeni çete başı, Hınçak örgütlenmesini gayelerine uygun biçimde, kaldıkları yerden tamamlayarak, Avrupa'dan ses getirecek isyanı başlattı.

Sasun Ermeni İsyanı, 1894 yılında başladı. Gayet gizli ve sistemli şekilde, Anduk dağında toplanan üç bin civarındaki silahlı isyancı, büyük küçük gruplara ayrılarak, Müslüman köylerine ve etrafta bulunan askeri birliklere saldırdılar. Korkunç cinayetler işleyen isyancılar, Vandallar gibi, önlerine gelen her şeyi yağmaladılar. Yüzlerce Müslüman kadının ırzına geçmekle yetinmeyip, zorla Hıristiyan yapmak için baskılar yaparak, binlerce insanı işkenceden geçirdiler. Öyle ki, Hıristiyanlığı kabul etmeyenlerin gözlerini oyuyorlardı.

Sasun ve çevresindeki yerleşim merkezlerinde terör estirerek binlerce insanı öldüren Hınçak çeteleri, 1894 yılının başında hızlarını alamayarak Muş'un merkezine saldırdılar. Muş ilinin merkezine saldırmış olmaları, isyancılar için sonun başlangıcı oldu. İstanbul Hükümeti, son eylemleri sebebiyle, isyancıların üzerine ordu gönderdi. Ordu birlikleri, eli kanlı çetecileri takip ederek, çoğunluğunu imha etti ve isyanı bastırdı. İsyan bastırıldı, fakat Ermeniler, siyasi sonuçları açısından önemli başarılar elde ettiler.

Alçakça kan döken, akla hayale sığmaz insanlık suçları işleyen Hınçak militanları ve tabii patrikhane, Ordu'nun isyanı bastırmasının ardından bastılar feryadı: Hınçaklı katillere göre, Ermeniler kesilmiş, doğranmıştı. Üç bin silahlı cani ile başlayıp korkunç katliamlara imza atanlar, olayları öylesine çarptırıp, özellikle Avrupa kamuoyuna raporladılar ki, birçok Avrupa başkenti ayağa kalktı. Çok geçmeden: "Anadolu'da Hıristiyanlar katlediliyor!" propagandası, "büyük"

devletlerin müdahalelerine yol açtı. Zaten Ermenilerin arzusu da böyle bir sonucun ortaya çıkmasıydı.

Gerçi, isyan sürecinde Ermenilerin çok istedikleri fiili müdahale, Rusya ve Avrupa'dan gelmemiş, yani bu devletler Anadolu'yu işgal etmemişlerdi. Ama isyan sonrası yaratılan "havanın" akabinde, stratejilerine uygun olarak devreye girdiler. Osmanlı Hükümeti, Batı'dan gelen baskılara dayanamayarak, olayların araştırılması için ortak komisyon kurulmasını kabul etti. Komisyona İngiltere, Fransa ve Rusya, konsolosluk seviyesinde katıldılar. Komisyonun çalışmaları sonucunda, Ermenilerin hiç de masum olmadıkları ortaya çıkmıştı. Ama ok bir defa yaydan fırlamıştı. Bu büyük isyanın neticesinde, "Ermeni piyonlarının" kıymetini daha iyi anlayan malum devletler, komisyon raporunda "ıslahat" isteklerini tekrar masaya getirdiler. Altı vilâyette (Erzurum, Bitlis, Van, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas) ıslahat adı altında Ermenilere adlî, idarî ve malî imtiyazlar verilmesini ısrarla istediler. Tabii unutmamak gerekir, istenilen imtiyazların altında kendi çıkarları, yani Osmanlı Devleti'nin yok edilerek mirasının paylaşımı vardı. Çünkü istedikleri imtiyazların hayata geçirilmesi demek, Anadolu'nun büyük kısmının kısa zamanda en kolay yoldan kapatılıp alınması demekti. Bu stratejiyi Balkanlarda uygulamışlar, istedikleri sonucu da almışlardı (Bulgaristan'ın bağımsızlık süreci). Fakat yine unutmamak lazım gelir ki, Osmanlı tahtında Abdülhamit Han oturuyordu. Ve olup biteni, tabir uygunsa, iliklerine kadar biliyordu. Onun için de devletin başında olduğu sürece bu "ince tezgâha" gelmeyecekti.

1895 Zeytun İsyanı

Sasun isyanından bekledikleri siyasi sonuçları alamayan Ermeni Komiteciler, özellikle Hınçak Partisinin örgütlü "milis" güçleri ile Anadolu'nun birçok bölgesinde silahlı eylemler yaptılar. İstanbul, Divriği, Eğin, Erzincan, Erzurum, Bitlis, Bayburt, Urfa gibi yerlerde kanlı eylemlere imza atan Ermenilerin asıl amaçları, Batı'nın dikkatini Sasun İsyanı ile Anadolu üzerinde toplamışken bunun dağılmasını

engellemekti. Birbiri ardına yaptıkları eylemlerle bir oranda başarılı oldular ama asıl ayaklanma haberi Zeytun'dan geldi.

Temmuz 1895'te, o yıllarda merkezi Londra'da olan Hınçak Komitesi'nin bir gurup militanı, Zeytun ve çevresindeki köylere yerleşerek, geniş çaplı bir isyanın çalışmalarına başlamışlardı. Hınçak Komiteleri, Zeytun'da isyanın alt yapısı hazırlarken güvenlik güçleri tarafından takibe alınmış olsalar da görevlerini yapmanın yolunu bulmuşlar, Londra'dan gelen para ve Rusya üzerinden gelen silahlarla, halkı isyana azmettirmişlerdi. İsyan sonrası elde edilen bilgelere göre ise, isyana katılmaktan çekinen bazı Ermenileri, "İngiliz donanması, isyan başlar başlamaz, Mersin ve İskenderun limanlarına çıkartma yaparak yardımımıza gelecek" diyerek ikna etmişlerdi.

Zeytun Ermeni ayaklanması, 16 Eylül 1895 tarihinde, hepsi son model silahlarla donatılmış, altı bin kişinin katılımı ile başladı. Bütün telgraf hatlarını kesen isyancılar, Zeytun'un merkezinde bulunan hükümet konağı ile jandarma kışlasını bastılar. Planlı ve gizli olarak başlatılan isyan karşısında sivil halkın zarar görmesinden çekinen ilçe kaymakamı ve kışla komutanı, isyancılarla çatışmaya girmeyerek teslim oldular. İlçe yöneticilerinin bu iyi niyetli tavırları, kin ve nefretten gözü dönmüş Ermenileri durdurmaya yetmedi. Teslim olmuş ve silah bırakmış 50 subay ile 600 kadar eri şehit ettiler. Bu vahşetle de yetinmeyen isyancı güruhu, ilçe merkezinde ve çevrede yer alan Türk köylerine saldırarak yüzlerce sivil ve silahsız insanı öldürdüler.

İsyanı ve isyancıların yaptıklarını haber alan İstanbul Hükümeti, Ethem Paşa komutasında Zeytun'a asker sevk etti. Hızla isyan merkezine ulaşan ve Zeytun'u ablukaya alan Osmanlı ordusu, isyancılara gereken cevabı vermek için bütün hazırlıklarını tamamladı. Fakat bilin bakalım, Osmanlı ordusu saldırı pozisyonu aldığında ne oldu. Ne olacak, bugün de Ermeni "borazanlığı" yapan Fransa başta olmak üzere, İstanbul'da bulunan Avrupa ülkelerinin büyükelçileri devreye girerek, Padişah'a, isyancılarla devlet arasında arabulucu olmak istediklerini bildirdiler. Saray, (yani, o günlerde Osmanlı Devleti'nin başında bulunan II. Abdülhamit) daha fazla kan dökülmemesi ve

Batı'nın siyasi baskılarından kurtulmak için elçilerin teklifini kabul etti. Böylece, Halep'te bulunan Batılı ülke konsoloslarının yetkilendirilmeleri ile isyancılarla görüşmeler başladı. Arabulucuların "çabaları" ile 28 Ocak 1896 günü asilerle "barış" antlaşması yapıldı.

Asilerle varılan anlaşmaya göre, silahlarını teslim edenlere genel af verildi. Ayrıca vergi borcu olanların borçları silindi ve her yıl alınan miri vergiden indirim yapılması karar altına alındı. Bütün bu tavizler yetmemiş gibi, isyanı planlayan beş Hınçak komitecinin, İngiliz Konsolosunun gözetiminde, Mersin'den Marsilya'ya gitmelerine izin verildi. Bu sonuca göre ise Türk'ün temiz kanı, devletin zayıf ve güçsüz olması sebebiyle, yerde kaldı.

Zeytun isyanının önemli bir siyasi sonucu oldu: Ermeni Hınçak yapılanması, Anadolu'daki isyan çabalarına son verdi. Hınçak Partisi, yerel isyanlarla bağımsız bir Ermenistan kurulamayacağını anladı ve siyasi faaliyetlerini Ermeni diasporası üzerinden yürütme kararı aldı.

Doğrusu, o kadar kan ve vahşete rağmen bir sonuç alamayacaklarını, bedel ödeyerek anlayan Hınçaklar kadar "makul" düşünmeyen Ermeniler de vardı: Taşnaklar! Hınçakların isyan ve terör sahnesinden çekilmeleri, Ermeni olaylarını durdurmadı. Çünkü yerlerini Taşnak komitecilere bırakmışlardı; onlar da çok geçmeden "sahnedeki" yerlerini aldılar.

1895 Erzurum'da Yeni Bir Ayaklanma

Taşnak komitecileri, 1877–78 Osmanlı - Rus Savaşı'ndan sonra, Rusya ile sınır duruma gelen Erzurum'a kolayca sızıyorlar ve gizlice örgütleniyorlardı.

1890 yılından sonra Ermeni komitecilerinin Anadolu'da aralıksız çıkardıkları huzursuzluk, 1895 yılında şark vilayetlerinde ıslahat programını gündeme taşımıştı. Rusya, Fransa ve İngiltere'nin bitmez tükenmez baskıları sonuç vermiş, Osmanlı Hükümeti ıslahat için bir eylem planı hazırlamıştı. Eylem planı çerçevesinde yapılması gerekenleri koordine etmek için Müşir Şakir Paşa Erzurum'a gönde-

rilmişti. Fakat durum, Doğu Anadolu'da bağımsızlık, bu olamazsa muhtariyet isteyen Taşnak militanlarının hiç hoşuna gitmemişti. Bu sebeple ıslahat programına tavır aldılar. Islahat komisyonuna katılmayı reddettiler ve gelişmeler karşısında olumlu düşünen Ermeniler üzerinde terör estirdiler. "Bizimle olmayan, bizim düşmanımızdır" mantığıyla hareket eden Taşnaklar, Aram Aramyan ve eski bir komiteci olan Kerekçiyan gibi Ermeni cemaatinin ileri gelenlerini suikastlarla öldürdüler.

30 Ekim 1895 günü, ıslahat çalışmalarını sekteye uğratmak ve Batılı devletlere "bu iş ıslahatla olmaz!" mesajını vermek için Erzurum'da ayaklanma başlattılar. İki ana gruba ayrılan Taşnak Komitacıları, askeri birliklere ve Erzurum Valiliği'ne saldırdılar. Silahlanmış ve evlere mevzilenmiş Ermeniler ise çatışmalar başladığında, hiç bir şeyden habersiz, günlük işleriyle meşgul olan Erzurumluların üzerlerine mevzilerinden ateş açtılar.

İsyan başladığında, başta Ermeni ıslahatı için Erzurum'da bulunan Müşir Şakir Paşa olmak üzere, Vali ve diğer idareciler, çok akıllı ve serinkanlı davrandılar. İsabetli kararları ve cesur adımlarıyla isyanı büyümeden sona erdirmeyi başardılar. Bir gün içinde bitirilen Taşnak ayaklanmasında, 41 Türk askeri ile 21 sivil şehit olmuştu. Ermeni isyancıların kayıpları az değildi; tam 264 Taşnak militan, silahları ile birlikte ölü ele geçirilmişti.

İsyanın sonrası malum; başta İngiltere olmak üzere, emperyalistler, hemen devreye girdiler. Ermeni isyancıları "kısmen" hatalı bulduklarını ilan etmekle beraber, askerlerimizi ve sivil halkı gün ortasında şehit edenlerin sağ olarak ele geçirilenlerini serbest bıraktırmak için artık bilinen yolların hepsini kullandılar.

1. Van İsyanı

Osmanlı Devleti, 1878 yılında büyük bir savaştan yenilerek çıkmış, doğu ve batı sınırlarında toprak kaybetmişti. 1880 yılından sonra hızla toparlanma sürecine giren Devlet, kurumlarını yenileme ve yeni kadrolar yetiştirme çabası veriyordu. Eğitim başta olmak

üzere, ticaret, sanayi, ulaşım gibi önemli alanlarda hamleler yapılıyor, imparatorluğun hayatını ve varlığını devam ettirmek için büyük emekler sarf ediliyordu. O günlerin gerçekleri ve gerekleri dairesinde yapılan bu atılımları çok iyi takip ve etüt eden emperyalist devletler, Osmanlı'nın "ayağa kalkma" çabalarından hiç de hoşnut değillerdi. Tabii zaman geçirmeden, "hasta adam" olarak gördükleri Osmanlı'nın toparlanmasını önlemek için karşı hamleler yapmaya başladılar. Çünkü kalkınma hamleleri yapan ve güç toplamaya başlayan Osmanlı Devleti'nden, peşinde koştukları "payları" alamayacaklarını biliyorlardı. Hele bir de güçlenen Osmanlı, petrol bölgeleri ile ticaret yollarını kontrol ederse, bu, onların felâketi olurdu. İşte asıl olarak, bu gerçeklerden hareketle, "Ermeni Kartına" sıkı sıkıya sarıldılar ve bu kartı ustaca kullanmaya başladılar. Emperyalist devletler, siyasetlerinin gereği olarak, Ermeniler vasıtasıyla iç barışı bozmak, Osmanlı ülkesini istikrarsızlaştırmak ve Devleti dış dünyada zor durumda bırakmak için "adımlarını" sıklaştırdılar.

1890'lı yıllar, "Ermeni Kartının" masadan hiç eksik olmadığı yıllar oldu. Bu yıllar boyunca, Türk'ü tarih sahnesinden silmek, en azından aktif bir aktör olmaktan çıkarmak isteyen güçler, Ermenileri "yağlayıp, ballayıp" sahneye sürdüler. Yedikleri kaba tükürmeyi milli bir "onur" haline getirmiş olan Ermeniler de bu rolü üstlenmekten hiç imtina etmediler. "Büyük Ermenistan" hayali ile gözleri boyanan ve hayal deryasına dalan Ermeniler, sürüklendikleri gayya kuyusunun farkına bile varmadan, Devletin önünü kesmek için kendilerine verilen "oyunbozanlık" görevini eksiksiz yerine getirmek adına her şeyi yaptılar. 1890 yılından başlayarak, 1907 yılına kadar isyanla, terörle, vahşetle süsledikleri "görevlerini" nasıl başarıyla sürdüklerini herkese gösterdiler.

İran ile sınır olan Van, 1890 yılında kurulan Taşnak Komitesi için teşkilatlanma ve silahlanma açısından uygun imkânlar taşıyordu. Bu sınır imkânını kullanarak, Van ve çevresinde örgütlenen ve silahlanan 400 Taşnak militanı ile onlara yardım eden 50 kadar Hınçak Komiteci, Van isyanının alt yapısı hazırladılar.

Komiteci Ermeniler, 1896 yılının 14 Haziran gecesi başlattıkları Van isyanının hazırlıklarına, 1894 yılında başlamışlardı. Önce zengin Ermenilerin üzerinde baskılar kurmuşlar, direnenleri imha etmişler ve elde ettikleri maddi imkânlarla isyanın alt yapısını tamamlamaya çalışmışlardı. İsyana giden yolda, isyan fikrine karış çıkan Papaz Bogos gibi akliselim Ermenileri katleden Taşnak militanları, Müslüman halkın sabrını taşırmak için bir dizi iğrenç kanlı eylem yapmışlardı. Nihayetinde planlı ve örgütlü bir ayaklanma başlatarak, diğer Ermeni ayaklanmalarında görüldüğü gibi, kin, nefret ve kan üzerine bina ettikleri bir vahşeti daha Van'da sahnelemişlerdi.

Tarihte 1. Van isyanı olarak geçen bu kanlı ayaklanma neticesinde, 418 Müslüman (Türk-Kürt) şehit edilmiş, 1715 Ermeni isyancı da ordu birlikleri ve milis güçler tarafından öldürülmüş, sağ kalmayı başaran Taşnak komitecilerinin büyük kısmı ise İran'a kaçarak canlarını kurtarmışlardır.

Van isyanının ardından, olayların tabiatı gereği, Osmanlı Devleti'ne Batı'dan baskı üzerine baskı gelmişti. Başkent İstanbul'da, İngiliz ve Fransız büyükelçilerinin verdikleri notalar birbirini izlemiş, Avrupa basını günler süren yayınlarında: "Türkler, masum(!) Ermenileri kesip doğruyorlar" yalanını servis etmişti.

II. Sasun İsyanı ve Sonrası

1895 yılındaki Sasun isyanından netice alamayan komiteciler, 1897'de İran üzerinden tekrar Van'a geçmeye çalıştılar. Ancak yolları üzerinde bulunan Kürt Mazrik Aşireti'nin muhalefeti ile karşılaştılar. Mazrikliler, Ermeni teröristlere yol vermediler ve değişik zamanlarda çıkan çatışmalarda kahramanca savaştılar. Kürt aşiretlerinin direnişleri neticesinde Van'a geçmekte zorlanan komiteciler, çareyi yollarını değiştirmekte buldular ve yollarını Muş ve Sasun yönüne çevirdiler.

Ermeni çeteleri İran üzerinden Muş'a doğru geçiş yapmaya başladıklarında, ortaya büyük Türk düşmanı "kaçak" Antranik de çıkmıştı. "Kaçak" dedik. Çünkü bu sapık katil, genç yaşında bir

Türk'ü öldürmüş, tutuklanıp cezaevine konulduğunda ise Hınçak çeteleri tarafından cezaevinden kaçırılarak Batum'a götürülmüştü. I. Dünya Savaşı'nda Rus ordusunda alay komutanlığı yapacak ve binlerce masum insanın kanına girecek olan Antranik, Batum'dan İran'a, oradan da Muş'a geçerek çete harpleri yapmaya başlamıştı. İşte böyle bir profile sahip olan çete reisi Antranik ve avenesi, 1897'den itibaren Muş ve çevresine yığınak yapan komitecilerle birleşerek 1901 yılından itibaren toplu bir isyan çıkarmanın alt yapısını oluşturdular.

Bekledikleri fırsat, Osmanlı Hükümeti'nin Sasun, Muş ve çevresinde güvenliği sağlamak için önlemler almak istemesiyle ellerine geçti. Hükümet, güvenlik için Sasun'da bulunan Taluri ve Şenlik Tepelerine yeni askeri karakollar kurmak için karar aldığında, bölgede mukim Ermeni halkı tahrik eden komiteciler, karara karşı silahlı direniş başlattılar. Mevzii direniş ve çatışmalar aralıklı olarak devam etse de, başlarında Antranik bulunan komiteciler, 1903 yılının sonlarından itibaren çatışmaları bütün bölgeye yaymayı başardılar. 13 Nisan 1904 tarihinde isyancıların üzerlerine iyi donatılmış ve eşkıya takibinde tecrübeli askeri birlikler gönderildi.

II. Sasun isyanını bastırmak, ordunun aylarını aldı ama bölge, 17 Temmuz 1904'de isyancılardan tamamen temizlendi. İsyanın bilânçosu, özellikle sivil Müslüman ahali açısından tam bir felâket olmuştu. Bırakın isyanın başlangıç tarihlerini, sadece bastırma sürecinde 1132 sivil köyü yakıp yıkarak haritadan silmişlerdi.

II. Sasun İsyanı'ndan sonra da Avrupa'da bol bol "Hıristiyanlar öldürülüyor" edebiyatı yapıldı. Fakat Ermeniler, isyanın bastırıldığı günlerde dünyadaki siyasi gelişmeler dikkatleri farklı alanlara çektiğinden, "ağa babalarından" umdukları desteği bulamadılar.

Osmanlı Bankası Baskını

26 Ağustos 1896 tarihinde, bir kısmı yurtdışında eğitilerek ülkeye sızdırılmış 25 kişilik Taşnak Partisi militanı, İstanbul'da bulunan Osmanlı Bankası merkezine silahlı baskın düzenlediler. Birkaç gruba ayrılarak banka merkezine giden militanlar, daha bankaya girmeden

etrafa pervazsızca ateş açmışlar, çevrede bulunan güvenlik güçlerinin müdahaleleri sonucunda 3 Ermeni çeteci öldürülmüştü.

Banka baskınını idare eden, Kafkasya'dan gelerek gruba katılmış, Varto, Mar ve Boris isimli komitecilerin ekipleri, banka merkezine girerek kontrolü sağlamayı başardılar. Rehin aldıkları Banka Genel Müdürü vasıtasıyla, 2. Abdülhamid Han'dan bir dizi talepte bulundular. Taleplerinin karşılanmaması halinde, kendileri ile birlikte banka merkezini havaya uçuracakları tehdidini savurdular. Teröristlerin Saray'dan talep ettikleri arasında şunlar vardı:

— Ermeni tebaanın vergi borçları silinsin.

— Batılı devletlerin garantörlüğü altında ıslahat yapılsın.

— Ermeni Komiteciler için genel af ilan edilsin.

— Bazı bölgelerde, Ermenilere vergi muafiyeti getirilsin.

— İsyanlar neticesi, yer yer göç etmiş Ermenilerin geri dönmelerine izin verilsin.

Taşnak, militanları bankayı ele geçirmiş ve taleplerini saraya bildirmişlerdi ama İstanbul da karışmıştı. Militanların bankayı ele geçirmeden önce panik yaratmak için halkın üzerine ateş açmış olmaları, İstanbulluların büyük tepkisine yol açmış, millet sokaklara dökülmüştü.

Hükümet ve Padişah, olayların büyümesini arzu etmemişlerdi. Meselenin kan dökülmeden halledilmesi için Banka Genel Müdürü Sir Edgar Vincent ile Rusya Büyükelçiliğinde görevli baş tercüman Maximoff'a yetki verildi. Bu şahıslar, eylemcilerle yaptıkları görüşmeler neticesinde, serbest bırakılmaları şartı ile eylemcilerle anlaştılar. Anlaşmaya uygun olarak sağ kalan komiteciler, bankadan Maximoff'la beraber çıktılar, Sir Edgar'ın yatına binerek Fransızlara ait Gironde isimli gemiye geçtiler ve Marsilya'ya gittiler.

Osmanlı Bankası baskını, baskını yapanların, hamileri tarafından, "sağ salim" kurtarılmaları ile son bulmadı. Gün ortasında, sivil - polis demeden insanlara ateş açılmış olunmasından ve adeta devlete "emir verilmek" istenmesinden etkilenerek galeyana gelmiş olan İstanbul'un Türk halkı, Ermenilere saldırdılar. Hükümet, olayların büyümesini

engellemek için olağanüstü gayret sarf etse de, iki taraftan da can kayıpları oldu ve bu karşılıklı kıtal, birkaç gün sürdü. Olaylar yatıştığında, iki taraftan da tutuklananlar oldu; tutuklananlar kurulan özel bir mahkeme tarafından yargılandılar.

2. Abdülhamid'e Suikast

20. yüzyılın başında petrolün ön plana çıkarak öneminin artmasıyla, dünyada yeni bir paylaşım savaşı başladı. Batı'nın emperyalist devletleri, bütün plan ve stratejilerini petrol üzerine yapmaya başladılar. İşe bakın ki, emperyalizmin peşinden koştuğu ve geleceğini bağladığı petrol yataklarının önemli bölümü, "hasta adam" muamelesi yapılan Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında duruyordu. Emperyalistler, çok kısa olarak değindiğimiz bu gerçekten dolayı, enerji merkezlerini ele geçirmek için Osmanlı'ya saldırılarını arttırdılar. Saldırıları tek boyutlu değildi; siyasi, askeri, ekonomik... Her yolu ve "silahı" kullanıyorlardı.

Böylesine karmaşık ve değişen paylaşım savaşında, emperyalistlerin oyunlarım fark eden, attıkları her adımı takip ederek boşa çıkartmaya çalışan Abdülhamid Han, doğal olarak hedef haline gelmişti. "Uyanık Padişah'ı" yıpratmak için muhalif güçleri desteklediler, "Kızıl Sultan" suçlamalarıyla töhmet altında bırakacak propagandalar yaptırdılar ve yine Sultan'a karşı, Ermeni "kozlarını" sonuna kadar kullandılar.

O günlerin gerçekleri içinde, yaptıkları siyasi ataklarla Abdülhamid'i ortadan kaldırmayı başaramayan emperyalist devletler, sonunda O'nu yok etmek için Ermeni "maşalarını" devreye soktular.

İlginçtir, Osmanlı Sultanı'nı öldürmek için bir araya gelen suikastçılar, bir nevi milletler koalisyonu gibi idi. Suikastçılar arasında Ermeni, Rum, Sırp, Belçika vatandaşı, Alman vatandaşı, Avusturya vatandaşı, Kafkasyalı... gibi birçok ülkeye mensup militan vardı. Fakat suikastın planlanmasını ve "ev sahipliğini" Taşnaklar yapmış ve suikastçılara her türlü imkânı sağlamışlardı.

İstanbul'da toplanan suikastçılar, önce Polonez Köy'e gitmiş ve orada birtakım bombalı eğitim faaliyetlerinde bulunmuşlardı. Sonra suikast için birkaç plan yapmışlar, en sonunda ise Cuma selamlığı için Yıldız Camii'ne gidecek olan Sultan'ı caminin önünde saatli bomba ile öldürme kararına varmışlardı. Cami avlusunda, yabancı konukların arabalarının bulunduğu ve padişahın arabasına en yakın yere bırakılacak bir arabaya 120 kg. patlayıcı yerleştirme görevini, eski bir katil olan 45 yaşındaki Ermeni çeteci Zare Haçikyan üstlenmişti.

Sultan Abdülhamid, 21 Temmuz 1905 tarihinde, Cuma selâmlığı sonrasında sarayına dönerken, suikastçılar saatli bombayı patlattılar. Bombalı tuzak mükemmel kurulmuştu ama Padişah, Cami çıkışında Şeyhülislam'la kısa bir görüşme yaptığı için duraksamış, bu hareketi, etrafı cehenneme çeviren bombadan yara almadan kurutulmasına sebep olmuştu. Şiddetle patlayan bomba hedefi vuramamıştı ama bir kişi öldürmek için kullanılan 120 kg'lık bomba, onlarca insanın parçalanarak can vermesine yol açmıştı.

Tarihe "Yıldız Suikastı" olarak geçen bu olaydan sonra özel soruşturmalar yapıldı. Ardından tutuklamalar oldu. Suikasta karışan veya yardımcı olanlardan büyük kısmı değişik cezalara çarptırıldılar ki, bunların arasında Osmanlı vatandaşı olmayanlarda vardı.

Osmanlı vatandaşı olmayanların arasında Avusturya vatandaşı Edward Joris isimli bir anarşist vardı, bu anarşistin sonu çok ilginç oldu. Suikast timinin başı olmaktan yargılanarak idam cezası almış olan Edward, idam cezasına çaptırıldıktan sonra Saray'a getirildi. 500 lira ödülle ve Avrupa'daki Ermeniler arasında ajanlık yapması şartıyla serbest bırakıldı.

1890 yılında Erzurum'da başlayıp, Yıldız Suikastı'na kadar geçen zaman diliminde, Taşnak ve Hınçak çeteleri başta olmak üzere, Ermeni teröristlerin çıkardıkları olaylarda binlerce insan (Müslüman-Hıristiyan) hayatını kaybetti. Olaylar sebebiyle büyük nüfus hareketleri meydana geldi. İsyanlardan dolayı Doğu Anadolu'nun büyük kısmında huzur ve güvenlik kalmadı. 1890'lı yılların sonunda, Ermeni komitecilerinin eylemlerine son vermek için çareler arayan Osmanlı Hükümeti, ta o yıllarda Ermenileri toplu olarak Anadolu'dan tehcir

etmeyi planladı. Fakat Avrupa ve Rusya'dan gelecek olan tepkiden çekindiği için tehcirden vazgeçti.

İsyanların peş peşe patlak verdiği yıllarda Ermenileri kışkırtan emperyalist devletler, hiç utanmadan, bu dönemde yaşananlara da "Soykırım" etiketi yapıştırıp afakî rakamlar zikrettiler. Bazı Avrupa kaynaklarına göre, seri isyanlar döneminde 300.000 ilâ 500.000 Ermeni öldürülmüştü. Tabii, aynı kaynaklar arasında daha insaflı olup, 88.243 gibi kesin rakamlar verenler de vardı. Ermeni kışkırtıcıların zikretmediği şey ise, aynı dönemde komiteci eşkıyalar tarafından öldürülen Müslümanlar (Türk, Kürt, Çerkez...)'ın miktarı idi ki, vahşice katledilen, evleri yakılıp yıkılan, işkencelerden geçirilen, ırzlarına geçilen... sivil Anadolu insanının sayısı hiç de az değildi.

Berlin Antlaşması Sonrası Meydana Gelen Ermeni Olaylarının Kronolojisi:

1890 (20 Haziran) Erzurum İsyanı

1890 (Temmuz) Kumkapı Olayları

1892 1893 Merzifon, Kayseri ve Yozgat'ta çıkarılan isyanlar.

1894 Birinci Sason İsyanı

1895 Zeytun İsyanı

1896 (30 Ekim) İstanbul'da Ermeni Eylemleri

(l Haziran) I. Van İsyanı

(26 Ağustos) Osmanlı Bankası Eylemi

1904- İkinci Sason İsyanı

1905- (Temmuz) II. Abdülhamid Han'a suikast teşebbüsü.

OKUMA PARÇASI

Erzurum, Ermeni teröründen fazla zarar görmüş şehirlerimizden biridir. Önceki bölümlerde görüldüğü gibi, Ermeni komitecileri Erzurum'da ayaklanmalar düzenlemişler, yarattıkları vahşet ve terör neticesinde binlerle ifade edilen Erzurumlunun kanına girmişlerdir. Hele kitabımızın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi, 1917 yılında Rus ordusunun Anadolu'dan çekilmesinden sonra Ermenilerin başlattıkları mezalim sonucunda, vahşi usullerle öldürülen veya diri diri yakılan Erzurumluların sayısı bugün bile tam olarak bilinmemektedir.

Ermeni zulmünü ve yaydıkları terör dalgalarını görmüş, yaşamış ve bedelini ağır biçimde ödemiş olan Erzurum halkı, Ermeni milletini sevmez. Öyle ki bugün bile, bir Erzurumluya yapılacak en ağır hakaretlerden biri, ona Ermeni soyundan geldiğini söylemektir. Ben, Erzurum'da doğup büyüdüğüm için iyi bilirim; Erzurumlu anneler, çocuklarına kızdıkları zaman küfür yerine: "Ula Ermeni oğlu Ermeni" diye söylenirler.

Asırlarca Ermenilerle birlikte yaşamış, sonunda hemşeri ve komşu olarak gördüğü bu insanların zulmüne uğramış Erzurumlular arasında, Ermenilerle ilgili birçok anekdot anlatılır. Aşağıda anlatacağım anekdot da bunlardan biridir ve Erzurumlunun Ermenilere bakış açısını ortaya koyması yönüyle iyi bir örnektir:

Efendim, Erzurum'un çarşılarından birinde, esnafın "Aslan Baba" diye çağırdığı yaşlı bir sarraf yaşıyormuş. Sarraf Aslan Bey, Ramazan aylarında oruçlu olmanın tesiriyle sinirli ve tahammülsüz olurmuş. Baba'nın bu halini bilen esnaf arkadaşları, Ramazan ayı girince ona birbirinden ilginç şakalar yapar, kızdırmak için türlü "hinlikler" icat ederlermiş.

Yine bir Ramazan ayında Aslan Baba'yı esnaftan birinin evine, iftar yemeğine davet ederler.

Derken, iftar saatine birkaç dakika kala sofraya, kapaklı bakır sahanlardaki yemekler bir bir gelmeye başlar. Tam o esnada odada bulunanlar, birer ikişer "Abdest alayım, suya bakayım..." gibi bahanelerle odayı terk ederler; odayı en son terk eden de ev sahibidir. Ev sahibi odayı terk etmekle kalmaz, odanın kapısını dışarıdan kilitler ve yaşlı annesini çağırarak fısıltılı bir ses tonuyla: "Ana, sakın kimseye bir şey söyleme! Hani milleti camilere doldurup diri diri yakan Ermeniler var ya, onlardan birini yakalayıp bu odaya kilitledik. Şimdi jandarmaya haber vermeye gidiyoruz. Jandarma gelene kadar ne derse desin aman inanma, kapıyı açma!" der ve Aslan Baba'yı tam iftar zamanı, Ermeni zulmünü yaşamış ve o dehşet dolu günleri görmüş yaşlı kadınla baş başa bırakıp, komşuya iftar yapmaya giderler.

Odanın dışında olanlardan habersiz Baba, iftar topu atılıp ezan okununca, orucunu açmak için sofrada dizili duran kapaklı sahanlara hamle yapar ama boşunadır. Hangi sahanın kapağını kaldırdıysa boş olduğunu görür ve oyuna getirildiğini anlayınca odanın kapısına koşar. Kapının kilitlendiğini görünce de bağırıp çağırmaya, evin sahibi arkadaşına sunturlu küfürler etmeye başlar. Baba kilitli kapının koluna asılıp küfürler savurdukça, kapının diğer tarafından "zalim Ermeni'nin" nöbetini tutan yaşlı ev sahibesi de aynı ses tonu ve Erzurum şivesi ile cevap verir:

"Sus ula kâfir oğlu kâfir! Şimdi jandarma gelir. O zaman görürsen körpe uşaklar (çocuklar)'ın boğazlarını kesmek nasıl olirmiş..."

ARA DÖNEM (1906–1914)

1905 yılındaki "Yıldız Suikastı" vakasından sonra Ermeni ayaklanmaları ve terör eylemleri durur gibi oldu. Çünkü Ermeni komitecilerinin önemli bölümü yönetime karşı çıkan Türk muhalefetine katılmak suretiyle amaçlarına ulaşma yolunu seçtiler. İttihat ve Terakki Cemiyeti gibi muhalif Türk grupları da Ermenilerin bu seçimlerinde açık destek verdiler. Örneğin İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından Abdullah Cevdet, Cemiyet adına kaleme aldığı bir beyannamede, Ermenilere açık çağrı yaparak, birlikte hareket etme teklifinden bulunmuştu. Diğer yandan Adem-i Merkeziyetçi fikirleri ile ön plana çıkan Prens Sabahattin, Ermenilerin yaşadıkları bölgelere muhtariyet (özerklik) verilmesi gerektiğini açık biçimde savunuyordu.

Taşnak Cemiyeti, Avrupa'da Genç Türk Hareketi'nin güçlendiği günlerde, muhalif Türklere ortak kongre yapma teklifinde bulundu. Ahmet Rıza Bey ve Prens Sabahattin, Kongre teklifini kabul ettiler ve 27 Aralık 1907'de ortak kongre Paris'te toplandı. Kongrede Ermeni tarafı, terör eylemlerini terk edeceklerini ve Osmanlı Devleti'ni tanıyacaklarını ilan ettiler. İki tarafın yayınladığı ortak bildirgede ise Padişaha ve hükümetine karşı çalışacaklarını açıkladılar.

Bilindiği gibi, ittihatçı subayların Balkanlar'da başlattıkları silahlı muhalefete fazla direnmeyen 2. Abdülhamid Han, 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyeti ilan etti. 1877–1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında Padişah tarafından kaldırılmış olan Meşruti yönteminin tekrar ilan edilmesi, ülkede geçici bir bayram havası ve barış rüzgârı estirdi. Fakat çok geçmeden, milletlerarası dengelerin değişmesi üzerine,

rüzgâr yeniden ters esmeye başladı. Çünkü Uzak Doğu'daki çıkar çatışmalarını barış yoluyla çözen, Orta Doğu'da ise karşılıklı olarak menfaatlerini tanıyan İngiltere ve Rusya, yeniden Osmanlı Devleti'ni bölüp parçalama "yarışına" girmişlerdi. Tabii başarılı olmalarının yolu, azınlıklar meselesini, daha doğrusu "Ermeni Meselesini" tekrar gündeme taşımalarından geçiyordu. Onlar da öyle yaptılar ve 1909'dan itibaren Osmanlı Devleti'ne "dolaylı ve dolaysız" müdahale etmek için "Ermeni Islahatı" tezlerini baskı unsuru olarak sundular.

Rusya ve İngiltere'nin açık desteğini yeniden yanlarında bulunan Ermeniler, yeni tedhiş örgütleri ile yeni eylemlerin peşine düşmekte gecikmediler. Ermeni komitecilerinin yeni isyanlar çıkarma çabalarının arka planında, meşruti yönetimin basiretsizliği de önemli bir rol oynamıştı. Çünkü meşruti yönetim, Abdülhamid Han'ın koymuş ve çok sıkı şekilde uygulattığı silah ithalatı yasağını kaldırmış, Ermeni çetelerinin hızla silahlanmalarına yol açmıştı. İşte bu fırsatları iyi değerlendiren Ermeni komitecileri, İstanbul'da meydana gelen ve tarihe 31 Mart Vakası olarak geçen "darbe" teşebbüsünün oluşturduğu otorite boşluğundan faydalanarak, 14 Nisan 1909 tarihinde Adana'da Müslüman halka saldırarak yeni bir ayaklanma başlattılar.

Adana İsyanı, Ermenilerin kışkırtmaları ile başlamıştı. İki Türk gencini sebepsiz yere öldüren Ermeni komitecileri, katilleri adalete teslim etmemişler, hatta teslim almaya gelen güvenlik güçlerine ateş açarak olayların başlamasını tetiklemişlerdi. Ermeni tahriki ve provokasyonu, olayların hızla büyümesine ve üç gün boyunca devam edecek olan kanlı sokak çatışmalarına sebep olmuştu.

İstanbul Hükümeti, bütün şehre yapılarak önlenemez hal alan Adana İsyanını bastırmak için şehre asker sevk etmekle yetinmemiş, sıkıyönetim ilan etmek zorunda da kalmıştı.

Olaylar kontrol altına alındığında ortaya çıkan manzara tam bir facia idi. Tespitlere göre, Ermeni provokasyonu neticesinde çıkan olaylarda 17.000 Ermeni ile 2.000 Adanalı Türk hayatını kaybetmişti. Olayların sonunda ortaya şöyle bir acı tablo daha çıkmıştı: Emperyalist devletlerden gelen "Adana'da Ermeniler katlediliyor." yaygarası karşısında panikleyen Osmanlı Hükümeti, yargılamalar sırasında,

çeteci Ermenilere dokunmamış, olayların akışı içinde yer almak durumunda kalmış 47 Türk'ü idam cezasına çarptırmıştı.

Adana isyanı sonrasında ıslahat meselesi iyiden iyiye gündeme sokuldu. 1909 yılında iktidarı ele geçiren ittihatçılar, zaten Ermenilerle anlaşma yolunu aradılar ama araya Balkan Savaşları girince başarılı olamadılar. Fakat Ermeniler, Balkan Savaşları döneminde de boş durmamışlardı. Savaşta ve ağır şartlar altında bulunan Bab-ı Âli'ye, İngiltere başta olmak üzere Batılı ülkeler vasıtasıyla, otonom bir Ermenistan kurdurmak için sürekli baskı yaptırmışlardı. Duruma daha fazla direnemeyen İstanbul Hükümeti, 24 Nisan 1913 tarihinde İngiltere'ye başvurarak, Doğu Anadolu'da düzenlemeler yapmak istediğini ve birlikte çalışmak için müfettiş ve subay gönderilmesini arzu ettiğini bildirdi. Osmanlı Hükümeti'nin bu tutumu, "Osmanlı Pastasından" pay alma yarışında olan Rusya ve Fransa'yı anında işkillendirmeye yetti. Rusya, Doğu Anadolu'yu işgal edeceğini açıkladı. Fransa ise, İstanbul'daki elçisi vasıtasıyla, defalarca Sadrazam (Başbakan) ile görüşerek ıslahat projesinde yer almak istediklerini, aksi halde hükümetinin yaptırım uygulayacağını bildirdi. Yani "Ermeni hamileri" gerçek niyetlerini ortaya koymuşlar, niyetlerini açık etmişlerdi; Ermeni meselesi bahaneydi. Asıl amaç, Osmanlı'nın stratejik bölgelerinde kontrolü elde bulundurmaktı.

Neticede, emperyalist üç büyük devlet aralarında anlaştılar. Bu ülkelerin İstanbul'daki büyükelçileri bir araya gelerek bir alt komisyon kurdular. Alt komisyon, 1895 yılında hazırlanmış, ancak Abdülhamid Han'ın "ince" siyaseti neticesinde hayata geçmemiş "Doğu Anadolu'nun Islahı Projesini" temel kabul ederek yeni bir ıslahat projesi hazırladı.

Islahat Projesinde Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Erzurum ile Sivas'ın bir kısmı "Ermeni Vilâyeti" adı altında örgütleniyor, tek vilâyet gibi örgütlenen bu siyasi yapının başına Hıristiyan bir Avrupalının vali olarak atanması öngörülüyordu. "Genel Vali" olarak atanacak kişiye idari, mülki ve yargı alanlarında geniş yetkiler tanınıyordu. Ayrıca kurulacak olan "vilayette" çok dilliğe yer veriliyor, Türkçe ve

Ermenicenin resmi yazışmalarda kullanılması kabul edilerek kayıt altına anılıyordu.

Osmanlı Devleti'ne sunulan ve kabul edilmesi beklenen ıslahat projesinin, Abdülhamid Han'ın yıllarca önlemeye çalıştığı "Ermenistan'ın" kurulmasına zemin hazırladığı açık bir gerçekti.

Yukarıda, çarpıcı bölümlerini özetlediğimiz ıslahat projesi, Almanların müdahalesiyle akamete uğradı. Çünkü Almanlar da "çatırdayan" imparatorluktan paylarına düşeni almak istiyorlardı. Almanların işin içine girmesi, ortaya konulan projeyi gündemden düşürünce, Rusya, Fransa ve İngiltere gibi devletlerden yeni yeni projeler gelmeye başladı. Bütün bu projeler, siyasi dengeler ve dünyadaki gelişmeler neticesinde hayata geçirilmeyince, aynı emperyalist güçler yeni bir oyunu sahneye taşıdılar. Osmanlı Devleti'ni bölmeye azmetmiş olan güçler, 1 Aralık 1913'te yirmi devletin katıldığı "Asya Fransız Komitesi" isimli toplantıda, Osmanlı Devleti'ne ambargo uygulanması kararını aldılar. Ambargo kararına göre, Osmanlı Devleti'ne mali yardım yapılmayacak, gümrük vergisi gibi vergilerde artışlar yapılacaktı.

İttihat ve Terakki İktidarı, proje dayatmaları, ambargolar ve aralıksız yapılan siyasi baskılar neticesinde "Ermeni Meselesi" sebebiyle zor durumda bırakılmıştı. Diğer yandan, Balkan Savaşları'nın getirdiği malî yük, Devlet'in ekonomik dengelerini yıkmış, hükümet memur maaşlarını ödeyemez hale gelmişti. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Ruslar, Ermenileri bahane ederek, durmadan savaş tehdidinde bulunuyorlardı. Yani Osmanlı Devleti, 1914 yılı itibarıyla "aç kurtlar" sofrasına savunmasız düşmüştü. Artık meseleyi oyalamalarla veya bazı dengeleri kullanarak öteleyemezdi; onun için fazla direnemedi.

Dışişleri Bakanı Said Halim Paşa, Ruslarla yeni bir "Ermeni Projesi" üzerinde anlaşarak hazırlanan metni imzaladı. İşin ilginç yanı, her anlaşmada kendilerini ortaya atan "büyük" devletler, ayak sesleri duyulmaya başlayan "Büyük Paylaşım" (1. Dünya Savaşı)'da Türkiye'nin doğusunun Rusların tabii hakkı olduğunu düşündüklerinden, anlaşmaya itiraz etmediler.

Rus-Osmanlı "Ermeni Islahatı" projesi, daha önce dayatılan projelere göre "ehven-i şer" sayılabilirdi ama Ermeni vatandaşların askerlik görevlerini düzenleyen anlaşma maddesi ilerleyen aylarda facialara sebep olacaktı. Çünkü antlaşma, Ermenilere imtiyazlar getirmişti. Bu antlaşmayla Ermenilere bulundukları yerlerde askerlik yapma şartı getirilirken, Ermeni terörüne karşı yerel güçlerin görev yaptıkları Hamidiye Alayları'nda da yer alabilecekleri hükme bağlanmıştı. Bu basiretten yoksun antlaşma maddesi, çok geçmeden Devlet'in başına büyük belalar açacaktı. I. Dünya Savaşı öncesi, bulundukları yerlerde silâhaltına alınmış Ermeniler, savaş başladığında ihanet ederek ordudan kaçacak ve binlerce masumun kanına gireceklerdi.

Osmanlı Devleti, birçok alt başlıkları olan "Ermeni Islahatı" anlaşması ile adeta kendi ayağına ateş etmişti. Rusların savaş tehditleri ve baskılarıyla imzalanan antlaşma, devlet yönetimine iki başlılık getirmekle kalmamış, Ermenileri de aşırı derece de şımartmıştı. Ermeniler, Ruslarla tarihten gelen husumetlerini bir yana bırakmışlar, antlaşma ile kendilerine bu fırsatı veren Rus Çarına övgüler dizmeye başlamışlardı. Yine antlaşma sonrası, Ermeni örgütleri ve Patrikhanesi kendilerini bağımsızlığa daha yakın görüyorlar, bu amaç için toplantı üzerine toplantı yaparak geleceklerini planlıyorlardı.

Ermeniler, Osmanlı-Rus antlaşmasının ardından "Çar babalarının" kanatları altında, bağımsızlığa giden, Doğu Anadolu'yu Türklerden koparacak yolun planlarını kuradursunlar, kader, bölge halkları için çoktan ağalarını örmüştü. Uzun zamandır ayak sesleri duyulan "Büyük Savaş" kapıya dayanmıştı. Artık "kartlar" yeniden karılacak, yeniden dağıtılacak ve savaşın sonunda, neredeyse dünyadaki sınırların yarısı değişecekti.

OKUMA PARÇASI

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Ermeni işgaline uğrayan Karabağ'a saldırıların Sovyetler zamanında başladığını biliyor musunuz?

Kadim Türk vatanı olan Karadağ'daki Azeri Türleri'ne karşı Ermeni saldırıları, Sovyetler Birliği siyaseten dağılmadan önce başladı. 1987 yılında Moskova yönetimine başvuruda bulunan Ermenistan (Sovyet'i), Karabağ'ın kendilerine bağlanmasını talep etti. 1988 yılında ise Azerbaycan'ın Sumgait Kasabasında üst üste provokasyonlar yapan Ermeniler, 1920'den beri "dondurulmuş" Azeri-Ermeni çatışmasını yeniden başlattılar. Sumgait'te başlayan çatışmalar, o yıllarda "Sovyet vatandaşlar" olarak birçok yerleşim yerinde iç içe yaşayan Azeri ve Ermeni halkları arasında yayıldı. Kanlı çatışmaların sürdüğü ve yer yer nüfus hareketlenmelerinin görüldüğü günlerde, 1990 yılının Ocak ayında, Sovyet birlikleri (doğrusu, Rus ordusu), "Ermenileri korumak" bahanesiyle Bakû'ye girerek 1473 Azerbaycanlı genci şehit etti. Diğer bir ifadeyle "ayı", her zaman olduğu gibi, "çakala" destek vermeye koşmuştu.

Azerbaycan, 1991 yılında SSCB'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etti. Sovyet Sistemine göre özerk yönetim biçimine sahip olan Karabağ'da ise yönetimin başında olanlar, Azerilerin katılmayıp boykot ettikleri bir referandum(!) yaparak, tek taraflı bağımsızlık ilan ettiler. Karabağ'daki bu gelişmeler, tamamen bir Ermeni tezgâhıydı. Adeta talandan mal kaçırma operasyonu idi. Fakat hesapları tutmadı; hiçbir devlet, bu tek taraflı bağımsızlık ilanını tanımadı.

1992, Karabağ'ın talihsizliklerle dolu yılı oldu. Ermenistan'a silahlı kuvvetleri, Karabağ'da yer alan Hocalı'ya saldırarak çoğunluğu kadın ve çocuk, 613 sivil Azeri Türkünü vahşice katlettiler. Bu alçak saldırıdan sonra hızlanan Azerbaycan-Ermenistan Savaşı'nın sonucunda Karabağ ve çevresinde yer alan BEŞ TÜRK BÖLGESİ Ermeni İşgaline uğradı.

Savaş, 1994 yılında Rusya'nın arabuluculuk etmesiyle ateşkes yapılarak durdu ve AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) süreci başlatıldı. Bilindiği gibi, ne ateşkes kararı, ne de yıllardan beri devam eden AGİT sürecindeki görüşmeler, Ermenistan'a geri adım attırmadı, işgal ettiği topraklardan çekilmesini sağlamadı.

Azerbaycan bu savaşta, Karabağ'daki topraklarının yüzde yirmisini kaybetti. Tam bir milyon Azerbaycan Türk'ü topraklarından göç etmek zorunda kaldı. Evlerini terk etmek zorunda kalan Azerilerin 250 bin kadarı Ermenistan'dan, 700 bin kadar ise Karabağ'dan göç etmişlerdir. Karabağ ve çevresinde 12 şehir işgal altındadır. Karabağ'ın işgali sürecinde 21 bin Azeri Türk'ü şehit edildi, 4 bin 866 insanın ise akıbetleri bilinmiyor. 17 bin kilometrekare toprağını Ermenistan'a kaptıran Azerbaycan, bu topraklar üzerinde yer alan 900 yerleşim birimini Ermenilere terk etmek zorunda kalmıştır. Yine işgale uğramış bu yerleşim birimlerinde, 130 bin 939 Azeri'nin evleri yakılıp yıkılmıştır. Aynı bölgede 2 bin 389 sanayi tesisi ve işyeri, 1021 eğitim kurumu, 789 sağlık birimi, 1510 Kültür ve Sanat Merkezi, 12 Müze, KIRK BİN TARİHİ ESER, 44 Cami, 18 Mescit zarar görmüş ve kaderine terk edilmiştir.

Uydurma belgelerin, afakî suçlamaların ve siyasi oyunların arkasına saklanarak "Ermeni Soykırımı" hikâyesini vaaz edenler, yukarıdaki tablo karşısında kıllarını bile kıpırdatmamaktadırlar.

TEHCİRE GİDEN YOL -1-

Her şey, iki Alman zırhlısının İngiliz Donanması'ndan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınması ile başladı. Daha sonra Yavuz ve Midilli isimleri verilerek Osmanlı Donanması'na katılan iki zırhlı, Alman Amiral Souchon komutasında Karadeniz'e açıldı ve 29 Ekim 1914'de Sivastopol ve Odessa'daki Rus limanlarını bombaladı. Ruslar, bu saldırıları savaş sebebi saydılar. Gelişmeler, İstanbul Hükümeti'ndeki savaş karşıtı bakanları tedirgin edip savaş çıkmaması için çareler aramaya sevk etti. Fakat İngilizlerin İzmir limanından çıkan bazı gemilere ateş açması ve Çanakkale gibi limanlarımıza saldırılar düzenlemesi, geri dönülmez bir yola girildiğini gösteriyordu. Zaten Osmanlı Devleti, çok geçmeden kendini Almanlarla aynı safta I. Dünya Savaşı'nda buldu.

Gerçekte emperyalist devletlerin "Birinci Büyük Paylaşım" olarak da isimlendirilen "savaş sofrasından" Osmanlının kaçma şansı yoktu. Çünkü savaş başladığında, başta petrol bölgeleri olmak üzere, birçok stratejik coğrafya parçası Osmanlı Devleti'nin kontrolünde bulunuyordu. Osmanlı'nın bu "zenginliğinin" farkında olan güçler, zaten uzun zamandır paylaşım projeleri yapıyorlar, bazen de yaptıkları projeler üzerinden anlaşmazlığa düşüp "kavga" ediyorlardı. Yani Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı başladığında, ne Almanlar için iyi bir ortak, ne de itilâf Devletleri için iyi bir hasımdı. Her iki taraf için de "miadını doldurmuş" ve parçalanarak yutulması gereken hasta bir organizma idi.

I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçları, oldukça uzun ve dikkatlice araştırılıp anlaşılması gereken bir olaydır. Asıl konudan uzaklaşmamak için detaylara girmiyor ve konumuza dönüyoruz.

Türk bayrağı çekilmiş Alman zırhlıları tarafından limanları bombalanmış olan Rusya, 93 Harbi sonrası yapılan Berlin Antlaşması ile Doğu Anadolu'da komşumuz durumunda idi. l Kasım 1914 tarihinde, sınırı dört noktadan geçerek Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Sarıkamış, Oltu, Kağızman hatlarından sınırı geçen Rus birliklerinin içinde Ermeni gönüllü taburları olduğu gibi, değişik bölgelerde mevzilenmiş Ermeni çeteleri de Ruslara destek veriyorlardı.

Sınırı geçen Ermeni destekli Rus birlikleri, ilk gün ciddi bir direnişle karşılaşmadan ilerlediler. Sadece Oltu Kale Boğazı mevkiinden hareketlenen Rus birlikleri, Osmanlı sınır taburu tarafından durdurulmuştu. Ağrı yönünde ilerleyen Rus ve Ermeni lejyonuna mensup birlikler hızla hareket ederek, Doğubayazıt'ı işgal etmiş ve hiç beklemeden katliama girişmişlerdi. Rus birlikleri Doğubayazıt'a girdiklerine, burada yaşayan Ermenilerin de katılımlarıyla, Müslüman halkın tamamına yakınını vahşice katlettiler.

Bu noktada belirtmem gerekir ki, tarihsel süreci aktarmaya çalışırken, asıl maksattan uzaklaşmamak ve okuyucunun dikkatini dağıtmamak için detaylara girmekten özellikle kaçınmaktayım. Ayrıca "katlettiler, vahşice öldürdüler, ırza tecavüz ettiler..." gibi vahamet belirten kelime ve cümleleri kullanırken, asla keyfi veya afakî davranmamaktayım. Benzetme veya betimlemeler tamamen gerçeklere ve bu gerçeklerin teminatları olan belgelere dayanmaktadır. Zaten bu gerçeklerin verdiği güç ve güvenle bugün Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Ermeni iddialarına karşılık olarak, başta Ermenistan olmak üzere, bütün dünyaya: "Karşılıklı olarak arşivleri açalım, uzman tarihçilerin hazırlayacakları raporları esas kabul edelim" diyebilmektedir.

Rus Ordusu, "yedeğine" aldığı Ermenilerle birlikte, dört koldan Anadolu'nun içlerine doğru ilerlerken 3/4 Kasım gecesi, Osmanlı Orduları Başkomutan Vekili Enver Paşa, merkezi Erzurum'da bulunan 3. Ordu'ya resmen savaş emri verdi. Böylece 1. Dünya Savaşı'nın en kanlı ve korkunç muharebelerinin yaşandığı Doğu Cephesi ha-

reketlendi. Rus birliklerinin Köprüköy istikametinden Erzurum'a doğru ilerleyişleri, 3. Ordu tarafından durduruldu. Meydana gelen çatışmalarda ağır kayıplar veren Ruslar, geri çekilmek zorunda bırakıldılar. Fakat geniş cephe hattının güney kanadından gelen haberler iyi değildi.

Ağrı yönünde ilerleyen, General Abasiyev Komutasındaki Erivan isimli Rus-Ermeni birliği, karşılarına çıkan zayıf Türk kuvvetlerini geri çekilmeye zorlayarak yoluna devam ediyordu. Taşlıçay ve Diyadin'i işgal eden Erivan isimli müfreze, bu kasabalarda cinayetler işlemekle kalmadı, yerli Müslüman ahaliyi de göçe zorladı.

Rus Kafkas Ordusu (Bu ordunun içinde Ermenilerin haricinde, acımasızlıkları ve ayyaşlıkları ile ünlü Kozak birlikleri de bulunuyordu)'nun Murat Vadisi boyunca ilerleyişi durdurulamıyordu. Ağrı'yı işgal etmişler, Ağrı'nın Batı Anadolu'ya açılan kapısı Kılıçgediği geçidini ele geçirmek amacı ile taarruz başlatmışlardı. Kılıçgediği geçidini eğitimsiz gönüllü ihtiyat birlikleri ve az sayıda jandarma savunuyordu. Buna rağmen, zayıf Türk kuvvetleri ciddi bir direniş gösterdiler ve 12-13 Kasım 1914 günleri yaptıkları muharebelerle Rusları durdurmayı başardılar. Fakat Ruslar, gerek Köprüköy, gerekse Kılıçgediği çarpışmalarındaki başarısızlıklarının intikamını sivil halktan çıkarmakta gecikmediler. İşgal edilmiş bölgelerdeki Ermeni katliamından kaçan Müslüman halka, geçemedikleri Kılıçgediği önlerinde, topları da kullanarak saldırdılar. Saldırıda on bine yakın sivil katledildi. Görgü şahitlerinin ifadelerine göre, bu ahlaksız ve insanlık dışı saldırıdan yaralı olarak kurtulan yüzlerce sivil, Kozak ve Ermeni güçleri tarafından kılıçtan geçirildiler. Hasbelkader esir alınanlardan bir daha haber alınamadı.

Aynı bölgede bulunan Kürt gönüllü birliklerinin önemli bir kısmı, yaşanan hengâmede dağılmıştı. 3. Ordu da zamanında yardım gönderemeyince, Kılıçgediği direnişi fazla sürmedi. Takviye edilerek kolordu seviyesine yükseltilmiş Rus birlikleri, Tutak ve Eleşkirt yönünde ilerlemeye başladılar. Rus kuvvetlerini durdurmak için Bağdat'tan yazlık elbiseleri içinde getirilmiş 13. Osmanlı Kolordusu

da Ruslar karşısında başarı gösteremedi; büyük zayiatlar vererek etkisiz hale geldi.

Bu arada, Doğu Cephesi'ni tutan 3. Ordu'nun komuta kademesi ile Genel Komutanlık arasında anlaşmazlıklar baş göstermişti. Köprüköy'de Rus Ordusunu bozguna uğratarak çekilmeye zorlayan 3. Ordu Komutanı İzzet Paşa, kış şartlarını gerekçe göstererek ilerlemeyi ve çekilen Rus kuvvetlerine yeni saldırılar yapmayı reddediyordu. Başkomutan Vekili Enver Paşa ise ordunun düşmanı takip etmesini ve kesin yenilgiye uğratmasını istiyordu. İşte bu anlaşmazlık ve İzzet Paşa'nın aşırı temkinli tutumu, Osmanlı Devleti'ne pahalıya mal olacaktı. Çünkü Ruslar durumu fark etmişler ve ağırlıklarını cephenin güneyine kaydırarak yeni işgal ve katliamlara kapı aralamışlardı.

1914'de Doğu Cephesi'nin güney kanadında, Van ve Hakkâri yönünde ilerlemeye başladılar. Rusların bu hamlesi ve Ermenilerin Van'da büyük bir isyan hazırlığı içinde oldukları istihbaratı 3. Ordu komutanlığına ulaşmıştı. Durumun vahametini kavrayan Hasan İzzet Paşa, Cuh ve Mamadik geçitlerinde tedbirler aldırarak Rusların Van İstikametindeki yürüyüşlerini durdurdu. Fakat Hakkâri yönünde ilerleyen Rus birlikleri durdurulamadı. Çünkü bölgeyi çok iyi bilen Ermeni çeteleri, Rus ordu kolunu yüksek dağ yollarından geçirerek Başkale ve Hakkâri'nin istila edilmesini sağladılar. Bu ihanetle de yetinmeyen Ermeniler, o günlerde Hakkâri Sancağı'nın merkezi kabul edilen Başkale'de, Rusların denetim ve gözetimlerinde "bağımsızlık(!)" ilan ettiler. Tabii bu yapay bağımsızlık ilanı sonrasında durmadılar. Bölgeden Müslüman ahaliyi kaçırmak için zulüm ve katliama giriştiler. İşgal sürecinde o kadar gaddar ve acımasız davrandılar ki, yakıp yıkmak için saldırdıkları Kürt köylerinde 400 kadar çocuğun cesedini kendilerine siper yaptılar, 400 kadar çocuk yaştaki Kürt kızının da ırzına geçtiler. Hakkâri ve çevresinde yaptıkları vahşet saymakla bitmez. Bütün bu iğrençlikleri, 13 gün içinde yapmışlardı. Çünkü sözde Ermeni Devleti Hakkâri Merkezleri olarak ilan edildikten 13 gün sonra Türk Ordusu bölgeye müdahale etti.

Ruslar, Türk Ordusunun Hakkâri'ye yürüyüşü karşısında çatışmaya girmeyerek çekildiler. Rus desteğinde "devlet" kurarak,

kadın-çocuk katleden Ermeniler de Ruslarla birlikte kaçmayı tercih ettiler. Kaçmayarak kalmayı tercih eden az sayıdaki Ermeni çetesi ise Türk Ordusu'ndan gereken dersi aldı.

Türk Ordusu, Hakkâri'yi işgalden kurtardıktan sonra, Ermeni vahşetinin hangi boyutlara ulaştığını ibretle görerek kayıt altına aldı. Çünkü Ermeni komitecileri sadece Müslüman Köy ve kasabalarını yakıp yıkmamış, burada yaşayan insanları da vahşice katletmişlerdi. Başkale civarında asırlardan beri yerleşik olan 300 haneli bir Yahudi Köyüne de saldırarak, köy ahalisinin tamamını öldürmüşlerdi. Türk Ordusu bu köye girdiğinde, ırzlarına geçirilerek öldürülmüş kız çocuklarının yanı sıra cesetlerden oluşturulmuş bir duvar bulmuştu.

14 Aralık 1914 tarihi itibarıyla, Doğu Cephesi'nin güney kanadındaki Rus ileri harekâtı, Türk Ordusunun yerinde müdahalesi neticesinde durdurulmuştu. Türk Ordusu'ndan baskı yiyen Ruslar, fazla direnmemiş ve "köprübaşı" olarak gördükleri Kılıçgediği geçidinden bile çekilmişlerdi. Ama Türk tarihinin en trajik sayfalarından birinin yer alacağı Sarıkamış Harekâtı gelip kapıya dayanmıştı.

OKUMA PARÇASI

Gazi M. Kemal Paşa, Nutuk'ta, Ermenilerin yaptıkları soykırımı şöyle anlatıyor:

"Kuşku edilmemek gerekir ki, Ermeni soykırımı üzerine söylenen sözler gerçeğe uygun değildi. Tam tersine güney bölgelerinde yabancı kuvvetlerce silahlandırılan Ermeniler, koruyucularından yüz bularak, bulundukları yerlerdeki Müslümanlara saldırmakta idiler. Öç alma düşüncesiyle, her yerde acımasızca öldürme ve yok etme yolunu tutmaktaydılar. Maraş'taki o acıklı olay, bu yüzden meydana gelmişti. Yabancı kuvvetlerle birleşen Ermeniler (Gazi burada, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından yaşananları anlatmaktadır), top ve ağır makineli tüfeklerle, Maraş gibi eski bir Müslüman kentini yerle bir etmişlerdi. Binlerce güçsüz ve günahsız ana ve çocukları tepeleyip yok etmişlerdi. Tarihte bir benzeri görülmemiş olan bu yırtıcılığı yapanlar, Ermenilerdi. Müslümanlar, ancak namuslarını ve hayatlarını korumak kaygısıyla karşı koymuşlar ve savunmada bulunmuşlardı.

Yirmi gün süren Maraş kırımında, Müslümanlarla birlikte kent içinde kalan Amerikalıların bu olay üzerine İstanbul'daki temsilciliklerine çektikleri telgraf, bu acıklı olayı yaratanları, yalanlanamaz biçimde göstermekte idi.

Adana ili içindeki Müslümanlar, tepeden tırnağa kadar silahlandırılan Ermenilerin süngü baskısı altında, her dakika ölüm tehlikesiyle karşı karşıya idiler. Canını ve bağımsızlığını korumaktan başka bir şey istemeyen Müslümanlara karşı uygulanan bu kıyım ve yok etme politikası, uygar insanlığın dikkatini çekecek ve acıma duyguları uyandıracak nitelikte iken, olayların tam tersini ileri sürmek ve bundan vazgeçilmesini istemek gibi bir davranışa nasıl güvenilebilir?"

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu önderi bunları söylerken, 2008 yılında Ermenistan Devlet Başkanı seçilen Serj Sarkisyan, Moskova'da yayınlanan Rassiskaya Gazetesi'ne verdiği demeçte: "Türkiye'nin soykırımı itiraf etmesini

sağlayacağız." diyor, devamında Türkiye'nin diplomasi alanındaki tavrına ve siyasi tutumuna eleştiriler getiriyordu. Belli ki, Müslüman Türk'e düşmanlık yapmaya devam eden küstahlar, hamilerinden almaya devam ettikleri destekle kolay kolay "susacağa" benzemiyorlardı.

TEHCİRE GİDEN YOL - 2-

Başkomutan Vekili Enver Paşa, Türk tarihinin en trajik askeri harekâtlarından biri olan Sarıkamış taarruzu için Aralık (1914) ayının başından beri planlar hazırlıyordu. Enver Paşa ve kurmay heyetinin amaçları, Köprüköy Muharebeleri'nde yıpratılmış olan Rus-Ermeni güçlerine kesin ve netice alıcı darbe vurmaktı. Bu amaçla 12 Aralık 1914 tarihinde Erzurum'a giden Paşa, kış şartlarına, ordunun iaşe ve donanım problemlerine ve diğer eksikliklere aldırmadan ileri harekât yapılmasını istedi. Enver Paşa'nın bu planı, başta 3. Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa olmak üzere, tecrübeli bazı Kolordu Komutanları tarafından uygun bulunmasa da Enver Paşa, 3. Ordunun komutanlığını üzerine alarak harekâtı başlattı.

Enver Paşa'nın harekât planı oldukça basit ve pratikti. Plana göre, 3. Ordu iki ana gruba ayrılacak, birinci grup Rus kuvvetlerinin Aras Nehri yönünde Erzurum'a doğru önlerini kesecek, ikinci grup ise kuzeydeki yüksek dağ ve yaylardan geçerek Sarıkamış'a inerek Rus ordusunu ortadan kuşatarak imha edecekti. Bölgede (Van Gölü'nün Kuzeyi ve Murat Nehri havzası) bulunan 13. Kolordu gibi diğer askeri unsurlar da Rusları oyalama ve Türk ordusunun yan cenahlarını kollama görevini ifa edeceklerdi.

21 Aralık 1914 günü, aylardan beri soğuk hava şartlarında türlü hastalıklarla mücadele eden ve buna rağmen mevzilerinde bekleyen askerlere ileri hareket emri verildi. Beklemekten ve şartların getirdiği ağırlıktan sıkılmış olan askerler, ileri harekât enirini alır almaz büyük bir istekle harekete geçtiler. Fakat bölgenin coğrafi yapısı ve zorlu kış şartları, çok geçmeden, iştiyakla harekete geçen ordunun "düşman"

olarak karşısına dikilmekte gecikmedi. Yüksek yaylaları ve sarp dağ geçitlerini kullanarak hedefine ulaşmak isteyen askerlerimizin binlercesi donarak şehit oldu. Diğer yandan, 10. Kolordu Komutanı gibi bazı kuvvet komutanları, şartların elverişsizliğini ileri sürerek planda değişiklikler yaptılar. Örneğin 10. Kolordu Komutanı Hafız Hakkı Paşa, emrindeki birlikleri, planın aksine, Koşar üzerinden Allahuekber Dağları'na yöneltmiş, zaten yeterli kış teçhizatı olmayan askerin perişan olmasına sebep olmuştu.

"Mareşal Kış'ın askerleri" olan kar, tipi ve dondurucu ayaz karşısında büyük kırıma uğrayan Türk ordusu, Sarıkamış önlerine vardığında gücünün neredeyse üçte ikisini kaybetmişti. Elde kalan birliklerle Sarıkamış önlerinde Ruslarla zorlu muharebeler yapıldıysa da netice alınamadı ve sonunda orduya "Çekil!" emri verildi.

Siyasetin böldüğü, birbirlerine küs, savaş heyecanı taşımayan subay kadrosunun yönettiği Sarıkamış Harekâtı, kışın ağır şartlarıyla birleşince 3. Ordu perişan olmuştu. Kaynaklara göre rakamlar değişse de, 14 Şubat 1915 tarihinde sona eren Sarıkamış Harekâtı'nda yaklaşık 40.000 subay ve er soğuktan donarak veya ateş altında şehit olmuştu. Binlerce asker, savaşın son safhasında Ruslara esir düşmüş, on beş bin civarında asker ise ya arazide kaybolmuş, ya da firar etmişti.

Elbette Sarıkamış Harekâtı, birkaç sayfada anlatılabilecek olaylar zinciri değildir. Ancak biz bu kitapta, harekâttan çok, sonrasında meydana gelen olaylarla ilgili olduğumuz için sadece bir hatırlatma yapmak istedik. Şimdi Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına girmesi ve savaşın ilk aylarında meydana gelen Sarıkamış Harekâtı'na kadar geçen sürede Ermenilerin neler yaptıklarına, hangi metot ve stratejileri takip ettiklerini inceleyip anlamaya çalışalım. Çünkü tehcire giden yolun şifrelerinden biri, o zaman diliminde gizlidir.

Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ittihatçılar ve Ermeniler arasında başlamış olan olumlu hava, I. Dünya Savaşı'nın yaklaşması ile birlikte sona erdi. Gizli-açık faaliyet gösteren Ermeni komiteleri, 1914 yılının başından itibaren gizli toplantılar yaparak yeni durum karşısında tutum belirlemeye başladılar. Savaş iyice yaklaştığında, Devlet'in hışmını üzerlerine çekmemek için olumlu açıklamalar yaptılar; Osmanlı

Devleti'nin yanında yer alacaklarını ilan ettiler. Ancak gerçek böyle değildi. Taşnak, Hınçak, Ramgavar gibi Ermeni örgütler, yaptıkları gizli toplantılarda, savaş başlaması halinde uygulamak üzere şu kararlan almışlardı:

— Rus ordusunun sınırı geçmesi halinde, elde bulunan bütün imkânlarla yaygın yaygın isyanlar çıkarılacak.

— İsyan çıkarılan her yerde resmi binalar ilk hedef olacak, bu binalar tamamen tahrip edilecek.

— Her yerde askeri depolar, cephanelikler hedef alınacak.

— Osmanlı ordusunda görev yapan Ermenilerin kaçarak Rus ordusuna katılmaları sağlanacak, geçmeyenler "vatan haini" ilan edilecek.

— Osmanlı ordusunun ikmal kollan vurulacak, lojistik desteğinin kesilmesi için her şey yapılacak.

— Osmanlı ordusunun haberleşme (telgraf) hatları tahrip edilecek.

— Savaş bölgesinin geri hatlarında, sivil halka karşı dehşet ve korku yaratacak eylemler yapılacak, bu unsurların bölgeden kaçmaları sağlanacak.

Genel hatları ile verdiğimiz gizli kararlar, Osmanlı Devleti'nin 3 Ağustos 1914 günü aldığı genel seferberlik kararı üzerine Ermeniler tarafından uygulamaya konuldu. Evvela, seferberlikten önce silâhaltına alınmış Ermenilerin bir kısmı, silahları ile birlikte firar etmeye başladılar. Seferberlikle silâhaltına alınmak istenenlerin yine bir kısmı, Osmanlı ordusu yerine, kaçarak Rus ordusuna katılmayı hedefleri açısından uygun buldular. Hazırlıklı vaziyette, savaşın askeri ve siyasi gelişmelerini bekleyen komiteciler, ilk fırsatta kanlı isyanlara ve Müslüman katliamı yapmaya giriştiler.

İlk isyan, komitelerin aldıkları gizli karara göre, seferberlikten 23 gün sonra yani 26 Ağustos 1914 tarihinde Zeytun'da başladı. Zeytun'da seferberlik emirlerine uymayan Ermeniler, ruhani reislerinin önderliğinde ayaklandılar ve onlarca Müslüman'ın kanına girdiler. Bitlis ve çevresinde toplanan yüzlerce asker kaçağı Ermeni

ve onlara katılan komiteciler, yoğun şekilde güvenliği tehdit eden eylemlere giriştiler. Bölgede bulunan kilise ve manastırları üs olarak kullanan başıbozuk Ermeni güruhu, savaş hazırlığı yapan Osmanlı ordu birliklerine çeşitli zararlar verdiler. Devlet, olaylar büyüdüğünde, bu başıbozuklara karşı geniş bir askeri operasyon yaptı. Yapılan müdahale sonucunda, yüzlerce eşkıyada silah bulundu. Yine bu harekâtta ele geçen ihtilal bildirilerinde. Ermeni ahalinin isyan çıkarmaya teşvik edildiği (Yukarıda sıraladığımız gizli kararlar hatırlanmalı), Rus ordusunun sınırı geçmesi halinde yapılması istenilen eylem biçimlerinin sıralandığı görüldü.

Kars-Sarıkamış Hattı'nda, yaklaşan Büyük Savaş'ı bekleyen Rus ordusunun kurmay subayları boş durmuyorlardı Yaklaşmakta olan savaşla birlikte, Ermenilerin hayallere daldıklarını fark eden Rus subayları, "hayalperestlere", kendi çıkarlarına uygun olarak "yatırım" yapmayı hızlandırmışlardı. Sınırı geçerek kendilerine katılan "hainleri" askeri düzen ve disiplin içinde savaşa hazırlarken, Türk topraklarındaki komitacılara silah, mühimmat ve para yardımlarını arttırmışlardı. Ruslar, daha önce cezaya çarptırarak Sibirya'ya gönderdikleri Aramayis isimli katil komiteci gibi, Rusya'da yaşayan çete başlarını Kars sınır hattına getirmişler ve kargaşa çıkarmaları için gerekli donanımlarıyla sınırdan sızdırmışlardı. Bu gelişmeler, Osmanlı ordusunun istihbarat raporlarına da yansımıştı.

Osmanlı Genelkurmayı'nın Eylül 1914'de 3. Ordu Komutanlığı'na gönderdiği raporda Kafkasya'daki Hınçak ve Taşnak komitelerinin Ruslarla anlaşmaya vardıkları ve savaşla birlikte isyanlar çıkartmak için sinsi vaziyette hazırlık yaptıkları bildiriliyordu. Aynı günlerde, Trabzon Valisi Cemal Azim Bey, Ermeni komitecilerin isyan hazırlığına dair hazırladığı rapor ile Hükümeti uyarırken, 8 bin civarında asker kaçağı Ermeni'nin Kağızman'da topladığını ve kaçakların Ruslar tarafından silahlandırıldığı istihbaratı 3. Ordu karargâhına ulaşıyordu.

Yukarıda genel hatları ile anlatmaya çalıştığımız Ermenilerin "Büyük Savaş'a" hazırlıkları, Rusların Ekim 1914'te Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle ilk meyvelerini vermeye başladı. Sarıkamış

Harekâtı'na kadar geçen birkaç ay içinde, daha önce değindiğimiz, Ermeni katliamları ve devleti arkadan vurma operasyonları birbirini izledi. Doğrusu Ermeniler, Türk topraklarında olduğu kadar, Rus ordusunda da önemli görevler yaptılar. Örneğin Türk ordusu, Köprüköy Muharebeleri'nde Rus ordusunu tam bir yenilgiye uğratacakken, Rus ordusu içindeki bölgeyi iyi bilen firari Ermeniler, Rus subaylarına gösterdikleri yollar ve verdikleri bilgilerle Rus ordusunu imha edilmekten kurtardılar.

Başarısızlıkla sonuçlanan Sarıkamış Harekâtı ve harekâtın askeri ve siyasi sonuçları, bağımsız ve "büyük" Ermenistan hayallerine dalmış olan Ermenileri fazlasıyla sevindirmiş ve ümitlendirmişti. İstanbul'daki patrikten, dağdaki komitacı eşkıyaya kadar Ermenilerin hemen hepsi, artık "mutlu sona" yaklaştıklarına inanıyorlardı. Rus ordusunun Anadolu'nun ilçelerine doğru rahat ilerlemesini sağlamak, tek görevleri haline gelmişti. Rus ordusu ne kadar ilerler ve ne kadar fazla toprak kazanırsa, hayallerindeki Ermenistan o kadar büyük olacaktı.

Görevlerinin bilincinde olarak ve planlarına sadık kalarak yapmaları gerekenleri biliyorlardı. Artık daha büyük isyanlar çıkaracaklar, cephe gerisini yakıp yıkacaklar, toprakların gerçek sahiplerini korkutup kaçırmak için kanlı vahşet sahneleri düzenleyecekler ve Osmanlı ordusunu yıpratmak için daha büyük güçlerle operasyonlar düzenleyeceklerdi. Çünkü görünüşte Ermeni hamiliğine soyunmuş olan Rusya, savaşı lehine çevrilebilmek için Ermenilere böyle bir görev biçmişti.

İşe bakın ki, Ermeni çeteleri Ruslardan aldıkları destekle, terör estirip Türk ordusunu arkadan vururken, katliamlar yapıp isyanlar tertiplerken ve Ermeni faaliyetleri hakkında ordu merkezlerine birçok rapor gelirken, İstanbul Hükümeti, bütün iyi niyeti ile Ermenileri ikna etmeye çalışıyor, ihanetlerine son vermeleri için görüşmeler yapıyordu. İçişleri Bakanı Talat Paşa, bu amaçla Patrik Zaven Efendi ile görüşmüştü. Zaven Efendi görüşmesinden sonuç alamayan Talat Paşa, Osmanlı Meclisi'nde bulunan Ermeni Milletvekilleri ile de görüşmüş, hatta tehdit ederek ayaklanma ve katliamlardan vazgeç-

melerini istemişti. Çünkü İçişleri Bakanının sağlam kaynaklardan elde ettiği istihbarata göre, Ermeniler, 1915 yılının bahar aylarında topyekûn ayaklanma başlatacaklardı. Bu büyük eylemleri önlemeye çalışan Talat Paşa, Ermeni Cemaati'nin ileri gelenleri ile yaptığı görüşmelerden olumlu ve yapıcı cevaplar alamayınca, kararlılığı ve sertliği ile bilinen Enver Paşa'yı Patrik Zaven Efendi ile görüşmeye ikna etmişti. Ermenileri ihanetlerinden vazgeçirmek için devreye giren Enver Paşa, 1915 yılının Mart ayında Ermeni Patriği Zaven ile görüşmüş ve aynen şunları söylemişti:

"Ermeni bağımsızlığı mı istiyorsunuz? Büyük bir Ermenistan mı kurmak arzusundasınız? Bunu tasavvur edebilirsiniz ama unutmayınız ki, bizim yenilmemizi beklemek zorundasınız. O zaman istediğinizi yapabilirsiniz. Biz, yenilmediğimiz sürece kendimizi şiddetle savunuruz. Bizi arkadan vurmak isteyen her hareketi şiddetli bir şekilde karşılamak, bizim için sadece bir hak değil, bir de borçtur. Bizi vurmaya kalkmayınız, karşılığı şiddetli olur."

Patrik Zaven Efendi, Enver Paşa'nın gayet açık tavrı karşısında inkâr yoluna gitmiş, alttan almıştı. Patrik'e göre, Hükümet'in elinde bulunan istihbarı bilgiler yalan ve hayal ürünü idiler. Aynı tavrı Talat Paşa ile görüşen diğer Ermeni liderleri de sergilemiş ve içinde olmadıklarını, olmayacaklarını ifade etmişlerdi.

Osmanlı Devleti, uyarılar ve ikna çabaları bir yana, Ermeni planlarının fiiliyata geçmesi halinde olabileceklerin vahametini kavramış, önlemler almaya çalışıyordu. Askeri ve sivil yöneticiler, meydana gelmesi kuvvetle muhtemel yaygın Ermeni ayaklanmalarının savaştaki Devleti nasıl bir sıkıntıya sokacağını iyi biliyorlardı. Çünkü toplu bir isyanın çıkması demek, milyonlarca insanın can güvenliğinin kalmaması, yerlerini terk etmek zorunda kalacak milyonlarca göçmenin barındırılması ve beslenmesi demekti. Bununla beraber, Rus cephesinde savaşan ordunun ikmal yollarının güvenliğinin kalmaması manasına geliyordu. Ayıca isyanları bahane edecek Hıristiyan dünyasının, Osmanlı Devleti'ni her alanda büyük sıkıntılara sokması tehlikesini de taşıyordu.

Hükümet, bütün bu sebeplerden dolayı, isyan çıkması muhtemel bölgelere asker takviyesi yaptı. Güvenlik önlemlerinin arttırılması için bölge yöneticilerine de gerekli uyarılar yapıldı. Ama hiç bir uyarı, ikna faaliyeti veya hiçbir önlem "Büyük Ermenistan" hayaline kapılmış çetecileri kararlarından vazgeçirmeye yetmedi. Ermeni komiteciler, baharla birlikte geniş bir cephe hattında saldırıya hazırlanan Rusları bile beklemeden, 1915 yılının Mart ayında Anadolu'nun birçok yerinde isyanlar başlattılar. Gerçekte Ruslar, planladıkları büyük saldırı öncesi, Ermenilere gerekli "rolü" vermişlerdi ama Osmanlı Devleti'nin tedbir aldığını fark etmeleri, Ermenileri erken harekete geçmeye zorlamıştı.

İlk isyan ve terör haberleri de Bitlis ve Gevaş civarından gelmişti. Şirin isimli bir Ermeni çete reisi ve adamları, Bitlis çevresinde yüzlerce Müslüman'ın kanına girmişler, resmi binalara saldırarak etrafı yakıp yıkmışlardı.

Aynı tarihlerde bir araya gelen Rus Dışişleri Bakanı Sazanov, İngiltere Büyükelçisi Buchanan ve Fransa Büyükelçisi Palcologue, Ermenilerin de yardımlarıyla yıkacakları Osmanlı Devleti'nin paylaşımını yapmışlardı. Anlaştıkları paylaşım planına göre, boğazların denetimi Ruslara, Hindistan'a giden ticari yolların denetimi İngilizlere, Suriye ve Ermenilerin yaşadıkları bazı bölgeler ise Fransızlara bırakılıyordu. Tarihi süreçte ortaya çıkan bu gizli paylaşımda, Ermenilere "mama" yoktu. Çünkü çıkarları peşinde koşan emperyalistler, Anadolu'da hiçbir zaman çoğunluğu elde edememiş Ermenilere bir devlet hediye edemeyeceklerini iyi biliyorlardı.

1915 yılının ilk aylarında ortaya çıkan bütün bu olumsuzlukların yanı sıra, sınırın öte yanı Kafkasya'dan da iyi haberler gelmiyordu. Kuzey Kafkasya'dan, Güney Azerbaycan'a kadar yayılan geniş coğrafyadaki Rus-Ermeni işbirliği, büyük bir Müslüman kıyımına yol açmıştı. Adı geçen bölgede, sadece Mart 1915'te 30 bin Müslüman, kadın veya çocuk denmeden öldürülmüş, binlercesi de Sibirya'daki ölüm kamplarına gönderilmişti. Katliamdan kurtulan ve sayıları yüz bini bulan Müslüman (Azeri, Gürcü, Çerkez...) ise perişan bir halde sınırı geçerek Osmanlı topraklarına canlarını zor atmışlardı. Kimi

tarihçilere göre, Kafkasyalı yüz binlerin göçü, ordusunu beslemekte zorlanan Osmanlı Devleti'ne karşı Rusların stratejik ve taktik bir oyunudur. Doğrusu, bir bakıma öyledir. Devlet, savaş şartlarında topraklarına sığınan, hasta, aç ve her şeyini bırakıp kaçan insanlara yardımcı olmakta zorluklar çekmiş, bu insanları yerleştirmekte büyük sıkıntılar yaşamıştır. İşin en acı tarafı ise Rusların Ermeni çetelerini kullanarak göçe zorladığı bu insanların hemen hemen yarısı, daha bir yere yerleştirilmeden açlık, sefalet ve hastalıklardan dolayı hayatlarını kaybetmişlerdir.

1915 yılının Mart ayı da geçmiş, Doğu Anadolu'da karlar erimeye, kar sebebi ile kapanan yollar açılmaya başlamıştı. Baharın gelmesi, tarihte eşine az rastlanır yeni katliamlara sahne hazırlamıştı. Tabii bu sahnenin baş aktörleri yine komitacı, gözlerini kan bürümüş, Türk düşmanı Ermeniler olacaktı.

OKUMA PARÇASI

Bosna-Hersek, 1992 yılının başında referandum yaparak bağımsızlık kararı aldı. Bilindiği gibi, 2. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Yugoslavya'nın bir parçası olan Bosna-Hersek'in nüfus çoğunluğunu Müslüman Boşnaklar oluşturuyordu. Boşnaklar, Yugoslavya dağılınca, referandum kararı alarak bağımsızlığa kapı aralamışlardı. Ancak dağılan Yugoslavya'nın baskın gücünü oluşturan Sırplar, Boşnakların bağımsızlık kararlarını tanımadıklarını ilan ederek, medeni(!) Avrupa'nın ortasında, bütün dünyanın gözü önünde, yaşayan insanlığın en barışçı, en eğitimli, en masum halklarının başında gelen Boşnaklara tam bir soykırım uyguladılar.

Sırp çetnikleri, 4 Nisan 1992 tarihinde, gece yarısı Saraybosna şehrini kuşattılar. Saraybosna, yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki parlayan yıldızı olmuş, adeta Osmanlı'ya Batı'da başkentlik yapmıştı. Tarihî ve Müslüman Saraybosna'nın hâkim taleplerini tutan Sırplar, şehri tam manası ile ablukaya aldılar. Çetniklerin tek hedefi vardı: Şehri yakıp yıkmak, şehrin gerçek sahipleri Boşnakların köklerini kazımak.

Tartışmasız ırkçı ve faşist zihniyete sahip Sırpların hedeflerine aldıkları Bosna - Hersek'in "kalbi" Saraybosna, tam 1425 gün kuşatma altında kaldı. Bu zaman içinde şehre her gün ortalama 329 havan mermisi düştü. Binlerce tank ve top mermisi ile ateş altında tutulan şehirde, sadece keskin nişancı ateşi ile öldürülen çocuk sayısı 1566 idi.

Müslüman Boşnaklar, savaşın başlamasıyla birlikte toparlanıp örgütlendiler ve destansı bir direniş başlattılar. Örgütlenip cephe oluşturan Boşnaklar karşısında askeri basan göstermeyen katil çetnikler, sivil ve silahsız masum Müslümanları biner biner katletmeye ve açtıkları toplu mezarlara gömmeye başladılar. Binlerce masum insanı, Nazi Toplama Kamplarından farksız toplama kamplarında işkencelerden geçirmekle yetinmeyip, bu insanları açlık ve sefalet içinde ölüme terk ettiler (Toplama Kamplarında,

türlü zulümlerle vahşice öldüren Boşnakların sayısı tam olarak tespit edilmedi!). İnsanlıktan nasipsiz Avrupalı Sırplar, tespit edilen rakamlara göre, tam 40.000 Boşnak kız (ki çoğu çocuk yaşta masumlardı) ve kadının ırzına geçtiler. Sapık katiller, ırzına geçtikleri Müslüman kadınları, kendilerinden çocuk doğurmaya mecbur ettiler.

NATO'nun müdahalesi sonucunda savaş sona erdi ve taraflar arasında Dayton Antlaşması imzalandı. Antlaşmadan sonra savaşın vahşet tablosu daha net olarak ortaya çıktı. Buna göre, Boşnaklar, 20. yüzyılın son çeyreğinde, Avrupa'nın orta yerinde, kendilerine dayatılan savaşta 318 bin şehit vermişlerdi. Şehit olan Boşnakların 35.000'ini yaşları 0–12 arasında değişen çocuklar oluşturmuştu. Neredeyse tamamına, kurşunlanmış veya bombalanmış sivil ve silahsız masumların cesetleri doldurulmuş halde 300 tane toplu mezar bulundu (Toplu mezarların aranıp, bulunup, açılması işlemi devam ediyor. Çünkü halen 16 bin sivil Boşnak'ın akıbetleri bilinmiyor). Toplu mezarların en büyüğü ise tam 8 bin insanın katledilerek gömüldükleri Srebrenitsa'da ortaya çıkarıldı.

Temmuz 1995'te, Ratko Miladiç komutasındaki Sırp ordusu, Birleşmiş Milletler korumasına sığınmış 8 bin Boşnak'ı katletti. Hollanda (Dikkat, parlamentosunda, hiçbir zaman vuku bulmamış "Ermeni Soykırım" tasarısını geçirip, yaptırım uygulayan Avrupalı Hollanda!) askerlerinden oluşmuş Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri, Birleşmiş Milletler tarafından "Güvenli Bölge" ilan edilen Srebrenitsa'ya sığınmış 8 bin Boşnak mülteciyi Sırp Ordusuna teslim ettiler. Hollandalı "Barış Gücü" komutanı, katil başı Sırp komutan Miladiç ile şampanya içerken (Fotoğraflan basında yer aldı.) Sırp askerler, gün ortasında 8 bin masum sivili kurşuna dizip orman içinde toplu mezarlara gömdüler.

Dayton Antlaşması'ndan sonra Srebrenitsa katliamı için Uluslararası Adalet Divanı'nda dava açıldı. Şimdi sıkı durun! Uluslararası Mahkeme, Srebrenitsa'da yaşananları SOYKIRIM olarak kabul etti ama SIRPLARI, bu iğrenç SOYKIRIM FİİLİNDEN SORUMLU TUTMADI ve tabii herhangi bir YAPTIRIMA veya TAZMİNATA karar vermedi. Katillerin başı Ratko Miladiç ise bütün dünyada "arandığı" halde izine bile rastlanmadı.

Soykırım ha!

TEHCİRE GİDEN YOL -3-

Ocak 1915'te sona eren Sarıkamış Harekâtı sırasında, Rus Ordusu da yıpranmış ve darbeler almıştı. Onun için bazı mevzilerini terk ederek çekilmeye başladı. Rus Ordusu'nun bu stratejik çekilmesi de işgali gibi kanlı oldu. Özellikle Rus Ordusu'ndaki Ermeni ağırlıklı birlikler, çekilme esnasında geçtikleri her yeri yakıp yıktılar ve yeni katliamlar yaptılar.

Sarıkamış Harekâtı'nın sonuçsuz kalması ve 3. Osmanlı Ordusu'nun dağılma noktasına gelmesi, Ermeni komitacılarını iyice saldırganlaştırmıştı. Rusların savaşı kazanacağından emin, bu nedenle şımarmış Ermeniler, yeni bir terör dalgası başlattılar. Artık hedeflerine yaklaşmış olmanın rahatlığıyla, Müslüman halk kitlelerine korku vermek ve panik yaratıp kaçırtmak için yine toplu kıyım eylemlerine giriştiler. İlk saldırı haberi Eleşkirt'ten geldi. Eleşkirt'e yeniden saldıran Ermeniler, özellikle bölgeyi terk etmekte direnen Müslüman köylerinde akıl almaz vahşet sahnelerine imza attılar. Bu köylerden biri Arapkömü isimli köydü. Aralarında meşhur komiteci Toprakkaleli Abramayis'in de bulunduğu katiller güruhu, bütün köyü yerle bir ettiler ve köylü kadınların hepsinin ırzına geçerek tamamını öldürdüler. Bu köyde yapılan soykırımdan çok az insan sağ olarak kurtulabildi. Kurtulanların verdikleri ifadelerden anlaşıldı ki, Ermenilerin uyguladıkları vahşet, "vahşet" olmanın da ötesinde bir şeydi. Örneğin, köydeki kıyım esnasında Mihran isimli bir Ermeni komitacı, hamile bir kadını köyün ortasında öldürmüş ve zavallı kadının karnını yararak eline aldığı kanlar içindeki cenini bir ağacın dalına asmıştı.

Yine Ocak 1915'te, bu defa Beyazıt kasabasına ve civarındaki köylere saldırdılar. Bu bölgede de öyle katliamlar yaptılar ki, soykırımda farksızdı. Sadece Beyazıt'ta on beş bin Müslüman yaşıyordu. Ermenilerin buraya saldırmalarından sonraki üç gün içinde, bu insanların yarısından fazlası şehit edilmişti. Yine merkeze bağlı Bereket köyünde, aralarında kundaktaki bebelerin de bulunduğu 60 köylü, samanlıkta üzerlerine gazyağı dökülerek diri diri yakılmıştı.

Ermeni vahşeti, hem Rus işgal bölgesinde, hem de diğer bölgelerde sürüp gidiyordu. Bitlis Adilcevaz'da, Saray'da ve Özalp'te, insanı insanlığından utandıracak zalimlikler yaşandı. Sadece Özalp'in Erçek nahiyesinde 2 bin sivil Müslüman öldürülmüştü. Ermeni komitacıları o kadar vahşetleşmişlerdi ki, Özalp'e bağlı Mirgehi isimli köyün halkı, beyaz bayrak çekerek Ermenilere teslim oldukları halde, katliamdan kurtulamamıştı. Ermeniler, kendilerine teslim olan silahsız masum köy halkının tamamını, hem de silah kullanmadan, süngüleyerek şehit etmişlerdi. Katliamdan bir müddet sonra Mirgehi köyüne giren Türk askerleri, ateşte kızartılarak süngü ile bir direğe mıhlanmış bebek cesedi buldular.

Gerçek şu ki: Ermeniler, "tehcire giden yolda" vahşette sınır tanımıyorlardı.

Sarıkamış'ta Osmanlı ordusu tarafından hırpalanan Rus ordusu, cephenin tümünden çekilmiş, baharla birlikte yeni ve büyük bir taarruza hazırlanıyordu. Ermeni komitacıları ise bir yandan Rus ordusunun çekildiği bölgeleri yakıp yıkıyorlar, diğer yandan da yeni isyan hazırlıkları yapıyorlardı. Taşnak, Hınçak, Ramgauvar gibi Ermeni çeteleri, Çanakkale'de ölüm-kalım savaşı veren, tarihinin en zor ve amansız günlerini yaşayan Osmanlı Devleti'ne, Doğu Cephesinde ağır darbeler vurmanın hesapları içindeydiler. Durumun farkında olan Ruslar da para ve silah yardımlarını arttırmışlardı. Nitekim Ermeni-Rus dayanışması ve yapılan hazırlıklar neticesinde, ilk isyan ve katliam haberi Çatak'tan geldi; takvimler 15 Nisan 1915'i gösteriyordu.

Ermeni komitacılar, Ruslarla anlaşarak, Van ve çevresinde büyük bir kalkışma planlamışlardı. Ancak bu plan, komitacı Osep

Çolayan'ın Türk güvenlik kuvvetleri tarafından ele geçirilmesiyle suya düşmüştü. Ermeniler, Çolayan'ın üzerindeki isyana ilişkin bilgiler ele geçince, büyük isyandan önce Çatak'ta bir isyan başlatmışlardı. Önce kasabanın dünya ile ilişkisini kesmişler ve ardından katliama girişmişlerdi. Durumu haber alarak Gevaş'tan yardım için yola çıkan jandarma birliğini yolda pusuya düşürerek, askerlerin hepsini şehit etmişlerdi.

Artık ok yaydan çıkmıştı. Çatak isyanını, Havasor isyanı takip etti. Aynı ayın (Nisan 1915) 18'inde ise Hoşab ve Erçek'te kanlı Ermeni saldırıları meydana geldi.

Ordudan firar etmiş veya köylerden toplanmış, Rusya'da eğitilerek Türk topraklarına gönderilmiş Ermeni komitecileri, bölgede tam bir terör estiriyorlardı. Küçük jandarma karakollarını basıyorlar, devlet memurlarını öldürüyorlar, savunmasız köy ve kasabalarda kendilerine özgü yöntemlerle vahşet rüzgârları estiriyorlardı. Vahşet, sadece Van ve çevresinde değil, Muş ve civarında da hüküm sürüyordu. 20 Nisan 1915 tarihinde ise Van'da, canavarlığın, eşkıyalığın ve zulmün "tavan" yapacağı isyan başlatıldı.

Tarihe 2. Van İsyanı olarak geçen hadise şu şekilde başladı ve yayıldı:

1914 yılının son aylarında, Ermenilerin Van ve çevresinde isyan hazırlığında oldukları Devlet tarafından haber alınmıştı. Durum, Van'da bulunan yetkililer tarafından değerlendirilmiş ve Ermenilerin uyarılması kararı alınmıştı. Van Vali Vekili Cevdet Bey, Ermeni ileri gelenleri ve din adamları ile görüşmüş, isyanı engellemeye çalışmıştı.

Bu uyarılar üzerine Ermeniler, isyan planlarında erteleme yoluna gitmişlerse de, yukarıda özetlemeye çalıştığımız askeri ve siyasi gelişmeler üzerine, Van isyanını başlattılar.

Çatak, Bitlis ve Muş'tan sonra 20 Nisan 1915 günü Van'ın girişinde nöbet tutan askerlere saldıran Ermeniler, böylece isyanı başlattılar. Şehrin girişinde başlayan çatışma, kısa sürede şehrin içlerine yayıldı. Ellerinde üç adet Rus malı top da bulunan isyancılar,

başta askeri noktalar olmak üzere, dört bir yana ateş açıyorlardı. Komitacı Ermenilerin çoğunluğu asker kaçağı olduğu için iyi silah kullanıyorlar ve şehri korumakla görevli az sayıdaki Türk askerine zor saatler yaşatıyorlardı.

Sayıları 4.000'e varan Ermeni komitacılar, kısa zamanda askeri garnizonu kuşatmış, çevredeki stratejik yolları tutmuş ve köylerde katliamlara başlamışlardı. Van'da durum vahimdi. Bu sebeple 1.200 kişilik bir aşiret birliği cepheden çekilerek Van'a yardıma gönderildiyse de, yollar isyancılar tarafından tutulduğundan, geri dönmek zorunda kaldı.

Şehri korumakla görevli askerler iç kaleye çekilmişler, canla başla savunma yapıyorlardı. Van Vali Vekili'nin 3. Ordu'ya yaptığı yardım çağrıları, şartların elvermemesi sebebiyle cevap bulmuyordu. Van'ı bu halde "yakalayan" Ermeni caniler ise Müslüman mahallelerine dolmuşlar, yakıp yıkıyor, öldürüp yağmalıyorlardı.

Van'daki Ermeni isyanı yetmezmiş gibi, aynı günlerde Nasturiler de Hakkâri'de ayaklandılar. Bu gelişmeleri "bekleyen" Rus Ordusu, Saray yönünden sınırı geçerek Van'a doğru yeni bir istila harekâtı başlattı. Van'da direnen Türk askeri ise gücünü tüketmek üzereydi. Mühimmat ve erzak bitmiş, yardım alınmamış, Rus ordusunun ileri harekâtı ile direnmenin faydası ortadan kalkmıştı. Onun için Van Vali Vekili, elinde kalan az sayıdaki askeri de şehit vermemek için geri çekilme kararı aldı. Türk direniş birliği, 17 Mayıs 1915 günü, bin yıllık Türk Şehri Van'ı Ermeni-Rus "ikilisine" bırakarak şehirdeki mevzisinden çekildi. Ermeniler, Türk askeri Van'dan tamamen çekildikten sonra tam manasıyla bir soykırıma giriştiler. Van Kalesi'nin burçlarına Haçlı bir bayrak çeken Ermeniler, sadece bir mahallede 300 Müslüman'ı öldürüp evlerinin tamamını yaktılar.

Yeri geldikçe, Van'da ve diğer bölgelerde yapılan Ermeni zulmüne, vahşetine, katliamlarına, talanlarına ve ırz düşmanlıklarına ait resmi kayıtlara geçmiş ve şahit ifadeleriyle sabit örnekler vereceğiz.

Türk birliği bir aylık direnişten sonra Van'dan çekildikten iki gün sonra Ruslar şehre girdiler. Ermeniler, "Mer Heyrenik" (Bizim Vatan) marşını çalan bando eşliğinde ve coşkulu tezahüratlarla şeh-

rin girişinde Rusları karşıladılar. Van Kalesi'nin anahtarını, büyük bir törenle Rus General Nikolayef'e teslim ettiler. Kale'nin anahtarını muzaffer komutan edasıyla Ermenilerden teslim alan General, Moskova'ya çektiği telgrafta şunları söylüyordu:

"Bir ay süren Ermeni direnişi sayesinde Van'ı işgal ettik. Türk mahalleleri haraptır. Fakat Ermeni mahalleleri ve Rus Konsolosluk binası ayaktadır. Halk, Türklerden yağmaladıkları toplarla bizi selamladı..."

Almanya Büyükelçisi Wangenheim, yine 2. Van İsyanı'ndan sonra hükümetine çektiği telgrafta, durumu şu cümlelerle anlatıyordu:

"Van vilayetinde Ermeniler ayaklanmışlar, Müslüman köylere ve kaleye saldırmışlardır. Kaledeki Türk garnizonu 300 kayıp vermiş, şehir, günlerce süren sokak muharebeleri sonucunda asilerin eline geçmiştir. Van, 17 Mayıs 1915'te de Ruslar tarafından işgal edilmiştir. Ermeniler, Müslüman ahaliyi katletmeye başlamışlardır. 80.000 Müslüman, Bitlis istikametine kaçmaya başlamıştır..."

Gerçek şu ki, Osmanlı Devleti sınırları içinde Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerin başında Van geliyordu. Savaştan önce yapılan nüfus sayımına göre, Van'ın merkezinde ve merkeze bağlı köylerde 35 bin Ermeni, buna karşılık 45 bin civarında Müslüman yaşıyordu. İsyan olduğunda, Savaş sebebiyle eli silah tutan Müslüman erkeklerin orduya katıldıkları düşünülürse, 30 bin civarında Müslüman yaşıyor olmalıydı. İsyan sonrası yapılan katliamdan bu nüfusun ancak YÜZDE BEŞİNİN sağ olarak kurtulmuş olması, Ermenilerin Van'da yaptıklarının anlaşılması bakımsından önemlidir. Ayrıca Van'da yapılanlar, Osmanlı Devleti'nin tehcir kararı almasındaki en önemli amillerden biri olmuştur. Yeri geldikçe bunları da incelemeye çalışacağız.

Van isyanının ve katliamının başında, Abdülhamid Han zamanında takibat altında bulunan çeteci, İttihat ve Terakki iktidarı zamanında ise öğretmenlik ve okul müdürlüğü yapan Aram Manukyan isimli komiteci vardı. Manukyan, işgalin hemen ertesinde Ruslar tarafından Van Valiliğine getirildi. Rus Çarı da, kendilerine Van'ı "hediye" eden Ermenileri bir telgrafla kutladı. Bütün bunlar yaşanırken, Batı

tarafından korunan Ermeni Patriği malum "komediyi" sahnelemeye devam ediyor, "Ermeniler tecavüze uğruyorlar, katlediliyorlar..." diye yaygara koparıyordu.

Aynı tarihlerde, İttihatçı İstanbul Hükümeti zor günler geçiriyordu. Bir tarafta Çanakkale müdafaası, diğer tarafta beklenen büyük Rus saldırısına karşı yapılan tahkimatların Ermeni isyanları sebebi ile sekteye uğraması, hükümeti daha ciddi ve tutarlı tedbirler almaya zorluyordu. İçişleri Bakanı Talat Paşa'ya Van İsyanı sonrası gelen raporlar, çok vahim gelişmelerin olduğunu ve olacağını gösteriyordu. Bu sebeplerle Ermenilerin durdurulması elzem hale gelmişti.

Tekrar vurgulamak gerekirse 1915 yılının baharında:

A- Osmanlı Devleti I. Cihan Harbine girmiş, Sarıkamış'ta büyük güç kaybına uğramıştı. Doğu Cephesi'nde büyük Rus saldırısı bekleniyordu.

B- Muş, Bitlis, Van gibi büyük Ermeni isyanları ve kıtalleri birbiri ardına gelirken, Ermeni çeteleri devamlı olarak Osmanlı ordularının lojistik destek kollarına saldırılar düzenliyorlardı.

C- Ermeni ve Rus göçleri Kafkasya'da yaşayan binlerce Müslüman'ı sınırın bu yanına sürmüş, aç, sefil ve perişan halde Türk sınırından geçen bu insanlar, zaten zor durumda bulunan Osmanlı Devleti'nin elini kolunu bağlamıştı.

D- Devlet'in elde ettiği istihbaratlara göre Ermeniler, Van İsyanı ile yetinmeyecekler ve Rusların Anadolu'daki ilerleyişinin önünü açmak için her türlü eyleme devam edeceklerdi.

Çok açık ki, net biçimde bir ölüm-kalım savaşına girmiş olan Osmanlı Devleti, tehlikeyi görmüş ve köklü hamle yapmak için karar aşamasına gelmişti.

İşte, gelinmiş olunan bu kritik noktada ilk hamle, İçişleri Bakanı Talat Paşa'dan geldi. Paşa, 24 Nisan 1915 (Dikkat! Bu tarih, bugün Ermeniler tarafından "Ermeni Soykırım" günü olarak kabul edilmiştir) tarihinde valiliklere ve mutasarrıflıklara gönderdiği "acele ve gizli" başlıklı genelge ile Ermeni dernekleri ile parti merkezlerinin kapatılmasını ve bu merkezlerde ele geçirilecek evraklara el konulması

emrini verdi. Genelge sonrası harekete geçen yetkililer, Ermeni siyasi merkezlerini kapattılar ve bazı komiteci Ermenileri tutukladılar. Tutuklanan Ermeni elebaşlarından 250 kişi, savaş bitene kadar gözaltında tutulmaları şartıyla, değişik bölgelere sürgün edildiler.

Ermeni tedhişini durdurmak amacıyla hükümetin uyguladığı tedbirler, "ağa-babaları" tarafından "Büyük Ermenistan" hayaline boğulmuş teröristleri durdurmaya yetmedi. Van İsyanı devam ediyor ve her gün Anadolu'nun birçok yerinden Ermeni saldırılarına ilişkin haberler geliyordu. Durumu kontrol altına almak isteyen Hükümet, bir adım daha atarak, 26 Nisan 1915 tarihinde, bütün gayrimüslim vatandaşların ellerinde bulunan silahların toplanmasına dair geçici bir kanun çıkardı.

Ermenilerin planlı, örgütlü ve tabii dış destekli saldırını ve isyanlarını durdurmaya yönelik tedbirleri almakta geç kalınmıştı. Mayıs (1915) ayı başlarında, bütün cephe hattında büyük bir saldırıya hazırlanan Rus Ordusu'nun yanı sıra, sayıları on binleri bulan Ermeni çetecileri de cephe gerisinde, Türk Ordusu'nun direncini kırmak için saldırılarına devam ediyorlardı. Ermenilerin bu açık ihanetleri karşısında Hükümetin daha tutarlı, geniş ve sonuç alıcı kararlar alıp e uygulaması zorunlu hale gelmişti. Osmanlı Devleti için zaman, hata yapmak ve "Batılılar ne der?" saplantısına ve korkusuna düşmek zamanı değildi. Çünkü Türk milletinin Anadolu'da var olma kavgası, bütün çıplaklığı ile gün yüzüne çıkmıştı.

OKUMA PARÇASI

Cezayir, 1830 yılına kadar Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet idi. Afrika kıtasının ikinci büyük ülkesi olan Cezayir, yeraltı zenginlikleri ve stratejik özelliği sebebi ile emperyalist ülkelerin iştahlarını kabartıyordu. Fiili sömürünün "yıldızlarından" Fransa ise Cezayir'i "yutmak" için iştahı kabaranların başında geliyordu. İşte bu Fransa, aradığı fırsatı 1827 yılında buldu. Cezayir'i işgal etmek için bahane arayan Fransızlar, Cezayir'in yöneticisi Dayı Hüseyin Paşa'nın bir alacak sebebiyle bazı Fransız gemilerine el koyması üzerine harekete geçtiler. Fransa Kralı'nın emriyle, Cezayir sahillerini abluka (Dikkat! Şimdilerde bunu ambargo adı altına yapıyorlar) altına aldılar ve "Türklere karşı yeni bir Haçlı Seferi" çağrısı ile asker toplamaya başladılar.

Osmanlı Dondurması 20 Ekim 1827'de İngiliz ve Ruslarla anlaşan Fransızlar tarafından yakılmıştı. 1828 yılında Osmanlı-Rus Savaşı başlayınca Cezayir tam anlamıyla savunmasız kalmıştı. Bu süreci değerlendiren Fransızlar, hazırlıklarını tamamlayarak, 14 Haziran 1830'da 567 parça gemiden oluşan donanma ve 40.000 askerle 5 Temmuz 1830 günü Cezayir'in başkenti Cezayir'i işgal ettiler.

Fakat Cezayirliler hemen teslim olmadılar. Emir Abdulkadir'in komutasında, gerilla savaşları ile Fransızlara karşı koydular. Direniş, 1847 yılına kadar aralıksız devam etti. Fransızlar, ancak bu tarihten sonra Cezayir'in her tarafına hâkim olabildiler.

Fransızlar, Cezayir halkının direnişini kırmak için askeri, siyasi, dini, kültürel, ekonomik her türlü baskı yolunu (metodunu) denediler. Halkın dini ve milli kimliğini yok etmek için büyük çaba saffettiler. Fransızcayı dayatmakla yetinmeyip, Müslüman halkı, yoğun misyonerlik faaliyetleriyle Hıristiyan yapmak adına uğraş verdiler. İşgale direnen aşiretlerin topraklarına el koyarak bu toprakları, Avrupa'dan getirdikleri yerleşimcilere dağıttılar. 1841 - 1850

yılları arasında ise yerli halktan gasp ettikleri 115 bin hektar verimli araziyi Avrupalı göçmenlere bedava verdiler.

Şimdi sıkı durun! Fransız tarihçilerinin ortaya çıkardıkları belgelere göre, Fransızların Cezayir'i işgal ettikleri yıllarda bu ülkenin nüfusu 3 milyon civarında idi. İşgalden kırk yıl sonra (l872'de) yapılan nüfus sayımında, bu rakam 2.125.051'e düşmüştü. Yani bu sonuca göre nüfus artmamış, işgal boyunca, her üç Cezayirliden biri Fransızlar tarafından katledilmişti.

Fransızlar, 1870 yılında Cezayir'de sivil bir yönetim kurarak ülkeyi Fransa'ya bağladılar ama direnişlere son veremediler. Cezayirliler, 1871 ve 1881 yıllarında sömürgeci Fransa'ya karşı ayaklandılar. Fakat her seferinde ağır bedeller ödemelerine rağmen, işgalcileri vatanlarından söküp atamadılar.

Cezayir halkının sömürüye ve sömürgeci zulmüne karşı direnişi, zaman zaman kesintiye uğrasa da, hiç bitmedi, hiç teslim olmadılar. Değişik zamanlarda, değişik parti ve direniş örgütlerinin çatısı altında bağımsızlık mücadelesi veren Cezayir, 2. Dünya Savaşı'nda Nazi işgaline uğradı. Cezayir vatanseverleri, Alman işgaline de direndiler. Almanlar, kendilerine karşı koyan Cezayirlileri ya öldürdüler, ya da toplama kamplarına gönderdiler. Nazi İşgali, 1942 yılında sona erdi. Cezayir halkının bağımsızlık savaşı ise, devam etmekte olan Fransız işgaline karşı yeniden hız kazandı. 1945 yılında ise bağımsızlık savaşlarının en kanlı günlerini yaşadılar. 8 Mayıs 1945 tarihinde hem 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesini kutlamak, hem de Cezayir bayrakları ile bağımsızlık taleplerini dile getirmek için SETİF şehri meydanında toplanmış olan Cezayir halkının üzerine Fransız Ordu Birlikleri'nin hedef gözetmeksizin açtığı ateş üzerine, birkaç saat içinde tam 45.000 (kırk beş bin) kişiyi şehit verdiler.

Sömürgeci Fransa, 1945 yılından sonra, Cezayir'in yeraltı zenginliklerini yağmalamaya hız verdi. Cezayirli vatanseverler, buna karşılık, 1954 yılında Ulusal Kurtuluş Cephesi (FNL)'ni kurarak yeni ve geniş bir silahlı direniş başlattılar. FNL'nin silahlı mücadele başlatması, Cezayir'i, Fransa'nın bir parçası gören Fransız Hükümeti'ni serf tedbirler almaya, daha doğrusu ülkenin gerçek sahiplerine karşı savaşmaya yöneltti.

1956 yılına kadar Cezayir'e 400.000 asker gönderen Fransa, işgale karşı çıkan her Cezayirliyi yok etmek için kararlı bir savaş sürdürdü. Direnişçilere en adi işkence yöntemlerini uygulayan Fransız ordusu, "Villa" adı verilen 300 toplama kampında milyonlarca vatansever Cezayirliyi işkencelerden geçirdi. Uçaklarla yapılan saldırılarda sivil halkın üzerine kimyasal bombalar

atmaktan kaçınmayan işgalciler, 1945–1960 yılları arasında, tam bir milyon Cezayirli Müslüman'ı öldürdüler ki, bu, tam bir soykırımdı.

Cezayir, milyonlarca evladını feda ederek, emperyalist Fransa'ya karşı verdiği bağımsızlık savaşını kazandı. 3 Temmuz 1962 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Cezayir, çok ağır bedeller ödeyerek ancak 132 yıl sonra Fransız belasından "yakasını" kurtarabildi.

132 yıl boyunca kan akıtarak işgalini sürdüren, çok yönlü emperyal politikaları ile Cezayir'e zulmeden, işgali süresince birkaç defa soykırım uygulayan, her eylemi belgelerle ortaya çıkartıldığı halde utanmayan ve Cezayir'den özür dahi dilemeyen Fransa, hiç sıkılmadan ve arlanmadan, bugün Türk milletini soykırım yapmakla suçluyor.

İşte bu Fransa'nın parlamentosundan, Uzak Doğu'da yıllar boyu yaptıkları kıyım, katliam ve sergiledikleri vahşet göz ardı edilerek, "Türkler, Ermenilere soykırım yapmıştır." diye, hem de "yaptırım" içeren kararlar çıkabiliyor.

İşte bu ikiyüzlü Fransa, 18. 19. ve 20. yüzyıllarda, sadece Afrika Kıtasında 20 milyon insanı en acımasız yöntemlerle öldürdüğünü unutarak (gizleyerek), tarihinin hiçbir sayfasında kara leke bulunmayan Türk milletini barbarlıkla suçluyor. "Bu kirli oyunculara ve oyunlarına çok dikkat edelim" demekten başka ne diyelim.

BARDAK TAŞIYOR

Ruslar Mayıs 1915'te Doğu Cephesinde, Fransız ve İngilizler Çanakkale'de, yine İngilizler Irak Cephesinde, koordineli biçimde saldırı başlattılar. Türk ordusu, bütün gücüyle İtilaf Devletleri'nin saldırılarına karşı koyuyordu. Çanakkale'de yer alan Arıburnu ve Seddülbahir'de, 50 bin askerle başlatılan çıkarmalar durdurulmuş, düşmana ağır zayiatlar verdirilmişti. Irak cephesinde ise İngilizlerle çatışmalar devam ediyordu. Doğu Cephesi'ndeki durum pek iç açıcı değildi. 3. Ordu, Çanakkale Muharebeleri ve Ermenilerin destek hatlarına yaptıkları saldırılar sebebiyle yeterli yardımı alamıyor, sıkıntılar yaşıyordu. Bütün bu olumsuzlar yetmiyormuş gibi, Ermeniler, 2 Mayıs 1915 tarihinde Bitlis ve çevresinde yeni bir isyan başlatarak Müslüman köylerine ve jandarma kuvvetlerine saldırılar düzenlediler.

1. Dünya Savaşı'nın bütün cephelerde hızla sürdüğü günlerde, Ermeni komitecilerin yaptığı eylemler, Osmanlı Devleti için dayanılmaz bir hal almıştı. Bu alçakça saldırıların önüne geçilmesi için köklü ve kalıcı bir adımın atılma zamanı çoktan gelmiş, hatta geçmekteydi. Kalıcı tedbir ve önlem için ilk adım, daha doğrusu teklif, Başkomutan Vekili Enver Paşa'dan geldi. Paşa, 2 Mayıs 1915 tarihinde içişleri Bakanı Talat Paşa'ya bir yazı göndererek şu düşünce ve tekliflerini ifade etti:

"Van Gölü etrafında ve Van Valiliğince bilinen belirli yerlerdeki Ermeniler, isyanlarını sürdürmek için daima toplu ve hazır haldedirler. Toplu halde bulunan Ermenilerin buralardan çıkarılarak isyan yuvasının dağıtılması düşüncesindeyim. 3. Ordu Komutanlığı'nın

verdiği bilgiye göre, Ruslar, 20 Nisan 1915'te kendi sınırlan içindeki Müslümanları sefil ve perişan bir halde sınırlarımızdan içeriye sokmuşlardır. Hem buna karşılık olmak ve hem yukarıda belirttiğim amacı sağlamak için ya bu Ermenileri aileleri ile birlikte Rus sınırı içine göndermek yahut bu Ermenileri ve ailelerini Anadolu içlerinde çeşitli yerlere dağıtmak gereklidir. Bu iki şekilden uygun olanın seçilmesini ve tatbikini rica ederim. Bir mahzuru yoksa isyancıların ailelerini ve isyan bölgesi halkını sırırlarımız dışına göndermeyi ve onların yerlerine sınırlarımız içine dışarıdan gelen Müslüman halkın yerleştirilmesini tercih ederim."

Ermenilerin yaptıklarını ve çıkarılan isyanların nasıl dayanılmaz hal aldığını en iyi bilenlerin başında İçişleri Bakanı Talat Paşa geliyordu. Talat Paşa, Başkomutan Vekili'nden gelen teklifi zaman geçirmeden değerlendirerek, 5 Mayıs 1915 tarihinde başlayan Rus saldırılarının ertesi günü tehcir için ilk emri verdi. Bu emir, genel bir tehcir emri değildi; sadece Zeytun'da yaşayan ve her fırsatta isyan çıkaran Ermenileri kapsıyordu. 6 Mayıs 1915 günü Maraş Valiliği'ne şifreli bir telgraf gönderen Talat Paşa, Zeytun'da yerleşik olan Ermenilerin ihraç edilerek, bölge dışına çıkarılmalarını emretti.

Tam bu noktada, Osmanlı Devleti'nin zorunlu olarak yaptığı Ermeni tehcirini daha iyi anlamak için önemli bir örneğe kısaca değinmek gerektiğine inanmıyorum. Şöyle ki:

Osmanlı Devleti, 1. Dünya Savaşı şartlarının doğurduğu mücbir sebeplere dayalı olarak vatandaşlarının bir kısmını, KENDİ TOPRAKLARI içinde zorunlu göçe tabi tutmuştu. Bilinmesi gerekir ki, bu tip bir "eylemi", dünya üzerinde yalnız Osmanlı Devleti yapmamıştır. Ermeni tehcirinden çeyrek yüzyıl sonra, 2. Dünya Savaşı esnasında, ABD de vatandaşlarının bir kısmını mecburi göçe tabii tutmakla kalmamış, tehcir ettiklerini bir de TECRİT etmişti.

ABD, Japonya'nın "Pearl Harbor baskını" sonrasında 2. Dünya Savaşı'na girince, yıllar önce Japonya'dan göç etmiş ve ABD'ye yerleşerek bu ülkenin vatandaşlığına geçmiş Japon kökenli insanları, "düşmana yardımcı OLABİLİRLER" endişesiyle tehcir etti. İlk tedbiri, Japon soylu askerleri ordudan çıkarmakla alan ABD, sonra sayıları yüz

binleri bulan Japon kökenli ABD'lileri, kurulan gözaltı merkezlerine, kuleleri ve silahlı nöbetçileri bulunan ilkel toplama kamplarına, savaş sonuna kadar adeta hapsedildiler. Komik olan ise bir tane bile Japon kökenli ABD'linin Japonya lehine bir eylem içinde bulunduğunun tespit edilmemiş olmasıydı. Yani Japon kökenli ABD vatandaşları, savaşa rağmen, vatandaşı oldukları ülkeye sadakat gösterdikleri ve ihanet etmedikleri halde, hükümetin vehmi veya tahmini üzerine tehcir ve tecrit edilmişlerdi.

Buraya kadar takip ettiğimiz tarihi gerçeklere göre, Osmanlı Devleti'nin Ermeni kökenli vatandaşları, bırakalım sadakat göstermeyi, savaşın en kritik anlarında, daha doğrusu beka savaşı verilirken Devleti sırtından vurmuşlardı. Yaptıkları aşağılık eylemler ve açık ihanetleri ile hem Devletin, hem de milletin "sabır taşlarını" çatlatmışlar, kendi fiillerinin bedeli olarak tehcir edilmişlerdi.

Tarih yolcuğumuza, tehcir kararı alınmasından sonra meydana gelenlerle devam edelim.

Rus ordusu bu arada (Zeytun'da yaşayan Ermenilerin tehcirine karar verildiği sırada), güney ve kuzey cephe hattından başlattığı saldırılarla yeterli miktarda yardım alamayan 3. Ordu'ya zor günler geçirtiyordu. Rus ve Ermeni saldırıları neticesinde (7 Mayıs 1915'ten itibaren), Murat Vadisi yeniden yangın yerine dönmüştü. Bölgedeki savaşın hız kazanması, hükümeti yeni ve daha geniş tedbirler almaya zorluyordu. Nitekim ordudan hükümete ulaşan raporlara göre, Türk ordusunun yeni isyan ve ihanetlere tahammülünün kalmadığı açıktı. Başta ölüm-kalım savaşı veren ordu olmak üzere, güvenlikten sorumlu herkes ve her kurum, Ermenilerin savaş bölgesinden çıkarılmaları gerektiğinde hemfikirdi.

Talat Paşa, Ermenilerin savaş bölgesinin dışına çıkarılmaları kararını (değişik engellemelerle karşılaşmamak ve zaman kaybetmemek için Bakanlar Kurulu'na danışmadan ve ortadan bir kanun yokken) verdi ve bölgeye gerekli emirleri göndererek tehciri başlattı.

Ermenilerin savaş bölgesi dışına tehcir edilmeleri emri verildiğinde takvimler 9 Mayıs 1915'i gösteriyordu.

Talat Paşa'nın savaş bölgesi için ilk tehcir (TEHCİR: Hicret ettirme, göçtürme) emri, Van, Bitlis ve Erzurum bölgelerini kapsıyordu. Paşa, adı geçen illerin valiliklerine bu maksatla gönderdiği şifreli telgraflarla bölgelerinde yerleşik olan Ermeni vatandaşların güneye doğru sevki kararını aldıklarını, kararın derhal yerine getirilmesini ve Başkomutanlığın 3. ve 4. Ordu Komutanlıklarına gönderdiği emirle kendilerine gerekli yardımların yapılacağını bildirdi.

İlk göç dalgası için hazırlanan plana göre, Erzurum, Van ve Bitlis kentlerinden çıkartılacak olan Ermeniler, Musul ve Urfa sancaklarına yerleştirileceklerdi. Adana, Halep ve Maraş bölgelerinden çıkarılacak Ermeniler ise Suriye (o günlerde Suriye, Osmanlı Devleti'nin bir vilâyeti konumundaydı)'nin doğu ve güneydoğusuna nakledileceklerdi. Nakiller sırasında mülkiye müfettişleri müşahit olarak, nezaret edecekler ve denetlemelerde bulunacaklardı. İskân mahallerine ulaşan Ermenilere, uygun yerleşim alanları gösterilecek, uygun yerleşim alanı bulunmayan iskân mahallelerinde ise yeni yerleşim alanları inşa edilecekti. Mecburi iskâna tâbi tutulan Ermeniler, yanlarında taşıyabilecekleri her şeylerini alabilecekler (Burada insanın aklına, Stalin'in emri ile gerçekleşmiş "tehcirler" geliyor. Sovyetler Birliği zamanında yapılan, Ahıska Türklerinin Gürcistan'dan, Kırım Türklerinin Kırım'dan 1943 ve 1944 yıllarındaki zorunlu göçlerinde, sayıları milyonları bulan bu insanların yanlarına bir şey almalarına müsaade edilmediği gibi, üç dört saat içinde trenlere üst üste doldurularak "tehcir" edilmişlerdi.) taşınmaz mallarını ise kanunla belirlenecek biçimde almaları şartıyla, resmi makamlara teslim edeceklerdi. İskân edilecekleri eski veya yeni yapılacak yerleşim alanları, Bağdat demiryolu hatlarına yirmi beş kilometreden yakın olmayacaktı.

Uzun yıllar boyu Ermeni teröründen çok çekmiş olan Osmanlı Devleti, Ermenilerin gidecekleri yerlerde güç odağı haline gelip yeniden eylemlere girişmemeleri için bir dizi tedbir almayı da ihmal etmemişti. Buna göre hükümet, yetkili makamlardan şunların yapılmasını istemişti:

1- Tehcir edilecekler için yapılacak yerleşkeler, elli evden fazla olmayacaktı.

2- Eski yerleşim birimlerine tehcir edilecek olan Ermenilerin nüfusu, yerleşik Müslüman nüfusun yüzde onundan fazla olmayacaktı.

3- Geçici olarak tehcir edilen Ermeniler, gönderildikleri mahalleleri keyiflerine göre değiştirmeyeceklerdi.

Burada özellikle dikkat edilmesi gereken husus şudur: Geçici iskân olarak yapılmış tehcir, bazı kimselerin yanlış anlayıp öyle yorumladıkları gibi, SINIR DIŞINA YAPILMAMIŞTIR. "Kuyruklarına" yapışmış bir kısım vatandaşını, yine kendi sınırları içine, her iki tarafın da güvenliği için savaş bölgesinin dışına çıkarmıştır. Ermeni tehciri, bu açık gerçekten dolayı, bir YURTDIŞI SÜRGÜNÜ değildir.

Talat Paşa'nın yazılı emri üzerine başlatılan geçici Ermeni göçü, Anadolu'nun işgali planlarını ihanet içindeki Ermeniler üzerine yapmış olan Rusya, İngiltere ve Fransa'yı kızdırmaya yetmişti. Adı geçen devletler, 24 Mayıs 1915'te bildiriler yayınlayarak,"Ermenistan" ilan ettikleri bölgede yapılan tehciri kınadılar. İtilaf Devletleri'nin başını çektiği bazı Avrupa devletleri de "Ermeniler katlediliyor!" çığırtkanlığıyla Osmanlı Devletleri'ni tehdide varan protestolar yaptılar. Tabii, müttefiklerinden destek bulan Ermeni örgütleri de zorunlu göçün ilk daha günlerinde: "Ermenilere soykırım yapılıyor" tez başlığı altında, dünyada kamuoyu oluşturma çabasına giriştiler. Bu gelişmeler üzerine Talat Paşa, uygulattığı detaylı bir Tehcir (Göç) Kanunu hazırladı ve başbakanlığa gönderdi (26 Mayıs 1915).

OKUMA PARÇASI

Mutat olduğu üzere, hemen her yıl ABD Temsilciler Meclisi'ne "Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı" getirilir ve oylanır. Bu yıl (2008) da öyle oldu. Sözde soykırım yasa tasarısı ABD Meclisi'nde tartışılırken, basına ilgi çeken bir haber yansıdı: Bu habere göre, ABD'de etkili oldukları bilinen Yahudi kuruluşları, karar tasarısının meclisten geçirilmesini savunuyorlardı. ABD'li Yahudilerin bu tavırları, en hafif ifadesiyle, utanmazlıktı. Çünkü Kudüs merkezli Filistin toprakları Osmanlı Devleti'nin kontrolünden çıktığı günden beri, Filistin'deki Müslümanları soykırıma tabi tutanlar, yani gerçek soykırım suçu işleyenler, Siyonist Yahudiler değil miydi? 20. yüzyılın ortasında (1948) KURULAN İsrail Devleti, kurulduğu günden bu yana Filistin'de, açık biçimde bir soykırım yapmıyor muydu? Utanmadan Türk milletini soykırım yapmakla suçlamaya yeltenen Yahudilerin neredeyse bir asırdan beri Filistin'de yaptıkları katliam ve zulümlerin, Nazi katillerin kendilerine uyguladıkları katliam ve zulümlerden ne farkı vardı?

ABD Yahudi kuruluşları, tarihi boyunca "ehli kitap" sayarak hamiliğini yapmış Türk milleti hakkında Ermeni "düdüğü" çalmaya utanmadan devem etsinler, biz Yahudilerin Filistin'de uyguladıkları ve uygulamaya devam ettikleri soykırıma kısa bir göz atalım:

I. Dünya Savaşı sonrasında altyapısı kurularak belirginleştirilen, 2. Dünya Savaşı sonrasında "zemini" hazır olduğu için kurdurulan Siyonist İsrail Devleti'nin Filistin toprakları üzerindeki terörü hiç durmadı. Yahudi terörü, İsrail'in zemini hazırlanırken başladı ve kuruluş aşamasında zirve yaptı. Siyonistlerce kurulan HAGANAH, IRGUN, STERN gibi terör örgütleri, 1947 ve 1948 yıllarında 500'den fazla kent, kasaba ve köye kanlı baskınlar düzenledi. Bu kısa dönem içinde 800 bin Filistinli topraklarından zorla atıldı, binlercesi de katledildi. Tarafsız kaynakların verdikleri rakamlara göre, I Ocak 1948 tarihi itibarıyla, Filistin'de 600 bin Yahudi ve bunun iki

misli Müslüman yaşarken, I Ocak 1950'de Arapların (Müslüman) nüfusu, zorunlu göçler ve katliamlar neticesinde, 150 bine düşmüştü. 1948 yılında İsrail Devleti'nin kuruluşundan, 1958 Arap-İsrail Savaşı'na kadar geçen süre içinde ise vatanlarından sürülerek mülteci duruma düşürülmüş Filistinlerin sayısı 5 milyonu bulmuştu.

İsrail Devleti'nin kurdurulmasında büyük emekleri bulunan Siyonist Yahudiler, temel felsefelerini, tahrif edilmiş Tevrat'ın bazı ayetleri üzerine bina etmişlerdi. Eski Ahit'in Tensiye Kitabı'nda yer alan şu pasaj, Siyonistlerin düsturu olmuştu:

"...Onları tamamen yok edeceksin, onlarla ahdetmeyeceksin (anlaşmayacaksın), onlara acımayacaksın ve onlarla hısımlık etmeyeceksin... Çünkü sen Tanrı'nın mukaddes bir kavmisin. Yeryüzünde olan bütün kavimlerden, kendine has bir kavim olmak üzere, seni seçti."

Samuel Kitabı'nda ise, "... Onların her şeyini yok et ve onları esirgeme. Erkekten kadına, çocuktan emzikte olana, öküzden koyuna, deveden eşeğe hepsini öldür..."

Kendilerini -hâşâ- Allah'ın seçtiği kavmin çocukları, diğer insanları onlara kul-köle olmak için yaratılmış varlıklar olarak gören Siyonistler, ilahi(!) inançları çerçevesinde hareket etmekle kalmıyorlar, bunu açıkça ilan ediyorlardı. Örneğin Tel Aviv belediye başkanlarından General Shlomo Lahat, Siyonizm'in temel görüşünün ne olduğunu ve nereye vardığını şu cümle ile anlatıyordu: "Filistinliler, bu topraklarda KÖLE olarak yaşamayı kabul edinceye kadar katliamları sürdürmeliyiz."

Siyonist Yahudilerin Filistin'de uyguladıkları Arap soykırımına dair o kadar çok örnek vardır ki, saymakla bitmez. 1948, 1956 ve 1967 Arap-İsrail savaşlarında yaptıkları toplu kıyımlar bir yana, hiç ara vermeden, dünya kamuoyunun gözleri önünde katledilen sivil, silahsız ve savunmasız Filistinlilerin sayısı, yüz binleri bulmuştur. Yüz binlerce sivil Filistinlinin katledilmelerine bir örnek vererek 1982 yılında "Sabra ve Şatila" mülteci kamplarında yapılan katliamı dile getirmek yerinde olacaktır. 70 bin askerle Lübnan'ı işgal eden İsrail ordusu, adı geçen Filistin mülteci kamplarında, çoğu çocuk, 2.500 kişiyi bir gecede katletmişti. Katliam sonrası dünya medyasına yansıyan görüntüler dehşet vericiydi ve haçlı seferleri sonrası Kudüs sokaklarında yaşanan kıyımların anlatımlarına birebir uyuyordu. Sokaklarda üst üste yığılmış cesetler, dayanılmaz kan kokusu, kafatasları parçalanmış

bebekler... Bu vahşetin başında, sonradan İsrail başbakanı olacak, "kasap" lakaplı Ariel Şaron vardı.

Siyonist İsrail Devleti'nin neredeyse bir asırdan beri devam eden Filistin'deki soykırım uygulamalarını uzun uzun anlatmaya gerek bile yok. Çünkü her şey açık bir şekilde cereyan edip gidiyor. Tartışmasız olarak bilinen şu ki, Filistin'de uygulanan Siyonist eylemler, barbarlık sınırlarını çoktan aşmıştır. Bakınız, Siyonist barbarlığı, 1948 yılında meydana gelmiş olan "Dueima köyü katliamına" katılmış bir İsrail1i asker nasıl anlatıyor:

"Çocukları, kafalarına sopalarla vurarak öldürdüler. Her evden en az bir kişinin canına kıyıldı. Köydeki erkekler ve kadınlar, yiyecek ve su verilmeksizin evlere kapatıldılar. Sonra da sabotajcılar gelip evleri havaya uçurdular. Bir komutan, bir ere emir vererek, havaya uçurmak istediği bir evin içine iki kadını kapatmasını söyledi. Bu arada bir asker, öldürmeden önce bir Arap kadının ırzına geçti. Yeni doğmuş bir çocuğu olan Arap kadına birkaç gün etrafı temizlettirdikten sonra onu ve çocuğunu öldürdüler..."

Ne diyelim, bir yanda Kral Davit Katliamı, Deair Yasin Kıyımı, Saf Saf Köyü Vahşeti, Kibya Köyü, Gazze Katliamı, bitmek bilmeyen ablukalar, ambargolar, kilometrelerce uzanan utancı duvarları, her biri bir işkence unsuru olan geçiş noktaları, kundak bebeklerinin başına yağdırılan bombalar, yatalak ihtiyarların üzerlerine fırlatılan füzeler, üstün teknoloji ürünü silahlarla tek tek avlanan Filistinli gençler, diğer yanda ahlakı ve imanı gereği, savaşta bile kadın, çocuk, yaşlı, aciz ve din adamlarını öldürmeyen asil Türk milleti.

Soykırım mı? Kim yapmış?

TEHCİR

Zeytun'da yerleşik Ermenilerin göç ettirmeleri ile başlayan tehcir kararının resmiyet kazanması, Talat Paşa'nın Bakanlar Kurulu'na 26 Mayıs 1915 günü gönderdiği tezkere ile oldu. Tehcir tezkeresinin Bakanlar Kurulu'nda görüşüldüğü 27 Mayıs 1915 günü ise Van'ın Çatak ilçesi, isyancı Ermenilerin eline geçmişti. Çatak'ı ele geçiren Ermeni komiteciler, bir de "bağımsız" yönetim oluşturmuşlar ve yönetimin başına, kanlı eylemleri ile meşhur olmuş Dikran Bağdarasyan isimli katil komiteciyi getirmişlerdi. Yani geçici ve zorunlu göç tezkeresinin Osmanlı Hükümeti tarafından görüşüldüğü günlerde, İstanbul'a yeni isyan ve katliam haberleri geliyordu.

Talat Paşa, hatıralarında detaylı olarak anlatıp izah ettiği gibi, tehcir politikalarına gönülsüz ve zoraki bir şekilde "Evet" demişti. Hükümete gönderdiği tehcir tezkeresinde, gerekçelerini şöyle sıralamıştı:

"Osmanlı topraklarına göz diken istilacıların, ihtiraslarını gerçekleştirmek için Osmanlı vatandaşı Ermeniler arasına bölücülük soktukları ve yardım ettikleri, isyan eden Ermenilerin ordunun harekâtını güçleştirmek için her çeşit engellemeleri yaptıkları, askere erzak ve mühimmat nakline mani oldukları, düşmanla işbirliği yaptıkları, bir kısmının düşman saflarına katıldıkları, askerlere ve halka saldırılarda bulundukları, şehir ve kasabalarda yağmacılık ve katliam yaptıkları, düşmana erzak yardımında bulundukları ve askeri mevkileri düşmana gösterdikleri..."

Böylece, Ermenilerin melanetlerini uzun uzun anlatarak, ihanet içinde olan bu unsurların savaş bölgesinden çıkarılmalarını istemişti.

Bakanlar Kurulu (Meclis-i Vükelâ)'nda görüşülen Başbakanlık Tezkeresi, uzun tartışmalar sonucunda, "Tehcir Kanunu" olarak kabul edildi ve 1 Haziran 1915 günü resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kanunun başlığını şu ibare oluşturuyordu: "Savaş Zamanı Hükümete Karşı Gelenler İçin Uygulanacak Askeri Tedbirler Hakkındaki Geçici Kanun"

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Ermeni tehcirinin hangi vilâyetlerden yapılacağı ve tehcire tâbi tutulacak insanların hangi bölgelere nakledilecekleri, ilgili valiliklere bildirilmiştir. Başbakanlık, tezkerenin Bakanlar Kurulunda kabul edilmesinin üzerine, 30 Mayıs 1915'te İçişleri Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı'na birer resmi yazı göndererek, tehcirin teknik ayrıntılarını ve biçimini bildirdi. Başbakanlık yazısında şu ayrıntılara yer verilmişti:

1- Ermeniler, kendilerine ayrılan bölgelere, can ve mal güvenlikleri sağlanarak rahat bir şekilde nakledileceklerdir.

2- Göçmenler yeni evlere yerleşinceye kadar, iaşeleri (beslenmeleri, yedirilip-içirilmeleri) muhacirin ödeneğinden karşılanacaktır.

3- Eski mali durumlarına göre, gönderildikleri yerlerde, kendilerine ev ve arazi verilecektir.

4- Muhtaç olanlar için hükümet tarafından ev inşa edilecek, çiftçi ve ziraat erbabına tohumluk, alet ve edevat temin edilecektir.

5- Geride bıraktıkları taşınır malları kendilerine ulaştırılacak, taşınmaz malları tespit ve kıymetleri takdir edildikten sonra, buralara yerleştirilecek Müslüman göçmenlere (Kafkaslardaki topraklarından Rus ve Ermeni zulmü neticesinde zorla çıkarılıp Anadolu'ya sürgün edilen ve sayıları yüz binleri bulan insanlar) dağıtılacaktır. İhtisasları dışında kalan zeytinlik, dutluk, dükkân, han gibi gelir getiren yerler, açık arttırma ile satılacak veya kiraya verilecek ve bedelleri sahiplerine ödenmek üzere, mal sandıklarınca emanete kaydedileceklerdir.

6- Bütün bu konular, özel komisyonlar tarafından yürütülecek ve komisyonların çalışma biçimleri talimatnamelerle belirlenecektir.

Tehcir edilecek Ermenilerin hakları, Başbakanlık yazısı ile teminat altına alındı. 10 Haziran 1915'te yayınlanan talimatnameyle de "Terk

Edilmiş Mallar Komisyonu" kuruldu. Bu komisyonun ana görevi, tehcir edilen Ermenilerin mallarını tespit etmek ve iki ayrı deftere geçirmekti. Malların kaydedildiği defterlerin biri mahalli (yerel) yönetimin kontrolüne verilecek, diğeri ise Ermeni Kilisesi'ne teslim edilecekti. Bozulabilir mallar, komisyonlar tarafından açık arttırmalarla satılacak ve bedelleri saklanacaktı. Ermeniler, "Tehcir Kanunu" ile geçici olarak savaş bölgesinden çıkarıldıklarından, savaş bitiminde döndüklerinde, mallarının korunan bedelleri iade edilecekti.

Bütün bu gelişmeler, birtakım Türk düşmanlarının iddia ettiği, gibi bir soykırım olamayacağını, fikir bazında bile olsa, soykırım niyeti bulunmadığını açıkça göstermektedir. Eğer Osmanlı Devleti, savaş bölgesinde düşmanı ile açıkça birleşerek ihanet içinde olan bir kısım vatandaşını yok etmek isteseydi, bu kadar zahmete katlanıp komisyonlar kurar, zor zamanda tehcir için para harcar mıydı? Maksat soykırım veya toplu cezalandırma olsa, ihanet içindeki Ermeniler toplanır, tıpkı çetniklerin Bosna'da yaptığı gibi, bu insanlar öldürülür ve toplu mezarlara gömülürlerdi. Oysa bugün net olarak biliyoruz ki, Anadolu topraklarında bir tane bile Ermenilere ait toplu mezar yoktur. Aksine, başta Erzurum ve Van olmak üzere, Ermenilerin "marifeti" Müslümanlara ait onlarca toplu mezar açılmış, ilmî tetkikleri yapılmış ve her bir toplu mezarın üzerine anıtlar dikilmiştir. Adını zikrettiğimiz bölgelere gidenler, halkın "şehitlik" diye nitelendirdiği toplu mezarları görüp, anıtlarda bulunan kitabelerden şehitliklerin tarihçelerini öğrenebilirler.

Ermeni tehciri, asla bir "soykırım projesi" değildir. Kanunun sebep ve sonuçlarını, Türkiye'de konunun en yetkin ilim adamlarından biri olan TTK eski Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, şu cümlelerle açıklıyor:

"Tehcir, doğrudan doğruya cephelerin güvenliğini sarsacak bölgelerde uygulanmıştır. Bunlardan birincisi Kafkas ve İran cephesinin geri bölgesini oluşturan Erzurum, Van ve Bitlis dolaylarıdır. İkincisi ise Sina Cephesi gerisini oluşturan Mersin-İskenderun bölgeleridir. Çünkü Ermenilerin bu bölgelerde düşmanla işbirliği yaptığı ve bir

çıkarma harekâtını kolaylaştıracak faaliyetlerde bulundukları tespit edilmişti.

Ermenilerin tehciri ikinci olarak, Vilâyât-ı Sitte adı verilen vilayetlerde, 8 Şubat 1914'te Osmanlı Devleti ve Rusya arasında imzalanan ve Ermenilere adeta bağımsızlık veren anlaşmadan kurtulma anlamı da taşımaktadır. Zira I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla bu anlaşmayı uygulamaktan kurtulan Osmanlı Devleti, savaşın sona ermesinden sonra bağımsız bir Ermenistan demek olan böyle bir uygulamadan kurtulmanın en kesin yolunun, buralardaki Ermenilerin Rus sınırından uzak ve emin bir yere sevki olduğunu düşünmesidir."

Resmi kayıt altına alınarak şartları belirlenmiş ilk Ermeni tehciri Erzurum'dan başladı. Çünkü Erzurum, Türk ordusunun merkezi durumunda olduğu gibi, Rus-Kafkas ordusunun da birinci hedefi konumundaydı.

Erzurum Valisi tarafından, 1 Haziran 1915 tarihinde Ermenilere tehcir duyurusu yapıldı. Duyurunun yapıldığı günlerde, Erzurum ve çevresinde 35.000 Ermeni yaşıyordu. Osmanlı Devleti'nin idari yapısına göre, Erzurum vilayetine bağlı diğer yerlerle birlikte, toplam Ermeni nüfusu 125 bin kadardı. Ancak binlerce Ermeni, Beyazıt, Hınıs ve Malazgirt gibi kasaba ve sancaklarda olduğu gibi, savaş başladığında Rus Ordusu'na katılmak amacıyla bölgeyi terk etmişti.

Savaş, bölgesinin güvenliğini sağlamak maksadıyla tehcir başlatıldı. Fakat bir müddet sonra istenmeyen ve asla hedeflenmeyen kötü haberler de duyulmaya başladı. Örneğin, Erzurum'dan yola çıkarılan bir göç kafilesi, Erzurum-Tunceli (Dersim) yolu üzerinde yer alan Pülümür mıntıkasında, Kürt eşkıyaların saldırısına uğramıştı. 500 kişilik kafile, güvenliklerini sağlamakla görevli az sayıdaki jandarma askeri ile birlikte öldürülüp soyulmuştu.

Asker kaçakları veya eşkıyalar tarafından göç kafilelerine saldırılar olunca, başta Talat Paşa olmak üzere yetkililer, güvenliği sağlamak amacıyla sert tedbirler aldılar. Cepheden asker çekmek pahasına, menfur saldırılara katılanlar takip edilerek cezalandırıldılar. Fakat göç yollarında meydana gelen menfur saldırılar, savaş halinde olunan devletlerin eline iyi bir propaganda malzemesi verdi. Özellikle bu

işleri iyi bilen İngiltere'nin Savaş Propaganda Merkezi "Wellington House" harekete geçti ve birkaç mevzîî olayı büyüterek farklı kalıplara döküp dünya kamuoyuna "servis" etti. Aslında İngilizlerin, Ermeni tehcirini ve meydana gelen olumsuzlukları yalanlarla süsleyerek dünyaya servis etmelerinin altında, ABD halkını tahrik etmek yatıyordu. İngiltere, Çanakkale yenilgisi üzerine savaşın uzayacağını görmüş ve savaşı kazanabilmek için ABD'nin savaşa çekilmesi gerektiği kararını vermişti. İşte bu stratejik kararı fiiliyata geçirmek için ABD halkını: "Hıristiyanlar öldürülüyor, Ermeniler topluca katlediliyor!" diye tahrik eden İngiliz istihbaratı, başarılı dezenformasyon örnekleri sergiliyordu.

Rakip devletler ellerine geçirdikleri propaganda malzemesini kullana dursunlar, İstanbul Hükümeti, düşmanın elinden bu malzemeyi almak için büyük çaba sarf ediyordu. Talat Paşa, 29 Ağustos 1915'te, tehcir uygulaması yapılan bütün merkezlerin yöneticilerine çektiği telgrafta zorunlu göçe tabi tutulan Ermenilerin imha edilmelerinin söz konusu olmadığını, sevk edilen insanların güvenliğinin sağlanmasını, sanatkâr PROTESTAN ve KATOLİK Ermenilerin tehcir edilmemelerini, Osmanlı Ordusunda görev yapan Ermenilerin ailelerinin yerlerinde bırakılmalarını belirttikten sonra: "Ermeni kafilelerine saldırıda bulunanlar veya bu gibi saldırılara ön ayak olan jandarma ve memurlar hakkında şiddetli kanuni tedbirler alınmalı ve bu gibiler derhal azledilerek Divan-ı Harbe teslim edilmelidir" diyordu.

Yine sevklerde meydana gelen suiistimallerin ve menfur olayların önüne geçilmesi için Temyiz Mahkemesi (Yargıtay), Devlet Şurası ve Ceza Mahkemesi üyelerinden oluşan dört tane araştırma komisyonu kuruldu. Araştırma Komisyonları, şikâyet gelen bölgelere gönderildiler. Geniş yetkilerle donatılmış olan komisyonlar, yerinde yaptıkları çalışmalardan sonra Ermenilerin sevklerinde görevlerini yerine getirmeyen veya ihmalkâr davranan memur ve askerleri mahalli Divan-ı Harplere sevk ettiler.

Tedbirler alınsa da sevk edilen Ermenilere saldırılar sona ermedi. Bunun en önemli sebebi, savaştan dolayı göç konvoylarına yeterli sayıda asker verilememesiydi. Çok sayıda asker kaçağı ve eşkıya,

göç yollarında bulunan dağlık arazilerde göç kafilelerine saldırıp yağma ve talan yapıyorlardı. Devletten saklanan aç ve silahı asker kaçakları, bazı kafilelere saldırı yaptıklarında cinayet de işliyorlardı. Ayrıca sapa yerlerde yaşayan, savaş sebebiyle darlık çeken veya Ermeni isyanlarında zarar görmüş bazı Kürt aşiretleri de tehcir edilen insanlara saldırıyor ve konvoylarını yağmalıyorlardı. Oysa Hükümet, Müslüman halk Ermeni konvoylarına intikam saldırıları yapmasın diye, yola çıkarılan kafilelerin Müslüman halka temas ettirilmemelerini istemiş ve yetkililere hassasiyetle tedbirler alınmasını emretmişti.

Belirttiğimiz gibi ve yukarıda özetlediğimiz gerçeklerden dolayı, tehcir boyunca Ermeni kafilelerine saldırılar olmuştur. Kafilelere yapılan saldırı ve talanlar bir gerçektir. Fakat Hükümetin savaş şartlarına rağmen, saldırıların üzerine ciddi şekilde gittiği de bir gerçektir. Zaten Osmanlı Hükümetinin aldığı ciddi ve sert önlemler sayesinde eşkıya ve aşiret saldırıları, birkaç toplu kıtal olayı hariç, hiçbir zaman soykırıma varmamıştır. Yeri geldiğinde göreceğimiz gibi, tehcir edilen Ermenilerin tamamına yakını yeni yerlerine sağ salim ulaşmışlardır.

Savaş şartlarının gereği olarak, sadece Gregoryen mezhebine ve kilisesine bağlı olan (tekrar etmekte fayda var: Katolik ve Protestan mezheplerine bağlı Ermeniler, isyan ve ihanet eylemlerinde bulunmadıkları için tehcirden muaf tutulmuşlardır) isyankâr, komiteci, hain Ermeni vatandaşlar savaş bölgesinden çıkarılırken, bu defa Anadolu'nun iç şehir ve kasabalarından yeni Ermeni ayaklanmalarının ve katliamlarının haberleri gelmeye başladı. Devletin uygulamaya koyduğu önlemleri hiçe sayan Ermeniler, yeni bir ayaklanma dalgası başlatmışlardı. Bu gelişmeyi bir meydan okuma ve savaşta olduğu Rusya'nın bir hamlesi olarak algılayan Osmanlı Devleti, tehcir kararını genişletmek zorunda kaldı. Çünkü Devlet, o günlerde gerçekten bir ölüm kalım savaşı vermektedir ve asla arkadan vurulmayı kabul edecek durumda değildir. Zaten dünyada, o günün şartlarını değerlendirerek, tehcir hakkında objektif olabilen birçok tarih araştırmacısı ve yazar, Osmanlı Devleti'nin kararlarına saygı

duymuşlar ve yerinde bulmuşlardır. Bunlardan birisi olan Amerikalı Arthur Tremaine Chester şunları yazar:

"Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin kuzeydoğusundan Ermeni sürgünü hakkında çok şey duymaktayız. Gerçek şu ki, Türkler, Rus işgal tehdidine karşı ülkelerini savunmak için Rus sınırına ordu gönderdiler. Orduda, tıpkı bizim askere aldığımız gibi, Türk vatandaşı olan bütün milletler yer alıyordu. Cephede Ermeniler boş kovanlar kullandılar ve siperleri terk ettiler. Zaten bu, çok kötü idi. Fakat Ermeniler, bu tür bir ihanetle yetinmediler. Ordunun arkasındaki vilayetlerde çok sayıda Ermeni yaşıyordu ve bu insanlar Türklerin Ruslar tarafından yenilgiye uğratılma şansının çok fazla olduğunu düşünerek, ordu gerisinde isyan çıkartmak ve destek unsurlarını kesmek suretiyle bunu gerçeğe dönüştürmeye karar verdiler."

OKUMA PARÇASI

Tarih araştırmacısı Mustafa Armağan'ın "Yakın Tarihin Kara Delikleri" isimli eserini okurken rast geldiğim bir bilgi, beni yıllar öncesine götürdü. 1979 yılı idi. Kaçaktım ve polis tarafından "fena halde" aranıyordum. Bir müddet kimsenin bilmediği bir yerde kalmam gerekmişti. Bu sebeple İstanbul'a gittim ve güvenli bulduğum için dedemin vefatından sonra bekâr teyzemle evini paylaşan anneannemin yanına yerleştim.

Anneannem Nafıa Hanım güngörmüş, geçirmiş, o günlerde 80'li yaşlarında mümine bir kadındı. İzmir'de doğmuş olan anneannem, 93. Harbi diye bilinen Osmanlı-Rus Savaşında Erzurum'dan İzmir'e göç etmiş bir ailenin tek evladıydı (Nasip bu ya, İzmir'in Yunanlar tarafından işgalinden evvel evlendiği dedem de aynı sebeple Erzurum'un İspir kazasından göç etmiş bir ailenin çocuğuymuş). İzmir'in işgalini ve kurtuluşunu İzmir'de yaşayarak geçirmiş olan anneannem, o günlerin sıkıntılarına göğüs germiş bir insandı.

Yukarıda anlattığım sebebe dayalı olarak anneannemin evine yerleştiğim günlerde, sıkıyönetim olduğu için akşamları evden çıkmıyordum. Genellikle, Osmanlı vatandaşı olarak dünyaya gelmiş, meşrutiyeti görmüş ve cumhuriyet döneminde yaşamış rahmetli anneannemle sohbet ediyordum. Sohbetlerimizde O'na, yakın tarihle, ailesiyle ve geçmişiyle ilgili sorular soruyordum; onun güzel İstanbul Türkçesi ile verdiği cevapları can kulağıyla dinliyordum.

Hiç unutmam, yine bir akşam sohbetimizde anneanneme, Türk ordusunun 9 Eylül 1922'de İzmir'e girişini ve o günlerde yaşadıklarını sordum. O günleri çok iyi hatırlayan rahmetli Nafıa Hanım, işgal günlerine ve Türk ordusunun Yunan işgaline son vermesine dair yaşadıkları sevinçleri uzun uzun anlattıktan sonra sözü İzmir'in yakılması olayına getirdi: "Kör olasıca Ermeniler, güzelim İzmir'i ateşe verip kaçtılar. Yangın çok büyüdü, duman her tarafa yayıldı. Şehrin üzerine öylesine pis bir koku çöktü ki, haftalarca gitmedi." dedi. Ben, daha ilkokulda iken öğretilmiş bilgilerime dayanarak

hemen itiraz ettim. "Olur mu anneanne, İzmir'i Yunanlar yaktılar!" Rahmetli anneannem, bir bilmiş edasıyla yaptığım itiraza hiç kulak asmadı ve ısrarla İzmir'i Ermenilerin ateşe verdiğini ve bunu, o yıllarda İzmir'de fırıncılık yapan dedem Fazıl Bey'den de duyduğunu söyledi.

Anneannemin iddiası üzerinde fazla durmadım. Israrını, yaşlılığına ve Ermeni zulmünü yaşamış bir ailenin çocuğu olmasına bağladım; ta ki, ismini zikrettiğim tarih araştırmacısının kitabını okuyana kadar. Bakın Mustafa Armağan, üzerinde pek durulmayan ve resmi tarihte yer bulmayan İzmir'in yakılması hadisesi hakkında hangi bilgileri veriyor:

—1922 yılında İzmir'de çıkarılan yangın, bir Ermeni eylemidir.

—Fransa'da yayınlanan "L'illustration" isimli derginin muhabiri, 13 Eylül 1922 tarihinde İzmir'den geçtiği haberde, açık ve net olarak, yangının Ermeni çetelerinin kontrolünde olan Ermeni mahallesinden başladığını yazmıştır.

— İzmir İtfaiye Müdürü Amerikalı Paul Grescovich'in yangın sonrası hazırladığı raporda, yangının Ermeni mahallesinden başlayarak rüzgârın etkisiyle şehre yayıldığı anlatılır.

— İzmir'deki yangını yaşamış Levantenlerin (Doğu ülkelerinde doğup yaşayan Latin kökenliler) ortak görüşü, yangını Yunan güçlerinin yanında, Türk ordusuna karşı savaşan Ermeni çetelerinin çıkardığı yolundadır. Birçok Levanten görgü şahidi, Türk ordusu Eşrefpaşa'dan şehre doğru inmeye başladığında, Ermenilerin şehri ateşe vererek Yunanlarla birlikte kaçtıklarını anlatmıştır.

—1924 yılında bir Amerikan tütün şirketi, merkezi Londra'da bulunan sigorta şirketine, İzmir yangını sonucu gördüğü zarardan dolayı dava açmış ve dava İngiltere'de görülürken, Ermenilerin yangındaki sorumlulukları açık bir şekilde mahkeme belgelerinde yer almıştır.

Bilinmelidir ki, İzmir yangını, 6 (altı) gün aralıksız sürmüş, rüzgârın etkisiyle bütün şehre yayılarak güzel İzmir'in dörtte üçünü tahrip etmiştir. Basmane'deki Ermeni mahallesinden başlayan yangın, İzmir'e, tarihinin en büyük felaketlerinden birini yaşatmıştır. Tabii, İzmir'in ateşe verilmesinde Yunan ordusunun veya Rumların hiç günahları yoktur demek de en basitinden saflık olur. Türk ordusunun önünden kaçan Yunanlar, bu alçakça eyleme, tıpkı Eskişehir'de, Kütahya'da, Afyon'da... yaptıkları gibi, katılmışlardır. Fakat Mustafa Armağan'ın verdiği bilgilerden anladığımız kadarıyla, yangını ilk başlatanlar, Yunan ordusuna hizmet eden Ermenilerdir.

Muttaki bir kadın olan rahmetli anneannem doğru söylemiş.

YENİ İSYANLAR VE GENİŞLEYEN TEHCİR

Savaş bölgesinde meskûn Ermenilerin tehciri için emir verildikten kısa bir süre sonra Anadolu'nun bazı yörelerinde yeni isyanlar baş gösterdi.

İlk isyan, 15 Haziran 1915'te Şebinkarahisar'da patladı. O günlerde Şebinkarahisar, Sivas vilayetinde yaşayan Ermenilerin merkezi durumundaydı. Kaza merkezinde, 8.000 Ermeni ile 26.000 civarında Türk yaşıyordu. Azınlık durumunda olan Ermeniler, komiteciler ve papaz Seropil tarafından kışkırtılarak isyana teşvik edilmişlerdi. Tabii ki ajite edilmelerinin altında yatan sebep, yayılmaya başlayan tehcir haberleriydi.

Ajite edilmiş ve Hınçak komiteleri tarafından silahlandırılmış Şebinkarahisarlı Ermenilerin isyanını ateşleyen olay, bir ihbar alan polisin Ermeni mahallerinde silah araması yapmak istemesi oldu. İsyana hazırlıklı olan Ermeniler, arama yapmak maksadıyla mahallelerine giren polislere saldırarak isyanı başlattılar. Akabinde haberleşme hatlarını keserek, az sayıdaki güvenlik güçleri ve sivil halka kurşun ve bomba yağdırdılar. Yüzlerce masum Türk'ün kanına giren Ermeni isyancılar, Türk ordu birliklerinin yardımına gelmesi üzerine, daha önce silah ve yiyecek yığınağı yaptıkları Şebinkarahisar kalesine çekildiler. Kasabanın kalesinden isyanı sürdürmek istedilerse de, fazla direnmeyip, dört gün sonra Türk askerine teslim oldular.

Haziran 1915 tarihi itibarıyla, Doğu Cephesinin kuzey kesiminden iyi haberler gelmişti. Tortum (Erzurum) cephe hattından saldırı düzenleyen Rus ordusu, hattı yaramamıştı. Ruslar, tarihe 2. Tortum

Muharebesi olarak geçen şiddetli çatışmalarda büyük zayiatlar vererek geri çekilmek zorunda kalmışlardı.

Doğu cephesinin güney hattı, yani Van ve çevresinden küçük zafer haberleri gelse de, Rus ordusunun ilerleyişi durdurulamıyordu. Reşadiye (Van) yönünde ilerleyen Rus ordusunun öncü birliği konumundaki Ermeni komitecileri, Müslüman yerleşim birimlerinde, vahşi hayvanları kıskandıracak katliamlara imza atıyorlardı. 13 Haziran 1915'te Reşadiye nahiyesi ve çevresindeki Müslüman köylerini kuşatan, adamlarının "Aram Paşa" diyerek çağırdıkları katil başının komutasındaki Ermeni çeteleri, büyük bir kıyım yaptılar. Şahit olanların anlatımlarıyla belgelenen bu büyük kıyımdan çok az insan kurtulabilmişti. Bir kısım Müslüman köy sakini ise, Aram Paşa çetesinin veba salgını gibi gelişini önceden haber alıp Bitlis yönüne kaçmışlar, katiller bölgeyi boşalttıklarında geri dönmüşler ama köy yerine bir viraneyle karşılaşmışlardı.

Haziran 1915 tarihi itibarıyla, Bitlis ve Muş gibi yörelerden Ermenilerin ciddi şekilde isyan hazırlığında oldukları rapor ediliyordu. Bu yörelerde özellikle papazların tahrik ve teşvikleri sonucu vergi vermiyorlar ve gönüllü milis kuvvetlerine tuzaklar kurarak saldırılar yapıyorlardı. Rusya taraftarı Taşnak komitecileri, bölgede düzeni sağlamak için Erzurum'dan yola çıkan jandarma birliklerine de saldırarak büyük zayiat verdirmişlerdi.

Devam eden savaşın gidişatı, tehcir sonrası patlak veren isyanlar ve Ermenilerin daha geniş bir coğrafyaya yaydıkları yıkıcı faaliyetlerine dair istihbarat raporları, Osmanlı Hükümetini yeni kararlar almaya mecbur etmişti. İşte bu mecburiyet, zorunlu ve geçici Ermeni tehcirinin genişletilmesi kararını getirdi. İlk tehcir emri, Trabzon'da yaşayan Ermeniler için verildi. 26 Haziran 1915'te verilen emir, 1 Temmuz 1915'te uygulanmaya başlandı ve Trabzon'dan 3 400 Ermeni vatandaşı göç ettirildi.

Genişletilen ilk tehcir emrinin Trabzon'a verilmesi, oldukça manidardır. Trabzon, "Büyük Ermenistan" hayali kuran Ermeniler için büyük önem taşıyordu. Hayalciler, Trabzon'u denize açılan kapıları olarak görüyorlardı. Bugünlerde birilerinin Kürtler için yaptıkları

gibi, o yıllarda da Trabzon, "birilerinin" çizdiği haritalarda "Büyük Ermenistan'ın" liman şehri olarak gösteriliyordu.

Merzifon ve çevresinde yaşayan Ermeniler, 28 Haziran 1915'te verilen emir üzerine tehcir edildiler. 1915 yılında 25 bin Müslüman'a karşılık 8 bin kadar Ermeni'nin yaşadığı Merzifon, İngiltere kontrolündeki Hınçak çetelerinin merkezi durumunda idi. İngiliz misyonerlerden aldıkları yardım ve destekle, Merzifon ve çevresinde, her fırsatta huzursuzluk çıkarıyorlardı. Hınçaklıların örgütleyip kışkırttıkları Merzifon Ermenileri, günlük 200 ilâ 500 kişilik kafileler halinde Musul'a göç ettirildiler.

Sivas'ta yaşayan Ermeniler, komiteci Murat isimli eşkıyanın şefliğinde, savaşın başladığı ilk günden beri isyan halindeydiler. Sivas ve çevresindeki Ermeni faaliyetleri, savaş sebebiyle askerin azlığından dolayı durdurulamıyordu. Yol kesen, köy basan ve cepheye gönderilen malzemeleri yağmalayan Ermeni komitacıların taban bulamayıp etkisiz hale getirilmeleri için Sivas ve yöresi Ermenileri de genişletilen tehcire dâhil edildiler. 30 Haziran 1915'te Sivas için verilen tehcir emri, hemen uygulamaya konuldu. Jandarma kuvvetleri eşliğinde ve bulunabilen her çeşit vasıta ile yola çıkarılan Ermeniler, yolda meydana gelen birkaç tatsız olayın dışında, gönderildikleri yerlere güvenlik içinde ulaştılar.

Ermeni tehciri, Haziran 1915 itibarıyla, Anadolu'nun dört bir yanına yayılmıştı. Türk'ü arkadan hançerlemeye kalkışan, düşmanla işbirliği yaparak ihanet eden ve emperyalistlerin "gaz" vermeleriyle hayallere dalan Ermeniler, sonunda ektiklerini biçmişlerdi. Artık değişik bölgelerden göç yollarına çıkarılan Ermeniler, o günlerin şartlarından dolayı yer yer tatsız olaylarla karşılaşmış olsalar da, Osmanlı Hükümetinin aldığı tedbirler sayesinde, Geçici Göç Kanunu gereğince tehcir ediliyorlardı. Fakat bir şehrin sakinlerinden olan Ermeniler vardı ki, tehcir emri verilmiş olmasına rağmen, göç ettirilmeleri mümkün olmamıştı. Tehcir emrine direnen şehir, Muş'tu.

Muşlu Ermenilerin tehcir edilmeleri emri, Erzurum'la birlikte, Haziran 1915'in ilk günlerinde verilmişti. O tarihlerde zaten isyan halinde olan Muşlu Ermeniler, tehcir emrini kaile bile almamışlardı.

Onlar, mecburi göçe tabi olmak yerine, silahlı ve örgütlü biçimde, Van Gölü'nün kuzey ve güney istikametinden ilerleyişini sürdüren Rus ordusunu bekliyorlar ve Muş'u, Van gibi "fethetme" hayaliyle emre direniyorlardı.

Muş ve çevresinde yaşayan Ermenilerin "fetih rüyalarını", 2 Temmuz 1915'te bin kişilik jandarma kuvveti ile Muş'a gelen Kazım Bey bozdu. 3 Temmuz'da Muş'a giren ve şehirde kontrolü ele alan Kazım Bey ve Mutasarrıf Servet Bey, Ermeni ileri gelenlerini toplayarak tehcir emrini tebliğ ettiler. Fakat Rus ordusunu bekleyen Muşlu Ermeniler, bu tebliğe uymadılar. Ermenilerin verilen emri yerine getirmediğini gören yetkililer, tebliğden üç gün sonra tellâllar vasıtasıyla tehcir için duyurular yaptılarsa da, yine değişiklik olmadı. Bunun üzerine güvenlik güçleri devreye girdiler. Jandarmanın zor kullanarak tehcir uygulaması karşısında ise güvenlik güçleri ile çatışmaya girdiler.

Muş'un merkezinde çatışmalar devam ederken, Rus ordusu, 11 Temmuz 1915 günü Muş ve Bitlis yönünde büyük bir saldırı başlattı. Rus ordusunun saldırı haberini alan Muş Ovası'nda konuşlanmış Ermeni çeteciler, hemen jandarma birliklerine saldırı başlattılar. Muş merkezi ve ovasındaki saldırılarla çapraz ateş altında kalan Türk jandarması, geniş alana yayılan çatışmada direndi, kahramanca savaştı ve yedi gün sonra Ermenileri bozguna uğratarak Muş'ta yapılması emredilen tehciri gerçekleştirdi.

Muş ve çevresinde yaşayan Ermeniler tehcir edildikten sonra Bitlis ve Muş yönünde ilerleyen Rus birliklerine saldırı başlatan Türk ordu birlikleri, 22 Temmuz 1915'te Ruslara ağır zayiatlar verdirdi. Çünkü bölgede çıbanbaşı olarak orduyu arkasından vuran Ermenilerin tehciri, askerin moralini yükseltmişti. Ayrıca, yolların Ermeni çetelerinden temizlenmesi sayesinde Türk ordu birliklerine takviye gelmiş ve günlerdir savaşan askerlere yeterli miktarda mühimmat da ulaştırılmıştı. Takviye alan ve morali yükselen Türk birliklerinin güney cephesinde ilerleyen Ruslara karşı başlattığı ani taarruz, Rus birliklerini şaşkına çevirmiş ve geri çekilmeye zorlamıştı.

Haziran-Temmuz 1915 itibariyle, Erzurum-Tortum hattında başarı kazanmayan Ruslar, Muş-Bitlis hattındaki taarruzdan sonra cephenin güneyinde de varlık gösteremez oldular. Bu sebeple Rus ordusuna katılarak "Büyük Ermenistan" peşinde koşun Ermeniler, tabii tehcir kararlarının da uygulanmasıyla, umutlarını yitirmeye başladılar. O günlerdeki Hınçak liderlerinin yazışmalarından anlaşıldığına göre, Rusların geri çekilme kararı, Ermenileri perişan etmeye yetmişti.

Türk Ordusu, 22 Temmuz taarruzunun ardından, ileri harekâtına hiç ara vermedi. Geri çekilen Rus ordusu, sürekli yapılan saldırılarla yıpratılarak takip edildi. Bulanık 24 Temmuz'da, Malazgirt 26 Temmuz'da, takip eden günlerde de Adilcevaz, Erciş, Eleşkirt, Ağustos 1915'te ise Ağrı, Rus ve Ermeni birliklerinden geri alındı. Unutmamız gerekir ki, Rus ordusundan geri alınan bu bölgelerin hemen hepsi, harap edilmiş ve yakılıp yıkılmışlardı. Özellikle Rus ordusu içinde yer alan Ermeni ve Rus Kozak birlikleri, istila harekâtında olduğunu gibi, geri çekilirken de her türlü barbarlığı yapmaktan imtina etmiyorlardı.

Rusların dişe dokunur bir savaş vermeden çekilmeye başlamaları, Ermenileri sükût-u hayale uğratmıştı ama hâlâ yanlış hesaplarının farkına varamamışlardı. Ermenilerin çok az kısmı, emperyalist devletler tarafından kullanıldıklarını görüyor ve gelişen olayların Ermeni menfaatlerine uygun olmadığını söylüyordu. Fakat gerçekleri görerek dile getiren Ermeniler, gözü dönmüş komiteciler tarafından, şiddet kullanılarak susturuluyorlardı.

Türk ordusunun Murat vadisinde ilerlediği günlerde, Ermeni tehiri de genişleyerek devam ediyordu. Harput (Elazığ)'ta kısmen uygulanmış olan tehcir, Temmuz sonu itibariyle, bütün Ermenileri kapsayacak duruma getirildi. Tellâllar vasıtasıyla duyurulan genişletme kararı, 31 Temmuz 1915'te uygulanmaya başlandı ve tehcir edilen Ermeniler, kafileler halinde, göç yollarına çıkarıldılar.

Ağustos 1915'te de Türk ordusunun güney cephesindeki ilerleyişi devam etti. Türk ordusunun ilerleyişi, Van'da adeta bağımsızlık ilan etmiş halde bulunan Ermeni komitecilere büyük panik yaşatmaya yetmişti. Aylardan beri şehirde terör estirip Müslüman ahaliye kan

kusturan Aram Manukyan ve avenesi, yaklaşan Türk ordusunun gazabından korktukları için ne yapacaklarını şaşırmış ve son melanetlerini de sergileyerek kaçma hazırlıklarına başlamışlardı.

Cevdet Bey komutasındaki 36. Piyade Tümeni, 6 Ağustos 1915'te Muradiye'ye girerek Van istikametindeki yürüyüşüne devam etti. Türk askerinin Van yönüne ilerlerken gördüğü manzara, vahşet kelimesine bile sığmayacak olayların izleriyle doluydu; yakılmış, yıkılmış ve viraneye dönmüş koca bir bölge. Hele, 11 Ağustos 1915'te Ruslarla birlikte kaçan Ermeni canilerin boşalttıkları Van, baştan aşağı tahrip edilmiş haldeydi. Türk ordu birlikleri kışın barınmasın diye tamamen yakılan resmi binaların haricinde, Müslüman mahalleleri de ateşe verilmişti. Şehir, vahşi yöntemlerle öldürülmüş Müslüman ahalinin çürümüş cesetleriyle doluydu. Ermeni katiller, Van ahalisinin canlarını kurtarmak için sığındıkları Amerikalılara ait bazı misyonerlik binalarını bile tahrip etmişlerdi. Kadim şehir Van, Ermeni-Rus işgalinde, âdeta bir hayalet şehre dönmüştü. Şehirde, kuşlardan ve köpeklerden başka canlı varlık görünmüyordu. Türk askerleri, ağızlarını ve burunlarını kapatarak şehirde yaptıkları keşif sırasında, Ermeni katliamından kurtulmuş çok az sayıdaki Vanlıyı saklandıkları yerlerde buldular. Van'daki tahribat ve yıkım o kadar büyüktü ki, Van'ı geri alan 36 Piyade Tümenindeki Vanlı askerler, şehirlerini tanımakta zorlanıyorlardı. Çünkü Vandallıkta sınır tanımayan Ermeni komiteciler, camileri ve tarihi türbeleri bile tahrip etmekle yetinmemişler, Müslüman mezarlıklarına da saldırmışlardı.

Ermeni çeteciler, belki size garip gelecek ama kin ve nefretlerini kusmak için meyveli meyvesiz dememişler, şehri süsleyen ağaçları ya kesmişler, ya da ateşe vererek yakmışlardı. Burada, asıl konudan sapmamak için savaşın ve Ermeni tahribatının detaylarına girmek istemiyoruz. Konumuza, Temmuz-Ağustos 1915'te meydana gelmiş olan Ermeni isyanları ve devam eden tehcirle devam etmek istiyoruz.

OKUMA PARÇASI

Van'ın Muradiye ilçesi 10 Mayıs 1915 tarihinde Rus ve Ermeni güçlerinin eline geçtiğinde yaşananların bir kısmını, tahsilât memurlarından Ali Efendi'nin eşi Binnaz Hanım şöyle anlatmıştı:

"Rusların gelmekte oldukları haberi kaza merkezine ulaştığında, tellallar çok az zamanımızın kaldığını ilan ediyorlardı. Aceleyle evlerimizi boşalttık ve çocuklarımızın ellerinden tutarak Van'a doğru yola çıktık. Yol, Ermeniler tarafından kesilmişti. Erciş tarafına yöneldik. Fakat o taraf da tutulmuştu. Zorunlu olarak, Sor Dağı'na doğru çekildik. Yollardaki insan sayısı 15 bin kişiyi geçiyordu.

Üç gün karların, kayaların arasında yuvarlandık. Dağda hava çok soğuktu. Birçok küçük çocuk, soğuktan can verdi. Sonunda, Ermeni çeteleri ve Rus askerleri tarafından kuşatıldık. Bizimkiler teslim işareti verdilerse de onlar dinlemediler. Top ve mitralyözlerle üzerimize mermi yağdırdılar. Sağ kalanlarımızı toplayarak Muradiye'nin merkezine götürdüler. Ermeni kadınları da çetelerle birlikteydiler. Yolda, paralarımızı ve değerli eşyamızı aldılar."

Binnaz Hanım, yaşadığı mezalimi yetkililere anlatırken, şunları da eklemişti;

"Benim üç çocuğum da yollarda ölmüştü. Askerlere: 'Biz esiriz. Savaş esirlerine işkence yapılamaz' diye itiraz edenlere, askerler: 'Rusların dinine, mezhebine... Memleketi biz kazanmışız, Rusların ne hakları var. Size, bildiğimizi yapacağız' diye karşılık verdiler. O zaman biz, Rus askeri üniforması giymiş bu adamların Ermeni olduklarını anladık. Acımasızlar, on beş çocuğu Abdi Ağa Gölü'ne atarak boğdular."

.....

"Muradiye tahsildarlarından Şükrü Efendi'nin yaşlı babası Yunus Ağa'nın on iki yaşlarındaki kızını, tüyler ürperten bir acımasızlıkla öldürdüler. Ama

bu cinayet, Ermeniler arasında kavga ve tartışmaya sebep oldu. Tartışmanın nedeni, kızın yeterince işkence edilmeden öldürülmesiydi. Birçoğu, kızın bu şekilde öldürülmesinin sancaklarına ekledikleri 'MERHAMET KALDIRILMIŞTIR' yazısına aykırı düştüğü iddiasındaydı.

Ermeniler, yanındaki insanlarla birlikte Ruslara teslim olarak ölümden kurtulan Hurşit Bey'e çok kinlenmişlerdi. Ruslar yüzünden adamı öldüremeyince, hınçlarını yaşlı annesinden çıkardılar. Yaşlı kadının organlarını kesip birisi ile Bey'e gönderdiler. Bir de not iliştirmişlerdi: 'Ruslara sığınmasından dolayı Çar'dan nişan gelmiştir; göğsüne taksın.'

Moça köylü Hamit Bey'in dört çocuğunu, parçalayarak öldürdüler. On sekiz yaşındaki oğlunu da öldürüp, erkeklik organını annesine gönderdiler. 'Çar Hazretleri'nin Osmanlı kadınlarına hediyesidir' yazılı notla oğlunun ölüm haberini alan kadıncağız, orada kalp sektesinden öldü."

Ermeni zulmü ve katliamları hakkında, olay mahallerinde zapt edilmiş belge ve tanıkların anlatımlarına dayanan bilgiler, binlerce sayfa tutmaktadır. Kitaplara sağmayacak kadar zulüm ve Müslüman soykırımı yapmış olan Ermeniler, niçin "Türkler soykırım yaptılar" diye ortalığı ayağa kaldırmaya çalışıyorlar, hiç düşündünüz mü? Elbette bu çığırtkanlığın ve alçakça planlanmış iddianın birçok sebebi var. Ama bize göre en önemli sebeplerden biri, Türkiye'ye böyle bir suçu kabul ettirdikten sonra gelecek maddi tazminat talebidir. Öyle ki Ermeniler, bugün Ermenistan'da sık sık dile getirildiği gibi, tazminat talebinin modelini bile belirlemişlerdir. Model ne mi? İsrail örneği veya Almanya modeli...

Bilindiği gibi Almanlar, 2. Dünya Savaşı sonrasında, Yahudilere "Holocaust" (Soykırım) yaptıklarını kabul etmekle beraber, tazminat ödemeyi de taahhüt etmişlerdi. 1952 yılında İsrail, Almanya'nın soykırımı kabul etmesi üzerine tazminat almaya başladı. Almanya her yıl, İsrail'de yaşayan Yahudilere 500 milyon dolar tazminat ödüyor. 1999 yılında da tazminatlarla ilgili olarak "gelecekte yeni taleplerde bulunmama garantisi" almak zorunda kalmıştı.

Almanya, 2030 yılına kadar soykırım tazminatı ödemeye devam edecek ve yapılan hesaplamalara göre, ödenen toplam tazminat miktarı, 85 milyar doları bulacak.

YENİ İSYANLAR VE DEVAM EDEN TEHCİR

Boğazları, dolayısıyla Boğazlar yoluyla sıcak denizlere inebilme hedefini ön planda tutan Rusya, İngiliz ve Fransız donanmalarının Çanakkale Boğazı'na dayanmaları üzerine, ortaklarına güvenmediği için harekete geçti. 4 Mart 1915'te ortaklarına memorandum (Bir konuya açıklık getirmek için verilen nota veya muhtıra) vererek, açık şekilde, Boğazları ve Enez-Midye hattına yayılan Osmanlı topraklarını istedi. Yani Rusya, müttefiklerinin Çanakkale'yi geçeceklerini varsayarak: "Osmanlı'dan payıma düşecek olan yerler buralardır; size kaptırmaya niyetim yok" diyordu. Rusya'nın bu notası, daha doğrusu diretmesi, Fransa ve İngiltere tarafından kabul edildi.

Rusya'nın Boğazları ve Trakya'nın önemli bir bölümünü istemiş olması, Osmanlı hükümetini harekete geçirdi. Çanakkale'de devam eden savaşın Marmara Bölgesi'nde de cephe hatları oluşturacağı ihtimalini hesap eden Hükümet, bu bölgede de Ermeni ihaneti ile karşılaşmamak için Rusların göz koyduğu bölgede yerleşik Ermenilerin tehcir edilmeleri kararını aldı. Alınan karar gereğince ilk tehcir, 8 Haziran 1915'te Ezine'den başlatıldı. Daha sonra, özellikle bölgede örgütlü Taşnak komitelerinin geçiş yolu ve stratejik merkezler olarak kullandıkları Bursa ve Adapazarı gibi kentlerdeki Ermeniler, daha güvenli ve Türk ordusuna zarar veremeyecekleri bölgelere gönderildiler.

Yozgat'ta bulunan Ermenilerin tehcir emri Temmuz 1915'te verilmiş ama isyan ederek dağlara çekilmiş bulunan Ermenileri tehcir etmek mümkün olmamıştı. Yozgat'ta mukim Ermeniler, Mecburi ve

Geçici Göç Kanununa muhalefet etmenin yanı sıra, Türk köylerini de basıp katliamlar yapıyorlardı.

Yozgat'ta yaşayan ve geniş bir alana yayılarak direnen silahlı Ermenilerin tesirsiz hale getirilerek tehcir edilmeleri hiç kolay olmadı. Yozgat tehcirini gerçekleştirmek ve katliamların önüne geçmek için bilhassa Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey (Milli Şehit Kemal Bey) ve Jandarma Komutanı, büyük mücadeleler verdiler. İsyancıların yok edilip kalanlarının tehcir edilmeleri, aylarca süren çabalar sonunda gerçekleşti. Resmi arşiv belgelerine göre, küçük gruplar halinde çete savaşı veren Yozgat bölgesindeki Ermenilerle mücadele, Nisan 1916 tarihine kadar devam etmişti. Bir sonraki okuma parçasında adı geçecek olan Evelek gibi, Çakmak, Çulhalı, Akdağmadeni ve bölgede yer alan onlarca köyde katliam yapanlar, Nisan 1916'ya kadar çete savaşı veren Ermeni komitacıları idi.

Ağustos 1915'te, beş yüz hane Ermeni'nin yaşadığı Urfa için de tehcir emri verilmemişti. Buna rağmen, Van'ın Ermeni ve Rus kuvvetleri tarafından işgal edilmiş olmasını abartan Ermeniler, Hınçak komitelerinin de tahrikiyle, şehir merkezinde huzursuzluk çıkarıyorlardı. Durumu fark eden güvenlik güçleri, genel silah araması kararı aldılar. Arama kararının uygulanması safhasında, sonradan öğrenildiğine göre, polis tarafından aranan iki Ermeni komitecinin de bulunduğu bir evin aranmak istenmesi üzerine, evden açılan ateş sonucu üç polis şehit edildi. Şehirde aylardır devam eden gergin bekleyiş, bu olay üzerine son buldu. Polislerin şehit edildikleri ev güvenlik kuvvetleri tarafından sarıldığında, esas vaveylâ şehir merkezinde koptu. Urfa'nın merkezinde yer alan çarşılarda Türk-Ermeni çatışması başlamıştı. Şehirde yeterli miktarda güvenlik gücü bulunmadığını bilen Ermeniler, aylar öncesinden hazırlayıp sakladıkları silahlarını çıkarmışlar, cadde ve sokaklarda katliam yapmaya başlamışlardı. Yüzlerce Urfalıyı vahşice katleden Ermeniler, şehirde yeteri kadar "temizlik" yaptıklarına kani olduktan sonra mahallelerine çekildiler.

Şehre, vuku bulan Müslüman kıyımı üzerine, 16 Eylül 1915 tarihinde takviye jandarma birlikleri girdi. Olayların sorumlularını

bulmak için Ermeni mahallelerine müdahalede bulunan jandarmanın üzerine de ateş açıldı. İçlerinde su kuyuları bulunan taş evlerde oturan Ermeniler, Türk güvenlik güçleriyle çatıştılar ve teslim olmayı reddettiler. Osmanlı Hükümeti, Urfa'da Ermeni direnişi devam ederken, planda olmamasına rağmen ama isyandan dolayı, Eylül ayının sonunda bunların da tehcir edilmeleri emrini verdi. Tehcir emri muhataplarına duyuruldu ancak, uzun süreli direnişe hazırlıklı olan Ermeniler bu emri de kabul etmediler. Çok iyi tahkim edilmiş evlerinde mevzilenmiş isyancılar, olayın duyulmasıyla Batı'dan baskı geleceğini ve böylece netice alacaklarını varsayıyorlardı. Fakat Türk kuvvetlerini komuta eden Fahri Paşa, verilen emri yerine getirmekte kararlıydı ve Ermeni direnişçilere boyun eğecek bir asker değildi.

Amerikan misyonerliğine de sığınmış ve buradan çatışmaya katılan Ermeniler ile diğer direnişçiler, çatışmaların hızlandığı günlerde, Türk askerinin top kullanmak zorunda kalması üzerine bozguna uğradılar. Neticede, 349'u öldürülen asiler teslim oldular. Elebaşları mahkemelere gönderilirken, geriye kalan 2 bin Ermeni, tehcir emri gereğince, Musul ve Rakka'ya gönderildiler. Bir ay süren Urfa İsyanında, yüzlerce masum Urfalının haricinde, 8'i subay olmak üzere toplam 40 asker şehit olmuş, 400 asker de yaralanmıştı.

Urfa İsyanında en çok dikkat çeken olay, Amerikalı misyonerlerin (Misyonerlik: Hıristiyanlığı yayma yönündeki sistemli faaliyet ve teşkilat) başında bulunan Ermenilerin, misyonerlik binalarını kullanarak, Türk askerine ateş açılmasına izin veren misyoner Leslie'nin yaptıklarıydı. Adı geçen Amerikalı misyoner, Ermenileri isyana teşvik etmiş, lojistik destek sağlamış ve isyanın devam ettiği günlerde misyonerlik binalarını komitecilere katlandırmakla yetinmeyip, kendilerinin rehin tutulduklarından bahisle, güvenlik güçlerinin müdahale etmesini de engellemiştir. Urfa İsyanından bir müddet sonra zehir içerek intihar eden misyoner Leslie, geride bıraktığı mektupta, Ermenileri isyana teşvik ettiğini açık bir ifadeyle yazmıştı.

Ermeni tehciri, 1916 yılının ilk yarısına kadar devam etti. Türk Tarih Kurumu'nun Osmanlı arşivleri üzerinde yaptığı titiz araştırmaya göre, Anadolu'nun dört bir yanından tehcire tabi tutulan Ermeni

nüfusu, 438,758 kişi idi. Yine resmi belgelere göre, tehcir edilenlerin 382.148'i, sağ salim şekilde tehcir bölgelerine ulaşmışlardı. Bu rakamlara göre 50 bin kişilik bir fark olduğu görülür ki, bu insanların büyük kısmı, o günlerin savaş şartlarının getirdiği tifo, tifüs, dizanteri gibi hastalıkların ve açlığın kurbanı olmuşlardı. Tehcir yollarında yağma veya intikam amaçlı yapılan baskınlarda hayatını kaybeden Ermenilerin toplam nüfusu ise 8 ilâ 10 bin kişi kadardır.

Kaldı ki, Ermeni göç yollarına değişik Saiklerle saldıran Osmanlı vatandaşlarına asla müsamaha gösterilmemiş, saldırganlar ve saldırganları engellemeyen güvenlik görevlileri şiddetle cezalandırılmıştı. Öyle ki, bunlardan idam cezasına çarptırılanların cezaları infaz edilmişti. Yani uzun lafın kısası, bu gün, "Ermeni soykırım" iddialarını ortaya atan şarlatanların dillendirdikleri "bir buçuk Ermeni öldürüldü" tezi, gerçek rakamların ve belgelerin "dilinde" tamamen safsatadan ibarettir. Bu noktada, nüfus meselesine tekrar dönmek şartıyla, tehcir edilen Osmanlı Ermenilerinin nerelere gönderildiklerine, gittikleri yerlerde neler yaptıklarına ve geriye dönüp dönmediklerine bakıp konuyu daha iyi kavramaya çalışalım.

OKUMA PARÇASI

Her fırsatta Türk milletini "soykırım" yapmakla suçlayan Ermenilerin Anadolu topraklarında yaptıkları soykırım ve buna dayalı mezalim, vahşi hayvanları kıskandıracak boyutlardadır. Bu zulümleri ve ihanetleri yaşamış birçok insan, o günlerdeki "Ermeni marifetlerini" kaleme alarak, gelecek nesillere birer ibret vesikası olarak bırakmışlardır. İşte bunlardan biri de Kayseri yöresinin halk kahramanlarından olan rahmetli Osman (Coşkun) Bey'dir. Osman Bey, Ermenilerin Türk soykırımı yaptıkları günleri anlattığı hatıratında: "Yemek yediği kapa s...n" Ermenilerin tehcir edilmelerini eleştirenlere şöyle cevap vermektedir.

"Bu sürgün işi ne kadar büyütülüyor! Bu yüzden bütün Türk milletinin zalim, canavar ve vahşi olduğu ileri sürülüyor. İşte resmi belgeler gözümüzün önünde. Dört bin evli koca kasabada, ne kadar bayındır ve saray gibi ev varsa hepsi Ermenilere aitti. Memleketin gerçek sahipleri, kulübe denilebilecek izbelerde barınıyorlardı. Servet onlarda, para onlarda, refah onlardaydı. Memleketin en iyi tarlalarına, en kıymetli bağ ve bahçelerine onlar sahipti. Ticaret ve sanat tamamen onların elindeydi.

Yorucu işlerde hep Türkler çalışırdı. Ermeni zenginler, Türklere para verirlerse ağır faiz alırlardı. İpoteksiz para vermezlerdi. Binlerce Türk, borcunun altından kalkmak için diyar diyar dolaşır, ağır ve zahmetli işlere katlanırdı. Yine de borçtan kurtulamaz, en kıymetli tarla, bağ ve bahçesini ya da canlı mallarını onlara devrederdi."

Ermenilerin savaş ve sürgün öncesi günlerdeki ekonomik vaziyetlerini anlatan Osman Bey, sosyal durumları ve güvenlikleri hakkında da kıyaslama yaparak şu bilgileri veriyor.

"Köylerimizi dolaşınca görürüz ki, hiçbir kıymetli arazi, hiçbir tarım Türk'e ait değildir. Ermeni vatandaşlarımız, parasını vererek bunları satın

almadılar. Köylüleri borçlandırarak ve ağır faiz altında bırakarak kullanımlarına geçirdiler.

Türkler çavdar ekmeği ve çökelekle yaşayacak kadar rızkla yetinirken, Ermenilerin sofralarını gümüş çatal kaşık takımları donatıyordu. Türkler yamalı partallar içinde dolaşırken, onlar Avrupa tarzında giyiniyorlardı. Kadınlarını ipekli kumaşlarla süslüyorlardı. Türklerin evlerinde yere serecek kıl, çul dahi bulunmazken, onlar, odalarını ipek halılarla, atlas perdelerle, aynalı mermer konsüllerle beziyorlardı.

Özgür, serbest, rahat, varlıklı bir hayat sürerlerdi. Pazar günleri Elbiz'den Babayan'a, Köşk Pınar'dan Aşağı Everek'e kadar subaşlarını işgal ederler, fırınlanmış kuzular, dolmalar, tatlılar yerler, halis üzümden çifte çekilmiş rakılarını içerlerdi. Her köşeden, ut, keman, tef sesleri göğe yükselir, kızlı gelinli eğlenirlerdi; onlara yan bakan bile olmazdı.

Sırmalı eğerli, altın işlemeli başlıklı, dinç ve güçlü kuvvetli atlarla çekinmeden köyleri dolaşırlar, odaların baş sedirlerine kurularak bal, kaymak, tavuk yerlerdi.

İçleri altın dolu heybelerini, korkusuzca odanın bir tarafına bırakıverirlerdi. Malları, canları, ırzları tamamen güvenlikteydi. Sınırsız bir vicdan özgürlüğüne sahiptiler."

Bu ibret verici gerçekleri dile getiren Osmanlı Coşkun Bey: "Buna rağmen, onlar ne yaptılar?" diye sorduktan sonra şöyle devam ediyor:

"İlk bomba, Evelek'te patladı. İlk isyan hareketi burada belirdi. Taşnak, Hınçak komiteleri, Türk'ü arkadan vurmak için hazırlanıyorlarmış.

Ruslarla dönen ve sürgün edilmeyen Ermeniler, doğuda yüzyıllarca beraber yaşadıkları ve her zaman iyilik ve şefkat gördükleri komşularını ve dostlarını insafsızca öldürdüler. Çocuklar ve kadınlar da onların tecavüzlerinden kurtulamadılar. Ben oralarda, kafaları ezilmiş çocuk cesetleri, memeleri yüzülmüş kadın vücutları gördüm.

Ermeniler, girdikleri köy ve kasabalarda taş üstünde taş bırakmadılar; her tarafı yakıp yıktılar. O zamanki hükümet ne yapabilirdi? Kendi milletinin hayat ve geleceğini düşünmemeli miydi? Yoksa aydın ve uygar(!) Avrupalılar gibi, ölüm kampları kurarak toptan katliamlar yaparak mı bu işin önüne geçmeliydi?

Sürgünden başka ne çare vardı?"

NAKİL - İSKÂN VE SONRASI

Osmanlı arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere, savaşta olunmasına rağmen, Ermenilerin nakledilmelerinde azami dikkat sarf edilmiştir. Bu durum, birçok yabancı kaynak tarafından da teyit edilmiştir. Ermenilerin belirli bir düzen ve intizam içinde sevk edildikleri, yabancı gözlemciler tarafından birçok belgede vurgulanmıştır.

Tehcir kapsamına alınan Ermeniler, iskân edilecekleri bölgelere gönderilmeden önce, yol kavşaklarının bulunduğu alanlarda toplanmışlardır. Toplama alanlarında birleştirilen göçmen kafileleri, çoğunlukla trenle sevk edilmişlerdir. Osmanlı memurlarının yazışmalarından anlaşıldığına göre, sırf göçmenlerin güvenliğini sağlamak için bazı tarihlerde güzergâhlarda değişiklik yapılmıştır.

Açıktır ki, bütün dikkat ve alınan tedbirlere rağmen, yola çıkarılan Ermeni kafilelerinin başına nahoş olaylar da gelmiştir. Örneğin bazı tehcir kafileleri, Erzurum-Dersim arasında, Diyarbakır civarlarında, Elazığ'da Kürt aşiretlerin saldırılarına maruz kalmışlardır. Bu saldırıların büyük kısmı intikam amaçlıdır. Ama yağma ve talan amaçlı olanlar da bir gerçektir. Olayların en kötü tarafı ise bu saldırılarda meydana gelen can kayıplarıdır. Merkezi hükümet, hangi amaçla olursa olsun, göç kafilelerine yapılan saldırıları cezalandırarak önlemeye çalışmış olsa da menfur saldırılarda 8 ilâ 10 bin civarında Osmanlı Ermeni'si canından olmuştur.

Nakil sırasındaki esas can kayıpları, salgın hastalıklar ve yetersiz beslenmeye dayalı olarak gerçekleşmiştir. Günün şartları gereği tifüs, dizanteri, tifo gibi hastalıklar çok can almıştır. Salgın hastalıkların sebep olduğu ölümler, Ermenilerden çok Müslüman ahali arasında

gerçekleşmiştir. Meselâ 1915 yılı sonu itibarıyla, yani Ermeniler tehcir edildikten sonra, Erzurum'da günde 400 sivilin tifüsten öldüğü rapor edilmiştir. Sadece savaşın ilk iki yılında açlık, hastalık ve kötü hayat şartlarına dayalı olarak terk-i dünya eden Müslüman sayısının 600 bin olduğu bilinmektedir. Yine ABD'de Utah Üniversitesi tarafından yayınlanan Prof. Dr. Hikmet Özdemir'in "Osmanlı Ordusu 1914-1918" adlı eserinde, 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı askeri kayıplarının gerçek boyutunu vermektedir. Prof. Dr. Özdemir kitabında, 1. Dünya Savaşı'ndaki Ermeni kayıplarının gerçek sebebinin hastalıklar olduğunu belgelerle anlatmıştır. Bunun yanı sıra, bilinenin aksine, Osmanlı askeri kayıplarının yüksek oluşundaki gerçek nedenin çatışmalar değil, özellikle Doğu Anadolu'da baş gösteren tifüs salgını olduğunu anlatan Prof. Dr. Özdemir, askeri kayıpları şu rakamlarla ortaya koymuştur:

Tifüs ve diğer salgın hastalıklarda hayatını kaybeden Osmanlı askerleri:

— En yüksek ölümlerin gözlemlendiği Doğu Anadolu'da, askeri hastane kayıtlarına göre, 3. Osmanlı Ordusu'nda 116 bin asker.

—2. Osmanlı Ordusu'nda tifüsten ölen asker sayısı 67 bin.

— Suriye Cephesi'nde Cemal Paşa komutasındaki 4. Osmanlı Ordusu'nda hastalıktan ölen asker sayısı 65 bin.

İngiltere, İsviçre ve Türk Genelkurmay arşivlerinde yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılan bu gerçeğe göre, Ermeni tehcirlerinin gerçekleştiği günlerde, Osmanlı ordusunun hastalıklara dayalı insan kaybı, 388 bin kişidir. Yani savaş şartlarında sivil (Müslüman-Hıristiyan) kayıpların çoğunluğu salgın hastalıklardan kaynaklandığı gibi, askeri kayıpların da önemli bölümü aynı sebeplere dayanmaktadır.

Emperyalistlerin oyununa gelen ve misyonerlerin vaatlerine inanan Ermenilerin asırlar boyunca devam etmiş kardeşliği bozmaları, savaş şartlarıyla birleşince, ortaya çıkan olumsuzluklar iki tarafı da vurmuştur. Hiç abartmadan ifade edebiliriz ki, gerek isyanlarda, gerek salgın hastalıklar ve olumsuz şartlar (açlık gibi) neticesinde hayatını kaybeden sivil Müslümanların sayısı, Ermeni kayıplarının en az iki

üç katıdır. Bu gerçeklere göre bir soykırımdan söz edilecekse, buna maruz kalanların Ermeniler olduğunu söylemek, en hafif ifadesiyle koca bir yalandır.

"Kara propaganda" unsuru ve tamamen uydurma iddialardan biri de, tehcir edilen Ermenilerin yol boyunca temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve kaderlerine terk edildikleri şeklindedir. Oysa Osmanlı resmi belgeleri, bu iddianın tamamen aksini ortaya koymaktadır. Osmanlı Hükümeti, savaş halinde olduğu ve cephelerde vuruşan bir milyon askerini beslemekte zorlandığı halde, daha tehcir başlamadan ilgili bütün vilayet merkezlerine emirler göndererek, yola çıkarılacak kafilelerin ihtiyaçlarının karşılanmasını ve yiyecek stokları hazırlanmasını istemiştir. Tehcir olacaklar için iskân işleri ve iaşe müdürlükleri kurulmuş, sevk edilecek olanların yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için bu müdürlükler kanalıyla, merkezi vilayetlere para tahsisatı yapılmıştır. Arşiv belgelerinden anlaşıldığına göre Konya, Eskişehir, Musul, Adana, Halep, Ankara gibi merkezlere gönderilen paranın miktarı, iki buçuk milyon kuruşu bulmuştur. Tehcir kafilelerinin barınma ve beslenmeleri ile ilgili yapılan para yardımı, merkezi hükümetin gönderdiğiyle de sınırlı değildir. Başta ABD'de yaşayan Ermenilerden olmak üzere, yurt dışından gelen yardım paraları da hükümetin denetiminde ve makbuz karşılığında göçmenlere dağıtılmıştır.

Osmanlı Devleti, izahı yapılan sebeplere dayalı olarak zorunlu göçe (vatan toprakları içinde) tabi tuttuğu Ermenilere, tehcir öncesinde birçok kolaylıklar da tanımıştır. Örneğin:

1- Tehcir edilecek olan Ermenilerin devlete olan borçları ya ertelenmiş ya da tamamen silinmiştir.

2- Ermenilerin şahıslara olan borçları da devlet garantisine alınarak, ya ertelenmiş ya da tamamen silinmiştir.

3- Geçici iskâna tabi tutulan Ermenilerin vergi borçları ertelenmiştir.

4- Tehcir edilenler arasında yer alan bazı suçlu veya zanlıların haklarındaki araştırma ve soruşturmalar, ailelerinin mağdur edilmemesi için ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Daha önce kısaca belirttiğimiz gibi tehcir, bütün Osmanlı Ermenilerini kapsamamıştır. Devlet, tehcir edilecekleri çok titiz bir şekilde belirlemiş, bazı kişi ve grupları tehcirden muaf tutmuştur. Genel hatlarıyla tehcirden muaf tutulanlar şöyledir:

1- Bakıma muhtaç hastalar ve âmâlar (körler).

2- Olaylara karışmamış, ihanetleri görülmemiş, terör örgütleri ile ilişiği bulunmayan Katolik ve Protestan mezheplerine mensup Ermenilerin tamamı.

3- Osmanlı Ordusu'na sadakatle hizmet etmeye devam eden Ermeni vatandaşların aileleri.

4- Devlette çalışmaya devam eden memurlar, terör örgütlerine bulaşmamış tüccarlar ve bazı alanlarda faydalı çalışmalar yapan zanaatkârlar.

5- Yetim kalmış çocuklar ve kimsesi olmayan dul kadınlar.

Osmanlı Devleti, beşinci maddede sayılan yetimler ve kimsesiz dullar konusunda çok hassas davranmıştır. 3 Nisan 1916 tarihinde yayınlanan bir emirname ile 12 yaşını aşmamış kimsesiz yetim çocuklardan yetimhanelerde yer bulunamayanların, maddi durumu iyi olan Müslüman ailelerin yanlarına verilmeleri istenmiş, fakir ailelere verilecek olanlar için ise iaşe masraflarının karşılanması amacıyla, bu ailelere her ay 30 kuruş ödenmesi emredilmiştir. Ayrıca kimsesiz genç dul kadınların, arzu etmeleri halinde, Müslüman askerlerle evlendirilmelerine müsaade edilmesi bildirilmiştir.

Tehcir kanunun uygulandığı günlerde bazı ilginç olaylar da yaşanmıştır. Meselâ tehcirin başlatıldığı Haziran 1915 tarihini takip eden günlerde, bazı "uyanık" Ermeniler, zorunlu göçten kurtulmak için din değiştirmişlerdir. Bu "ucuz" kurnazlığı fark eden Hükümet, 18 Haziran ve 1 Temmuz 1915'te il merkezlerine gönderdiği telgraflarla ihtida (din değiştirme) edenlerin ciddiye alınmamasını, bu tür eylemin içinde olanların da derhal tehcir edilmelerini emretmiştir.

Ancak yapılan tespitlere göre, Osmanlı Hükümeti, din değiştirenler hususunda takındığı kararlı tavrını tehcir sonuçlanana kadar devam ettirmemiştir. İhtida edenlerin tehcir edilmeleri, Ekim 1915'te yayınlanan yani bir emirname ile önlenmiştir. Din değiştirerek Müslüman olduklarını ilan eden Ermeniler yerlerinde bırakıldıkları gibi, malları da kendilerine iade edilmiştir. Ayrıca, din değiştirerek tehcir edilmeyen Ermenilerin bu durumları, nüfus kayıtlarına AÇIK şekilde yazılmıştır.

Aziz Okur! Tam yeri gelmişken, dikkatini şu noktaya çekmek istiyorum:

Mutat olduğu üzere, 2007 yılında yine "Ermeni soykırım" iddiaları kamuoyunun gündemine taşınmış, tartışmalar almış başını gitmişti. İşte tam o günlerde, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu bir konuşmasında mealen: "Devletin elinde, kimlerin hangi kökenden geldiğine dair yeterli belge var" dediğinde, çok geçmeden kızılca kıyamet kopmuştu. Özellikle "necip" Türk medyasının bazı "büyük" gazetelerinde köşe başı tutan kalemler ve kimi siyasiler, Halaçoğlu Hoca'ya "cihad" ilan etmişlerdi. Bazıları, inanın bana, çok korkmuşlardı. Sanıyorum, bazı mahfillerin devreye girmesi sonucu Hoca susturuldu.

Neyse, kökenlerinden ve nüfus kayıtlarının açıklanma ihtimalinden çok korkanları ve rahatsız olanları bir kamera bırakıp konumuza dönelim.

Ellerindeki hançerlerden kan damlayan ve hainlikleri ayyuka çıkan Ermenilerin, zoru gördükleri zaman yaptıkları "kurnazlıklar", din değiştirmeyle sınırlı kalmadı. Bazı "uyanık" Ermeniler de, tehcir edilmemek için başta ABD olmak üzere, yabancı ülke vatandaşı oldukları iddiasını ortaya attılar. Osmanlı Hükümeti, bu iddiaları ciddiye aldı ve inceledi. İddiaların doğruluğunu araştıran görevliler, elçi ve konsolosluklarla görüşmeler yaptılar. Gerçekten yabancı ülke vatandaşı olanlar tespit edildi ve devlet, bu kişilere savaş sonuna kadar Osmanlı topraklarına dönmeme şartı getirerek, hem tehcire tabi tutmadı, hem de yurtdışına çıkmalarına izin verdi.

Daha önce zikrettiğimiz rakamlara (Bu rakamlar, asla hayal ürünü değildir; Türk bilim adamlarının ve bazı Batılı araştırmacıların uzun ve titiz çalışmaları sonucu ortaya konulmuştur) göre, önceden belirlenen merkezlere tehcir edilen Ermenilerin toplamı 400 bin kişi civarındadır. Bunların yanı sıra, 1. Dünya Savaşı başladığında silâhaltına alınan Ermenilerden 50 bin kadarının, Osmanlı ordusuna ihanet ederek, Rus ordusuna katıldıkları sabittir. Yine sayıları binleri bulan Osmanlı Ermeni'sinin gerek savaştan önce, gerekse savaş ve tehcir sırasında, illegal yollardan başta ABD olmak üzere Batı'ya kaçtıkları tespit edilmiştir. Hatta deşifre edilmiş şebekenin lideri Karabetoğlu Aramois ele geçirilmiştir.

"Tehcirde bir milyon Ermeni hayatını kaybetti." iddiasında bulunmak, hiçbir tutar tarafı olmayan koskoca bir yalandır. Yapılan nüfus sayımları ve yerli yabancı arşiv bilgileri, hatta 1918 yılında Fransa'da Ermeni delegasyonuna başkanlık yapan Boghos Nubar'ın açıkladığı rakamlar (Boghos Nubar, sürgün edilen Ermenilerin 390.000 kişi olduğunu deklere etmiştir), net ve tartışmasız biçimde ortaya koymuştur ki, ortada bir milyonluk insan kitlesinin öldürülmüş, yok edilmiş olması mümkün değildir. Kaldı ki savaşın başladığı günlerde, Rumeli (Trakya) dâhil Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilerin nüfusu, bir milyonu geçmemektedir.

Yukarıdaki gerçekler ışığında tekrar vurgulamak gerekir: Müslüman Türk, tarihinin hiçbir döneminde soykırım gibi alçakça, insanlık dışı ve utanç verici eylemde bulunmamıştır. Türk'ün tarihinde çocuğa, kadına, yaşlı insana, hastaya... kılıç çekildiğine dair bir tek örnek yoktur. Türk askeri, baştan beri anlatmaya çalıştığımız gibi, Ermeni çeteler sivil, Müslüman ve silahsız insanları en vahşi şekilde katlederken bile, sivil ve silahsız Ermeni halka kurşun atmamıştır. Çok açıktır; ne tehcir yollarında, ne de Anadolu topraklarında, Ermenilere ait tek toplu mezar bulunamamıştır. Çünkü yoktur. Oysa hatırlayalım; Bosna'da, Sırp katillerin bütün gizleme çabalarına rağmen, savaşın üzerinden yıllar geçmiş olsa da halen toplu Müslüman mezarları bulunup açılmaktadır. Hepsi bir tarafa, Türk Devleti soykırım iddialarında bulunan her kesime: "Bildiğiniz bir mezar yeri varsa gelin

beraber açalım." diyerek meydan okuduğu halde, kimseden ses çıkmadığı da bilinen gerçektir.

Savaş şartlarında ve o günün ulaşım imkânlarında, Anadolu'nun hemen her yanından 400 bin kişilik insan kitlesinin göç ettirilmesi, elbette kolay olmamıştır. O ağır şartlar içinde durumu istismar eden, görev ihmalinde bulunan, haksız çıkar elde etmenin peşinde koşan veya intikam düşüncesiyle saldırganlaşan birçok insan olmuştur. Bu görüntüdeki insanlar, göç yollarındakilere değişik zararlar vermişlerdir. Fakat Osmanlı Devleti, hangi sebeple olursa olsun şartların ağırlığının ardına saklanmadan, yanlış işler yapanlar ile kanun ve kararnamelere uymayanların peşlerini bırakmamış, zulme ve haksızlığa uğrayan Ermeni vatandaşlarının haklarını aramıştır. Devlet, Ermenilerin haklarını arama ve yanlış yapanları cezalandırma sürecinde bazen ileri giderek bazı bölgelerde yaşayan Müslüman halka, hak etmedikleri halde, adaletsiz davranabilmiştir.

Şimdi, tehcir sırasında kanun ve kararnamelere uymayarak yanlış işler yapanlara ne olmuş, Osmanlı Devleti bu hataları işleyen resmi-sivil insanları nasıl cezalandırmış, ona bakalım.

OKUMA PARÇASI

Van'ın Ermenilerin eline geçmesinden sonra 97. Alay Kâtibi Sivaslı Hasan Fahri Efendi (kendisi cephededir)'nin eşi Latife Hanım, beş çocuğuyla birlikte komşu evine sığınır. Ermeniler, evleri tek tek basarlar ve buldukları insanları bir araya toplarlar. Bu baskınlar esnasında Latife Hanım, çocukları ve komşuları da Ermeniler tarafından bulunurlar ve ahalinin toplandığı bir meydana götürülürler. Burada kadınların bir kısmını ayıran Ermeniler, onları Amerikan Misyonerliği'ne götürürler. Bu grubun içinde, çocuklarından ayırılmış olan Latife Hanım da vardır. Birkaç gece Misyonerlik binasında ve çok ağır şartlar altında tutulan bu mazlum Türk annesi, daha sonra oradan alınır ve Alman Misyonerliği (Dikkat! Yıl 1915 ve Anadolu'nun bir ucunda yer alan Van'da misyonerliklerden geçilmiyor)ne teslim edilir.

O günlerin acılarını ve ıstıraplarını yaşayan Latife Hanım, ikisi kız, ikisi erkek dört evladını kurban verir. Türk ordusunun Van'ı geri alması üzerine kurtulan zavallı kadın, Ermeni işgali sırasında yaşadıklarını, şahit olduğu çirkinlikleri ve vahşeti, resmi makamlara anlatarak kayda geçirtir. Latife Hanım'ın Ermeni zulmü ve alçaklığı üzerine anlattıkları, insanın kanını donduracak nitelikte fiillerdir.

Latife Hanım'ın ifadesinden:

"Alman Misyonerliği'nde gözaltında tutulan herkes, perişan haldeydi. Açlık ve sefalet, hepimizi sarmıştı. Orada tutulan genç bir kadının hali, herkesten daha perişandı. Zavallı, çırılçıplak bırakılmıştı; bir parça bezle edep yerlerini kapatmaya çalışıyordu. Yanımıza getirildiğinde, Süvaroğlu Mahallesi'nden bir mülazım subayının hanımı olduğunu öğrendik. Teslim olmayıp buğday ambarına saklanmış. Ermeni kadınlar, ambardan buğday taşırken entarisinin ucunu görmüşler ve eteğinden çekip dışarı çıkarmışlar. Boynunda ip üstüne dizilmiş on bir adet beşibirliği varmış. Altınları gören acımasız kadınlar, üzerine saldırmışlar. İnsafsız Ermeni kadınları, zavallının

boynundaki altınların ipini kesmeye gerek görmemişler, çekip yerlerde sürüklemişler. Kadınların ellerinde çırpınan kadıncağızın hali, Ermeni erkeklerin eğlencesi olmuş. Mülazımın eşi ölümle pençeleşip yerde sürüklenirken, çeteciler kahkahalarla gülüp eğleniyorlarmış.

Bu şekilde boğazındaki altınları işkence ederek almaları yetmemiş gibi, bir de elbiselerini soyup orta yerde çırılçıplak bırakmışlar. Zavallıyı öylesine dövmüşler ki, boğazlanmış gibiydi; boynu paramparça olmuş, her tarafına kan oturmuştu."

Latife Hanım'ın anlattıkları, Ermeni kadınların vahşetine bir örnek... Van katliamında, bir de erkek Ermenilerin vahşetlerinden örnek verelim:

Van'da, Abbasağa Mahallesi'nde oturan Edremitli Şerif Efendi'nin eşi Firdevs Hanım anlatıyor:

"Amerikan Misyonerliğinde tutulan kadın ve kızlardan ırzına tasallut edilmeyen kalmamıştı. Göllü köyünden İsmail Ağa'nın on beş yaşlarındaki kızı Zeliha'nın tecavüzler sonunda ölümüne şahit olduk.

Ermeni çeteleri, genç kadınları seçip götürüyorlardı. Muhasebe kâtiplerinden Hoca Hüseyin Efendi'nin kızı, Yoğurtçuoğuları'ndan Kumru ve on beşten fazla kadın, Misyonerlikten alınarak götürüldü. Hepsi, tecavüz ve işkence sonucu hayatını kaybetti."

Firdevs Hanım, Mehmet isimli çocuğunun katledilişine de şahit olmuştu. Zavallı Türk kadını ifadesinde, şehir meydanında, kasapların et doğradıkları gibi, oğlunu doğrayan Ermenilerin: "Bunu, Cevdet Paşa'ya kebap yapacağız!" diye bağırdıklarını da belirtmişti.

Van'da bu vahşet ve zalimlikler yaşandıktan yaklaşık üç yıl sonra Kafkas İslâm Ordusu, (Osmanlı subay ve askerlerinden kurulmuştur) çetin muharebelerin ardından, 15 Eylül 1918'de Bakû'ye girer. Bundan sonrasını, mübarek şehidimiz Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa'nın hatıratı ile süsleyen Nevzat Kösoğlu Bey'in kaleminden takip edelim ve Ermeni vahşeti karşısında Türk askeri ne yapmış, bu Vandallara nasıl davranmış, görelim:

"Halil Paşa diyor ki: 'Şehir İngilizlerin denetimi altındayken, Ermeniler ve Bolşevikler, yerli Türk halkına karşı geniş bir katliam hareketine girişmişler. Şehrin her mahallesinde Ermeniler, Türklerden CESET KALELERİ kurmuşlar... Ve bütün vahşetlerini ortaya koymuşlar. Küçük çocuklar kale burçları olmuş, kadınlar edep yerlerinden süngülenmiş ve bırakılmışlar. Şimdi sıra yerli halka gelmiş, onları durdurmak mümkün değildi...' (Halil Kut, age. S. 178-79)

Şehrin her yanında güvenlik noktaları oluşturdular. O manzaraları yaşayan Halil Paşa, ayın sonuna doğru, barış görüşmelerinde bulunmak üzere Ermenistan'a geçer. Orada, İstanbul'dan tanıdığı tanımadığı birtakım Osmanlı Ermenilerini görür. 'Taşnaksutyan Cemiyeti reisi ve sergedesi, eski arkadaşım Aram, vagona girdi. Ermenilerin Aram Paşa diye çağırdıkları eski dostum, ağlayarak boynuma sarıldı.' Aram Paşa, Ermenistan İçişleri Bakanı'dır. Halil Paşa'nın otomobili sokaktan geçerken, iki tarafı dolduran halkın coşkun alkışları ile karşılanır. Aram Paşa, eski arkadaşından, ruhani reislerinin bulunduğu Aşmetziyan Kilisesini ziyaret etmesini rica eder. Halil Paşa: 'Olur' der, giderler. Büyük bir halk kalabalığı toplanmıştır. Halil Paşa'nın konuşmasını isterler. Konuşur."

Halil Paşa, kilisede yaptığı konuşmada, yaptıkları ihanetten dolayı Ermenileri azarlar. İhanet etmeye devam etmeleri halinde, çok ağır biçimde cezalandırılacaklarını söyler ve akıllarını başlarına almaları yolunda ikazda bulunur. Kilisenin dışına çıktıklarında ise şu ibretlik hadise gelişir. Yine Nevzat Bey'in kaleminden takip ediyoruz:

"Yolun kenarında dizilen askerlerin arkasında, muhaceret sebebiyle evlerinden olmuş binlerce Ermeni, Kilisi meydanında düzlüklere serilmiş haldedir; perişandır.

'Bu kötü manzara, her görende olduğu gibi, benim de insanlık duygularım üzerinde acı bir iz bıraktı. Fakat ne var ki, yaşadıkları devleti içinden yıkmaya çalıştıkları için rahat ve kazanç dolu bir hayat yerine, Koca Türk Devleti'nin topraklarına ve malına göz diktikleri için bu hale düştükleri de bilinen bir gerçekti.' (Halil Kut, age. S. 190)

Ruhani Reis, bu perişan kalabalığı göstererek: "Biraz yardım etmeniz mümkün müdür?" diye sorar. Halil Paşa, ordunun erzak durumunu görüştükten sonra 9. Ordu Komutanı Şevki Paşa'ya bir telgraf yazarak 200 ton tahılın bu insanlara gönderilmesini emreder. Ermeniler, sevinçten çılgına dönerler. Ruhani Reis Katagigos ağlamaya başlar.

Aynı yılın 12 Mart'ında Erzurum'u kurtaran birliklerin içinde olan Şevket Süreyya Bey, şöyle anlatır: 'Bu eserin yazarı, Erzurum'un kurtuluş günü, mesela Gürcü Kapı İstasyonunda üç bin kadar Türk ölüsünü yığınlar halinde görmüştür. İşgal ettiğimiz binaların bodrumları da ölülerle doluydu. Erzurum'da öldürülen Türklerin sayısı çok büyük yekûna varır. Bu sahneleri, ileri harekâtta, bütün yol boyunca da aynen tespit ettik. Mütareke üzerine tahliye ettiğimiz Türk bölgelerinde ve bu arada Kars ve Araş boyu çevresinde

de Türk kıyımı devam etti.' (Aydemir, Suyu Arayan Adam S. 489) Bu kırımları yapanlar, Ermenilerdi."

"Ermeni Soykırımı" ha! İnsanın içinden, "Utanmazlaaar!" diye bağırmak geliyor.

ERMENİ TEHCİRİNDE KANUN VE NİZAMNAMELERE UYMAYANLARA NE OLDU

Çok açıktır ki Osmanlı Devleti, savaş ve tabiat şartlarının getirdiği olumsuzluklara rağmen, tehcirin güvenlik içinde yapılması için büyük çaba sarf etmiştir. Hükümet, özellikle de İçişleri Bakanlığı, sık sık yayınladığı talimatnamelerle göç yollarında can ve mal emniyetinin sağlanmasını istemiştir. Talimatlara uymayanların Divan-ı Harbe sevk edilmelerini sağlamıştır.

Daha önce belirttiğimiz gibi Hükümet, Erzurum-Erzincan hattında göç kafilelerine saldırı olduğunda, zaman kaybetmeden sert tedbirlere başvurmuştu. 14 Haziran 1915'te yayınlanan ilk önleyici tedbirler manzumesini, diğerleri izlemişti. Bu tedbirlerin muhtevalarını kısaca özetleyecek olursak, şu emirlere yer verildiğini görürüz:

1- Yeterli muhafızı bulunmayan hiçbir kafile yola çıkarılmayacaktır.

2- Muhafızı yeterli görülmeyen kafilelerin muhafız sayıları arttırılacak ve yol güvenliği alınacaktır.

3- Görevlerini suiistimal eden görevliler hakkında derhal soruşturma açılacak, gerek görülmesi halinde görevlerinden el çektirileceklerdir.

4- Ermeni kafilelerine saldıranlar yakalanacak ve derhal cezalandırılacaklardır.

5- Yol güvenliği bulunmayan veya sağlanamayan bölgelerin yol güzergâhları, güvenli yollarla değiştirilecektir.

6- Bütün tedbirlere rağmen, kafilelerin can ve mal güvenliği sağlanamıyorsa güvenlik sağlanana kadar tehcir ertelenebilecektir.

Hükümet, tehcir ve iskânın güvenlik altında yapılabilmesi için alınan tedbirlere rağmen yer yer istenmeyen olaylar meydana gelince, Eylül 1915'te ileri bir adım daha atarak, olayları inceletmek ve yerlerinde gereğini yapmak amacıyla soruşturma komisyonları kurdurdu. Üç ekip halinde tertip edilen soruşturma heyetleri, geniş yetkilerle donatılarak görev yapacakları vilâyetlere gönderildiler.

Soruşturma komisyonlarının hazırladıkları raporlar, yargılamaların da temelini oluşturdu. İçişleri Bakanlığının Dışişleri Bakanlığına gönderdiği Şubat 1916 tarihli "gizli" yazının ekinde yer alan bilgilere göre, 16 merkezde yapılan soruşturmalar neticesinde görev ihtimali veya suiistimali tespit edilen 1673 görevli, yargılanmak üzere Divan-ı Harbe sevk edilmişti.

Soruşturma komisyonları tarafından Divan-ı Harbe sevk edilen 1673 kişi arasında asker, polis, Teşkilat-ı Mahsusa (zamanın istihbarat kurumu) elemanı, kâtip, nüfus memuru, tapu memuru, tahsildar gibi resmi görevlilerin yanında gasp, saldırı, yağma, cinayet gibi suçlar işlemiş olan siviller de vardı ve bu kimliğe uygun sivillerin sayısı 975 idi.

Tehcir sırasında Ermenilere karşı suç işledikleri iddiasıyla Divan-ı Harbe gönderilenlere isnat edilen yağma, gasp, rüşvet alma, görevi ihmal gibi mal ve cana karşı işlenmiş suçların yanı sıra, rızası alınmadan Ermeni kızlar ile evlenmek suçu da vardı.

Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemeleri olarak adlandırılarak savaş ve sıkıyönetim şartlarına göre yargılama yapan mahkemelerde yargılanan 1673 kişiden cezaya çarptırılanların ilâmları (hüküm suretleri) şu şekilde sıralanmıştı:

67 kişiye idam cezası (Uygulanmıştır).

524 kişiye değişik süreli hapis cezaları.

68 kişiye kürek, kalebent, para, prangaya vurulma ve sürgün cezaları, verilmiştir.

227 kişi beraat etmiş veya mahkeme tarafından yargılamaya gerek görülmemiştir.

Bilinmelidir ki, Osmanlı Devleti zorunlu göç yasasını uygularken, hiçbir zaman gevşek davranmamıştır. Bugün elimizde bulunan resmi arşivden anlaşıldığı üzere, göç esnasında meydana gelmiş her türlü hata ve suçun üzerine ciddiyet içinde gitmiştir. O günlerin şartlarından faydalanarak istismar yolunu yapanları asla affetmemiş, bu tür eylemlerde bulunanları mahkemeler huzuruna çıkartarak cezalandırılmalarını sağlamıştır. Hem sonra unutmamak gerekir ki, zorunlu göçe tâbi tutulan Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin vatandaşıdırlar ve geçici iskâna gönderilmektedirler. Tehcir Kanunu'na göre evlerine, yaşadıkları bölgelere geri gelecek olan bu insanların toplu şekilde yok edilmeleri, akıl alacak iş midir? Madem Osmanlı Ermenileri soykırıma tâbi tutmuştur, o zaman bu kadar insanın yargılanıp cezalandırılmaları, hangi akıl ve mantıkla izah edilebilir?

Osmanlı Devleti (Türkler), tehcir ettiği Ermenilere sistemli, bilinçli kararlı... ne derseniz deyiniz, asla bir öldürme veya yok etme eylemi içine girmemiştir. Bu durum, İngilizler tarafından da tasdik edilmiştir.

Bilindiği gibi, Mondros Mütarekesi sonucunda İstanbul'u işgal eden İngilizler, savaş ve tehcir sorumlusu olarak suçladıkları 144 Osmanlı devlet ve hükümet görevlisini tutuklayarak Malta Adası'na götürmüş ve yargılamışlardır. Tutuklu olarak aylarca Malta Adası'nda kalan bu devlet ileri gelenleri hakkında bir suç delili bulamayan işgalci İngilizler, hepsini serbest bırakmak zorunda kalmışlardır.

Ermeni tehcirinde meydana gelen olaylara ilişkin bir yargılama da İstanbul'da yapılmıştır. Mütareke günlerinde, galip devletlerin baskıları sonucu kurulan Divan-ı Harp'te, ihmali veya kusuru görülen birçok görevli, yargılanıp değişik cezalara çarptırılmıştır. Hakikatte bu mahkemeler, adil yargılama yapmamışlardır. Çünkü mahkemeleri kuranlar da, yargılamayı yapanlar da taraflı davranmışlar, İttihatçı düşmanlığı ve işgalci güçlere yaranma gibi Saiklerle hareket etmişlerdir. 1918–1920 (Tarihlere dikkat! Bu tarihlerde, özellikle Doğu Anadolu'da Ermeni katliamları aralıksız devam etmektedir) yılları

arasında yapılan taraflı yargılanmalar sonucunda, birçok masum Türk, siyaseten ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bunlardan biri de günahsız yere idam edilen Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'dir.

"Ermeni Soykırımı" iddiaları tamamen "kara propaganda" ürünüdür. Maalesef, bu kara propagandanın etkisinde kalarak birtakım "saçmalıklar" yapan insanımız da yok değildir. Bakınız, Türk dünyasının yaşayan en büyük bilim adamlarından tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı Bey, bu konuda neler diyor:

"...Bizim propaganda kültürümüz son derece zayıftır. Bir yazar diyor ki: 'Türk'ün Türk'e Propagandası'. Keşke onu yapabilsen... Yani ben, kendi çocuğuma anlatamıyorum bunu. Kendi çocuklarımız anlamıyor Jenosidin (soykırım) ne olduğunu. Bu Ermeni tezine teslim olan adamın da bu işi ne kadar anladığı su götürür ama çocuk anlamıyor. Sen, evvela kendine anlatacaksın. Sen: 'Ben, bunu yapmadım' diyeceksin. O kadar..."

Hoca haklıdır. Biz, bugün olduğu gibi, birçok sebebe dayalı da olsa, karşı propaganda ve yönlendirmelere her zaman diliminde "açık" olmuşuzdur. İşte bu "açık" oluş, bize hep hata yaptırmış ve yukarıda görüldüğü üzere suçsuz, günahsız öz evlatlarımız, idam sehpalarında can vermişlerdir.

OKUMA PARÇASI

Görgü şahitlerinin ifadeleri ve resmi belgelerin tespitlerine göre, Ermeni komitecilerinin savunmasız Müslümanları katlederken ve Türklere soykırım yaparken uyguladıkları vahşi yöntemler şöyle sıralanabilir:

1- İnsanların kafataslarını parçalamışlar, kılıçlarla kol ve bacaklarını doğramışlardır.

2- Türlü şekillerde bir araya topladıkları halkı sokak ortasında öldürmüşler, bazılarının vücutlarını süngüleyerek gözlerini oymuşlardır.

3- Yollarda çalıştırmak bahanesiyle ve türlü teminatlarla şehirden uzaklaştırdıkları sivil insanları metruk yerlere götürüp işkencelerle öldürmüş, dere yataklarına doldurmuşlardır (Bosna'yı hatırlayınız!).

4- Şehir, kasaba, köy gibi yerleşim yerlerinde cami, ev, ahır ayrımı yapmadan binalara masum insanları doldurarak, gazyağı döküp canlı canlı yakmışlardır.

5- Hasta, yatalak ayrımı yapmamış, ayağa bile kalkmaktan aciz Türkleri vahşice, yataklarında öldürmüşlerdir.

6- Çocukları, analarının gözleri önünde, koyun keser gibi kesmişlerdir. Bazı Ermeni çetecileri vahşetlerini o kadar ileri taşımışlardır ki, Hınıs'ta olduğu gibi, annesinin memesini emen bebeği tandıra atarak pişirmiş ve annesine yedirmeye kalkmışlardır.

7- Müslüman kadınların ve kızların kollarında ve parmaklarında bulunan ziynet eşyalarını almak için masumların kollarını ve parmaklarını kesmişlerdir.

8- Mezalim uyguladıkları hemen her yerde, 7–8 yaşındaki kız çocukları da dâhil kadınların, kızların ırzlarına tecavüz etmişler, yüzlercesini yanlarında götürerek alçakça emellerini birkaç hafta gerçekleştirdikten sonra öldürmüşlerdir.

9- Hamile kadınların karınlarını yararak çıkardıkları ceninleri, süngülerin ucunda teşhir etmişlerdir.

10- Müslüman mabetlerini ahır olarak kullanmışlar, birçok yerdeki Müslüman mezarlığını tanınmayacak biçimde tahrip etmişlerdir.

Tabii Müslüman mezarlıklarının tahrip edilmesinin altında barbarlık olduğu kadar, Ermenilerin hak iddia ettikleri topraklardan Müslüman izlerini silerek, dünyaya tezlerini kabul ettirme çabaları da vardı. Nitekim Ermenilerin bütün çabalarına rağmen, Türk yetkililer, 1920 yılında ABD Başkanının temsilcilerine Erzurum'da bulunan Ermeni ve Müslüman mezarlıklarını göstererek, o topraklarda tarih boyunca Ermenilerin azınlık olarak yaşadıklarını ispat etmişlerdi.

11- Ermeni katiller vahşet, işkence, kötülük, alçaklık adına ne varsa her türlü fiili işlemişler, canına kıydıkları binlerce masumun, dehşet saçmak amacıyla, burun ve kulaklarını kesmişlerdir.

12- Bazı köy ve kasabalarda öldürdükleri masum sivil insanların derilerini yüzmüşler, savaş hukukunu hiçe sayarak, bırakınız dirileri, ölülere bile işkence yapmışlardır.

13- Kadın, erkek, çocuk ayırt etmeden, günahsız insanları çarmıhlara germiş, kazıklara oturtmuşlardır.

14- Birçok insanı evlerde, ahırlarda ve camilerde kol ve bacaklarından duvarlara ve direklere çivileyerek öldürmüşlerdir (Dikkat! Aynı yöntemin, 20. yüzyılın son çeyreğinde, Karabağ'da uygulandığı kayıtlara geçmiştir).

15- Birkaç yerleşim yerinde, Türk çocukları iki ata bağlanarak çektirilmek suretiyle parçalanmış, masumların parçalanmış bedenleri, orta yere yığılmıştır.

16- Canlı canlı çuvallara doldurulan insanlar, at arkasına sürüklenmek suretiyle öldürülmüşlerdir.

17- Ermeni katiller, Türk soykırımı yaptıkları birçok yerleşim yerinde, meydanlara topladıkları ahalinin üzerine makineli tüfeklerle ateş açarak katliam yapmışlardır.

Ermeni çetelerin Türk soykırımı yaparken uyguladıkları yöntemler, yukarıda saydıklarımızla sınırlı değildir. Biz, örnek vermek amacıyla, canilerin katliam metotlarından sadece birkaçını sıraladık. Okuyucu çok iyi bilmelidir ki, sıraladığımız vahşet yöntemlerini düşmanlık olsun veya başka bir sebebe dayanarak uydurmuş falan değiliz. Konunun başında da ifade ettiğimiz gibi, bu filler ve daha fazlası belgelidir ve Türk Devleti'nin arşivlerinde mevcuttur.

1918–1922 TÜRK SOYKIRIMI VE YAŞANAN GELİŞMELER

1. Dünya Savaşı'nın gidişatı, 2. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, ABD'nin savaşa katılmasıyla değişmiş ve hız kazanmıştı. İtilaf Devletleri'nin saflarında savaşa dâhil olan ABD'nin ilk icraatlarından biri, komiteci ve insan kasabı olarak anılan Ermeni Antranik komutasında bir Ermeni ordusu kurdurma çabası olmuştu. ABD'nin Tiflis'teki Büyükelçisi Smith, katil başı Antranik ile görüşmüş ve bu komiteciden 30 bin kişilik bir ordu kurmasını istemişti. ABD ve İngiltere'nin çıkarlarına uygun hareket etmesi için planlanan Ermeni ordusu kurma fikrine, Rusya da destek vermişti. Öyle ki, bu ordunun silah ve mühimmatını Rusya verecek, İngiltere finanse edecek, ABD ise bu orduya katılacak olan Ermenilerin ailelerine her ay 10 dolar maaş verecekti.

1917 yılının ilkbahar aylarında ortaya atılan ve tarafların anlaşarak alt yapısını oluşturmaya çalıştıkları yeni Ermeni ordusunun hedefi, elbette Türk toprakları olacaktı. Plana göre, iyi donatılmış, zinde ve morali yüksek Ermeni ordusu, Kafkasya'dan Anadolu'nun merkezine doğru yeni bir harekâtta kullanılacaktı. Yeni Ermeni ordusu kurma planını yapan güçler, Ermenileri, Osmanlı'nın güney cephe hatlarında da kullanmak için harekete geçmişlerdi. Suriye ve Mısır gibi bölgelerde yaşayan ve tehcir edilmiş Ermeniler, süratle İngiliz ordusunda istihdam edilecek ve oluşacak güç, İskenderun üzerinden Anadolu'nun istilâsına destek verecekti. Tabii Ermeniler, bu hizmetlerinin karşılığı olarak, savaşın sonunda ve büyük devletler aslan payını aldıktan sonra geriye kalanla mutlu edileceklerdi.

1917 yılının yaz aylarında, uzun zamandan beri devam eden Rusya'daki siyasi olaylar tavan yaptı. Aynı tarihlerde, 1916 yılının kış aylarından itibaren Anadolu'da ileri harekât yapan Rus Ordusu'nda huzursuzluklar ve çözülmeler başlamıştı. Yıllardan beri zor şartlar altında ve evlerinden uzakta savaşan Rus askerleri, Bolşeviklerin sistemli propagandaları sebebiyle silah bırakarak cepheyi terk ediyorlardı. İtilaf Devletleri'nin diğer üyeleri bu durum karşısında paniğe kapılmışlar, Rusların yerini dolduracağına emin oldukları Ermeni ordusunun kurulmasına hız vermişlerdi. Batı'nın Ermenilere bu kadar sıkı sıkıya yapışmasının ve onları cepheye sürmeye çalışmasının ardında, elbette Bakû petrolleri ve petrol zengini İran'a giden stratejik yolların kontrolünü sağlamak vardı.

Ermenileri "piyon" olarak "oyuna" sürmeye çalışan İtilaf Devletleri, müttefikleri Rusya'da meydana gelen köklü değişimle şoke oldular. Bolşevikler, 7–8 Kasım 1917 tarihinde bir hükümet darbesi ile Rusya'nın yönetimini ellerine geçirmişler ve hemen bir gün sonra yayınladıkları deklârasyonla barış istediklerini dünyaya ilan etmişlerdi. Bu, Rusya'nın savaştan çekilmesi manasına geliyordu.

Yeni Rusya yönetimi, "ilhaksız ve tazminatsız" barış istemişti ama bu istek, çok geçmeden anlaşıldığı gibi, Doğu'da da yani Anadolu ve Kafkasya'da değil, Batı'da Almanlarla savaştıkları toprakları kapsıyordu. Çünkü 13 Ocak 1918 tarihinde, Brest Litous barış görüşmeleri devam ederken, Lenin ve Stalin imzalı olarak yayınlanan bir deklarasyonda farklı istemler dile getirilmişti. Tarihe "13 Nolu Deklere" olarak geçen bildirgede, "Türk Ermenistan'ı" olarak belirlenen topraklarda referandum yapılması isteniyordu. İşte bu istem, Ermenileri yeni bir "oyunun" içine çekerek ve yeni katliamların doğmasına sebep olacaktı. Çünkü:

Ermeniler, geniş coğrafyaya dağılmış bütün Ermenileri bir araya toplasalar bile, "Büyük Ermenistan" ismini verdikleri topraklarda nüfus çoğunluğuna dayanacak bir referandumu kazanamayacaklarını gayet iyi biliyorlardı. Bölgede çoğunluğu elde etmenin tek yolunun Türk nüfusun olabildiğince yok edilmesi, geri kalanın da korku ve dehşet içinde kaçmalarının sağlanması olduğunun farkındaydılar.

Ayrıca, tarihinin en zor günlerini geçirmekte olan Türk ordusunun durumu, Ermenilerin planlarına zemin hazırlayan bir unsur gibi görünüyordu. Ermeni Hınçak ve Taşnak çeteleri, ortaya çıkan yeni durum karşısında Türk soykırımını başlattılar. Elbette yeni dalga terör ve vahşet eylemlerinin arkasında yine Emperyalist güçler, başta da Bolşevik Rusya'nın stratejistleri vardı. Türk'e karşı samimiyetsiz ve ikiyüzlü davranan Bolşevik Rusya'nın teorisyenleri, Ermenileri kullanarak bir taşla iki kuş vurabilmenin hesabını yapmışlardı. Ermeniler Trabzon-İskenderun hattında başarılı olurlarsa onların üzerinden sıcak denizlere bir geçiş elde edeceklerini hesap eden Bolşevikler, onun için Ermeni ölüm çetelerine destek veriyorlardı.

Emperyalist Batı ve Bolşevik Rusya yönetimlerinin "ince" politikalarından "vazife" çıkarmakta gecikmeyen Ermeniler, Rus işgali altında bulunan Doğu Anadolu'daki topraklardan başlayarak, hedefledikleri bölgeyi ele geçirmek amacıyla bir "Savunma Konseyi" kurdular.

Ermeni "Savunma Konseyi'nin" çabaları ve Bolşevik Rusya'nın yardımlarıyla, 35 bin askerden oluşan bir Ermeni ordusu kuruldu. "General" rütbeli, tescilli katil Antranik, bu toplama "orduyu" komuta ediyordu. Antranik'in ordusu, Ocak 1918'den başlayarak Erivan'dan Van'a, Erzurum'dan Erzincan ve Bayburt'a ulaşan geniş alanda işgal harekâtına girişti. Aynı tarihlerde gücünü iyice yitirmiş halde bulunan Osmanlı 3. Ordusu Erzincan-Suşehri hattında çekildiğinden, Ermeniler rahat hareket edebiliyorlardı. Ayrıca, geri çekilen Rus ordusunun depolarında yer alan silah, cephane, gıda gibi hayati öneme haiz malzemeleri teslim almış olan Ermeni ordusu, bölgede faaliyet gösteren Ermeni çetelerine de destek veriyordu; daha doğrusu birlikte Türk soykırımı yapıyorlardı.

Rusların Doğu Anadolu'yu boşaltmaları üzerine silah ve güç kazanan Ermeniler, ordu kurup "Büyük Ermenistan" hayali ardından harekete geçmişlerdi ama neye ve kime karşı? Hedefledikleri bölgede yanmış, yıkılmış, harabeye dönmüş beldeler ve genç nüfusunu cephelerde şehit vermiş aç, sefil, perişan yaşlı, dul kadın ve çocuklardan

başka bir güç yoktu ki. Zaten Ermeniler, kendilerine yakışanı yaptılar ve masum sivil halka saldırdılar.

Bölgede yer alan bütün yerleşim birimleri, Ermenilerin yeni soykırım hamlelerinden nasiplerine düşeni aldılar. Ermeni ordusu ve bu orduya bağlı çeteler, sadece Erzurum merkezinde 13.273 Türk'ü katletmişlerdi. 12 Mart 1918 tarihinde Erzurum'u Ermenilerin elinden kurtaran Türk ordusundaki bir tabur komutanı, gördüğü Ermeni vahşeti karşısında halka şunları söylemiş, kanlı şehit bedenlerine sarılarak ağlayan insanlarla beraber hıçkırıklara boğulmuştur:

"Erzurumlular, kardaşlar, hemşeriler! Gördüğüm bu fecaat manzarasının bir eşinin, bütün dünyanın en eski devirlerinde bile, tarihlerinin sahifelerinde mevcut olmadığına şüphe etmeyiniz..."

Hakikaten durum, tabur komutanının söylediği gibiydi. Ermeniler, vahşet saçan eylemlerinde sınır tanımaz bir hale gelmişlerdi. Rus arşivlerinde yer alan ve bir Taşnak subayının yazdığı rapor, Ermeni vahşetinin boyutlarının nereye vardığını göstermesi açısından ibretlik bir vesikadır. Taşnak subay, Beyazıt-Varam'dan yazdığı raporda: "Basar-Geçar'daki Türk nüfusu, ayırt etmeden imha ettim. Bu köpeklere karşı en iyi yol, çarpışmadan sonra sağ kalanları toplayıp kuyuların içine tıkmak ve bir daha dünyada bulunmamaları için yukarıdan ağır kayalarla ezmek. Ben de öyle yaptım. Bütün erkekleri, kadınları kuyuların içinde kayalarla ezerek hepsinin hayatına son verdim." diyordu.

Bu gaddarane soykırımı yapan Ermenilere, Ruslar geri çekilirken şu miktarlarda silah, mühimmat ve donanımla birlikte, erzak bırakmışlardı:

1- SİLAHLAR ve MÜHİMMAT: Değişik çapta üç bin top, üç bin mitralyöz (makineli tüfek), Bir milyon adet bomba ve şarapnel, yüz bin adet tüfek, sayısı milyonları bulan mermi.

2- DONATIM: Yüz bin kişilik orduya yetecek miktarda giyim-kuşam, ayakkabı, deri, benzin, at semeri, değişik araç ve gereçler, yedek parçalar. Ayrıca sayıları 17 bini bulan at ve at koşumlar.

3- ERZAK: Yine yüz bin kişilik orduya 6 ay ilâ 1 yıl yetecek miktarda erzak, konserve ve hayvanlar için yem stokları.

İşte bu muazzam stoklara kavuşan Ermeniler, 1918 yılının ilk ayından itibaren, bölgede soykırım yapmaya başladılar. Geri hatlara çekilmiş olan Türk ordusu, bölge halkının yok edilmesine göz yummayarak ileri harekât başlattı. Fakat Ermeni ordusu, 4 yıldır savaşarak yıpranmış Türk ordusu ile vuruşmak yerine, elinde bulundurduğu Rus silahlarını masum Anadolu Türk'ünün üzerine boşaltarak, Sarıkamış-Kars hattına doğru kaçmayı tercih etti.

Bu alçakça firarı kendileri aynen şöyle ifade etmişlerdi (Rus arşiv belgelerinde yer alan ve bir Ermeni'nin, kurdukları Ermeni Devleti'ne arma teklif ederken söylediklerinden):

"Omzunda mavzerle kaçan bir tavşan (Konuşmayı yapan Taşnak, Ermeni Devleti'ne arma olarak kaçan tavşan benzetmesini yapıyor). Taşnak orduları, işte böyle gözüküyordu. Birliklerin başında Aram'dan, Ruben'den başlayarak Martios'a, Pilos'a kadar cahil, kibirli ve eşkıyalığı alışkanlık haline getirmiş hubapetler (komutanlar) vardı. Taşnaksutyun, bir orduya sahip değildi. Birlikleri, devamlı olarak, Türk ve diğer ordular karşısında ölüm korkusundan titriyordu. Ancak silahsız Müslümanların hakkından gelmede ve sivil halkı yağmalamada cesurdular."

Doğu Anadolu'da Rus silahı ve Batı'nın parasıyla soykırım devam ederken, Anadolu'nun güneyinde de durum farklı değildi. Ermeniler, Güney Anadolu'da başka bir kılığa girmişler, yeni "kılıkları" içinde Türk katliamına girişmişlerdi.

Mondros Ateşkesi ve ardından gelen Sevr Antlaşması, Osmanlı ordularının silah bırakıp cephelerden çekilmesine sebep olmuştu. Fransızlar, bu gelişme üzerine Suriye'yi ve Güneydoğu Anadolu'yu işgal ettiler. İşgal sürecinde Antep, Maraş ve Adana gibi güney şehirlerimize binlerce Ermeni'yi yerleştirdiler. Fransız ordusunun himmeti ile Güney Anadolu bölgesine yerleştirilen Ermenilerden devşirilen çok sayıda genç Ermeni, Fransız ordusuna alındı. Ayrıca Fransızlar, Kıbrıs'ta kurdukları "Monarga Ermeni Lejyonu Kampı'nda" askeri eğitim verdikleri Ermenileri de Anadolu'ya gönderdiler. Öyle ki,

Milli Mücadelenin verildiği günlerde Antep, Maraş, Adana hattını işgal etmiş olan Fransız ordusunun 6 taburundan 3'ünü Fransız üniforması giyen Ermeniler oluşturmuştu.

İşgalci Fransız ordusunun pis işlerine gönüllü olarak talip olan devşirme Ermeni birlikleri, tıpkı Doğu'da yaptıkları gibi, Antep, Adana, Maraş, Mersin gibi Güney Anadolu yörelerinde de Türk katliamına başladılar. Fransız bayrağı altında, binlerce masum sivile saldıran, köyleri yakıp yıkan, bölgeden Türk unsurları korkutup kaçırmak için her türlü melanete tevessül eden Ermeni Lejyonu, Fransızlar bölgeden çekilirken, Türk askerinin süngüsü ile "tanışmamak" için sivil unsurlarını da yanlarına alarak kaçtılar.

Ermenilerin soykırım faaliyetleri, Ege Bölgemizde de sahne aldı. Çok bilinmemekle birlikte, Ermeniler, Yunan ordusunun İzmir'i işgali üzerine, Yunanlarla beraber Batı Anadolu'nun istilasına da katıldılar. Tehcirden muaf tutulan Ege Bölgesi'nde yaşayan Ermeniler, Yunan ordusuna katılmakla kalmadılar, Yunan ordusunun Anadolu topraklarında yaptığı bütün fiillerin içinde yer aldılar. Ayrıca, Batı Anadolu'nun birçok yerinde kurdukları çetelerle, adeta, Yunanlarla barbarlık yarışına girerek, birçok köy basıp, çok sayıda masumun kanına girdiler. Hele Yunan ordusunun Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nde kesin yenilgiye uğratıldığı günlerde Yunan askerlerinden önce cepheden kaçan Ermeni komiteciler, İzmir'e doğru kaçarken önlerine çıkan her yeri yakıp talan etmekten imtina etmediler. "Okuma Parçası'nda" değindiğimiz gibi, Ege Bölgesi'ndeki son icraatlarını İzmir'e ilk ateşi atarak "taçlandıran" Ermeniler, Yunan ordusundan arta kalan kılıç artıklarıyla birlikte Türk topraklarını terk ettiler.

Arşivlerde yer alan belgelere göre, hezimete uğratılan Yunan ordusu ile birlikte Batı Anadolu'dan Yunanistan'a giden Ermeni sayısı, 120.000 kişidir.

Ermeni takviyeli Yunan ordusunun Anadolu topraklarında yaptığı tahribat ve uyguladığı vahşet, Atatürk'ün ifadesiyle, "her türlü tasavvurun üzerinde" idi. Büyük Taarruz'dan sonra 5 Eylül 1922 tarihinde Eşme'den Bakanlar Kurulu ve Maliye Bakanlığı'na "Gayet Acele" kaydıyla telgraf çeken M. Kemal Paşa, ordumuzun

önünden kaçan Ermeni takviyeli Yunan ordusunun yaptığı barbarlığı, şu cümlelerle anlatıyordu:

"Düşmanın terk ve tahliye ettiği kasaba ve köylerde yaptığı facialar, her türlü tasavvurun üzerindedir. Köylerin büyük kısmı tamamen yakılmıştır. Düşmanın ricat yolu üzerinde kalan köylülerimiz, köylerinin harabeleri üzerinde sefalet içinde inlemektedir. Arz olunan ahvalden dolayı, Hükümetçe derhal gerekli şefkat ve yardımın yapılması kati bir zaruret halini almaktadır. Şimdilik en çok himaye ve yardıma muhtaç olanlara hakkaniyet dairesinde dağıtılmak üzere, emri âlilerine verdiğim meblağdan yüz bin liranın acele Batı Cephesi emrine gönderilmesini ve senelerden beri zulüm ve sefalet içinde inleye gelmiş milletimizin yaralarına çare olacak tedbirlerin Hükümetçe alınması ve bildirilmesini rica..."

Ermeni komiteci ve çetelerinin yaptıkları Türk soykırımı, Anadolu topraklarıyla sınırlı kalmamıştır. 1914–1920 yılları arasında Kafkasyalı Türklerden yüz binlercesinin de kanına girmişlerdir. Taşnak komitacılarının anılan zaman dilimi içerisinde sadece Nahcivan'da katlettikleri insan sayısı, on bin kişiye yakındır. Bu noktada konuyu dağıtmamak amacıyla, Kafkasya'da yapılan Türk soykırımına girmeyeceğiz. Konuyu, 1. Dünya Savaşı sonrasında Ermenilerle mücadelemizin nasıl sonuçlandığına bakarak bağlamak istiyoruz.

Rus ordusunun Doğu cephesinden çekilmesinden sonra Ermenilerin başlattıkları Türk soykırımı, Türk ordusunun müdahalesi neticesinde kısmen son bulmuş ve katliamcı Ermeni birlikleri, Sarıkamış hattına çekilmek mecburiyetinde kalmıştı. Türk ordusu, Mondros Ateşkes Antlaşması sebebiyle ileri harekâtını durdurmak zorunda kalmıştı. Bu gelişmeden dolayı, 1878 yılından beri işgal altında olan Ardahan ve Kars gibi yörelerimiz geri alınamamıştı.

Aynı tarihlerde Ermenistan'da iktidarı ele geçiren Taşnaklar, Batı'yı, özellikle de İngilizleri Bolşeviklerle korkutarak galip devletlerin desteğini almışlardı. Bu destekle Kafkasya'da ve Anadolu'da Türk veya Müslüman olan her unsura saldırıyorlardı. Bir taraftan da "Büyük Ermenistan" kapsamında Trabzon-İskenderun hattındaki toprakların kendilerine verilmesini Batı'dan istiyorlardı.

1920 yılına gelindiğinde, Yunan işgali ve Anadolu'daki ilerleyişi, iç isyanlar, yokluklar ve imkânsızlıklarla uğraşan TBMM Hükümeti, dış siyasetteki gelişmelerin de etkisiyle, Ermenilere yönelik ileri bir harekât başlatamıyordu. Oysa başta Batum olmak üzere, Kars ve Ardahan gibi yörelerimiz, Misak-ı Milli (Milli And) sınırları içinde yer alıyordu ve vatan topraklarına katılmaları gerekiyordu. Bu sebeple, merkezi Erzurum'da bulunan 15. Kolordu'nun Komutanı olan Kazım Karabekir Paşa, 6 Mayıs 1920 tarihinden itibaren Oltu (Erzurum) hattında hareketlenen Ermeni ordusuna karşı ileri bir harekât yapmak için Ankara'dan izin istedi. Büyük Millet Meclisi Başkanı M. Kemal Paşa, dış siyasetin gereği olarak izin vermedi. Çünkü Paşa, o günlerde Kafkaslara yayılmamış, değişik cephelerde Beyaz ordu ile savaşan Bolşevik Rusya ile anlaşma yapmak istiyor ve Moskova merkezli Bolşevik Hükümeti'nden, silah başta olmak üzere, yardım almayı planlıyordu. Açıkçası ince siyaset yapan M. Kemal Paşa, Kafkasya istikametindeki bir askeri operasyonla Rus liderleri ürkütmek istemiyordu.

Kendisinden ve komuta ettiği kolordudan emin olan Karabekir Paşa, Ermenilere nihai darbeyi vurmak, bir anlamda da Türk soykırımının hesabını sormak maksadıyla, Haziran ve Ağustos aylarında da harekât yapmak istedi ama yine başarılı olamadı. Karabekir Paşa'nın beklediği harekât izni 20 Eylül 1920 tarihinde geldi. Harekât emri gelene kadar geçen zamanda Bolşeviklerin dengesiz davranışlarından ve Batı'dan güç alan Ermeni ordusu, Doğubayazıt ve Oltu hattını tutan Türk birliklerine saldırmış, bazı köyleri de işgal etmişti. Aynı günlerde (Ağustos 1920) Yunan ordusu da Uşak'a girmişti.

Türk ordusu, Ermenilere karşı ilk taarruzunu 28 Eylül 1920 günü sabaha karşı başlattı. Ermeni ordusu, Karabekir Paşa tarafından planlanmış Türk saldırısı karşısında ciddi bir direniş gösteremedi ve geri çekilmek zorunda kaldı. Türk Ordusu, 29 Eylül'de yani taarruzdan bir gün sonra, 1878 yılından beri işgal altında olan Sarıkamış'ı geri almayı başardı.

Türk 15. Kolordusu, Sevr Antlaşmasını paramparça etmiş ve Doğu Cephesi'ndeki ileri harekâtına hızla devam ediyor, Ermeni

ordusunu kovalıyordu. 30 Ekim 1920'de Kars, 7 Kasım'da Gümrü geri alındı. Kasım ayının ortalarında, Arpaçay'ın doğusu Ermenilerden tamamen temizlenmişti.

Kazım Karabekir Paşa'nın kolordusu coşmuş, katliamcı Ermeni ordusuna büyük darbeler vurmuştu. Üst üste hezimete uğrayan Ermenistan Taşnak Hükümeti, Sevr Antlaşması'ndaki imzalarını geri çektiklerini ilan ettikten sonra ateşkes talebinde bulundular. Kendi tabirleriyle "mavzerli tavşanlar" yenilgiyi kabul ederek ateşkes istediklerinde, takvimler 26 Kasım 1920'i gösteriyordu.

Ermenilerin ateşkes taleplerine olumlu cevap veren Ankara Hükümeti, vakit geçirmeksizin barış görüşmelerini başlattı. Çünkü Doğu Cephesi'nin emniyet altına alınması ve zor durumda bulunan Batı Cephesine oradan asker ve silah kaydırılması gerekiyordu. Barış görüşmelerinde Türk heyetine Kazım Karabekir Paşa, Ermeni Heyetine Hatissiyan isimli temsilci başkanlık ediyordu. Ermeniler, 3 Aralık 1920 tarihinde Gümrü'de imzalanan Türkiye-Ermenistan barış antlaşmasıyla, Batum dâhil olmak üzere, büyük oranda bugünkü sınırları oluşturan hattın gerisine çekilmeyi kabul ettiler. Tarihe "Gümrü Antlaşması" olarak geçen bu belgeye göre, Sevr'den sonra İngilizler vasıtasıyla Ermenilerin işgaline uğramış olan Batum da işgalden kurtulmuştu. Fakat o günlerde hızlı değişiklikler gösteren askeri ve siyasi durum sebebiyle Gümrü Antlaşması'nın ömrü fazla olmadı.

Gümrü Antlaşmasından bir gün sonra (4 Aralık 1920) Ermenistan'da köklü bir değişim meydana geldi. Erivan'a giren Kızıl Ordu, Taşnak iktidarına son vererek Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ni ilan etti. Kızıl Ordusu'nun desteğiyle Taşnakları devirerek iktidarı ele geçiren Bolşevik Ermeni Hükümeti, 10 Aralık 1920'de Ankara'ya bir nota vererek Gümrü Antlaşması'nı feshettiklerini bildirdi ve yeni bir antlaşma yapmak istediklerini beyan etti. Gümrü Antlaşması, beklenmeyen bu gelişme üzerine Ermeni Komitecilerin kesin yenilgilerinin bir belgesi olarak, tarihin zorlu raflarındaki yerini almış oldu.

Polonya'da ve Kırım'da Beyaz Ordu'yu bozguna uğratan ve böylece kendine güveni artan Moskova'daki Leninist hükümet, 1921 yılından itibaren ağırlığını Kafkasya'ya vermişti. Kızıl Ordu, bu po-

litikanın gereği olarak, 22 Şubat 1921'de Gürcistan'a girdi ve Tiflis'i işgal etti. Böylece, aynı günlerde istiklâl mücadelesi veren Türkiye ile sınır komşusu olan Sovyet yönetimi, Gümrü'de beklemekte olan Türk ordusunun çekilmesini istedi.

Yukarıda anlatılan gelişmelerin olduğu günlerde (Mart 1921) Moskova'da bulunan Türk Dışişleri Heyeti, yardım alabilmek ve Sovyet Hükümeti ile kalıcı bir dostluk antlaşması imzalamak için görüşmeler yapıyordu. Türk Dış İşleri Heyeti, 18 Mart 1921 tarihinde, Ankara'nın da onayını alarak Moskova Hükümeti ile dostluk ve yardımlaşma antlaşması imzaladı. Tarih sayfalarına "Moskova Antlaşması" olarak geçen bu belge, aynı zamanda Türkiye-Sovyetler Birliği (dolayısıyla Ermenistan) sınırını da belirledi. Ne yazık ki, Misak-i Milli sınırları içinde kabul edilmiş olan Batum, Moskova Antlaşması ile Bolşevik Gürcistan'a bırakılmıştı. Sovyetler ile yapılan antlaşma 7 Temmuz 1921'de Büyük Millet Meclisi'nde onaya sunulduğunda, Batum'un kaybından dolayı büyük tartışmalara yol açsa da 201 "kabul" oyu ile yürürlüğe girdi.

Moskova Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve 13 Ekim 1921'de, Moskova'nın onaylaması sonucu Sovyet Ermenistan'ı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin imzaladıkları Kars Antlaşması sonrasında, 1877-1878 Türk-Rus Harbi ve ardından gelen Yeşilköy ve Berlin Antlaşmaları ile Türk'ün başına bela edilen Ermenilerle bir "Sükûnet" dönemine girildi; ta ki emperyalistlerin, zaman mefhumu ve yeni siyasetlerine uygun olarak, "Ermeni meselesini" başka bir "renk" ve başka bir "boyut" ile servis edişlerine kadar.

OKUMA PARÇASI

Rus Ordusu, 1917 yılında Doğu Anadolu'dan çekilip bütün erzak ve silahını Ermenilere bıraktığında, Ermeni Komiteciler, zaman geçirmeden, yeni bir Türk soykırımına giriştiler. Türk soykırımının hedefi, bölgede yaşayan Müslüman halkı tamamen "temizleyerek" hayallerindeki "Büyük Ermenistan'a" zemin hazırlamaktı.

Doğu Anadolu'daki Türk soykırımı aylar boyu devam etti. Şubat 1918'den itibaren bölgeye müdahale ederek harekât başlatan Türk ordusu, katil Ermeni sürüsünü Anadolu'dan kovalamaya başladı ve bu kovalamaca 1920 yılının sonuna kadar sürdü.

Görenleri dehşete düşüren soykırımı yapan Ermeniler, arkalarında tamamen viraneye dönmüş ve nüfusunun çok büyük bölümünü kurban vermiş bir bölge bırakmışlardı. 1918 yılının Nisan ayında, harabeye dönmüş bölgedeki durumu tespit etmek, tabir uygunsa, soykırımın fotoğraflarını çekmek isteyen İstanbul Hükümeti, Doğu Anadolu'ya müfettiş gönderdi. Emniyet Genel Müdürlüğü, bu amaçla başta Erzurum olmak üzere, bölgede meydana gelmiş yıkımı ve katliamları araştırıp belgelemesi için bir heyet oluşturdu. Araştırma heyetinin başına, Bandırma'da Emniyet Müfettişi olarak görev yapan Abdullah Bey getirildi. Abdullah Bey, yanına bir yardımcı ile bir kâtip ve bir fotoğrafçı alarak yola çıktı. Heyet ilk olarak, deniz yoluyla Trabzon'a, oradan da kara yoluyla Bayburt'a geçti. Ermeni mezalimini yaşayarak harap olmuş Bayburt, o günlerde küçük bir kasaba idi.

Abdullah Bey'in başkanlığını yaptığı araştırma heyeti bölgeyi adım adım gezdi, soykırımın şahidi olmuş yüzlerce insanla görüşüp ifadelerini zapt etti ve birçok fotoğrafla desteklenmiş uzun raporunu kaleme alarak hükümete sundu.

12 Mayıs 1918'de Bayburt'a ulaşan araştırma heyeti başkanı, yer yer tarafımızdan kısaltılan raporunda:

"Yanmış, yıkılmış evlerin arasında dolaşırken, kasabanın vüsatiyle mütenasip insan kalabalığına tesadüf etmiyordum. Karşıma çıkan bedeni kuvvetli ve bakışları samimi olan bir ihtiyara sesleniyorum.

— Kasabanızda insan azlığı görüyorum, neden böyle?

— Rusların memleketimizi işgal edecekleri anlaşılınca, atı arabası olanlar Anadolu içlerine kaçtılar. Kaçamayanlar da bu Şubat'ta Bayburt'umuzu basan silahlı Ermenilerce katledildiler. Şimdi gördükleriniz, hicretten dönenler.

— İsminizi söyler misiniz?

— Sadık.

— Yerli misiniz?

— Evet.

— Ermeni katliamında burada mıydınız?

— Evet, hatta beni de, maktel ittihaz ettikleri, Sarı Hamdi Bey'in mağazalarına götürüp hapsettiler. Oraya topladıkları yüzlerce insanla beraber beni de öldürdüklerini zannettiler. Onlar defolup kaçtıktan sonra saklandığım cenazelerin altından çıkıp kurtuldum.

— Bu Maktel dediğin mağazaya beni götürür müsün?

— Hay hay buyurun.

Beş dakika sonra büyük bir cümle kapısı önünde durduk. Kapı açılınca ortada görülen beş altı metre genişlikteki yolun iki tarafında bulunan dörder dükkânın içleri yanmıştı. Yani burası, Bayburt'un kapalı çarşısı idi...

Duvarları sert kara taşlarla imal edildiğinden, muhkem (sağlam) bir bina idi.

— Senden başka sağ olarak kurtulan var mı?

— Gördüğünüz dükkânlara hapsettiklerini tamamen katlettiler. Yalnız nihayetteki (son taraftaki) dükkâna hapsedilen altmış beş kişi, İlyas Ağa'nın gayret ve himmeti ile kurtuldu. İsterseniz sizi, İlyas Ağa'nın yanına götüreyim."

Araştırma Heyeti Başkanı Abdullah Bey, İlyas Ağa'yı ve onun Ermeni katliamından kurtardığı bazı kişileri bulur. Katliam tanıklarını ve Bayburt'un Kaymakam Vekilini, araştırma heyeti için ayrılmış olan askeriye içindeki

odada toplar. Şahitlere, namus ve vicdanları üzerine yemin ettirerek ifadelerini kayda geçirir.

Açık kimliği tespit edilen Bayburt Halfe Kale Mahallesi'nde oturan İlyas Bey ifadesinde:

"Seferberlik ilan edeceğimizi sezen Ermeniler, Rusya'ya firar ettiler. Ruslarla harbe başlayınca, Ermeniler, Ruslara yardım ediyorlardı. Harb hali Ruslara güldü. Ruslar, bir sene sonra Trabzon'a kadar işgale muvaffak oldular.

Tabiidir ki, Ermeniler de Ruslarla geldiler. Ermeniler, buralardaki Türkleri kaçırmaya muvaffak olamadıkları takdirde tedricen imha etmek niyetinde olduklarından, Rusların memleketimizde bulundukları sürede bizzat veya Ruslar vasıtasıyla bize yapmadıkları zulüm kalmadı.

Eğer bunları tamamen ve ispatlayarak anlatmamı isterseniz, burada günlerce kalarak ciltlerle yazı yazmanız gerekir. Bu sebeple, bu Şubat'ta kazamızı basan Ermenilerin yaptıkları alçaklıkları anlatmakla iktifa edeceğim..."

4 Şubat 1918 tarihinde Bayburt'u basan Ermeni katiller, evinden çıkarak çarşıya doğru giden İlyas Ağa'yı yakalar ve silah zoruyla Sarı Hamdi Bey'e ait olan taş mağazalara götürürler. İçlerinde esirlerin tutulduğu dükkânların önünden geçirip, çarşının sonunda yer alan ve içinde 50 kişinin bulunduğu bir dükkânın içine atarlar. Diğer dükkânlarda da 400 Türk esir edilmiş haldedir.

İlyas Ağa, hapsedildiği dükkânda, çoğu yaşlı 50 kadar Türk'ü korkmuş, çaresiz ve kaderlerine razı durumda görünce, bu duruma isyan eder ve bir konuşma yaparak esirleri direnmeye çağırır.

İlyas Ağa'nın esirlere yaptığı direniş konuşması, bu insanları harekete geçirir. Direnişe dükkânın zemin taşlarını sökerek başlarlar. Kapı ve pencereleri, bulabildikleri her şeyle tahkim ederler. Küçük taşları, üzerlerine gelecek olan Ermenilere karşı kullanmak amacıyla istif ederler.

İlyas Ağa ve arkadaşları, zorla tutuldukları taş dükkânda direniş için hazırlanırlarken, dükkânın dışında durum hiç iyi değildir. Ağa, kapı aralığından gördüklerini şöyle anlatır:

"Biz bu işlerle uğraşırken, avludan çığlıklar ve işitilmemiş küfürler yayılıyordu. Yaptığımız yığınağın aralığından geçip kapıdan baktım. Avlunun bir kısmı, insan naaşları ile doluydu. Yirmi kadar Ermeni, avluya yeni çıkardıkları dört kişiye kılıç, süngü ve baltalarla saldırıyordu.

Dört kişiden biri Kurmaslı Ahmet, diğeri İrfan, üçüncüsü Halid Mahallesi'nden Hafız idi. Dördüncünün ismini şimdi hatırlamıyorum. Bunlar

da Ermenilere saldırıyor ve ellerindeki silahları almaya çalışıyorlardı. Bazıları, bir kılıcın yüzünü tutmaya başarıyor, eli doğrandığı halde bırakmıyordu. Fakat bu durumdan istifade eden diğer Ermeniler, yaklaşıp balta ve süngülerle rast geldiği yerlerine vurup adamı yere düşürüyor, ondan sonra da odun yarar gibi, balta ile kafalarını parçalıyorlardı. Zavallı İrfan can verirken homurdandığından, etrafına toplanan birkaç Ermeni: 'Hâlâ gebermedin mi, köpek!' diyerek tekmelediler.

Dükkânlardan çıkardıklarını dörderli şekilde öldürüyorlardı. Bu arada damın üstünde bulunan Taşnak komitesinden çete başı Arşak Paşa, Ermeni katillere hitap ederek, katliamı hızlandırmaları için teşvik ediyordu.

Kahraman İlyas Ağa, diğer dükkânlardaki ahaliye seslenerek, Ermenilere saldırmak istediklerini, fakat harekete geçtiklerinde üzerlerine ateş açıldığı için başarılı olamadıklarını, toplu saldırı denemesinde on beş Türk'ün şehit olduğunu ifadesinde anlatır. Silahsız, sivil ve yaşlı Bayburtluların silahlı Ermenilere saldırı başlatmış olmaları, başta katil başı Arşak olmak üzere oradaki Ermenileri kudurmuş köpeğe dönüştürmeye yeter. İçlerinde 400 kişinin bulunduğu dükkânlara ateş açmakla kalmaz, gazyağı dökmek suretiyle dükkânları ateşe verirler ve hep birlikte, içinde İlyas Ağa'nın da bulunduğu, çarşının son dükkânına yönelirler.

50 kişinin hapsedildiği son dükkânı da ateşe vermek isteyen katiller, burada ummadıkları bir direnişle karşılaşırlar. Dükkânlara gazyağı döküp yakmak için yaklaşan iki Ermeni, İlyas Ağa ve arkadaşlarının attıkları taşlar sebebiyle geri kaçarlar; bunun üzerine dükkânlara kurşun yağmuru başlar. Pencerelerden giren mermilerden korunmaya çalışan esirler, içeri atılan el bombalarını da patlamadan dışarı atmayı başarırlar. Ermeniler bu defa, gazyağına batırılmış alevli çaput toplarını içeriye atarlar ama bunlar da direnişçiler tarafından söndürülür.

Silahsız sivil halkın direnişi karşısında aptallaşan Ermeni askerleri, dükkânın damını delerek içeriye gazyağı dökmeyi denerler ve bu amaçla dükkânın damını kazmaya başlarlar. Ancak damın toprağı kalın ve donmuş olduğundan, başarılı olamazlar. Son olarak dükkânın kapı ve pencerelerinin önüne odun yığıp ateşe verdiler.

İlyas Ağa, içinde sıkışıp kaldıkları dükkânın dışarıdan ateşe verilmesinden sonra yaşadıklarını şu cümlelerle anlatıyor:

"Alevler gittikçe çoğaldığından, pencereden tavana yayılıyordu. Dükkânın içi fırına dönmüş, vücudumuzdan ter yerine yağ sızıyordu. Hasta

ve zayıflardan bayılanlar vardı. Hepimiz ümidimizi kestiğimizden, kelime-i şahadet getirmeye başladık. Daha sonra hep beraber Tekbir getiriliyordu ki, duvardan taş çıkarmaya çalışanların sırt üstü düştüklerini ve koca bir taşın da yuvarlandığını gördük. Açılan el kadar delikten hava giriyordu. Serin hava dükkânın hararetini tedricen izale ettikçe, bol nefes alabiliyorduk. Bu hal ümidimizi arttırdı. Açılan deliği büyütmeye çalışırken, bu deliğe dışarıdan ağzını uyduran bir kadın:

'— Korkmayın, korkmayın! Kahraman askerimiz geldi. Katiller, it sürüsü gibi kaçıyorlar' diye bağırıyordu."

İlyas Ağa'nın teşvikleri sonucunda direnen esirler, Türk ordu birliklerinin Bayburt'a girmesiyle, son anda ölümden kurtulurlar. İlyas Ağa'nın yanmakta olan dükkândan çıktığında gördüğü manzara ise canlı canlı yanmaktan kurtulduğu binanınkinden farklı değildir. Küçük bir kasaba olan Bayburt, alevler içinde yanmaktadır. Ermeni Taşnak ordusunun katilleri, bulabildikleri her insanı öldürmüşler, ev ve iş yerlerini ise soyduktan sonra ateşe vermişlerdir. Durumun vahametini gören İlyas Ağa, hemen evine koşar. Evin kapısı kırılmış, yeğeni şehit edilmiş, evi soyulmuştur. Ermeni saldırısını fark ederek saklanma fırsatı bulan eşi ve çocukları ise katliamdan kurtulmayı başarmışlardır.

"Evimi ve çocuklarımı gördükten sonra tekrar Sarı Hamdi Bey'in mağazasına döndüm. Halk, ağlayıp sızlayarak kayıplarını arıyordu. Bu mağazada tam 354 maktul saydım."

Rapora göre, o yıllarda küçücük bir kasaba olan Bayburt'ta yapılan soykırımın bilânçosu çok ağırdır. Halkın yarısı vahşice katledilmiş, bunlardan yüzlercesi diri diri yakılmıştır.

Ermenilerin sadece 1918–1920 yılları arasında yaptıkları Türk soykırımını araştıran Abdullah Bey'in başkanlığındaki heyetin raporunda, katledilen on binlerin yanında, yakılıp yıkılan bina, yol ve köprü gibi alt yapılardaki tahribatın da bilânçosu çıkarılmıştır. Bu tespite göre, yüzlerce köy haritadan silinmiş, birçok kasaba ve şehir barbarane saldırılarda, ağır bir deprem görmüş gibi tahribata uğramıştır.

Şahsınıza yapılan kötülüğü affedin,
Milletinize yapılanı affetmeyin.

Hz. ALİ

TEHCİRDEN SONRA ERMENİLERE NE OLDU

Osmanlı Hükümeti, 1. Dünya Savaşı sona erdikten bir müddet sonra (4 Ocak 1919), tehcir edilen Ermenilerin geri dönmelerine izin verdi. Ayrıca, tehcirden dönüşü kolaylaştırmak için bir dizi de tedbir alarak bir kararname yayınladı. Kararnameye göre:

1- Mecburi göçten geri dönmek isteyenlerin yollarda sıkıntı çekmemeleri için gerekli tedbirler alınacaktır.

2- Geri dönmek isteyenler dönebilecekler, dönmek istemeyenlere dokunulmayacaktır.

3- Geri dönenlerin ev ve arazi gibi taşınmazları derhal teslim edilecektir.

4- Tehcir edilenlerin yerlerine, Rus ve Ermeni saldırıları neticesinde kaçarak Anadolu'ya yerleşen göçmenlerden yerleştirilmiş olanlar varsa, bu yerler boşaltılıp asıl sahiplerine verilecektir.

5- Döneceklerden, kimse açıkta kalmasın diye, gerekli hallerde birkaç aile bir araya yerleştirilecektir.

6- Kilise, okul gibi Ermenilere ait binalar cemaate geri verilecektir.

7- Yetim ve kimsesiz Ermeni çocukları, istemeleri halinde, cemaate teslim edileceklerdir.

8- Tehcirden kurtulmak amacı ile din değiştirenler, arzu etmeleri halinde, eski dinlerine dönebileceklerdir.

9- Müslüman olmuş ve bir Müslüman adamla evlenmiş Ermeni kadın, eğer eski dinine dönmek isterse dönecek ve bu durum nikâhın düşme sebebi sayılacaktır.

10- Ermeni mallarından kimsenin kullanımına geçmemiş olanlar derhal, diğerleri ise mal memurlarının nezaretinde karara bağlanarak sahiplerine teslim edilecektir.

11- Türk göçmenlere satılmış olan mülkler, gerçek sahipleri döndükçe, sahiplerine teslim edilecektir.

12- Türk göçmenler ellerinde bulunan mallara ilaveler yapmışlarsa, iade durumunda iki tarafın da hukuku gözetilecektir.

13- Geri dönmek isteyip de maddi durumu elvermeyen Ermeni vatandaşlara, Harbiye ödeneğinden nakdi yardım yapılacaktır.

14- Mecburi göçten geri dönüş başladığında sevkıyatın durumu ve dönenlerin miktarı, ayda iki defa hükümete rapor edilecektir.

15- Kendi istekleri ile Osmanlı Devleti'nin sınırları dışına çıkmış Ermeniler, yeni bir emre kadar geri dönemeyeceklerdir.

Yer yer kısaltarak bu kitaba aldığımız "Geri Dönüş Karamamesi'nin" peşinden, Suriye ve civarına tehcir edilmiş Ermenilerin büyük bir kısmı Anadolu'ya geri dönmüştür. Ayrıca, geri dönüşü hem kolaylaştırmak hem de hazırlandırmak isteyen İstanbul Hükümeti, bir hayli de para harcamıştır. Osmanlı Devlet belgelerine göre, Şubat 1919 tarihi itibarıyla, geri dönüş için hükümetin harcadığı para 120 bin liradır. Yine Devlet belgelerine göre, Eylül 1919 tarihine kadar, tehcirden evlerine dönen Ermenilerin sayısı 220.000 kişidir. Aynı dönem için Ermeni Patrikhanesi'nin İngiltere ve ABD'ye bildirdiği rakam, 350 bin kişinin geri döndüğü şeklindedir. Bir Amerikan arşiv belgesi, geri dönen Ermenilerin sayısını daha fazla, 644.900 kişi olarak vermektedir. Tehcir edilmiş Ermenilerin miktarı düşünüldüğünde, bu rakam fazla abartılı olsa da, "Bir milyon Ermeni tehcir edildi ve bunların tamamına yakını öldürüldü" yalanını söyleyenlere bir cevap gibi durmaktadır.

Bir Ermeni soykırımı veya toplu kıyımı olmadığı, geri dönüş belgelerinin yanı sıra, 1918 yılında yapılmış olan nüfus sayımından

da net olarak anlaşılmaktadır. Kaldı ki, nüfus sayımlarının ortaya çıkardığı gerçek, Osmanlı arşiv bilgilerine değil, İngiliz ordusunun istihbarat raporlarına dayanmaktadır. Buna ilaveten, Ermeniler geri döndükten sonra bazı Anadolu şehirlerinde, 1914 sayımına göre nüfus artışı tespit edilmiştir. Örneğin Trabzon'un nüfusu 1914'te 40.200 kişi iken, 1918'de 58.000 kişiye yükselmiştir. Yine Sivas 1914'te 151.700 iken, 1918'de 162.000 kişiye, Adana ise 1914'de 57.700 iken 1918'de 72.000 kişiye yükselmiştir.

Yukarıda anlatılan gerçekler bir tarafa, "Ermeni soykırımı" martavalı ile her yıl "kulaklarımızı kirleten" ABD'nin kendi millî arşivindeki belgelere göre de, geri dönüşten sonraki nüfus, çok az sayıda Ermeni kaybı olduğunu göstermektedir. ABD belgelerine göre, savaş yıllarında Adana merkezden 17.000 Ermeni tehcir edilmiş, 1919 yılında bunların 12.000'i geri dönmüştür.

Sonuç olarak, Anadolu'da bir "Ermeni soykırımı" yapılmamıştır. Aksini ispat edecek ciddi, tutarlı, sonradan "imal" edilmemiş, düşmanlık amacıyla uydurulmamış belge yoktur. Ama soykırım yapılmadığına dair binlerce belge vardır. Bütün bu belgeler (ki yabancı kaynaklı belge sayısı az değildir) bize, atalarımızın lanetlenmelerini gerektirecek bir eylemi asla yapmadıklarını net olarak göstermektedir. Ortaya atılan "soykırım" iddiaları tamamen siyasi amaçlara dayandığı gibi, Ermenilerin milli hedefleri doğrultusunda kurgulanmış ve sonuçları uzun vadeye yayılmış oyundur. Son bölümde anlatmaya çalışacağımız gibi, "Ermeni soykırımı" iddiaları, bölgemizde ve topraklarımız üzerinde hesapları olanların ciddi bir tezgâhıdır.

Peki, bir soykırım olmamış, Osmanlı topraklarında yaşayan toplam Ermeni nüfusun yalnızca yüzde beşi tehcir ve savaş şartları sebebiyle ölmüş ve tehcir edilenlerin büyük bölümü geri dönmüşken, bu insanlara ne olmuştur. Niçin bu gün, çoğunluğu büyük şehirlerimizde yaşayan yüz bin civarında Ermeni vatandaşımız vardır? Daha doğru bir ifadeyle, Osmanlı Ermenilerine ne olmuştur; yoksa geri dönenler mi bir soykırıma uğramışlardır?

Son sorudan başlayacak olursak, böyle bir şey olmamıştır. Anadolu'ya geri dönerek yerlerine yerleşen, mal ve mülklerine ka-

vuşan Osmanlı vatandaşı Ermenilere dokunulmadığı gibi, bir kısmı, tehcir dönüşü farklı şehirlere yerleşmiştir. Devletin elinde bulunan dokümanlara göre, 1918 ve 1919 yıllarında tehcirden dönen Anadolu Ermenileri, 1920 yılından 1950'ye kadar, daha iyi bir hayat beklentisiyle mal ve mülklerini satarak yurtdışına göç etmiş ve değişik ülkelere yerleşmişlerdir.

Büyük kısmı Suriye'ye tehcir edilen (Tehcir yapıldığında Suriye'nin, Osmanlı Devleti'nin bir parçası olduğu unutulmamalıdır!) Ermenilerden geri dönmeyenlerin çoğunluğunun genç nüfus olduğu bilinmektedir. Bu genç Ermeni nüfus, Suriye elimizden çıkar çıkmaz, Fransız ve İngiliz ordularına katılmıştır. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, Fransız ordusuna yazılarak Lejyon oluşturan Ermeniler, Adana, Maraş, Antep ve Mersin'de taburlar halinde soykırım suçu işlemişlerdir. Yine Osmanlı'nın güney vilâyetlerine tehcir edilerek geri dönmeyenlerin bir kısmı, savaş sonrasında ABD, Fransa, Güney Amerika ülkeleri, hatta Avustralya ve Hindistan gibi uzak diyarlara göç etmişlerdir. Bugün Arjantin, ABD ve Fransa gibi ülkelerdeki Ermenilerin kökeni, Osmanlı topraklarından göç edenlere dayanmaktadır.

Birçok devletin arşivinde Osmanlı Ermenilerinin izini süren tarafsız bilim adamları, yaptıkları çalışmalar sonucunda Ermenileri, göç edenler, itilaf devletleri saflarında savaşarak ölenler ve tehcirden dönenler şeklinde tasnif ederek bir soykırım olmadığını ve ortaya çıkan tabloya göre de olamayacağını tespit etmişlerdir. Bilim adamlarının titiz çalışmaları sonucunda ortaya çıkararak yayınladıkları göç tablosu şöyledir:

Rusya'ya göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 350.000 kişi,
İran'a göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 40.000 kişi,
ABD'ye göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 65.000 kişi,
Avustralya'ya göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 30.000 kişi,
Hindistan'a göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 7.000 kişi,
Arjantin'e göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 6.000 kişi,
Fransa'ya göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 100.000 kişi,
Diğer Ülkelere göç etmiş Osmanlı Ermeni'si 50.000 kişi,

Yukarıdaki tabloya ilaveten Rus, Fransız ve İngiliz ordularına katılarak 1. Dünya Savaşı'nda ölen Ermenilerin 200.000 kişi olduğu, yine arşiv belgelerinden tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi, 1914–1920 yılları arasında hareketlilik gösteren Ermeni nüfusu 848.000 kişidir. Hayatını kaybeden veya göç etmiş olan bu nüfusa, hiç tehcir edilmemiş olanlarla tehcirden dönenlerin oluşturdukları 644.000 kişi eklendiğinde, ortaya 1.492.000 kişilik nüfus çıkmaktadır. Bu da yaklaşık olarak Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilerin toplam nüfusunu vermektedir. Bilim adamlarının hassas çalışmaları sonucu ortaya çıkan bu nüfus bilgileri, tamamen gerçek verilere dayanmaktadır. Unutulmamalıdır ki, sadece Kurtuluş Savaşı yıllarında İzmir'deki ihanetlerinin cezasından korkarak, 1922'de Yunan ordusunun eteğine yapışıp ülkeden kaçan Ermeniler 120.000 kişidir ve bu bilginin kaynağı Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Cenevre'de bulunan arşividir.

Soykırım, hiç tartışmasız bir insanlık suçudur. Onun için iman ettiğimiz İslâm dini, en ağır savaş şartlarında bile yaşlı, hasta, kadın, çocuk gibi savunmasız insanların katline izin vermez. Böyle bir eylemi yapanı, inancına bakmaksızın lanetler. Hal böyleyken, Müslüman Türk'ün savunmasız, silahsız, kadın çocuk ayırmadan yüz binlerce insanı öldürmüş olması, mümkün değildir. Şerefli ve iman etmiş dedelerimizin böylesine alçakça bir suçu işlemiş olmalarını varsaymak bile, abesle iştigalden başka bir şey değildir. Ermeni tehciri, tamamen bir güvenlik meselesi olarak gündeme gelmiş, bazı yerlerde istenmeyen üzücü olaylara sebep olmuşsa da başarıyla uygulanmıştır.

Aslına bakılacak olursa, Ermenilerin savaş bölgesinden çıkarılmaları veya geniş manası ile tehcir, Osmanlı Hükümetinin geç kalmış bir eylemidir. Bize göre, 1890'lı yılların başından itibaren emperyalist güçlerin emrine girerek Osmanlı Devleti'ne her alanda zarar veren Ermeni tebaa için tehcir dâhil, köklü tedbirler daha önce alınıp uygulanmalıydı. Ne yazık ki, bu tedbirler alınmamış, Türk tarihinin birçok evresinde görüldüğü üzere, "can boğaza dayanmadan" harekete geçilmemiştir. Gerekli tedbirlerin zamanında alınmamış olmasından dolayı da son anda alınan tedbirlerin uygulanmasında

aksilik ve istenmeyen olaylar yaşanmıştır. Zamansız alınan tehcir gibi tedbirler sırasında, sistematik ve planlı olmayan can kayıplarının yaşandığı bir gerçektir. Ama Türk düşmanlarının iddia ettiğinin çok çok altındadır.

"Ermenilere soykırım yapıldı" diyerek ortalıkta gezinenler, samimi değillerdir. Samimiyetsiz iddiacılar, sonuna kadar her araştırmacıya açık Osmanlı arşivlerine itibar etmemekte, yerli yabancı birçok bilim adamının ortaya getirdiği doğru verileri kabul etmemektedirler. Soykırım iddiacılarının dayandıkları verilerin hepsi çürüktür. Dayanakları "çürüktür", çünkü savaş şartlarında propaganda amaçlı yazıldığı bilinen birkaç kitap, Türk düşmanı olduğu ispatlı bir Alman papaz, bir ABD'li misyoner, bir İngiliz ajanı gibi "tiplerin" iddialarına veri teşkil etmiştir. Öyleyse nedir bu bitmez tükenmez "Ermeni soykırımı" iddiaları? Bu ardı arkası kesilmeyen, kesilecek gibi de görünmeyen iddianın altında ne gizlidir? Niçin, birbirinden alakasız devletler meclislerinden "Ermeni soykırımı kararları" çıkarmaktadırlar? Ne için oraya buraya "Soykırım anıtları" dikilmektedir? Hangi sebeple "Stratejik ortak(!)" olduklarını söyleyenler dâhil birçok devlet, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni, "tam saha pres" ile sözde soykırımı tanımaya zorlamaktadırlar? Elbette, yukarıda sıraladıklarımıza eklenebilecek birçok soru daha vardır ama hepsinin cevabı aynı kapıya çıkar, yani tektir.

OKUMA PARÇASI

Osmanlı Araştırma Heyeti Başkanı Abdullah Bey'in Ağrı-Diyadin bölümünü okuyalım.

Heyet, 19 Temmuz 1918 Cuma gece yarısı Diyadin'e ulaşır. Geceyi Hükümet Konağı olarak kullanılan bir odalı toprak damda geçiren Heyet, sabahleyin kadın feryatları ile uyanır. Heyete, ağlayıp feryat eden kadınların Ermeni kıyımından kaçarak kurulanlardan oldukları, o gün geri döndükleri için gördükleri karşısında feryat ettikleri bilgisi verilir. Müfettiş Abdullah Bey, sonrasını raporunda şöyle anlatıyor:

"Kadınları teskin edip taziyelerimi bildirdikten sonra kasabayı dolaşmaya çıktım. Diyadin Belediyesi'nden aldığım kayda nazaran, Diyadin'de 600 küsur ev, yetmiş dükkân, iki cami, iki medrese, iki mektep ve (Diyadin uğrak noktası olduğundan) 40 kadar han olduğunu gördüm. Yaptığım tahkikatta ise sağlam 10 (on) hane buldum. Diğerleri yıkılmış ve yakılmıştı. Hatta eski kalenin haricini tezyin eden, asarı atika taşlar bile sökülüp alınmıştı. Bunlardan sonra Ermenilerin katledecekleri Müslümanlardan bazılarını kuyulara götürerek balta ve süngülerle öldürdükten sonra içerisine attıklarını anlattılar. Bu kuyularda ameliye yaptırdım. Hepsinin cesetlerle dolu olduğunu ve söylendiği veçhile kılıç, balta, süngü ile katledildiklerini görüp, fotoğraf ve filmlerini aldırdım. Bundan sonra Diyadin katliamından malumatları olan bu kasabanın Göl Mahallesinden Sami oğlu Sait, Dere Mahallesinden Nado oğlu Tahir, Kale Mahallesinden Yüzbaşı Mustafa Efendi oğlu ve bu kazanın Tahrirat Kâtibi Zeki Efendilerin geldikleri haber verildiğinden, bunları dinlemeye başladım.

Münevver olması sebebiyle, ilk olarak dinlediğim Zeki Efendi şöyle anlattı:

'Ruslar memleketimizi istila ettiği zaman, Ermeniler, sokaklarda rast geldikleri erkek, kadın ve çocuklarımıza kuşlara atar gibi silah attılar. Birçok

halkımız bu şekilde şehit oldu. Ruslar memleketimizden çekildikten sonra, Ermeniler, Mart başında kasabamızı kurşun yağmuruna tuttular. Diyadin'e kimseyi sokmadıkları gibi, kimseyi de dışarıya çıkarmıyorlardı. Bu esnada bir Ermeni komşumuz, Ahmet Ağa'ya, Ermenilerin bütün Müslümanları keseceğini haber vermiş.

Ahmet Ağa da bunu Müslümanlara duyurdu. Bunun üzerine mahallemizden on aile birleşip dağa kaçmaya karar verdik. Yola çıktık. Doğa sararken, Diyadin'i işgal eden Ermeniler bizi görüp üzerimize ateş açtılar. Bu on aileden çoğu maktul oldu. Bu arada ben de düştüm. Karnım yarıldı. On evden, yalnızca on kişi sağ kalarak güçlüklerle Aladağ'daki bir Kürt köyüne sığınıp kurtulduk. Bu hadiseden üç gün sonra askerlerimizin Diyadin'e geldiklerini işiterek, geri döndük. Yakın yerler hâlâ tütüyordu. Kasabamız tamamen yıkılıp yakıldığından, şimdi göründüğü gibi harabe olmuştu. O zaman gördüklerimi kısaca anlatayım.

Hükümetin karşısında bulunan Mehmet oğlu Oro'nun hanesinde yetmiş erkek cenazesi vardı. Göl Mahallesinde bulunan Mehmet Çavuş'un hanesinde on erkek, yine aynı mahallede bulunan Yüzbaşı Ömer Ağa'nın hane ve arkasında yirmi altı erkek, kadın ve çocuk vardı. Kürt Mustafa Efendinin hanesinde sekiz, Bekir İsa'nın kapısı önünde mezarlık yolundaki köprü altına saklanmış olanlardan on altı erkek, mezarlık içinde sekiz, Mikail Oğlu Süleyman'ın hanesinde otuz, İsmail oğlu Halid'in hanesinde on kadın ve erkek.

Ev yapılmak maksadı ile toprak alına alına mağara gibi oyulan mahalde yetmiş, Yoncalık Köprüsü altında dört, Osmanlı Oğlu Ali'nin hanesinde on üç kadın, çocuk ve erkek. Sefer'in eşi Münife ve 12 yaşındaki oğlu (BU ÇOCUĞUN CENAZESİ ANASI İLE ZİNA EDİYORMUŞ GİBİ KADININ BACAKLARI ARASINA YÜZÜN KOYUN KONULMUŞTU VE KADIN ÇIRILÇIPLAK SOYULMUŞTU).

Fadik Ahmet Ağa'nın evinde bulunan sekiz erkeğin gırtlakları bıçakla yarılmış ve dilleri bu mahalden çekilip çıkarılmak suretiyle öldürülmüşlerdi. Diğer Ahmet Ağa'nın evinde de sekiz ceset vardı. Bunlardan başka sokaklarda ve sureti mahsusada yıkılmış olan duvar altında, kasabamızdan olmayan bir hayli kadın, erkek ve çocuk cenazeleri bulunuyordu. Ayrıca, yakılan ve yıkılan evlerin mensupları da enkaz altında kalarak ölmüşlerdi.

Askerlerimizle on gün çalışmak suretiyle, saydığım naaşları bulduk. Büyük mezarlar kazıp bunları gömdük. Kuyulara atılmış olanların üzerini de bol miktarda toprakla kapadık.

Bununla beraber Ermeniler, kasabımızda ilişmedikleri namus da bırakmadılar. Kadın ve kızlarımızın cebren ırzına geçtiler. Giderlerken bütün eşya ve hayvanlarımızı da birlikte götürdüklerini söylemeye bilmem lüzum var mı?

Çünkü bu gördüğünüz sağ kalanların kıyafetleri, yakılan ağıtları anlamaya kâfidir zannediyorum' dedi. Birlikte bulunan Sait ve Tahir de bu ifadenin doğru olduğunu tasdik ettiler.

Ayrıca Diyadin kazasının Ermenilerce tecavüze uğramış otuz üç köyünden 54 kişi ifade vermeye gelmişlerdi. Hepsini teker teker dinledik. İfadelerini tek tek yazmak sayfalar alacağından, bu köylerde yapılan katliamları, ölenlerin adedini ve zararların miktarını bir cetvel halinde göstermekle iktifa ettim."

"... Bizim ise tarihçiliğimiz çok zayıf çıktı. 'Yaşamaya bak, unut, maziyi unut, öne yürü.' Hiçbir yere yürüyemezsin arkayı bilmeden. KİN TUTMAK İÇİN DEĞİL, BİLMEN LAZIM."

Prof. Dr. İlber ORTAYLI

UNUTMA

Bugünü dünden, dün yaşanmış olanlardan asla ayıramayız, ayırmamalıyız. Bugün meydana gelen olayları anlamak, kavramak ve doğru değerlendirmeler yapabilmek için dünü detayları ve sebep sonuçlarıyla bilmemiz şarttır. Çünkü toplum olarak bugün yaşamak zorunda kaldığımız problemlerin çoğunun kökleri, dündedir; dün atalarımızın yaşamak zorunda kaldıkları olaylardadır.

Evet, millet olarak bugün yaşadığımız birçok problemin temelleri "dündedir"; tıpkı "Ermeni soykırımı" iddiaları veya her gün acısını ve ıstırabını iliklerimize kadar hissederek yaşadığımız PKK terörü gibi... İlk bakışta birbirlerinden ayrı iki mesele gibi görünseler de aslında içice geçmiş/geçirtilmiş ve belirli merkezler tarafından önümüze konulmuş "zehirli aşlardan" farksız Ermeni-PKK meseleleri, "dün" vuku bulmuş olaylar zincirinin devamından başka nedir ki?

Zehirli aşlardan soykırım iddiaları ve bu iddialar çerçevesinde ortaya çıkarak, bir dönem canımızı yakan, Ermeni terörünün kökleri, düne uzanmaktadır. Genel bilginin aksine, Ermeni intikam terörü, Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu (ASALA)'ndan önce, NEMESİS isimli örgütün faaliyetleri ile başlamıştır.

Ermeni Taşnak Partisi'ne bağlı olarak 1919 yılında Erivan'da kurulan NEMESİS (Yunan mitolojisinde intikam tanrıçasına verilen isim) örgütü, tehcirin, dolayısıyla "Büyük Ermenistan'ın" önemli parçasını ebediyen kaybetmiş olmalarının kini ile bir dizi eyleme başvurmuştur. NEMESİS, Osmanlı Devleti'nin son dönem asker-sivil yüksek bürokratlarını hedef alan Ermeni terör örgütüdür. Tehcir yıllarında İçişleri Bakanlığı (sonra Başbakanlık) yapmış olan Talat Paşa'yı 15 Mart 1921 'de Berlin'de, aynı dönemde Dışişleri Bakanlığı

yapmış olan Sait Halim Paşa'yı 5 Aralık 1921'de Roma'da, İttihat ve Terakki Partisi'nin merkez kadrosunda bulunmuş olan Dr. Bahattin Şakir ve Cemal Azmi Beyleri 17 Nisan 1922'de Almanya'da düzenlediği suikastlarla bu örgüt şehit etmiştir. Aynı terör örgütü, Temmuz 1922'de, eski Denizcilik Bakanı Cemal Paşa'yı ve yaverleri Binbaşı Nusret ve Süreyya Beyleri Tiflis'te şehit etti.

Kalleşçe, sinsice ve arkadan yaklaşılarak yapılmış olan NEMESİS suikastları, İtilaf Devletleri'nin istihbarat birimlerinin yardımları sonucu gerçekleştirilmişti. NEMESİS'in militanlarını sadece tetikçi olarak kullanan istihbarat örgütleri, Ermenileri kullanarak, aslında 1. Dünya Savaşı'nda sorumluluğu bulunan ve kendilerine büyük bedeller ödetmiş Osmanlı devlet adamlarından intikam alıyorlardı. Bu gerçeği daha iyi kavramak için biraz geriye, en azından Çanakkale müdafaasına ve bu müdafaada İtilaf Devletleri'nin düştükleri duruma bakmak gereklidir.

Tarihi gerçektir ki, 1912–13 Balkan Savaşı'nda ağır yenilgi alan ve adeta hezimete uğrayan Osmanlı ordusu, İttihatçı Hükümet ve özellikle de ittihatçı askeri kanat mensuplarının üstün çabaları sonucu kısa zamanda toparlanmıştı. Bu toparlanış, bir anlamda küllerden diriliş ve 1914 yılında patlak veren 1. Dünya Savaşı'nın hemen her cephesinde İtilaf Devletleri'ne ödettirilen çok ağır faturalar olarak geri dönmüştü. Örneğin Çanakkale Boğaz Harbi'nde "bitmiş" gözüyle bakılan Osmanlı Ordusu'nun Enver Paşa önderliğinde gösterdiği başarı, savaşın uzayıp yıllara yayılmasına sebep olduğu gibi, düşman donanmalarının perişan olmasına da yol açmıştı. Büyük Savaşta bütün cephelerde sonuna kadar direnen Osmanlı orduları, kesin yenilgiye uğratılamamışlardı. Buna rağmen müttefiki Almanya'nın savaştan çekilmesi üzerine, Osmanlı Devleti de kaybeden konumuna düşmüştü.

Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı esnasında gösterdiği büyük direnişin arka planını, yani o direnişin ruh yapısını ve irade koyanlarını iyi bilen İtilaf Devletleri, Savaş bittiğinde, bu gücü ortadan kaldırmak için faaliyetlere başlamışlardı. İşte bu sebeple NEMESİS militanlarına Osmanlı devlet adamları hedef gösterilerek, gerekli istihbarat sağlanmıştı. Bu kadarla da yetinmeyen aynı güçler, suikast-

çılardan yakalananları sonuna kadar korumuş, zoraki mahkemeye çıkarılabilenlerin ceza almamaları sağlamışlardı.

Özellikle İngiliz istihbaratı, son dönem Osmanlı Orduları Başkomutanı Enver Paşa'nın öldürülmesi için çalışmalar yapmış, Paşa hakkında NEMESİS'e istihbarat aktarmıştı. Son olarak Enver Paşa'nın Türkistan'da bulunduğu yeri Ermenilere bildiren, yine İngiliz istihbaratı olmuştu. Bu istihbaratı alan NEMESİS, Enver Paşa'ya suikast yapmaları için iki militanını Türkistan'a göndermiş, ancak bu suikast timi, Paşa'nın yanında Ruslara karşı savaşan Türk subayları tarafından yakalanarak sorgulanmıştı.

1922 ve 1923 yıllarında dünyada meydana gelen konjonktürel değişimlere bağlı olarak, NEMESİS saldırıları son buldu. Büyük savaş sonrası köklü değişimler meydana gelmiş, imparatorluklar yıkılmış, yeni resimler ve devletler meydana çıkmış, sınırlar yeniden çizilmiş, dünya siyasi dengeleri değişmiş, emperyalistlerin sömürü sistemlerinde bile farklılıklar, farklı "yaklaşımlar ortaya çıkmıştı.

1. Dünya Savaşı, gerçekte emperyalistlerin bir paylaşım savaşıydı. Tabiatıyla savaşın galipleri, paylaşımdan büyük pay almışlar, aynı zamanda da yenidünya dengelerini çıkarlarına uygun olarak belirlemişlerdi. Fakat bu durumdan rahatsız olan ve kabullenmeyen devletler de vardı. Bu devletler, dünyayı yeni bir "paylaşım savaşına" daha sürükleyeceklerdi. Yeni "paylaşım savaşı" (2. Dünya Harbi), çok kanlı geçti. Bittiğinde yerini, "Soğuk Savaş" diye anılan yenidünya dengelerine, yeni sınırlara, yeni sömürü stratejilerine, yani korku üzerine bina edilmiş yeni kamplaşmalara bıraktı.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, o yılları, yakın geçmişte yaşanmış acıların ve ödenen bedellerin etkisiyle daha çok içine kapanarak, dünya dengelerini gözeterek ve bazen de "küçük aktivitelerde" bulunarak geçirmişti. Yine bu dönemde Türkiye, yanlış doğru birçok politika üreterek, başta "milletleşme" olmak üzere Cumhuriyeti hamleler yapmış, yeniden ayağı kalkabilmek ve milletler arenasında uygun bir yer edinebilmek için mücadele de vermişti. Kısaca Cumhuriyet Türkiye'si, başardığı veya başaramadığı hamleleriyle varlığını koruyarak ve yeni nesiller yetiştirerek 50. yılını kutlamıştı. Ancak 51. yaşında (1974) meydana gelen olaylar, Türkiye'nin kendi

iç dinamikleri içinde ve dünya dengeleri arasında yürüyüşünün "kırılmalarla" sonuçlanmasına neden olacaktı.

1974 yılında, bilinen sebeplerden dolayı Kıbrıs'a askeri harekât düzenlemek durumunda kalan Türkiye'nin bu hamlesi, başta Batı olmak üzere, bütün dünyayı ayağa kaldırmıştı. Harekât sonrasında, Türkiye ile müttefik görünen Batı Avrupa Devletleri ve ABD gibi "Hür Dünya'nın" yanı sıra, Sovyetler Birliği gibi "Demir Perde" de aynı ağızla Türkiye'ye söylenmeye başlamıştı. Bütün bu geniş "koalisyonun" şuur altında yer etmiş olan Türk korkusu ve Türk'ün fetihçi geçmişi, Kıbrıs Savaşı ile şuurlarına yansımış ve ne yapacaklarını şaşırmalarına yol açmıştı. Bu sebeple ilk etapta siyasi, ekonomik ve askeri ambargo, tehdit ve baskılarla karşılık vermişlerdi.

Türkiye, Kıbrıs Savaşı meydana geldiği günlerde, siyasi iç çekişmelerine ve dengesiz ekonomik yapısına rağmen oldukça güçlüdür. Çünkü Kıbrıs'taki askeri harekât, Cumhuriyet Türkiye'sinin tarihinde hiç olmadığı kadar vatandaşları birleştirmiş ve bütünleştirmişti. O günleri genç yaşında Erzurum'da geçirmiş bir insan olarak şahidim ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin her ferdi, ordu-millet olmanın ne olduğunu, mükemmel bir bütünlük ve dayanışma içinde bütün dünyaya göstermişti. Fakat ne yazık ki, bu birlik, bütünlük ve heyecan, rengi ne olursa olsun, bütün emperyalistleri Kıbrıs Harekâtı'ndan daha çok rahatsız etmişti.

Emperyalist koalisyon, milli birliğimizden ve uyandığına vehmettikleri fütuhatçı ruhumuzdan kaynaklanan korkuları sebebiyle, stratejik saldırılarını doğrudan milli birliğimize yönelttiler. Vakit kaybetmeden farklılıklarımızı "gıdıklamaya" başlayarak içteki huzur, barış ve birliğe "bombalar" atarak "ESKİ DEFTERLERİ" yeniden açtılar. 22 Ekim 1975 günü Viyana'da Türkiye Büyükelçisi Daniş Tunalıgil'in Ermeni teröristlerce şehit edilmesiyle "açılan eski defter", on yıl boyunca ve yerini bir başka "aktöre" devredinceye kadar Türk devletinin baş belası olacaktı.

1922'den beri "uyuyan" Ermeni terörü, 1975 yılında ASALA isimli yeni bir aktörle uyandırılmıştı. Ama Türkiye'de, neler olduğunu bilen pek fazla insan yoktu. Cumhuriyet yönetimi, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" gibi oldukça iyi niyetli ve hümanist bir anlayışla yola çıkmış, yeni nesiller yetiştirirken belki de en büyük hatasını yaparak geçmişle

bağlarını koparmaya çalışmıştı. Geçmişte yaşananlar kökten "ayıplı ve yasaklı" sayıldığından, yeni Ermeni terör dalgası başladığında, bir anlamda herkes "şoke" olmuştu. Öyle ki, "şoke" olanlar arasında, bizzat yeni terör dalgasının baş hedefi olan Türk Dışişleri mensupları da vardı. Dışişleri mensuplarının hatıratlarından anladığımıza göre, 1975 yılında Ermeni terörü hortlatıldığında onlar da Türk toplumu kadar şaşkınlık yaşamışlar. Olaylar karşısında tarihi ve konjonktürel bağlantı kuramadıklarından ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini bilemedikleri bir dönem geçirmişlerdi.

Yeni dalga Ermeni terörünün baş aktörü ASALA (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Gizli Ermeni Ordusu), 20 Ocak 1975 tarihinde Beyrut'ta kurulmuştu. Filistinli Hıristiyan George Habbaş'ın liderliğini yaptığı Filistin Halk Cephesi isimli örgütten lojistik destek ve eğitim yardımı olan ASALA 'ya, o yıllarda Sovyetler Birliği'nden destek alan El Fetih ile Suriye askeri istihbaratının denetiminde olan El Saika gerillaları da eğitim vermişlerdi.

İstihbarat uzmanları tarafından iyi örgütlendiği ve gizlilik kurallarına harfiyen uyduğu değerlendirilen ASALA, varlık gösterip Türk hedeflerine saldırdığı yıllarda, birçok Batılı devletten de yardım almış ve himaye görmüştü. Özellikle 1974 yılında askeri harekât neticesinde Türkiye'den okkalı bir tokat yiyen Kıbrıs Rum Kesimi ve hamisi Yunanistan ile ASALA militanları tarafından Paris'te Orly Havaalanında bomba patlatılana kadar Fransa gibi Batılı ülkeler, yeni Ermeni terörüne her alanda omuz vermişlerdi. Kıbrıs Rum Yönetimi, PKK'ya da yaptığı gibi, terör aktörleri değiştiğinde Ermeni terör örgütüne illegal yollardan destek vermekle yetinmemiş, 1977 yılında Rum Demokratik Partisi ağzından yayınladığı bir bildiri ile bunu dünyaya ilan etmekten çekinmemişti. Elenizmin takipçileri ve Ermeni hayalcileri, kol kola girerek Türk'e savaş ilan etmişlerdi. Ermeniler ve Rumlar (Elenist Yunan), Türkiye'ye karşı sürdürdükleri örtülü savaşta birbirlerini motive etmekten de geri durmamışlardı. ASALA terörü sürerken Lübnan'da bulunan Ermeni Patriği Karen, Kıbrıs Rum Yönetimi Başkanı Kipriyanu'ya, "Ermeni davasına yüksek hizmetinden" dolayı Haç'lı bir nişan takmıştı. 1983 yılından sonra ise Türkiye'nin fiili takibinden ve dolayısıyla gazabından korkan

ASALA'nın üstü düzey yöneticilerine kapılarını açan taraf, Kıbrıs Rum Yönetimi olmuştu.

ASALA'nın Lübnan'da taban bularak örgütlenmesinin sebebi, Ermenilerin "soykırım" iddialarını yalanlarcasına tehcir sonrasında Lübnan'da kalarak 200.000 nüfusa ulaşmış olmalarıdır. ASALA'yı, 1970'li yıllarda Ortadoğu'nun en istikrarsız ülkesi durumundaki Lübnan'da, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, bölgede cirit atan istihbarat örgütleri semirtti. Aynı zamanda, yeni Ermeni terör dalgasının ÇATISI konumuna getirildi. ASALA "çatısı" altındaki diğer yapılardan birkaçı ise ASALA - RM, JCAG (Ermeni soykırımı için adalet komandoları), 3 Ekim, Yeni Ermeni Direniş Örgütü, Ermenistan Gizli Ordusu, ASALA Devrimci Hareketi ve Ermenistan'ı Kurtarma Örgütü gibi örgütlerdir.

ASALA çatısı altında yer alan ve aralarında ideolojik farklılıklar olsa da hedefleri bir olan Ermeni terör örgütleri, alt birimlere, yani hücrelere de bölünmüşlerdi. Şiddet eylemlerini yapan hücreler, klasik "kompartıman" taktiğine göre organize olmuşlar ve böylece takipten kurtulmaya ve güçlerini de fazla göstermeye çalışmışlardı.

Bu formatta emperyalist Türk düşmanları tarafından kurdurulan, beslenen ve yönlendirilen Ermeni terör örgütleri, 10 yıl boyunca, 23 ülkede 699 eylem gerçekleştirmişlerdir. 31'i Türk diplomatı ve aile fertleri, 39'u da Türklere karşı yapılan eylemlerde hayatını kaybeden yabancı ülke vatandaşı olmak üzere, 70 kişiyi katletmişlerdir. On yıllık Ermeni terörü sürecinde 524 kişi yaralanmış, 105 kişi ise teröristlerin yaptıkları çeşitli baskınlarda rehin tutulmuştur.

1982 yılı, ASALA örgütlenmesinin en fazla saldırı düzenlediği ve birden fazla kanlı eyleme imza attığı yıl olmuştu. "Hızlarını alamayan" Ermeni teröristler, aynı yıl, Ankara Esenboğa Havaalanı'nda da kanlı bir eylem yapmışlar ve bu eylemleriyle o günlerde Türkiye'yi yöneten askeri idareye adeta meydan okumuşlardı. Bu meydan okuma, yetkililerin her Ermeni saldırısı sonrasında "kanları yerde kalmayacak" söylemlerinin sonu oldu. 1982 yılının Eylül ayında bir beyanat veren askeri yönetimin başı Orgeneral Kenan Evren, Ermeni terörünü bitirmek için devletin önlemler aldığını, gerekli görülen her yerde ve zamanda gücünü göstereceğini ilan etti. Aynı günlerde bazı

devlet yetkilileri de, ASALA mensubu Ermeni teröristlerin hiçbir ülkede güvenlik içinde hareket edemeyeceklerini duyurdular.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bir kararlılık göstergesi olarak, 1983 yılının başından itibaren ASALA terör yapılanmasına karşı örtülü operasyonlara başlar. Paris'te ve Marsilya'da Ermeni hedeflerine yönelik bir dizi bombalı eylemler yapılır. Bu eylemleri Belçika, Yunanistan, Avusturya, Hollanda ve İsviçre'de ASALA mensuplarına yapılan saldırılar izler. O günlerde Ermeni terör örgütlerinin merkezi konumunda olan Lübnan, örtülü operasyonların diğer sahasıdır. Lübnan'a sızan Türk anti terör timleri, burada da birçok ASALA militanını değişik taktik ve metotlarla saf dışı bırakırlar ve bazı Ermeni nifak yuvalarını bombalarlar.

Burada, örtülü operasyonlar bahsinde, bir paragraf açmak gerekiyor. Şöyle ki;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kısaca değindiğimiz güçler tarafından örgütlenen ve stratejik hedefleri doğrultusunda üzerine saldırtılan Ermeni terör örgütlerine karşı savunma hakkını kullanarak, onların anlayacakları dille cevap vermiştir. Bir dizi ülkede büyük riskler alınarak yapılan operasyonlardan başarılı sonuçlar almış ve bu yolla dost düşman her kesime gerekli mesaj da verilmiştir. Ayrıca, zaman zaman basına sızdırılan haberlerle Türk kamuoyuna moral aşılanmış, milletin devletine olan güveni tazelenmiştir. Buraya kadar her şey normaldir. Tehcirde olduğu gibi, geç kalınmış olsa da, olması gerektiği gibidir. Ya sonrası?..

Operasyonlar sona erip, operasyonların da etkisiyle (başka önemli sebepler de vardır) ASALA terör faaliyetleri ortadan kalktığında, meydana gelen bazı gelişmeler neticesinde, risk alarak yabancı ülke topraklarında eylem yapan/yaptıran Türk devleti, dünya kamuoyu önünde rezil edilmiştir. Özellikle Türk istihbarat birimlerinde yer alan kimi görevliler, kıskançlık, makam kapma sevdası, grup taassubu (buna "cunta" da denilebilir) ve siyasi çekişmelere dayanak olmak gibi sebeplerle, "örtülü", yani gizli kalması gereken operasyonları deşifre etmişler ve böylece koca Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni açığa düşürmüşlerdir. Her türlü spekülasyona açık hale getirilen operasyonlar, bilgileri sızdıranların bakış açısıyla, dergi ve gazetelerde

tefrika edilmiştir. Bu yanlış ve devlet olma gerçeğine aykırı tutum ve davranışlar, iç kamuoyunda da milletin kafasını karıştırmış ve morallerin bozulmasına sebebiyet vermiştir. Ayrıca, böylesine anlamlı bir milli refleksin tekrarının önünü kesebilecek bir anlayışın doğmasına zemin hazırlamıştır. Aynı güruh, ahlaki değerleri de hiçe sayarak, bu operasyonlar sebebiyle kendini savunmayacak (Abdullah Çatlı gibi) insanlar üzerinden bol bol iftira ve hikâye üretmişlerdir.

Ben, devletin böylesine geniş ve cesaret isteyen operasyonlar yaptığını, 1989 yılında Doğu Perinçek tarafından yayınlanan 2.000'e Doğru isimli dergiden öğrendim. O tarihte Bursa Özel Tip Cezaevi'nde yatıyordum. Adı geçen dergide yer alan örtülü operasyonlara ilişkin uzun yazıda Abdullah Çatlı ismi sık sık geçtiğinden ilgimi çekmiş, dikkatlice okumama sebep olmuştu.

2000'e Doğru'da yer alan ve istihbarî bilgilerle dolu yazıda, özellikle A. Çatlı ismine dikkat çekilmiş ve rahmetli Çatlı'nın operasyonlardaki rolüne uzun bir yer verilmişti. Ayrıca aynı yazıda, Çatlı'nın ASALA'ya karşı yapılan operasyonlarda yer almak için yetkililerle 4 maddelik bir de anlaşma yaptığı anlatılmıştı. Dergide açık şekilde yazılan anlaşmaya göre, rahmetli Çatlı'nın operasyonlarda yer almak için şart koştuğu dört madde şu şekilde sıralanmıştı:

1- Alparslan Türkeş serbest bırakılsın.

2- idamlar derhal durdurulsun.

3- Haluk Kırcı ve birlikte yargılandığı arkadaşlarımız serbest bırakılsın, mümkün olmazsa idam edilmesinler.

4- Ülkemize serbestçe dönmemiz sağlansın.

Askeri yönetimin bu isteklere verdiği cevapların dahi yer aldığı haber yazı uzayıp gidiyordu. Gayet açıktı ki, birileri tarafından servis edilmiş bilgilerle kaleme alınmıştı. O günlerde devletin en hassas birimlerinde "rapor" savaşlarının yaşandığı dikkate alındığında, gizli kalması gereken bu tür bilgilerin niçin ortalığa saçılıp döküldüğü daha iyi anlaşılıyordu.

Konunun Çatlı cephesine gelince:

Bahsini ettiğim yazıdan birkaç yıl sonra rahmetli ağabeyim A. Çatlı ile yollarımız yine kesişti. Yol arkadaşlığımız ve dostluğumuz,

o vefat edene kadar da devam etti. Bütün mukaddesatım üzerine yemin ederim ki, çok üsteleyip zaman zaman sorularımla sıkıştırdığım rahmetli Çatlı'nın ağzından ASALA operasyonlarına dair bir tek cümle duymadım. O, konu her açıldığında: "Boş ver, olmuş bitmiş. Ne yapacaksın..." gibi basit cümlelerle geçiştirdi. Özel sohbetlerimiz bir yana, hiçbir ortamda da mesele hakkında tek kelime etmedi. Ben, konu hakkında ne öğrendimse "basına saçılanlardan" ve o günlerde rahmetli Çatlı ile beraber olan diğer arkadaşlardan öğrendim.

Evet, rahmetli Çatlı, 1980 askeri darbesinden sonra yurtdışına kaçmış ve ihtiyaç duyulduğunda risk alarak devlete yardım etmişti. Bu hizmetini hiçbir makama veya hiç kimseye karşı bir koz olarak kullanmadığı gibi, karşı istihbarat birimlerinin tezgâhına düşerek uzun yıllar çok kötü şartlarda hapis yatmıştı. Buna rağmen, dost sohbetlerinde bile yaşamak zorunda kaldıklarını dillendirmemişti. Fakat ne hazindir ki, devlette çalışarak ömür tüketenler, dolayısıyla "devlet terbiyesine" sahip olması gerekenler, aynı basireti gösteremişlerdir. Bazı devlet görevlileri makam mevki, gözden düşürme, ayak kaydırma gibi basitliklerle, bu hizmeti yapanları feda etmişlerdir. Türk devletinin savunma ve millete moral kazandırma atağı olarak anlaşılması gereken ASALA operasyonları, bazı sorumsuz ve basiretsiz görevliler tarafından deşifre edilince devlet büyük zarar görmüş ve milletlerarası arenada sıkıntı yaşamıştır. Hepsinden kötüsü, bu büyük hatayı yapanlar, yani çıkarları için devletin sırlarını ortaya dökenler, bunun sonucunda da Hiram ABAS gibi bir vatanseverin taşeronlarca şehit edilmesine sebep olanlar, cezasız kalmışlardır.

Aslında yukarıda kısaca değindiğim gerçeklere ve Abdullah Çatlı'ya, Çatlı'nın "adamlığına" dair söyleyecek çok sözüm var. Özellikle de her olay ve her gelişme karşısında utanmadan, sıkılmadan uydurdukları yalanlarla onu CIA'nın, olmadı Özel Harp Dairesi'nin, olmadı MİT'in... adamı ilan ederek "günah keçisi" yapmaya çalışanlara. Fakat kitabın konusundan uzaklaşmamak için burada kesiyor ve yeni dalga Ermeni terörü ile devamına dönüyorum.

ASALA çatı örgütü altında ortaya çıkarılan Ermeni terörü, 1985 yılından itibaren, birkaç önemli gelişmeye dayalı olarak, yavaş yavaş sahneden çekildi ve 1987 yılından sonra tamamen yok oldu.

ASALA terörünün sahneden çekilmesine sebep olan amilleri kısaca sıralayacak olursak;

1- Türkiye'nin yaptığı örtülü operasyonlar neticesinde ASALA ve JCAG militanları panik yaşamışlar ve örgütlerde güvensizlik doğmuştur. Bu durum, iç hesaplaşmalara ve çözülmelere sebep olmuştur.

2- Terör dalgasıyla "soykırım" iddialarını dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlayan Ermeni diasporası ve bu iddialarla Türkiye üzerinde hesap yapan güçler, yapılan eylemleri yeterli görmüşlerdir.

3- ASALA'ya kucak açan ve teröristlere lojistik destek sağlayan Batılı devletler, Paris'te ORLY Havaalanı'nda vatandaşlarının da öldüğü olay örneğinde olduğu gibi, terör dalgasının kendi güvenliklerini tehdit boyutuna ulaştığını görünce ve kamuoylarının da baskısıyla, desteklerini çekmeye başlamışlardır.

4- 1980'li yılların ortalarından itibaren Ortadoğu'daki büyük aktörlerin politik ve stratejik tavırlarında değişimler meydana gelmiş, bu değişim ASALA'nın eğitim ve silah deposu konumunda olan Lübnan'daki hareket alanına sınırlamalar gelmesine sebep olmuştur.

5- ASALA'nın sahneden çekilmesinin en önemli sebeplerinden biri de, hiç şüphesiz, ASALA eylemlerinin Türk toplumunda ayrışmalara yol açmaması olmuştur. Oysa ASALA'yı kurdurarak Türkiye'nin önünü kesmeyi planlayanların hedefinde, milli bütünlüğü olmayan bir Türkiye vardır. Rusya'dan ABD'ye, Yunanistan'dan Fransa'ya ASALA "kuklasının" ipini tutanlar, Türk toplumu içinde ayrışmalara yol açamayan terör örgütünün iplerini kesmişlerdir.

6- Türk topraklarında kamuoyu oluşturacak gücü olmayan Ermeni terör eylemlerinin Türk devletinin sadece "sakalını tıraş" ettiğini gören emperyal güçler, ASALA'yı nötralize ederek, Türkiye'nin "kollarını kesmeye" yönelik yapılanmalarını devreye almayı uygun görmüşlerdir.

7- Ermeni terör örgütlerinin en büyük finans kaynağı olan Fransa, Belçika ve ABD gibi ülkelerde yaşayan zengin Ermeniler, terör eylemlerinin dünya çapında siyasallaşmasını istedikleri "Ermeni

Meselesi" ne zarar verdiğine kanaat getirerek, finans aktarımına son vermişlerdir.

8- Hepsinden önemlisi, güçlü bir Türkiye'nin dünya için ne anlam taşıyacağını çok iyi bilen ve iyi analizler yapmış olan bildiğimiz güçler, ASALA ile aynı yıl "temelini" attıkları, Türkiye'nin içeride yaptığı önemli hatalarla ZEMİN BULAN yeni kuklalarını ortaya çıkarıp aktif pozisyon almasını uygun bulmuşlardır. Onun için de miadını dolduran ASALA'nın "mumunu" söndürmüşlerdir.

UNUTMA

ASALA'nın "mumu" söndürüldü de ne oldu? Ne olacak, Anadolu'nun bir kısmının kendilerine ait olduğunu iddia ederek kan dökenler gitti, aynı toprakların işgal altında olduğunu söyleyerek kan dökmeye başlayanlar geldi, getirildi.

Ermeni terör örgütü ile aynı tarihte kurulan PKK, ASALA ile söylem ve ideolojik benzerliklerinin yanı sıra, şu birlikteliklere de sahiptir:

A- Her iki terör örgütü de, kuruluş ve eylem süreçlerinde, Suriye istihbaratı El Muhaberat'ın güdümünde hareket eden gerilla gruplarından eğitim ve silah yardımı almıştır.

B- ASALA da, PKK da hemen hemen aynı ülkelerin yakın ilgi ve desteğine dayanarak varlık göstermişlerdir.

C- ASALA tarafından kullanılan Bekaa vadisindeki gerilla kamplarının tamamı, örgütün 1983 yılında Kıbrıs Rum Kesimi'ne taşınmasından sonra PKK'ya devredilmiştir.

D- Yine, ASALA'nın Kıbrıs Rum Kesimi'nde yer alan Trodos dağlarındaki gerilla eğitim kampları, bu cani örgüt sahneden çekilince, PKK'nın kullanımına açılmıştır.

E- Türk istihbarat birimlerince sayıları tam olarak tespit edilmeyen ASALA militanı, ASALA dağıtıldıktan sonra PKK saflarına katılarak Türkiye'ye karşı yapılan saldırılarda yer almıştır.

F- ASALA ve diğer Ermeni terör örgütlerinin El Muhaberat'ın (El Muhaberat'ın Sovyetler dağılana kadar KGB'nin kontrolünde olduğu unutulmamalı) yardımı ve desteği ile kurdukları uyuşturucu dağıtım

ağları PKK'ya devredilmiştir. Uyuşturucuların dağıtım merkezi, PKK ile birlikte Orta Avrupa'dan güneye, İspanya'ya kaydırılmıştır.

Genel hatları ile sıraladığımız birliktelikler, aslında bir "nöbet değişiminden" başka bir şey değildir. Zaten bu nöbet değişiminin ilk adımları, 1980 yılında Lübnan'ın Sayda şehrinde iki örgütün birlikte yayınladıkları deklarasyonla atılmıştır. Ortak deklarasyonu, Avrupa'nın birçok başkentinde Türkiye'ye karşı yapılan Ermeni-Kürt (PKK) protesto gösterileri takip etmiştir.

PKK ile Ermeni terör örgütleri arasındaki birliktelik, sadece eylem ve söylem boyutunda da kalmamıştı. 24 Eylül 1981 günü Londra'da bir bildiri yayınlayan ASALA, birlikteliğin boyutunu "ortak devlet" anlayışına kadar götürmüştü. ASALA, belki de aynı coğrafya üzerinde hak iddia etmenin yaratacağı kafa karışıklığını gidermek ve çoğunluğunun ana babası Müslüman olan Kürt gençlerini kolay avlamak için şunları dile getiriyordu:

"Biz, içinde Van gölü ve Ağrı dağı olmayan bir Ermenistan düşünemeyiz. Aynı şekilde Kürt kardeşlerimiz de içinde Van gölü ve Ağrı dağı olmayan bir Kürdistan düşünemezler. Ancak bir kere ortak amaçlar altında ve ortak bir mücadelede birleşildiği zaman önemli sorunlar çıkmaz. Başarıya ulaştıktan sonra her türlü gelişme mümkündür; herhangi bir sınır çizilebilir, hatta zaferden sonra ortak bir federe 'ARMEO – KÜRDİSTAN' dahi doğabilir. Ancak bu gibi spekülasyonları geleceğe bırakalım."

Ermenilerin hak iddia ettikleri topraklarda Ermeni yaşamamaktadır. Tabii bu gerçeği bilen ASALA mucitleri ve uzantıları, Türkiye'ye yıkıcı darbeyi vurmak amacıyla Anadolu'da yaşayan Kürt vatandaşlarımıza yönelerek amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. PKK ile başlatılan "Fütuhatçı Türkiye'nin" kolunu kırma operasyonu, Türkiye'yi yönetenlerin basiretsiz, dar perspektifli, vurdumduymaz tavırları, tutarsız ve kesik kesik politikaları sebebiyle giderek "kangrene" dönüşen toplumsal yaralara yol açmıştır. Hatırlatayım; PKK ve Ermeni kuruluşlarının Avrupa'da ortak gösterdiler yapıp siyasal birliktelikler kurduğu yıllar, 1980 ve 1981'dir. Aynı yıllarda Türkiye, darbe yapan askerler tarafından yönetilmektedir. Askeri yönetimin toplumsal gerçeklerle alakasız sert tutumu, tamamen hatalı sosyo-

politik kararları ve Türkiye genelinde uygulanan işkenceler, Ermeni-Kürt (PKK) koalisyonuna zemin hazırlamıştır. Askeri yönetimin ve onu takip eden yıllarda Türkiye'yi yöneten siyasi kadroların tutarsızlıkları, Kürt vatandaşlarımızın Ermeni-PKK cephesine sempati ile bakmalarına sebebiyet vermiştir.

Yeri gelmişken, konuya ilişkin bir hatırama yer vermek istiyorum:

180 kadar Ülkücü, 1990 yılında Bursa Özel Tip Cezaevi'nde kalıyorduk. Bizim kaldığımız kısımda 6 blok vardı ve bu bloklardan 4 tanesi bize, bir tanesi değişik İslami davalardan hükümlü arkadaşlara aitti. Diğer bir blokta ise "Adli Mahkûm" dediğimiz, çoğunluğu kaçakçılık davalarından hükümlü mahkûmlar kalmakta idi.

Bir gün hiç beklemediğimiz bir gelişme oldu. İslâmi gruplarda yer alan arkadaşlar (aramız biraz serindi), cezaevine yeni gelen arkadaşlarına yer açmak iddiası ile bir emrivaki yaparak, adli mahkûmların kaldıkları bloğa geçtiler. Biz, burada anlatılması uzun sebeplerden dolayı, bu emrivaki blok işgalini kabul etmedik. Beş altı arkadaş, bir karşı hamle ile el konulmak istenen bloğa girdik ve kısa zamanda da "işgalcileri" yerlerine gönderdik.

Ertesi gün, sabah girdiğimiz blokta kalan adli mahkûmları topladım. Bloğun bizim kontrolümüze geçtiğini, isteyenlerin bizimle kalabileceğini, istemeyenlerin ise diğer kısma geçebileceklerini anlattım. Bunun üzerine, Güneydoğu şiveli yaşlı bir mahkûm yanıma geldi ve "Namaz kılıyor musunuz?" diye sordu. Benden olumlu cevap aldığında: "O zaman ben, sizinle kalacağım" dedi.

Adli mahkûmların çoğunluğu bizimle kalma kararı almışlardı. Böylece diğer bloklarımızdaki düzeni orada da oluşturup, adli mahkûmlarla hapis yatmaya devam ettik. Günler geçtikçe bu yeni arkadaşlarımızla sohbetlerimiz, dertleşmelerimiz de oldu. Tabii namaz kıldığımızı öğrenince bizimle kalmaya karar veren yaşlı mahkûmla da.

Hakkârili bir Kürt vatandaşımız olan yaşlı adam, 1980 askeri darbesinden önce, kaçak yollarla Irak'tan sigara, tütün, şeker gibi maddeler yanında, bazen de silah getirip satıyormuş. 12 Eylül'den sonra köyündeki hasımları, o yıllarda bölgelerindeki birçok insanın

yaptığı gibi kaçakçılıkla geçimini sağlayan bu vatandaşı jandarmaya ihbar etmişler. Böylece 20 yaşında olan yeğeni ile birlikte gözaltına alınmışlar ve "okkalı" bir sorgudan geçmişler. Ağır sorguda çözülen vatandaş, daha evvel satmak amacıyla Irak'tan getirip toprağa gömdüğü iki otomatik tüfek ve birkaç tabancanın yerini sorgucularına gösterince, kaçakçılık suçlamasıyla tutuklanıp Diyarbakır Askeri Cezaevi'ne gönderilmişler.

Hakkârili ihtiyar adamın Diyarbakır Askeri Cezaevine dair anlattıkları, utanç verici olaylarla dolu idi. Örneğin görevliler, cezaevine teslim edildikleri gün ikisini de çırılçıplak soyundurmuşlar, yeğeninin erkeklik uzvuna bir ip bağlayıp ipin ucunu ihtiyara vererek koşmasını istemişler. Tabii bu arada, bir araba da dayak atmışlar. Bazı günler, aşağılamak ve alay etmek için olmadık şeyler yapıyorlarmış; meselâ 20 kişi kaldıkları daracık koğuşa bir yumurta verip: "Yarısını yiyin, yarısını geri verin" diyorlarmış. Bir dakika süren ziyaretlerde Türkçeden başka dil konuşmak yasakmış. İhtiyarın hanımı hiç Türkçe bilmediğinden, o cezaevinde kaldığı müddetçe eşi ile hiç görüşememiş...

Hakkârili kaçakçı, bir sohbetimizde ise bizim dünya görüşümüzü bildiği halde, kendine has Türkçesi ile aynen şunları söyledi: "Buradan çıkınca, dağa gidip PKK'ya katılacağım." Adamın bu düşüncesi karşısında şaşırmıştık. Çünkü kaçakçı da olsa, beş vakit namaz kılan, özü sözü temiz bir insandı. Tabii hemen itiraz ettik; PKK'nın iman tanımaz bir örgüt olduğunu ve başındaki adamın Allahsız olduğunu falan söyledik. Ama Diyarbakır Cezaevi'nde o zulüm dolu yılları yaşamış olan adamı düşüncesinden vazgeçiremedik. Bizim PKK hakkında yaptığımız olumsuz değerlendirmelere karşılık, o, kendisine acımasızca işkence yapanları kastederek: "Biz onlara ne yapmışız, bizi dövüyorlar..." diyerek, içinde biriken kin ve nefretle gelecek planları yaptığını ifade etmeye çalışıyordu.

İnsanlarımızın nerelere, nasıl sürüklendiğine iyi bir örnek değil mi? Oysa çok değil, 1980'den dört beş yıl öncesini hatırlıyorum da, bu ülkeye kimlerin ayrılık tohumlarını ekerek Ermeni-PKK projesine zemin hazırladıklarını daha iyi anlıyorum. Bakın, nasıl:

Her zaman ifade ediyorum, 1970'li yıllardaki şiddet olayları her yanı sarmadan önce, Ülkü Ocakları tam bir eğitim ve kültür yuvasıydı. Ben, o yıllarda lise talebesiydim ve Erzurum Ülkü Ocakları Derneği'nin Sosyal Faaliyetler Masası'nda görev yapıyordum. Çok aktif bir sosyal faaliyet grubumuz vardı. Sadece Erzurum'da değil, çevre illerde de geceler tertipliyor, tiyatro gösterileri sunuyorduk.

İşte o günlerin birinde (yanılmıyorsam 1976 yılı idi), Muş Ülkü Ocakları'nın talebi üzerine, zaman zaman gecelerimize katılan rahmetli büyük halk ozanı Yaşar Reyhanî'yi de alarak tertiplenen şölene katılmak için Muş'a gittik. Çoğunluğunu Kürt gençlerinin oluşturduğu Muşlu Ülkücüler kafilemizi karşıladılar ve istirahatımızı temin ettiler. Akşama doğru gecenin yapılacağı sinema salonuna geçerek sunacağımız gösterinin hazırlıklarına başladık.

Program saati geldiğinde, balkonu da bulunan sinema salonu tıka basa dolmuştu. Benim O gecedeki görevim, biraz ilkel olan ama dilinden iyi anladığım ses cihazlarını idare etmek ve program aralarında kısa şiirler okuyarak bir sonraki gösteriyi anons etmekti.

Gösteri başladığında her şey normal seyrinde gidiyordu. Folklor gösterileri, türküler, kahramanlık türküleri, skeçler... Derken, sıra büyük Usta Reyhanî'ye geldi. Sahneye çıktım ve ustayı anons ettim. Usta, alkışlarla sahne aldı. Mikrofonunu ayarladım ve arkadaşlarla birlikte hava almak için sinemanın dışına çıktık. Aradan on dakika geçti geçmedi içeriden öyle bir alkış, ıslık, tezahürat koptu ki, ne oluyor diye içeri koştum. Çok geçmeden de kıyamet gibi alkışın sebebini anladım: Kürt olmayan Reyhanî Usta, Ülkü Ocaklarının gecesinde Kürtçe türkü söylüyor, sazının tellerine vuruyor, o söyledikçe de salon yıkılıyordu.

Rahmetli Reyhanî Usta'nın Kürt kökenli Ülküdaşlarımıza yaptığı bu küçük jest hepimizi memnun etmiş ve gecenin umduğumuzdan daha iyi geçmesini sağlamıştı. Muşlu ülkücüler de Usta'nın o güzel jestini karşılıksız bırakmamışlar, Erzurum'a hareketimizden önce, Usta''ya çok güzel bir Kürt kilimi hediye etmişlerdi.

Bilmiyorum, bu kardeşlik tablolarının üzerine "pislik" boca edenlerin yüzlerini seçebiliyor musunuz?

Konuya devam edelim.

Hiç şüphe yoktur, ASALA ve PKK aynı güçler tarafından beslenen ve idare edilen gruplar olarak "gün yüzüne" çıkmışlardır. PKK, bilinenin aksine, Ankara'da veya Güneydoğu Anadolu'da değil, ASALA ile aynı tarihlerde Lübnan'da kurdurulmuştur. Sonra yaşananlar ve bizlere anlatılanlar, PKK'nın taban tutma çabalarının hikâyesidir. "PKK, MİT tarafından kurduruldu. Amaç, bölgede kontrol edilemeyen Kürt ve Türk soluna mensup örgütleri baskı altına almaktı" gibi iddialar, fanteziden öteye geçmeyen ve gerçeklerin üzerini örtmeye yönelik laflardır. Evet, PKK'nın Güneydoğu'da silahlı eylemlere giriştiği 1977–78 yıllarında güvenlik güçlerinden çok, silahlı diğer Kürt ve Türk Marksist örgütlere ve bazı aşiretlerin büyüklerine saldırdığı doğrudur. Yani PKK, o dönemlerde bölge hâkimiyetine "oynamış" ve buna karşı çıkan her grupla da çatışmıştır. Fakat örgütün bu tutarlı, çabası bir devlet politikası veya projesi değildir (Keşke öyle olsaydı). Bu strateji, çok tutarlı ve arkasında "beyinlerin" olduğunu gösteren ciddi bir hamledir. İşin tek ilginç yanı, memurluktan öğrenciliğe dönmüş, birkaç Marksist içerikli kitap okumuş, birkaç ay da hapis yatmış A. Öcalan gibi genç bir insana bu stratejik hamle yakıştırılmadığından olsa gerek, işin içine MİT'in çekilmek istenmesidir.

PKK'nın, "Apocular" ismi altında eylemlere başladığı yıllarda, birtakım yayın organları tarafından ön plana çıkarılmış olması da çok manidardır. O günleri yakinen takip edenler bilirler, özellikle Doğu Perinçek ve ekibine bağlı yayın kuruluşları, PKK çetesinin başı A. Öcalan'ı sürekli manşetlerine taşımışlardır. Bu grubun yayın organları, Apo ve ekibini abartarak: "Caniler, herkesi öldüren gaddar adamlar, korkulması gerekenler..." şeklinde işlemişlerdir. Fakat yıllar geçtikten sonra meydana gelen olaylar göstermiştir ki, o yıllarda bölgeye "tırnak" geçirmeye çalışan Apo'nun böyle lanse edilmesinin altında, "ters köşe" operasyonu gerçeği yatmaktadır.

PKK'nın, özellikle 1980'den sonra Suriye'de yer bulmuş olmasının altında yatan sebeplerden birinin de Suriye'de yaşayan Ermeniler olduğu unutulmamalıdır. Osmanlı bakiyesi olarak Suriye ve Lübnan'da yaşayan Ermeniler, zaman içinde Avrupa ile yaptıkları ticaretle zenginleşmişler ve yaşadıkları bu ülkelerde etkili konuma yükselmişlerdir. Özellikle Suriye'de devletin siyasi karar organlarında

etkili olabilen Türk düşmanı Ermeniler, Türkiye'nin bütün baskılarına rağmen, PKK'nın Suriye'de barınması için her yola başvurarak yardımcı olmuşlardır.

Suriye, Lübnan, Irak ve İran'da yaşayan Ermenilerin PKK'ya katılarak Türkiye'ye yönelik saldırılarda yer aldıkları da bilinen bir gerçektir. Kaldı ki bu gerçek, Ermeniler tarafından gizlenmeyerek, dünya kamuoyuna deklere de edilmiştir. Merkezi Washington'da bulunan "Ermeni Halk Hareketi" isimli örgüt, Ermeni Direnişi adlı dergide "Dünya Kamuoyuna ve Her Yerdeki Ermeni Halkına" başlığı ile yayınladığı bildiride, Türkiye'nin Kuzey Irak'a yaptığı askeri harekât kınanıyor ve devamında şu ifadelere yer veriliyordu: "Kuzey Irak'a faşist Türk saldırısının başladığı andan şimdiye kadar, aralarında üst düzey bir militanımızın da bulunduğu, 22 devrimcimizi kaybettik.

Kuvvetlerimizin diğer bölümü, Kürt devrimcilerle omuz omuza yaptıkları direnişe devam ederek Türk kuvvetlerine kayda değer kayıplar verdirmiş ve güvenli bölgelere çekilmişlerdir. Direnişimiz artarak sürecektir."

PKK- Ermeni işbirliği, Sovyetler Birliği dağılıp Ortadoğu'da etkinliğini kaybedene kadar, "devrimcilik, bilimsel sosyalizm" gibi ideolojik perde ile gizlenmiştir. Binlerce Kürt genci, o yılların modası olan ideolojilere kurban ve Ermeni çıkarları ile yabancı istihbarat birimlerinin oyunlarına alet edilmişlerdir. Zeminini intikamcı Ermenilerin oluşturduğu, emperyalist güçlerin de destek verip yönlendirdiği PKK, Sovyetler Birliği sonrası ve bölgedeki aktörlerin fiillerinin farklılaşması üzerine kimlik değişimine UĞRATILMIŞTIR. Marksist ideolojinin pratikte çökmüş olması ve Amerika'nın "Büyük Ortadoğu Projesi" kapsamında yaptığı bütün açılımlar sonrası PKK'nın "solcu" söylemlerden milliyetçi söylem ve eylemlere geçmesi, kimlik değiştirme dinamikleri olarak belirginleşmiştir.

ABD, "Soğuk Savaş" sonrasında Ortadoğu'da ve enerji alanlarında etkisini genişletmiş, Kürtlerle, dolayısıyla PKK'yla ve Ermenilerle yakınlaşmıştır. Bölgede Kürt kartını, Birleşik Rusya ve Almanya gibi ülkelerden daha verimli kullanmayı amaçlayan ABD, "komünist orijinli" Apo'yu devre dışı bırakarak, bir adım öne geçme çabası sarf etmiştir. ABD'nin Kuzey Irak'ta belirleyici olmak ve diğer bölge

aktörlerinin önüne geçmek adına yaptıkları, PKK içinde ayrışmalara yol açmıştır. Özellikle PKK'nın askeri kanadına mensup büyük bir grup, ABD'nin bölge politikalarından dolayı, Rusya-Ermenistan eksenine kaymıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra "bağımsızlık" elde eden Ermenistan'ın, Güney Kafkasya'da Rusya'ya "köprübaşı" görevi yaptığı bir gerçektir. Türk düşmanlığı söylemleriyle milli birliğini sağlayan ve yine Türk korkusu ile Rusya'ya ileri karakolluk hizmeti sunan Ermenistan, arkasına aldığı Rusya'nın desteğiyle, açıktan PKK hamiliğine soyunmuştur. Ermenistan'ın Taşnakçı ve ırkçı yöneticileri, Kuzey Irak'ta sıkışan PKK militanlarına, işgal altında tuttukları Karabağ'ın Lâçin ve Fuzuli bölgelerinde kamp yeri vererek barınma imkânı sağlamışlardır. PKK'nın kara para trafiğini de kendi kontrolüne alan Ermenistan, para aklama ve transfer işlerinde kanlı terör örgütüne yardımcı olmaktadır. PKK militanlarının son bir yıldan bu yana, Türkiye-Ermenistan sınırında (Ağrı dağı ve civarı) eylem yaptıktan sonra Ermenistan'a geçerek izlerini kaybettirmeye çalıştıkları, güvenlik güçleri tarafından tespit edilmiştir.

Moskova'nın bölge politikalarına çanak tutan Ermeniler, silahsız bir Kürt hareketinin işlerine yaramayacağını çok iyi bilmektedirler. Bu durum gereğince PKK'ya maddi ve siyasi destek vermeye devam eden Erivan yöneticileri, ateşle oynamaktan kısa vadede vazgeçeceğe de benzemiyorlar.

Yugoslavya dağıldıktan sonra Balkanlarla ilgili politikası en son Kosova'da iflas eden Rusya, aynı hezimeti Kafkaslarda yaşamamak için Kürt (PKK) kartına sarılmaya devam ediyor. Gürcistan'ı işgal de etse, ezici silah üstünlüğü ile Gürcülere ağır bedeller de ödetse, nihayetinde Gürcistan'ı ABD'ye kaptıran Rusya, Ermenistan'da aynı duruma düşmemek için Ermenilerle içice geçmiş PKK'ya ihtiyaç duymaktadır. Türkiye'nin bölgede önemli bir devlet olması, PKK gibi bir "cinnet ve cinayet maşasına", Ermenistan üzerinden de olsa, Rusların ihtiyaç duydukları gerçeğini zaten kendiliğinden göstermeye yetiyor. Rusların Türkiye'ye karşı kullandığı "kartlardan" birinin de "Ermeni soykırımı" iddiaları olduğu, Rusya'nın bu iddialar üzerin-

den, tıpkı Çarlık Rusya'sında olduğu gibi, Ermenileri kışkırttığı da unutulmamalıdır.

Söz "soykırım" iddialarına gelmişken, uzak veya yakın tarihi (Çarlık Rusya'sı, Sovyetler Rusya'sı, "Demokratik" Rusya dönemleri), bir anlamda soykırımlar tarihi olan Rusların, Türk Milletini soykırım yapmakla suçlaması çok manidardır. Çarlık Rusya'sı, 17. asrın sonlarından itibaren yayılma politikalarına paralel olarak, Kafkasya, Kırım, Orta Asya gibi çok geniş coğrafyada sayısız katliamlar ve sürgünler yapmıştır. Ardından gelen Bolşevik Rusların sadece 1918–1930 yılları arasında Orta Asya'da katlettiği Türk soylu insanların sayısı, yüz binlerle ifade edilse de, tam olarak kaç kişinin yok edildiği bugün bile bilinmemektedir. Leninist Ruslar, Orta Asya'ya rejimlerini ihraç etmeye çalıştıkları yıllarda, yüzlerce şehri ve kasabayı haritadan silerlerken, özellikle on binlerce aydını katletmişlerdir. Aynı Rusya'nın Stalinist politikalar uyguladığı yıllarda, bir buçuk milyon Kırım Türkü'nü ve Ahıska (Gürcistan) Türklerinin tamamını Orta Asya'ya sürgün ederken sergilediği soykırımın bütün belge ve bilgileri ortadadır. Yine Dağıstan, Çeçenya, Kabartay-Balkarya halklarının Sibirya sürgünleri, tam bir soykırıma dönüşmüştür. Sırf "ileride tehlike arz edebilirler" düşüncesiyle toplu sürgüne tabi tutulan bu halkların yarısından fazlası, insanlık dışı sürgün şartları ve gittikleri yerlerdeki imkânsızlıklar sebebiyle, ölmüştür. "Demokratik(!)" Rusya Cumhuriyeti'nin, iki aşamalı yapılan Çeçen-Rus Savaşı'nda gerçekleştirdiği soykırım ise unutulacak zaman diliminde değildir. 21. asra girilen yıllarda Rusların yaptığı Çeçen soykırımı, toplam nüfusu bir milyonu geçmeyen Çeçen halkının büyük kısmının, "medeni" dünyanın gözü önünde yok edilmesiyle son bulmuştu. Bu ahlaksız ve güç dengesinin bulunmadığı vahşi soykırım gerçekleşirken sarhoş Rus askerlerinin katlettiği çocuk sayısının 40.000 olduğu da hatırda tutulmalıdır.

İfade ettiğimiz gibi Rus tarihi, korkunç İvan'dan bu yana bir anlamda soykırım, katliam ve mazlum milletlerin topraklarından zorla çıkarılmalarının da tarihidir. Bu gerçeğe rağmen eline "Ermeni ve Kürt kartlarını" alan Rusya, soykırım iddiaları ile Türkiye'yi sorgulamaya ve önüne engeller çıkartmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin bir enerji koridoru haline gelip stratejik öneminin artmasını istemeyen Rusya,

diğer siyasi, ekonomik, hatta askeri enstrümanlarını kullanarak, Türkiye'nin geleceğine darbeler indirmeye devam edecektir. Tabii, Ermeni ve Kürt (PKK) meseleleri, "darbelerin" en gözde vasıtaları olarak yerlerini koruyacaklardır.

Unutulmamalıdır ki, emperyalistlerin "omuz verdiği' bir Ermeni projesi olan PKK, Ermeni komitecilerin geçen yüzyılın başında Osmanlı'ya karşı uyguladığı taktikleri aynen kullanmıştır; kullanmaya da devam etmektedir. Hatırlayalım, 1914 yılında Robert Koleji Müdürü Dr. Cyrus'a konuşan bir Hınçak Komitesi elebaşı: "Rusların Anadolu'yu işgal etmeleri için ortam hazırlıyoruz" demişti. "Bu işi nasıl yapacaksınız?" diye soran Dr. Cyrus Hamlin'e, aynen şu cevabı vermişti:

"Bütün Türkiye'deki Hınçak çeteleri, Türkleri ve Kürtleri öldürmek için fırsat gözetleyecekler. Bunların köylerini yakıp yıkacaklar, sonra da dağlara çekilecekler. O zaman hırstan gözleri dönecek olan Müslümanlar da ayaklanacak ve savunmasız Ermeni köylerine hücum edecekler. Bunun üzerine Rusya, insanlık ve Hıristiyan uygarlığı adına ayağa kalkan Avrupa kamuoyunun desteği ile harekete geçecek ve Anadolu'ya işgal edecek."

Şimdi sormak gerekiyor; 1984 yılından bu tarafa PKK'nın Anadolu'da yaptıkları, Hınçakların uyguladığı taktiğin bir kopyası değil midir? PKK, yıllardır yaptığı eylemlerle, Türkiye'yi dış müdahalelere açmak için uğraşmıyor mu? PKK'nın yüklendiği misyonun temelinde, kalıcı ve kanlı bir Türk-Kürt çatışması yaratmak yatmıyor mu? Bu kitabın satır aralarında görüldüğü gibi, PKK'nın uygulaya geldiği bütün taktik-stratejik adımlar, Ermeni terör örgütlerinin taktik-stratejik, askeri ve siyasi adımlarının günümüzdeki yansımasından başka nedir?

UNUTMA

Türk Milletini, Ermenilere soykırım yapmakla itham eden batılı devletlerin hemen hepsi, yakın-uzak tarihlerinde, ötekileştirdikleri haklara soykırım yapmışlardır. Bu gerçek, Çin ve Japonya gibi Doğu'nun büyük devletleri için de geçerlidir. Çin işgalinde olan Doğu Türkistan ve Tibet'te, Kızıl Çin diktatörlerinin yıllardan beri yaptığı katliamlar, soykırımdan başka nedir? Japonların 2. Dünya Savaşı yıllarında Güneydoğu Asya'da uyguladıkları vahşetin soykı-

rımdan ne farkı vardır? Yine Japonların yalnız Kore'de on binlerce kız çocuğunu iğfal ettikten sonra katlettikleri unutulabilir mi?

Müslüman Türk milleti, tarihinin hiçbir döneminde, bir halkı, bir inanç grubunu veya coğrafi bir bölgeyi hedef alarak topyekûn imha yoluna gitmemiştir. Türk milletinin geleneklerinde, bir başkasını "öteki veya yok edilmesi gereken barbar vs." ilan edip, sonra da ortadan kaldırma anlayışı yoktur; olmamıştır.

Görünen şu dur ki, Ermeni-Kürt (PKK) ekseninde çevrilen dolaplar, zaman içinde bazı değişimlere uğrasa da, Türkiye'yi meşgul etmeye devam edecektir.

Ülkemizin yer aldığı coğrafyada menfaat arayan her güç, Ermeni-PKK ekseninde oluşan "ivmeden" faydalanmak için çaba harcamaktan vazgeçmeyecektir.

Türkiye'nin gücünü ve muazzam enerjisini eritmeyi amaçlayanlar, bu "oyuncuları" sahada tutmaya son vermeyeceklerdir.

Bize düşen mi?

Tek cümleyle, çağın gerektirdiği şekilde GÜÇLÜ OLMAK!

Bu ifade, yalnızca askeri veya ekonomik güç anlamında algılanmamalıdır. Güçlü olmak, her şeyden evvel, insan kalitesi ve beyin gücüyle alakalı düşünülmelidir. İnsan kalitesinden maksat, şahsiyetli insanların hâkimiyetidir.

Bu ifadenin açılımını, son yılların değişmez gündem maddesi olan Irak'ın işgalinde bulabiliriz. Irak'a giren ABD askerlerini alkışlarla karşılayan şahsiyetsiz Iraklılar (ne kadarı alkışladı bilinmez), alkışladıkları Conilerin bir gece yarısı evlerine girip karılarının ırzına geçeceğini düşünemeyecek kadar cahil, vatanını işgal eden düşmanı alkışlayacak kadar şahsiyetsiz idiler. ABD, işgal ettiği Irak'ta patlayan bombalarla "cambaza bak" oyunu oynarken, ülkenin yetişmiş ilim adamlarını üçer beşer katletti ama bununla ilgilenen bile olmadı.

İşte güçlü olmak ifadesiyle bunları anlatmak istedik. Bırakın bölgeyi, dünya dengelerinde belirleyici olmanın yolu, insan kalitesi ve beyin gücüyle mümkündür. Diğer bütün güçler, bu ikisinin ürünüdür.

Kandıra–2008

KAYNAKÇA

Barış Doster - Kuşatma Altındaki Türkiye - Bilgi Yayınevi
Mustafa Armağan - Yakın Tarihin Kara Delikleri - Timaş Yayınevi.
Georges Marc Benamou - Bir Fransız Yalanı - b.k.y. Yayınları
İsmail Çolak - Osmanlı'nın Gizli Tarihi - Nesil Yayınları
Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu - Ermeni Tehciri - b.k.y. Yayınları
Hüsamettin Yıldırım - Ermeni iddiaları ve gerçekler -
Mehmet Perinçek - 100 Belgede Ermeni Meselesi - Doğan Kitap
Ermeni Soykırım İddiaları - Yanlış Hesap Talat'tan ve "Tehcir"den Dönünce - Cedit Yayınları
Orhan Şahin - Ermeni İsyan Günlüğü-1915 - Ekim Yayınları
Betül Aslan - Erzurum'da Ermeni Olayları (1918–1920) - A.Ü. Yayınları
Yard. Doç. Dr. Süleyman Çiğdem - Alaca Tarihi - Erzurum Ata. Ün. Yayınları
Cizye Maddesi - Büyük İslâm Ansiklopedisi
Doç. Dr. Erol Göka - Türklerin Psikolojisi - Timaş Yayınları
Esat Uras - Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi
Kâmuran Gürün - Ermeni Dosyası - Türk Tarih Kurumu Yayınları
Murat Çulcu - Ermeni Terörünün 100. Yıldönümü Cehennem Makinesi - Kastaş Yayınları
Gültekin Ural - Ermeni Dosyası - Kamer Yayınları
Osman Coşkun - İkinci Ergenekon-Kurtuluş Savaşı Başlarken - Gi. Ta. Yayınları
M. Kemal Paşa - Nutuk
Taha Akyol - Ama Hangi Atatürk - Doğan Kitap
Nevzat Kösoğlu - Şehit Enver Paşa - Ötüken Yayınları
Prof Dr. İlber Ortaylı - Tarihin İzinde - Profil Yayınları
Ruthann Evandorf - Doğum Hakkı ve Mesleki Sağlık
Behiç Erkin - Büyükelçi
TC. Kültür Bakanlığı Web Sitesi
Kasım Akdoğan - Ermenistan Sınırı Zorluyor - Yeniçağ Gazetesi (Ocak 2008 Yazı Dizisi)
Ceyhun Bozkurt ve Yüksel Mutlu - Ermeni Dosyasını Açıyoruz - Yeniçağ Gazetesi (Eylül 2007 Yazı Dizisi)
Ercan Çitlioğlu - Ölümcül Tahterevalli - Destek Yayınları
Kemal Çiçek - Ermenilerin Zorunlu Göçü - Türk Tarih Kurumu Yayınları
Aydoğan Vatandaş - ASALA Operasyonları - Timaş Yayınları
Yrd. Doç. Dr. Erol Kürkçüoğlu - Tarihi Süreçte Selçuklu-Ermeni İlişkileri - (Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri-I. Cilt)
http://www.ermenisorunu.gen.tr
Prof. Dr. Ekrem Memiş - Ermenilerin Kökeni ve Geçmişten Günümüze Türk-Ermeni İlişkileri

ERMENİ ZAMANI UNUTMA!

Ermeniler 600 yıl boyunca Osmanlı Devleti topraklarında dinlerine.dillerine gelenek ve göreneklerine müdahale edilmeden.hak ve hukukları gözetilerek eşit vatandaşlar olarak yaşamışlar; Osmanlı Devletinde uyumlu ve huzurlu yaşadıklarından dolayı da kendilerine Milleti Sadıka (sadık millet) denmiştir.

Bu topraklarda yaşayan bir çok etnik gruba devlet dairelerinde idareler verilmiş, yönetim kadrolarına alınmış, doktorlar, sanatçılar, tercümanlar, müzisyenler yetişmiş, Bu devletin ferdi olarak hiçbir ayrım yapılmamış, Ancak Osmanlı topraklarında huzur içinde yaşamını sürdüren Ermenilerin kendi içlerinde/aralarında başka hesaplan varmış ki, kendilerine tanınan bu hak, hukuk ve adaleti hiçe sayarak, daha fazla tolerans ve itiraz düşüncesiyle, 3 Mart 1878'de Ayastefenos Antlaşması gereği, Osmanlı Devletinin topraklarını bölüp kendi devletlerini kurmak için Rusların, İngilizlerin ve Fransızların da desteklediği bu antlaşma ile, Osmanlıyı daha zor durumda bırakacak faaliyetlere başlamışlardır.

799133
AVR

BİLGE OĞUZ

9 786054 599189

Kitapburda.com